

SEPTEMBRIE 2011

FAMILIA *română*

**ASOCIAȚIUNEA TRANSILVANĂ PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ
ȘI CULTURA POPORULUI ROMÂN**

ASTRA - 150

REVISTĂ PENTRU SOLIDARITATEA ROMÂNILOR DE PRETUTINDENI

ANDREI ȘAGUNA
președinte 1861-1867

VASILE LADISLAU POP
președinte 1867-1875

IACOB BOLOGA
președinte 1875-1877

TIMOTEI CIPARIU
președinte 1877-1887

GEORGE BARIȚIU
președinte 1888-1895

ION MICU MOLDOVAN
președinte 1895-1901

ALEXANDRU MOCIONI
președinte 1902-1904

IOSIF STERCA-ȘULUȚIU
președinte 1904-1911

ANDREI BÂRSEANU
președinte 1911-1922

VASILE GOLDIȘ
președinte 1923-1932

IULIU MOLDOVAN
președinte 1932-1947

NICOLAE POPOVICI
președinte 1947-1948

DUMITRU ABRUDAN
președinte 1990-1992

DUMITRU ACU
președinte din 1992

PREȘEDINȚII ASOCIAȚIUNII ASTRA

FAMILIA ROMÂNĂ

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ DE CULTURĂ ȘI CREDINȚĂ ROMÂNEASCĂ

Editori: Consiliul Județean Maramureș, Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare
și Asociația Culturală „Familia română”

Director fondator: Dr. Constantin MĂLINAȘ

Director executiv - redactor șef: **Dr. Teodor ARDELEAN**

Redactor șef adjunct: **Prof. Ioana PETREUȘ**

Secretar de redacție: **Anca GOJA**

COLEGIUL DE REDACȚIE

Hermine **Anghel** (Detroit, SUA) ♦ Vadim **Bacinski** (Odesa) ♦ Vasile **Barbu** (Uzdin, Serbia) ♦
♦ Ion M. **Botoș** (Apșa de Jos, Ucraina) ♦ Florica **Bud** ♦ Sanda **Ciorba** (Algarve, Portugalia) ♦ Eugen
Cojocar (Stuttgart, Germania) ♦ Flavia **Cosma** (Toronto, Canada) ♦ Cornel **Cotuțiu** ♦ Nicolae
Felecan ♦ Mirel **Giurgiu** (Frankenthal, Germania) ♦ Sălcuț **Horvat** ♦ Ion **Huzău** (Slatina,
Ucraina) ♦ Cătălina **Iliescu** (Alicante, Spania) ♦ Lidia **Kulikowski** (Chișinău) ♦ Natalia **Lazăr** ♦
Adrian **Marchiș** ♦ Ștefan **Marinca** (Limerick, Irlanda) ♦ Viorel **Micula** (Sacramento, SUA) ♦
Mihai **Nae** (Viena) ♦ Ion **Negrei** (Chișinău) ♦ Nina **Negru** (Chișinău) ♦ Ada **Olos** (Montreal, Can-
ada) ♦ Mihai **Pătrașcu** ♦ Gheorghe **Pârja** ♦ Viorica **Pâtea** (Salamanca, Spania) ♦ Gheorghe **Pop** ♦
Mihai **Prepeliță** (Moscova, Rusia) ♦ Paul **Remetean** (Toulouse, Franța) ♦ George **Roca** (Sydney,
Australia) ♦ Origen **Sabău** (Apateu, Ungaria) ♦ Lucia **Soreanu Șugariu** (Aachen, Germania) ♦
Vasile **Tărățeanu** (Cernăuți) ♦ Teresia B. **Tătaru** (Augsburg, Germania) ♦ Traian **Trifu-Căta**
(Petrovasăla, Serbia) ♦ Erika **Vârșescu** (Israel).

PRIETENII ȘI SUSȚINĂTORII REVISTEI*

Valeriu **Achim**, redactor șef al revistei „Pro Unione”, Baia Mare ♦ Gavril **Babiciu**, colonel(r), Baia
Mare ♦ Ioan **Bătea**, procuror magistrat(r), Baia Mare ♦ Pamfil **Bilțiu**, profesor etnolog, Baia Mare ♦
Ioan **Boroica**, muzeograf, Sighetu Marmăției ♦ Ion **Buzași**, prof. univ. dr., Universitatea „1
Decembrie 1918”, Alba Iulia ♦ Silvia **Caba-Ghivireac**, scriitoare, Herța, Ucraina ♦ Lucia **Davis**,
ziarist, Auckland, Noua Zeelandă ♦ Corneliu **Florea**, redactor șef al revistei „Jurnal liber”, Canada
♦ Stelian **Gomboș**, consilier la Secretariatul de Stat pentru Culte, București ♦ Eugenia **Guzun**,
ziarist, Radio București ♦ Vasile **Ilica**, Asociația „Pro Basarabia și Bucovina”, Oradea ♦ Diana
Ionescu, prof., Baia Mare ♦ Vasile **Iuga** de Săliște, președintele Societății Culturale Pro Ma-
ramureș „Dragoș Vodă”, Cluj-Napoca ♦ Lidia Elena **Kozma**, conf. univ. dr., Universitatea de Nord,
Baia Mare ♦ Vasile **Malanetchi**, redactor șef al revistei „Atelier”, Chișinău, Republica Moldova ♦
Liviu **Marta**, muzeograf, Satu Mare ♦ Ioan **Miclău**, redactor șef al revistei „Iosif Vulcan”, Crin-
gila, Australia ♦ Tiberiu **Moraru**, președintele Fundației „Morărița”, Oradea ♦ Ana **Olos**, prof.
univ. dr., Universitatea de Nord, Baia Mare ♦ Liviu **Papuc**, redactor șef al publicației „Revista
Română”, Iași ♦ Mia **Pădurean**, scriitoare, Ottawa ♦ Raisa **Pădurean**, prof., Tiraspol ♦ Zinaida
Pinteac, profesor, Frumușica Veche, Ucraina ♦ Vlad **Pohilă**, redactor șef al revistei „BiblioPolis”,
Chișinău ♦ Iosif **Popa**, ziarist, Oradea ♦ Silvia **Scutaru**, profesor, Chișinău, Republica Moldova ♦
Viorel **Thira**, preot, Baia Mare ♦ Antoaneta **Turda**, bibliotecar, Baia Mare ♦ Viorica **Ursu**,
muzeograf, Baia Mare ♦ Mugur **Voloș**, profesor, Baia Mare.

* Lista este deschisă tuturor celor care doresc să susțină și să colaboreze cu *Familia română*

Redactori	Lavinia ARDELEAN Ana BIZĂU Casilda CIOLTEA Ioana DRAGOTĂ Remus-Daniel DRAGOȘ Simona DUMUȚA Simona GABOR Ana GRIGOR Valentina ROTARU Paula RUS Ștefan SELEK Corina ȘANDOR-MARTIN Oana UNGUREAN
Tehnoredactare:	Firuța ȘOMCUTEAN
Corectura:	Remus-Daniel DRAGOȘ
Culegere text:	Edit STOICHIȚĂ

ADRESA REDACȚIEI:
BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ „PETRE DULFU”
(Pentru redacția revistei „Familia română”)
Bd. Independenței, 4B, 430123, Baia Mare
MARAMUREȘ - ROMÂNIA
Tel: +4 0262 275583, Fax: +4 0262 275899
Email: familiaromana@yahoo.com
Web: www.bibliotecamm.ro

Tipar EUROTIP
Baia Mare, str. Dacia 4, tel./fax: 0262-211118
email: eurotipbm@yahoo.com

A scrie despre ASTRA e oricând o sărbătoare

Dr. Teodor ARDELEAN

Se spune că problema dreptății are trei dimensiuni. Prima: Să ai dreptate, într-adevăr! A doua: Să o poți demonstra. A treia: Să fie cine să ți-o dea!

Cam așa stau lucrurile și cu alte „chestiuni” importante la scara cea mare a lucrurilor. Spre exemplu, cu problema identității. Nu ne referim la identitatea individului, ci la cea națională. Nu la starea lucrurilor acum, ci la nivel istoric.

Cerurile sunt ale lui Dumnezeu, dar în aceste ceruri fiecare neam își regăsește „cerurile proprii mântuirii”. Căci dincolo de mântuirea individului, prin rugăciune, pocăință și credință, există și o mântuire a grupurilor de suflete formate în jurul unei limbi, unei tradiții, unor idealuri...

Când neamurile o duc bine e posibil ca aceste ceruri să-i adune la liniște și pace sufletească. Sau chiar e posibil ca oamenii să mai și uite de ceruri.

Când un neam este împilat, înrobît, înglodat în noroaiele mizeriei și închis în mrejele întunericului, care înseamnă până și ignoranță de sine, nu doar ignoranță culturală sau politică, salvarea nu poate veni decât de la CERURI, cu deosebire de la CERURILE NEAMULUI, entitate care adună alături de speranțe și idealuri ale poporului sau națiunii și multitudinea durerilor, suferințelor, răbdărilor, chinurilor ...

Dintr-o astfel de situație neamul este capabil să evadeze numai dacă se poate privi cu adevărat pe sine în oglinda proprie. În caz contrar, îl paște „somnul cel de moarte”, în care se poate „adânci” mai ales atunci când „barbarii de tirani” sunt capabili să-i asigure surogate pentru a uita de sine.

Și cu neamul românesc din Transilvania s-au petrecut în acest chip lucrurile în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, mai ales după înfăptuirea dualismului.

Că a fost posibilă „MÂNTUIREA” la 1918, că neamul cel mare al românilor ardeleni „n-a pierit”, ci s-a ridicat la lumina adevăratei emancipări naționale, e o chestiune, dacă nu eminamente providențială, atunci cel puțin DEMIURGICĂ. Iar lucrarea de suflet care a făcut ca aceasta să fie direcția vectorială s-a numit ASTRA. Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român a fost și temei de pornire, și ideal de împlinire... Și Minister al Învățământului, și Minister al Culturii, și Minister al Nevoilor Sociale ... Și forum de dezbatere, și chilie de rugăciune publică, și arenă de luptă politică ...

Astfel că putem considera ASTRA, fără de nicio exagerare, ca cea mai mare lucrare de suflet din istoria culturală a neamului. Numărul de față al Revistei „Familia Română” onorează cei 150 de ani de la înființarea ASTREI cu câteva materiale tematice. Dar și numerele ce vor urma vor reflecta această uriașă „construcție națională” deoarece a scrie despre ASTRA e oricând o sărbătoare!

Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român - Astra

(1861-2011)

Acad. Alexandru SURDU

Asociațiunea Transilvană pentru Literatură și Cultura Poporului Român, cunoscută sub numele de Astra, prescurtarea de la Asociațiunea Transilvană, a luat naștere în anul 1861. Ideea înființării sale sub forma unei Societăți literare a românilor din Transilvania, aparține lui Avram Iancu. Acesta, împreună cu Axente Sever și Simion Bărnuțiu, au propus instituirea ei în 1852. Este vorba de perioada imediat următoare Revoluției de la 1848. Perioada trezirii cu adevărat a conștiinței naționale a românilor și a recunoașterii, într-o formă sau alta, a forței pe care aceștia o reprezintă, în ciuda asupririi de secole, pe teritoriul Transilvaniei.

Vremurile mari nasc oameni mari, zice o vorbă înțeleaptă, Și astfel de oameni s-au și ridicat din rândurile românilor transilvăni, care au îmbrățișat cu mare entuziasm ideea înființării acestei asociațiuni. Este vorba de Gheorghe Barițiu, Iacob și Andrei Mureșanu, Ioan Pușcariu, Sterca Șuluțiu, Paul Văsici și alții.

S-a remarcat în mod special însă Mitropolitul Andrei Șaguna, una dintre cele mai elevate personalități ale românilor. El a avut și un rol deosebit în sprijinirea Revoluției de la 1848, fiind unul dintre organizatorii Marii Adunări de pe Câmpia Libertății de lângă Blaj și contribuind, pe linie diplomatică, la obținerea unei serii de avantaje în favoarea românilor. A fost o perioadă scurtă, de mare avânt național, până în anul 1865, anul pierderii autonomiei transilvane și al desființării Dietei de la Sibiu, din care făcea parte și Andrei Șaguna. Dar, între timp, românii obținuseră deja câteva drepturi.

Andrei Șaguna și-a asumat, prin Biserica Ortodoxă Ardeleană, sarcina de a sprijini învățământul românesc de toate gradele. În Sinodul din 1850 s-a hotărât, printre altele, ca toți protopopii ortodocși să fie și inspectori școlari și ca toți seminariștii, înainte de a se preoți, să primească instrucție pedagogică și să aibă obligația de a fi învățători în școlile parohiale ale fiecărei biserici ortodoxe. În anul 1850 el reușește întemeierea, la Brașov, a gimnaziului românesc, care în 1865 va deveni Liceul „Andrei Șaguna” - cel mai prestigios liceu românesc din Transilvania, care a dat țării 47 de membri ai Academiei Române.

Andrei Șaguna a reprezentat marea conștiință a unității culturale a românilor de pretutindeni și mai cu seamă a celor din afara Principatelor Române, din Ardeal, Banat și Bucovina, pe care a încercat să-i adune, în vederea marelui ideal al Unității Naționale. Fiind el însuși un mare luptător, poate cel mai de seamă al ortodoxiei, a înțeles că unitatea națională este mai presus de orice divergență, chiar religioasă, și a conceput Asociațiunea Transilvană ca societate culturală în același timp ortodoxă și greco-catolică. La 10 mai 1860 el a înaintat guvernatorului Lichtenstein al Ardealului cererea pentru aprobarea Astei și a solicitat lui Timotei Cipariu, George Barițiu și Ioan Pușcariu să elaboreze câte un proiect de statut, din

Palatul ASTRA - detaliu

care, în 1861, alcătuiește statutul Astrei, participă la constituirea ei și este ales președinte. Este momentul din care, până în 1948, toți marii cărturari ai Transilvaniei au fost membri ai acestei Asociațiuni.

Astra a reprezentat o adevărată academie populară a românilor încurajând, stimulând și organizând învățământul, știința, cultura în genere, literatura și artele în mod special. Astra a întemeiat primele școli pentru adulți la sate, cu ajutorul învățătorilor și preoților. A publicat abecedare și cărți populare. A înființat biblioteci, cele mai importante fiind la Sibiu și Brașov, alături de numeroase biblioteci sătești și case de citire.

Prin sistemul organizatoric, cu despărțăminte sau secțiuni și cercuri, s-a extins în toată Transilvania și, fără nici un ajutor oficial, prin cotizațiile și donațiile membrilor, a reușit, în petrecerea anilor, să aibă un bogat patrimoniu. „Biblioteca poporală” a Asociațiunii a publicat numeroase cărți de istorie, literatură, religie, economie, agricultură, creșterea animalelor și igienă. A contribuit la înființarea unor cooperative și bănci. A organizat în permanență conferințe, expoziții și muzee, sărbători tradiționale, festivaluri de cântece și dansuri populare, parade folclorice. Iar prin secțiunile științifico-literare a contribuit substanțial la dezvoltarea culturii profesioniste. Prin subvenții, premii și burse a sprijinit tineretul studios și chiar pe savanții cărturari consacrați și inventatori de talia lui Aurel Vlaicu.

Scopul principal al Asociațiunii a fost acela de a pregăti Marea Unire, de a crea fundamentul popular al culturii românești din Ardeal, Banat și Bucovina. Obiectivul a fost îndeplinit cu prisosință și lucrul acesta s-a văzut mai ales după 1919, după constituirea Universității de la Cluj, al cărei prestigiu se păstrează până în zilele noastre. Aceasta nu a însemnat însă un reflux al mișcării culturale artistice, ci, dimpotrivă, extinderea ei în cadrul noii legalități. Degrevarea de anumite sarcini, legate în special de învățământul primar și gimnazial, a stimulat activitățile cultural-artistice, contribuind la păstrarea unor tradiții străvechi, care au fost date uitării în alte zone ale României Mari.

Despărțământul central al Astrei din Brașov deținea, înainte de 1948, clădiri importante, o mare bibliotecă, o tipografie și avea *Gazeta Transilvaniei* ca organ publicitar. Gazeta aceasta rămâne un adevărat tezaur literar, istoric și artistic al Transilvaniei. Tradițional, s-a menținut și legătura Astrei din Brașov cu activitățile tradiționale ale junilor brașoveni, ale Liceului

„Andrei Șaguna” și ale clericilor ortodocși și greco-catolici care participau cu toții la celebrele „Serbări” ale Astrei de 1 decembrie, care a devenit astăzi ziua națională a României, și de 15 mai, aniversarea Adunării din Câmpia Libertății, prilej cu care, la Cimitirul din Groaveri, la mormântul lui Andrei Mureșanu, se cânta imnul brașovenilor *Deșteaptă-te române*, devenit și el, astăzi, imnul de stat al României.

Astra a fost desființată ilegal în anul 1948. Au fost confiscate toate bunurile și toate fondurile acumulate cu multă trudă în cursul atâtor decenii. Amintirea Astrei n-a pierit însă. Bătrânii aștriști își mai țineau în taină întrunirile, unii având chiar de suferit pentru această aducere aminte. Mai ales la Brașov, tradiția a re-născut cu ocazia înființării, în 1968, a revistei „Astra” - o denumire familiară brașovenilor, care a încercat o reînnoare cu tradiția culturală adormită a acestora. Firește, în limitele legalității comuniste.

Memoria brașovenilor s-a trezit pentru câteva zile la 15 noiembrie 1987, când pe străzile vechii cetăți s-a cântat din nou *Deșteaptă-te române*, după care orașul a fost și mai strâns încătușat, până la eliberarea din decembrie 1989. Sunt documente fotografice din acele zile, în care se văd pancarde pe care scria: „Astra e cu noi”. Trebuie să amintim aici că și denumirea veche a uzinei răsculate în 1987 era tot „Astra”. Un nume cu mare rezonanță în sufletul brașovenilor.

Dar, iată că, după cinci decenii, ca-n poveste, Astra a reînviat cu sediul ei central la Sibiu, cu despărțămintele și cercurile ei tradiționale. Părea de necrezut și, totuși, am asistat la serbări anuale de mare amploare, cum au fost cele ale Astrei de la Orăștie în 1993, de la Arad, în 1995 și de la Brașov (2002).

Reînnoarea firului cu trecutul nu se face ușor, mai ales în condițiile în care nu s-a restituit nimic din patrimoniul Astrei. Cu mari eforturi s-au realizat Monumentul eroilor de la Turnu Roșu, s-au dezvelit trei busturi (la Arad, Dej și Năsăud), s-au pus peste 20 de plăci memoriale și au avut loc mari sărbători omagiale dedicate lui Aron Cotruș, Inocențiu Micu Klein, George Barițiu, Alexandru Lapedatu, Sextil Pușcariu. Multe dintre ele fiind precedate de simpozioane, ședințe de comunicări și expoziții. La toate despărțământele au fost reluate tradiționalele conferințe pe teme istorice, științifice și artistice.

Zilele Astrei (18 noiembrie - 16 decembrie) din anul 1995, au debutat cu înființarea Despărțământului Astra de la Iași, după ce, tot în Moldova, s-a înființat Despărțământul Astra de

la Tecuci. Au avut loc simpozioane la Universitatea din Sibiu și la Filiala Academiei din Cluj, conferințe pentru cadre didactice și studenți în cadrul așa-numitei „Extensiuni universitare”, sesiuni de comunicări științifice la Universitatea din Sibiu și Facultatea de teologie „Andrei Șaguna”, vernisaje de expoziții și concerte. La Sibiu și la Brașov membrii Astrei au participat la marea sărbătoare a Bicentenarului Andrei Șaguna (2008).

Trebuie amintit faptul că președintele actual al Astrei, profesorul Dumitru Acu, s-a dovedit un bun organizator și un mare patriot, fiind la înălțimea marilor săi înaintași, mai ales în aceste clipe de cumpănă ale nației române în care tocmai cultura este lăsată la voia întâmplării. Cu multe sacrificii apare, la Sibiu, publicația Astrei, bilunară: *Foaia Poporului*. A fost reorganizată în 1993 și la Brașov revista lunară *Astra* sub deviza șaguniștilor: *litteris et virtuti*, care nu mai apare astăzi din motive financiare. Aceasta, în ciuda obiectivelor sale generoase. „Scopul revistei Astra, se spune în programul acestei publicații, este reunirea asociațiilor nepolitice din Brașov și împrejurimi, care sunt credincioase idealurilor noastre naționale și popularizarea prin publicare a rezultatelor remarcabile din domeniul științei, culturii și artei, ca și a principalelor evenimente din aceste domenii. Ceea ce se poate spune în genere, se poate spune clar, concis și pe înțelesul tuturor, al marelui nostru public cititor. Acestuia îi închinăm strădaniile noastre. Nici un sacrificiu nu este prea mare, se conchide în programul revistei Astra, pentru țara în care trăim, pentru Nația din care facem parte și pentru Credința străbunilor noștri”.

Principal vorbind, sarcina Asociațiunii Transilvane este astăzi chiar mai grea decât la începuturile sale. Exista atunci un mare entuziasm cultural-național care astăzi mai pâlpâie doar. Cele cinci decenii de robie spirituală își spun cuvântul. Se mai adaugă acum noile mijloace audio-vizuale și o altă atitudine a tineretului, care, în condiții normale, de continuitate culturală, ar fi fost altfel recepționate. Tradițiile, și ele, ar fi evoluat cu specificul lor. Unele obiceiuri, frumoase cândva, nu pot fi reluate, ca atare, după o jumătate de secol. Este necesară o perioadă de readaptare. Brașovenii, de exemplu, au tradiții milenare, pe care le mai păstrează

încă, cum este obiceiul junilor din Șcheii Brașovului, care uimește și astăzi prin măreție și frumusețe, dar el a fost șlefuit în permanență, având, periodic, semnificații preponderent naționale, religioase sau matrimoniale, care s-au estompat cu timpul în favoarea unor aspecte mai mult sportive și festive. Dacă obiceiul n-ar fi trecut prin aceste metamorfoze și ar fi trebuit să fie reluat în forma originală, de la începutul acestui secol, n-ar mai fi fost gustat de tineretul de astăzi. Este și situația elevilor de la Liceul „Andrei Șaguna”, care, în trecut, se mândreau cu uniforme și petrecerile lor „studentești”, cum le ziceau. Astăzi liceul este mixt și purtarea unui chipiu, oricât de frumos ar fi, pare ceva, cel puțin neobișnuit; iar o petrecere cu cântece românești, în locul muzicii rock, pare chiar ciudată. Și totuși, la ultima aniversare a lui Andrei Șaguna, a cântat fanfara liceului cu elevi în uniforme, bucurându-se de mare succes, ca și corul fetelor, care s-a impus treptat, cu repertoriul clasic-tradițional, obținând premii și în străinătate.

Mai încet sau mai greu, dar firul rupt al tradiției începe să se lege, în ciuda oricărui scep-ticism.

Dar tocmai aceasta este misia, ca să-i zicem așa, a Societății Transilvane Astra, să încerce, cu mijloace adecvate, să facă această legătură, între prezent și trecut, între tineri și bătrâni, pe fundalul încă viu al unității culturale a românilor de pretutindeni.

Este semnificativă, în acest sens, extinderea Astrei în Moldova și de curând în Basarabia, aceasta după înființarea Despărțământului Central - București. Astra începe deja să-și piardă semnificația restrâns ardelenescă și să însemne „asociațiune culturală românească”. După falimentul și discreditarea vechilor forme comuniste ale mișcării culturale, devine tot mai evidentă necesitatea unor formațiuni cultural-organizatorice de alt tip. Or, acestea nu trebuie inventate, ele au existat ca atare în forma despărțământelor și a cercurilor Astrei. Trebuie doar să ni le reamintim și, odată cu ele, să reînviem în mintea acestei nații, greu încercate, și amintirea marilor bărbați ai culturii noastre, care, în vremuri la fel de grele, au încercat și chiar au reușit, adesea cu sângele lor, să spele rușinea timpului.

ASTRA - vocația perenității românilor

Prof. univ. dr. Victor V. GRECU

Cu 150 de ani în urmă, lua ființă la Sibiu, la 23 octombrie/4 noiembrie 1861, din inițiativa lui Ioan Cavaler de Pușcariu, Andrei Șaguna, George Bariț și Timotei Cipariu, Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român - ASTRA. Ea venea să împlinească voința testamentară a marelui erou și martir, a Craiului Munților, atât de îndrăgit și prețuit de întreaga suflare transilvană, Avram Iancu, ca și a tribunilor săi, Axente Sever și Simion Balint¹ și a tuturor marilor bărbați ai națiunii, ce au întrupat în cugetul și fapta lor voința poporului și care s-au stins în dorul de „a vedea națiunea fericită”².

Rosturile ASTREI aveau să fie mai mari decât le gândiseră urzitorii și ctitorii acesteia, așa cum faptele și împlinirile ei aveau să întrecă așteptările nu numai ale oficialităților imperiale habsburgice care i-au autorizat întemeierea, ci ale tuturor, impunându-se, prin prestigiul la care s-a ridicat prin toate împlinirile ei, în rândul instituțiilor savante ale vremii din țările europene de veche cultură, însuflețind și făcând să graveze în jurul faptelor ei toată românimea.

Era un eveniment ce avea să revoluționeze întreaga viață spirituală a românilor transilvăneni, ca de altfel a tuturor românilor, întreaga mișcare culturală și națională din acea vreme, unindu-i în incandescența patosului unei uriașe emulații de activism cultural-politic, de militantism național. Ea a focalizat energiile și strădaniile întregii lupte de emancipare socială, economică, națională, politică și culturală spre un singur țel vital pentru evoluția ulterioară a poporului român: unirea politico-statală. Căci, într-adevăr, dintre toate meritele și împlinirile care i-au aureolat menirea, încrustându-i adânc valoarea în conștiința contemporanilor și în memoria posterității, cel mai de seamă a fost și rămâne contribuția ASTREI la unirea într-un cuget și o simțire a tuturor românilor, cana-

lizarea voințelor și faptelor românilor de pretutindeni pe făgașul luptei comune pentru făurirea statului național unitar român. Aceasta reprezintă, în plan spiritual și național-politic, cea mai de seamă ctitorie și cel mai mare merit al ASTREI. De pe poziția acestuia apreciem astăzi rolul uriaș și decisiv al ASTREI în dezvoltarea istorică a poporului român din Transilvania și de pretutindeni, pentru triumful idealurilor sale de emancipare economică și de libertate socială, independență și unitate națională, de integrare civilizațională la nivel european.

Deși își abzieca, prin rosturile programatice inițiale, imixtiunea în chestiunile politice, ASTRA a fost, în fapt, prin întreaga ei activitate neînfrică, o replică românească demnă, autoritară și vehementă la ofensiva de deznaționalizare forțată și sistematică a românilor, desfășurată de regimurile reacționare austro-ungare, un apărător fidel și un militant înfocat pentru drepturile românilor la o viață liberă și suverană în sânul unui și aceluiași stat național românesc.

Dezvoltarea conștiinței unității naționale și transformarea ei treptată, în perioada de sfârșit a secolului al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea, în mișcare națională, fortificată de influența Iluminismului și Romanticismului, a fost dominată, în această epocă, de componenta culturală. Se consolidează, acum, relația națiune-stat, naționalismul, prin promovarea loialității față de națiune, interesul național devenind primordial. În Europa răsăriteană, naționalismul păstrează în prim-plan componenta culturală, cuprinzând, în sfera sa, teritoriul, istoria și comunitatea națională. Lui i se alătură ideologia liberalismului, într-un raport specific spațiului românesc³.

Tot acum se statornicește relația între confesiune și națiune, ilustrată plenar de evenimentele revoluționare din anii 1848-1849, preoții

1 Victor V. Grecu, *Revoluția. Unirea. Independența în Transilvania*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1984, p. 30—45.

2 Victor V. Grecu, *Avram Iancu în lupta pentru drepturile limbii române*, în *Limba română*, XXXII, 1983, nr. 2, p. 96-103.

3 Liviu Maior, *Habsburgi și români. De la loialitatea dinastică la identitate națională*, București, Editura Enciclopedică, 2006, p. 227.

fiind principala sursă a mobilizării, prezenți în toate structurile de conducere ale revoluției. Cele două confesiuni ale românilor, ortodoxă și greco-catolică și îndeosebi Andrei Șaguna au promovat asociaționismul ardelean, al cărui rol covârșitor pentru evoluția românilor din Transilvania este cunoscut¹. Împreună, ele exprimau cu forță identitatea acestora, străduindu-se să păstreze integritatea etniilor și confesiunilor respective, să realizeze interferența dintre membrii grupurilor etnice având un rol esențial în construcția identității etnice, alături de ceilalți factori definitori ai acesteia.

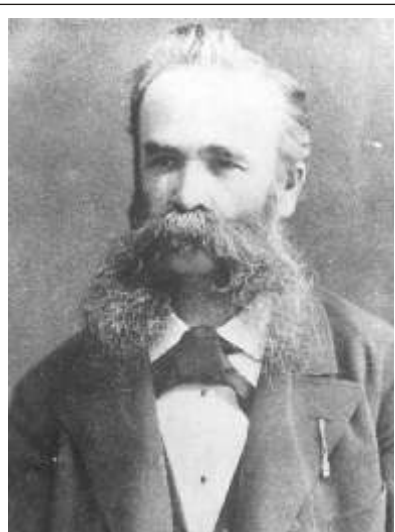
Modernitatea politică, având drept componente statul, societatea civilă și etnicul, precum și etnicizarea politicii, accentuată după 1867, a stimulat ascendența naționalismului, care s-a bazat pe societatea civilă în stabilirea raportului dintre stat și națiune. „Implicarea intelectualilor, consacra suveran Liviu Maior², modelele furnizate de lumea germană sau franceză, au dus la apariția unui proces timid, dar emblematic, de organizare, de constituire a primelor asociații cultural-științifice, apariția primelor publicații, dar și a revistelor culturale. Spre deosebire de cele germane, aristocratice, de saloanele literare, în spațiul românesc asistăm la înființarea de societăți cultural-politice marcate de spirit militant, de un activism cultural-politic (s.n., - V.V.G.) centrat pe studierea trecutului, limbii, folclorului, care antrenează intelectualitatea românească ardeleană, formată preponderent din membri ai clerului, profesori și învățători, negustori și proprietari de pământ. Problema stabilirii identității, individualizării românilor din monarhia habsburgică nu putea să nu dobândească coloratură politică”.

Românii simțiseră de mult nevoia unui for cultural-național central, adecvat imperativelor vieții social-politice ale vremii, care să coordoneze și să asigure realizarea dezideratelor emancipării lor naționale pe plan social-economic, cultural, național-politic, în aspirația sincronizării cu ritmul evoluției celorlalte națiuni cu o civilizație înaintată din Europa.

Receptând „spiritul vremii” și imperativele epocii, cea mai veche a fost „Societatea filozofească a neamului românesc în Mare Prințipatul Ardealului”, întemeiată de doi iluminiști români, Ioan Piuariu Molnar, primul medic oftalmolog român din Transilvania, și filologul, cu ale sale *Observații de limbă românească prin Paul Iorgovici făcute*³. După refuzul autorităților imperiale de la Viena la solicitarea editării unei publicații românești, cei doi învățați

sibieni, în înțelegere cu cei din București, anunță, la începutul anului 1795, întemeierea „Societății...” preconizând și un periodic, *Vestiri filozofești și moralicești*, cu o atât de grăitoare și simptomatică invocare privind „o societate compusă din savanți din Valahia”. În *Înștiințarea*, din 1795, privind apariția revistei, care nu s-a mai finalizat, este grandilocventă accentuarea argumentării - făcută acum 215 ani! - înfăptuirii unui deziderat cardinal, acela al unificării și cultivării limbii literare în aspirația integrării culturale la nivelul celorlalte națiuni, im-

perativ de o inestimabilă și uimitoare actualitate: „După cum citim că vestesc istoriile cele vechi mai vârtos toate neamurile au avut sânguința ca să-și împodobească stilul limbii sale, cu osebă și întocmită cuvântare, încât putem zice că, prin poleirea stilului și deprinderea în

Ioan Cavaler de Pușcariu

Andrei Șaguna

1 Vezi monografia lui Keith Hitchins, *Ortodoxie și naționalitate. Andrei Șaguna și românii din Transilvania 1846-1873*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1995.

2 Liviu Maior, op. cit., p. 277

3 Victor V. Grecu, *Școala Ardeleană și unitatea limbii române literare*, Timișoara, Editura Facla, 1973, p. 98-100; 113-135.

învățătură, s-au înălțat firea a multor neamuri până la cea mai înaltă stare a nemuririi”¹.

Despre această inițiativă, Dimitrie Gusti, în discursul de recepție, rostit la Academia Română, în ședința solemnă din 10 iunie 1923, intitulat *Ființa și menirea Academiei*, aprecia că „este una dintre cele mai vechi societăți românești, care s-ar putea considera ca o venerată străbună a Academiei”².

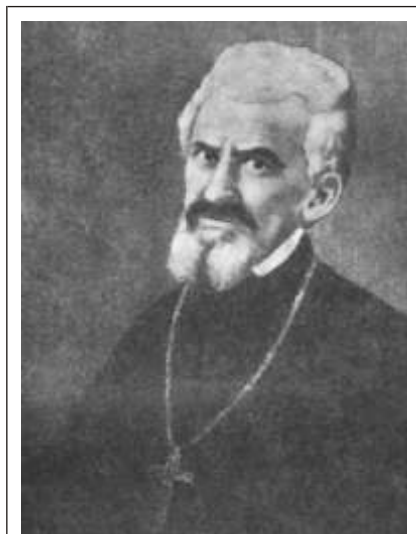
După ce „Societatea filosofescă” rămăsese fără rezultat, se inițiază, la 1808, „Societatea pentru cultivarea limbii române”. Manifestul acesteia, publicat în operele lui Iosif Kemény, este, desigur, anterior anului 1808 (21 aprilie), data când a fost tradus în ungurește de către Magyari István și aparține lui Constantin Diaconovici Loga, autorul *Gramaticii românești*. În cuprinsul lui, cultivarea limbii devine, ca și la celelalte națiuni europene, imperativul național suprem, având o dublă finalitate: „Până când ni vor veni în ajutor și alte împrejurări, trebuie să începem cu mijlocul cel mai de frunte, cu care putem face fericirea nației, și anume să începem cu cultivarea limbii noastre (s.n., V.V.G.) și prin ea cu lățirea tot mai mare a culturii, câștigându-ne astfel vază și merite”, prin cultivarea limbii urmărindu-se: „să fie cât mai mare numărul acelor care vorbesc limba noastră” (s.n., V.V.G.) și „al doilea lucru”, „răspândirea mai intensivă a științei”... „cultivându-ne limba și răspândind științele”³.

Acestor memorabile inițiative, atestând o perspectivă și un crez național, i-au urmat So-

cietatea literară din București, înființată la 1827, Societatea de medici și naturaliști din Iași, 1833, Societatea pentru învățătura poporului român, 1839, Societatea literară, din București, 1843, Asociația literară a României, 1845, Ateneul Român, Iași, 1860, toate prefăcând idealurile ilustrei ASTRA.

George Barițiu

Timotei Cipariu

înlésnea legăturile cu statul național român modern, creat la 1859.

De la înființare, ASTRA, devenind o au-

Plămădită din efervescența marilor idei înnoitoare și a inițiativelor și acțiunilor îndrăznețe ale generației revoluționare de la 1848 și din năzuințele anterioare ale lui Inochentie Micu și ale Școlii Ardelene⁴, ASTRA reprezenta o sinteză superioară a tuturor aspirațiilor românești de emancipare, simbolizând însăși unitatea socială, națională, culturală și politică întruchipată în alcătuirea, idealurile și înfăptuirile ei. Asumându-și misiunea împlinirii aspirațiilor primordiale vitale ale românilor transilvăneni, ASTRA a exercitat, cum observa un istoriograf, mai bine de o jumătate de secol, prerogativele unui adevărat guvern, ale unui parlament românesc, devenind un bastion al luptei pentru emancipare și unitate culturală, pentru libertate și unitate națională a tuturor românilor.

Cu înființarea ASTREI Sibiul devine cel mai de seamă centru cultural al românilor din Transilvania. În acest fel, Sibiul prelua, prin ASTRA, rolul pe care Blajul l-a îndeplinit cu atâta zel patriotic în viața culturală, națională și politică a românilor din Transilvania mai bine de un secol. Aceasta

1 Ibidem, p. 26-29.

2 Radu P. Voinea, De la „Societatea Filosofescă a neamului românesc” la „Asociațiunea pentru Literatură română și Cultura Poporului Român”, în vol. ASTRA - 125 de ani de la înființare, sub redacția dr. Victor V. Grecu, Academia Română, Societatea de Științe Filologice din România, Sibiu, 1987, p. 15-26.

3 Zenovie Păclișanu, *O veche societate pentru cultivarea limbii române*, în *Revista istorică*, VII, 1921, nr. 4-6, p. 129; 131-132; citată și la Adrian Marino, *Iluminiștii români și problema cultivării limbii*, în *Limba română*, XIII, 1964, nr. 5, p. 472 și Gh. Bulgăr, *Momentul Eminescu în evoluția limbii române literare*, București, Editura Minerva, 1967, p. 15.

4 Victor V. Grecu, *Școala Ardeleană și unitatea limbii române literare*, Timișoara, Editura Facla, 1973, p. 24-54.

tentică „școală națională”, cum o considera Oct. C. Tăslăuanu, a constituit o instituție națională modernă, un centru cultural național ce polariza în jurul său toate forțele intelectuale din toate domeniile, nu numai din Transilvania ci din toate provinciile românești și care a coordonat întreaga mișcare științifică și cultural-națională a românilor din Transilvania. Întrunind toate atributele unei Academii, cu un sistem organizatoric după modelul societăților academice europene, ASTRA a îndeplinit rolul de catalizator spiritual, care a declanșat și a alimentat un proces de osmoză a culturii românești. Totodată, ASTRA, prin toată activitatea ei, a promovat și a stimulat integrarea culturală la nivel european, sincronizarea cu ritmul civilizației altor țări, cu mersul lumii moderne.¹

Veritabilă Academie națională, organizația, din 1862, în trei secțiuni: filologică, istorică și de științe fizico-naturale, cărora, după reorganizarea din 1880 și 1900, li se adaugă secțiunile școlară, economică și medicală, ASTRA devine centrul de iradiere a luminii, științei și culturii, a ideilor și convingerilor unioniste în întreg spațiul românesc și, totodată, centrul spre care au gravitat toate așezămintele de cultură ale românilor supuși monarhiei austro-ungare, cultivând legături strânse cu toate instituțiile similare din România. Ea a fost axa vieții spirituale a românilor din Transilvania, prin crearea unui sistem de structuri și valori capabile să cuprindă într-un ansamblu unitar toate forțele și vetrele culturale din Transilvania, ținând o legătură permanentă, esențială cu România.²

Toate înfăptuirile ASTREI, puse în slujba idealurilor preconizate și din care își făcuse o profesiune de credință urmată cu un devotament patriotic exemplar, au virtutea și privilegiul de a reprezenta tot atâtea merite în premieră, în majoritate pe plan național general românesc, care îi definesc opera și îi amplifică valoarea: Biblioteca centrală, 1861, *Analele Asociațiunii*, 1862, 1880, revista *Transilvania*, 1868-1945, *Enciclopedia Română*, 1898-1904, Școala civilă de fete, 1886, Muzeul Asociațiunii, 1905, Palatul ASTREI, 1905, Biblioteca populară, 1900, *Țara noastră*, 1907, Biblioteca tineretului, 1908, expozițiile: 1862 Brașov, 1881 Sibiu, apoi Hațeg, Hunedoara, Cugir, Brad, 1897 Mediaș, 1905 Sibiu, 1906 București etc, serbările, des-

părțămintele, 1869, și cercurile culturale, regionalele: ASTRA dobrogeană, ASTRA basarabeană, ASTRA bănețeană, cursurile de alfabetizare, bursele și ajutoarele pentru studii, adunările generale ținute în fiecare an în altă localitate, reprezentând o înaltă școală de educație națională, patriotică, plăcile comemorative și monumentele istorice, semănate pe întreg cuprinsul românesc, conferințele și cursurile populare, universitățile populare, editarea unui impresionant număr de lucrări științifice, literare și de popularizare, în tiraje de masă, casele naționale, bibliotecile, muzeele, între care Muzeul național „Avram Iancu” din Vidra de Sus, 1924 etc, sunt tot atâtea mărturii de devotament patriotic, de vrednicie românească pusă în slujba înfăptuirii aspirațiilor poporului, creații care îi slăvesc astăzi, amintirea și opera sa de militantism național și cultural-politic. Dar marea lor însemnătate a constat în faptul că, împlinite cu prețul unor nenumărate și mari sacrificii și jertfe, ctitoriile ASTREI au însemnat de fapt adevărate cetăți de rezistență prin cultură împotriva deznaționalizării, cu rol decisiv în construcția identității etnice, de luptă pentru apărarea ființei și drepturilor naționale.

Însă cea mai mare operă a ASTREI, cum s-a văzut, prin care s-a înscris în frontul românesc de avangardă revoluționară pentru înfăptuirea idealului național, și care îi înnobilează fapta și memoria, a fost Marea Unire de la 1918, la făurirea căreia a trudit cu credință, cu tenacitate, cu perseverență și pasiune memorabile, dăruind atâtea conștiință, energie și voință românească într-un aport patriotic hotărâtor. Țelul unirii politice-statale a fost declarat plenar, de la început, la adunarea constituantă, și apoi reluat și repetat la cea de a doua adunare generală de la Brașov, în 1862, la Abrud, Alba Iulia, Blaj, Lugoj, Zalău, Satu Mare, Herculane, Beiuș etc, fiind urmat și sprijinit sistematic și constant prin limbă, prin literatură, prin cultură, prin toate celelalte mijloace, până la înfăptuirea lui deplină. Și dacă la șirul lung de merite mai adăugăm și „masiva ei continuitate”, cum aprecia Ion Chinezu, vitalitatea ei, triumfând apoteotic în renașterea, în condiții prielnice, perpetuarea și proliferarea activismului cultural-național, după 1990, obținem imaginea veridică, completă a anvergurii și consistenței activității desfășurate de ASTRA, a ro-

1 Victor V. Grecu, *Identitate. Unitate. Integrare - în spectrul globalizării. Idealuri ale militantismului și spiritualității românești*, Sibiu, Editura Bibliotecii „Astra”, 2010, p. 31-36.

2 Victor V. Grecu, *Necesitatea și menirea Academiei în gândirea și preocupările intelectualilor din secolul trecut privind cultivarea și unificarea limbii române literare*, în *Academia Română, Memoriile Secției de Științe Istorice*, seria a IV-a, tom. VII, 1983, p. 67-86

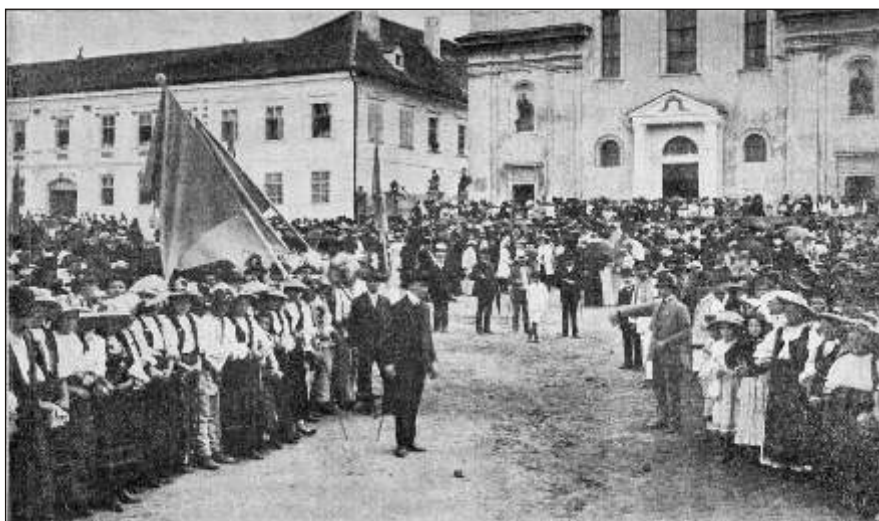
lului ei uriaș în viața poporului român, în edificarea perenității românilor.

Ctitorie a simțirii, minții și voinței românești, al cărei adevărat și mare ctitor a fost poporul român¹, ASTRA a fost întruchiparea năzuințelor românilor de pretutindeni, soarele nădejilor lor de multe veacuri la emancipare și unitate, care a întreținut și a întărit, cu incandescenta lui urcând din secolii, credința în drepturile poporului la o viață unită, liberă și suverană, la valorificarea neîngrădită și deplină a virtuților sale etnice, la emanciparea civilizațională și integrarea în rândul națiunilor cu o civilizație înaintată din Europa.

Activitatea multilaterală, desfășurată cu patos, cu tenacitate și elan patriotic, cu clarviziune și sacrificii, înregistrează, până la Primul Război Mondial realizări inestimabile. O statistică veridică și grandilocventă consemnează împlinirile astriste, prin date care consternează și înalță, vorbind de la sine². Până la acest moment ASTRA dispunea de 67 despărțăminte (secțiuni) în Transilvania, cu 13.022 membri înscriși, care suportau financiar activitățile ei. S-au organizat 714 adunări culturale ale ASTREI, la care au participat peste 150.000 de persoane. Tot în sfera culturii au fost întemeiate 33 de casine, 113 formațiuni corale, 25 de societăți feministe, toate active în promovarea culturii și educației. Emanciparea național-politică și culturală era activ susținută prin cele 49 de publicații, care, prin profilul lor, ilustrează prioritățile astriste: 20 dintre ele erau politice, 8 economice, 6 eclesiastice și de învățământ, 4 sociale, 4 literare, 4 satirice, 3 tehnice. Pe lângă încurajarea producției originale ardelene, aceste instituții au contribuit esențial la construcția și fortificarea identității etnice, care dobânda tot mai mult o coloratură politică, lupta pentru cultură, pentru unitatea limbii și culturii devenind tot mai pregnant luptă politică, lupta pentru unirea românilor într-un stat național unitar.

Apogeul activismului cultural-politic al ASTREI, în această etapă, l-a reprezentat jubileul, de anvergură națională, consacrat aniversării a 50 de ani de la crearea ASTREI, ce a avut loc la Blaj, în 1911, cu peste 30.000 de participanți, care a constituit o repetiție generală a Adunării celei Mari, cu șapte ani mai târziu, la 1 Decembrie 1918, sărbătoare a bucuriei românești, triumf și împlinire a voinței tuturor românilor, pecete a perenității lor. Proporțiile și programul aniversării de la Blaj, din 1911, învederau istoricește că „demersul politico-național a fost, așadar, opera elitei intelectuale românești din Transilvania”³.

După înfăptuirea Marii Uniri, „cea mai mare dintre ctitoriile ASTREI”, însemnătatea, meritele și rolul național al ASTREI au fost recunoscute de Parlamentul României Mari, prin Legea nr. 2602, din 22 iunie 1921, al cărei

Serbările de la Blaj, 1911 - înaintea Sf. liturghii

articol unic consacra continuitatea statutului de personalitate juridică, cu menținerea în proprietate a întregului patrimoniu material și spiritual realizat până atunci.⁴

În noul climat istorico-politic opera culturală, național-politică a ASTREI a cunoscut noi dimensiuni și perspective ce au stimulat diversificarea, amploarea, consistența și oportunitatea acțiunilor sale, amplificând valoarea lor istorică, semnificația lor națională, cultural-politică și identitară, temeuri și mărturii ale perenității.

Activismul național-cultural și politic al ASTREI a cunoscut împliniri remarcabile, ex-

1 Antonie Plămădeală, *ASTRA - editorii și ctitoriile ei*, în vol. *ASTRA - 125 de ani de la înființare*, sub redacția dr. Victor V. Grecu, Academia Română, Societatea de Științe Filologice din România, Sibiu, 1987, p. 52.

2 Biro Șandor, *The Nationalities Problem in Transylvania 1867-1940*, New York, 1992, p. 287.

3 Liviu Maior, op. cit., p. 227.

4 Dumitru Borțan, *Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român - ASTRA - 20 de ani de la reluarea activității (1990-2010)*, în *Rapsodia*, Sibiu, VII, 2010, p.8-10.

tinzându-și sfera de acțiune prin înființarea regionalelor, ASTRA Basarabeană (1927), Dobrogeană (1927), Bănățeană (1937), sporirea numărului despărțămintelor, ridicarea a 150 de case de cultură orășenești și sătești, realizându-se 42291 de conferințe. Un eveniment remarcabil pentru reorientarea și revigorarea misionarismului Asociațiunii a fost Congresul Cultural al ASTREI, ținut la Sibiu în 1930. La acestea s-au alăturat acțiuni astriste de covârșitoare însemnătate istorică, națională, și culturală, centenarul nașterii lui Avram Iancu, 1924, cu refacerea cimitirului eroilor, de la Tebea, bustul eroului-martir și placa memorială de la Baia de Criș, Casa Națională și Muzeul Avram Iancu din Vidra, Crucea de pe Muntele Găina, inițierea Muzeului Unirii de la Alba Iulia, Statuia lui Ion Rațiu la Turda (1929), Conservatorul de muzică „ASTRA”, la Brașov (1930) și la Sighet (1935), Muzeul Regional Brașov (1934) etc.

În incandescența ascensională a jertfelor și împlinirilor astriste, se produce lichidarea brutală, antinațională, de către regimul bolșevico-securisto-comunist a Asociațiunii prin M.C.M. nr. 399, din 14 aprilie 1950 și a Ordinului Ministerului de Interne nr. 47070, din 25 mai 1950, Asociațiunea fiind dizolvată, iar patrimoniul, mobil și imobil, este confiscat fără titlu valabil și împrăștiat administrațiilor locale. Colecțiile Muzeului Asociațiunii, (devenit Casa de Cultură „Ștefan Gheorghiu”!?) de artă, istorie, naturale, etnografie etc, au fost date în custodie Muzeului Brukenthal. Distrugerea uriașei sale opere și anihilarea tuturor organismelor și exponenților ei, cu exproprierea abuzivă și ilegală a patrimoniului, a însemnat o lovitură dramatică dată nu numai ASTREI, ci întregului popor român, năzuințelor sale de prosperitate materială și spirituală, de emancipare civilizațională, o strangulare a aspirațiilor identitare în voința sincronizării cu ritmul civilizației europene.

Dar experiența istorică multiseclară, idealul creștin, tenacitatea, coeziunea națională, produse ale genofondului românilor, ale etnogenezei, continuității și devenirii lor, conștiința unității etnolingvistice, fortificate prin secole de lupte și sacrificii, au triumfat în vocația providențială a perenității. Idealurile libertății, identității, unității statale, emancipării culturale naționale, integrării civilizaționale europene, au

fuzionat și au construit spiritul astrist, convertit într-un crez național.

Se perpetuează, în diverse cercetări și studii consacrate ASTREI, optica de a se considera că, odată cu dizolvarea ei, aceasta și-ar fi încheiat opera misionară de înainte mergătoare a acțiunilor comune, pe plan general românesc, pentru emancipare în pas cu achizițiile și înnoirile vremii, de propășire spirituală și integrare culturală europeană, ceea ce nu este veridic, viziune tributară cunoașterii insuficiente, parțiale a realităților.

Căci ASTRA, după dizolvarea ei, a lăsat urmașilor și discipolilor, aștristilor, cea mai prețioasă revelație, cea mai scumpă creație și avuție a operei masive de emancipare economică, socială, educațională, culturală: misionarismul, care, în Transilvania, avea rădăcini îndepărtate, magistral ilustrate de apostolatul românist al legendarului Badea Cârțan.

În perioada răstignirii sale, ASTRA a deplasat fiorul și patosul emulației propășirii civilizaționale în efervescența vieții cotidiene a satelor într-o imensă și inestimabilă operă patriotică de luminare, de ridicare a bunăstării vieții sătenilor pe toate planurile, la nivelul și ritmurile vremii, ale evoluției materiale și spirituale a celorlalte popoare europene.

Așa cum rememorează, nu fără nostalgia și aleanul lor, desigur, un promotor al acestora, „în practica săptămânală de după sărbătorile de iarnă și până la Paști, experți economici, agronomi, medici, etc se deplasau la sate, unde conferențiau pe teme juridice, de sănătate sau din domeniul financiar, industrial, comercial. Acest gen de implicare... a fost, cert, un produs al educației, iar (consacră magistral Liviu Maior!, vorbind despre apostolatul ASTREI) misionarismul ei este o realitate incontestabilă”² (s.n., V.V.G.).

Spiritul ASTREI și misionarismul ASTREI, care nu au putut fi stăvilite, au proliferat, în forme potrivite, și în această perioadă, cuibărite sau împrumutând altă recuzită, ghicind un cadru propice și prolific în alte întrupări, chiar oficializate: „Comisia pentru răspândirea cunoștințelor cultural-științifice” și „Luna cărții la sate”(!), moștenind și având aceeași sursă, poate nesesizată sau voit neobservată de culturnicii simbriași ai regimului (unii, fără îndoială, aștrști, cândva, într-un travesti temporar și conjunctural!), practicile și ritualurile astriste, săvârșite în taină dar cu un patos sporit.

1 Apud Dumitru Borțan, op. cit., p. 9.

2 Liviu Maior, op. cit., p. 227.

În această modalitate, la inițiativa și organizarea unui harnic român, profesorul Nicolae Gastone, împreună cu semnatarul acestor rânduri, și tot la început de primăvară!, în colective („brigăzi”!) alcătuite din universitari, profesori, învățători, scriitori, artiști, medici, agronomi, ingineri, preoți, alți specialiști etc, se deplasau în sate, precum și în orașe, la Cămine Culturale, unități de învățământ, medico-sanitare, agricole, unități industriale, cluburi muncitorești, Case de Cultură, unități spitalicești, unități militare, lăcașuri de cult etc, etc, unde se realizau expuneri, șezători, uneori cu momente artistice, omagierea unor evenimente și momente istorice, personalități științifice, istorice, literare, artistice, prezentări de opere științifice și literare etc de inestimabilă valoare instructivă pluridisciplinară și imprevizibile achiziții și investiții educaționale, formative, prin care se împlinea, cu religiozitate și patos, apostolatul astrist și se perpetuau, onorându-se, idealurile ASTREI.

Deși greu de imaginat pentru acea perioadă vitregă sau de surghiunire a ASTREI, ori de-a dreptul incredibil!, punctul culminant al perpetuării, al vitalității spiritului astrist și apoteoza misionarismului și devotamentului slujirii astriștilor, l-a constituit triumful celor două manifestări științifice jubiliare: Centenarul revistei *Transilvania*, organizat la Sibiu, în 1968, cu prima sesiune omagială de comunicări științifice, la care au participat specialiști din diverse centre științifice și culturale (București, Brașov, Cluj, Iași, Galați, Târgu Mureș, Oradea), precum și izbutirea editării unui valoros volum aniversar. Cea de a doua, întâmpinată cu mult scepticism și despre care mulți se îndoiau și nu credeau că ar putea fi posibilă atunci!, marea Sesiune științifică națională jubiliară, consacrată cinstirii celor 125 de ani de la înființarea ASTREI, care a avut loc la Sibiu și Săliște, timp de trei zile, între 28-30 august, 1986.

Desfășurată sub onorantul patronaj al Secției de Științe Istorice a Academiei Române, precum și al Societății de Științe Filologice din România, Filiala Sibiu, concepută și organizată meticulos de prof. univ. dr. D.H.C. Victor V. Grecu, sesiunea a cunoscut o anvergură și un fast ieșite din comun, care au surprins atât autoritățile oficiale cât și pe participanți. Cu participarea unor reprezentanți ai autorităților oficiale, centrale și locale, omagierea ASTREI, „străbună a Academiei” (D. Gusti) a fost oficiată de Prezidiul Academiei, Președintele Radu P. Voinea, acad. Ștefan Pascu, Cristofor I. Simionescu, Caius Iacob, Virgil Vătășianu, Crișan Mircioiu, Mircea Păcurariu, cu binecuvântarea

participării, de nimeni crezută, a I.P.S. Sale dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, care, și prin comunicarea prezentată, a fascinat pe participanți. Cu o amploare și un program complex și variat greu de imaginat, la lucrările sesiunii au participat 226 de personalități științifice, didactice, culturale etc. din întreaga țară, precum și un colectiv mare de sibieni, al căror număr și prezență a umplut cele 750 de locuri ale Casei de Cultură a Sindicatelor, holurile și spațiile din jurul clădirii, devenind o autentică sărbătoare națională!, reverberațiile emoționale ale ecourilor valorii căreia mai surdă, încă, participanților, care au primit atunci botezul și duhul ASTREI...

Lucrările Sesiunii jubiliare naționale au alcătuit un elegant volum aniversar, de 517 pagini, în ediție de lux și broșată: *ASTRA 1861-1950. 125 de ani de la înființare*, majusculele numelui fiind redactate, pe verticală, în tri-color!... (ceea ce nu era permis decât câtorva lucrări politice!), volum apărut sub redacția prof. univ. dr. D.H.C. Victor V. Grecu, lucrare de referință care consacră vitalitatea și înveșnicirea ASTREI, întrupare a perenității românilor. Volumul a cunoscut reacții elogioase, în S.U.A., Canada, Franța, Spania etc., unde a fost înmănat cu prilejul unor prestații universitare și științifice, înălțând prestigiul și renumele ASTREI!

La aceste remarcabile izbânzi, trebuie adăugat faptul de seamă că, în tot timpul prohibiției ASTREI, nu au conținut să apară numeroase studii și articole consacrate fascicolului de inițiativă, acțiuni și împliniri ale ASTREI, unele nu numai de valoare națională dar și de valoare internațională și enciclopedică, prin care au fost informați cititorii asupra menirii, rolului, misiunilor și împlinirilor Asociațiunii, sporind, cum doreau fierbinte astriștii, prestigiul ASTREI și al românilor în lume!

Prefacerile de după 1990 au declanșat, între alte schimbări și inițiativă, puzderia de societăți, asociații, reuniuni etc, multe efemere, ori infertile, în varii domenii, în atmosfera și competiția ivirii căroră, potrivit vechimii, prestigiului multilateral, dimensiunilor aportului consacrat de istorie, semnificației naționale reactivarea și reluarea activității ASTREI constituia un imperativ vital.

Meritul „impulsului inițial”, cel care, la începuturile creării sale a aparținut lui Ilarion Pușcariu, l-a avut Marinela Grecu, soția semnatarului acestor rânduri și inegalabilul nostru suport moral, care veghease și cunoștea - in vitro

- studiile și articolele publicate de-a lungul celor peste 40 de ani, din 1968, când a apărut primul studiu aferent, incandescența și patosul preocupărilor consacrate apostolatului astrist, care au culminat cu marea sesiune națională, a jubileului de 125 de ani, din 1986, continuate cu stenic devotament și jertfire și după aceasta până în prezent, a sugerat și a îndemnat reactivarea, reluarea și revigorarea ASTREI.

Nutrind nerostit și însușindu-mi această providențială inițiativă și sugestie, am împărțit-o devotatului colaborator al acțiunilor astriste, profesorul Nicolae Gastone, asociindu-i cooperarea în derularea și împlinirea inițiativei întâmpinată însuflețitor.

Ca și la începuturile ei, cinstind memoria și faptele ctitorului Șaguna, întâiul președinte al ASTREI, am încredințat, în ianuarie 1990, o-

organizat adunarea generală pentru reactivarea, reluarea și continuarea activității ASTREI, care a sărbătorit recent 20 de ani de activitate, de la reluarea ei, în climatul și orizonturile actualității.

După doi ani, responsabilitatea de președinte, în urma retragerii primului președinte Dumitru Abrudan, datorită noilor misiuni și atribuții cu care a fost investit, noul președinte a devenit prof. univ. dr. Dumitru Acu.

De-a lungul celor două decenii de activitate, preocupările ASTREI s-au concentrat asupra continuității și îmbogățirii traiectoriilor și obiceiurilor activității, dezvoltarea structurii organizatorice, adaptându-le noilor realități ale perioadei actuale, un imperativ însemnat fiind extinderea ariei de acțiune prin cuprinderea în sferile acesteia a românilor din afara granițelor țării, într-o primă etapă, din Basarabia, prin înființarea a 11 despărțăminte (Chișinău, Edineț, Valul lui Traian, Feștița, Ștefan Vodă, Ialoveni), cu 510 membri, și din Serbia, înființându-se 4 despărțăminte (Coștei, Uzdin, Panceva, Deliblata) cu 190 membri. În prezent s-au creat 52 despărțăminte în total, cu 3.795 membri.

Continuând misionarismul și activismul cultural și național în fortificarea procesului identitar „au fost realizate peste 4000 de manifestări: sesiuni științifice, simpozioane, conferințe, adunări generale astriste, concerte, festivaluri de muzică, concursuri școlare, sărbătorirea unor momente de semnificație națională, comemorări și aniversări ale unor personalități. S-au acordat 61 de burse și ajutoare elevilor și studenților, s-au organizat 12 tabere „Acasă la noi”, pentru elevii din afara granițelor țării, 6 universități

de vară cu participanți din țară și din afara granițelor. Au fost dezvelite 10 monumente și s-au așezat 19 plăci comemorative. Sub aspect editorial s-au tipărit peste 100 de cărți și 21 de reviste astriste”¹.

Toate aceste împliniri sunt o mărturie a continuării și îmbogățirii activismului astrist, a preocupării pentru diversificarea acțiunilor și a adecvării lor la exigențele mereu sporite ale actualității și ale viitorului, când „arma cea mai de temut este informația”!

* * *

La împlinirea a 150 de ani de la întemeierea Asociațiunii Transilvane pentru Lite-

*Din activitatea ASTREI basarabene - la inaugurarea bibliotecii „Nicolae Iorga” în comuna Delacheu, județul Tighina, iulie 1931
(Cuvânt moldovenesc, nr. 31, vineri 24 iulie 1931)*

noarea președinției acesteia I.P.S. Sale, dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, președintele executiv, recomandat de I.P.S. Sa, fiind Pr. prof. univ. dr. Dumitru Abrudan, prorector al Institutului Teologic „A. Șaguna”, vicepreședinți fiind prof. univ. dr. Victor V. Grecu și prof. univ. dr. Dumitru Acu, iar prim secretar prof. Nicolae Gastone.

După ce am redactat Statutul ASTREI, acesta, cu sprijinul prof. univ. dr. Dumitru Abrudan, redactorul-șef al oficiosului mitropolitan, a fost tipărit, potrivit uzanței, în eroicul, vechiul dar neînvechitul, *Telegraful român* - unicul ziar cu apariție neîntreruptă din 1853, s-a

¹ Apud Dumitru Borțan, op. cit., p. 10.

ratura Română și Cultura Poporului Român - ASTRA, în 23 octombrie/4 noiembrie 1861, la Sibiu, este necesară evidențierea marilor virtuți ale activității sale, a acelor merite în premieră și temeuri ale perenității care i-au conturat și i-au definit rolul și însemnătatea contribuției aduse în lupta întregului popor român pentru emancipare social-economică, pentru libertate, suveranitate și unitate națională, pentru integrarea culturală europeană, idealuri pe care ASTRA le promovează cu religiozitate și devotament și astăzi, odată cu reactivarea ei, după 1990, prin reluarea și continuarea țelurilor și aspirațiilor astriste și perpetuarea lor în noul climat regenerativ din vremea noastră.

În șirul acestora, cel mai de seamă merit al ASTREI și al exponenților acesteia, cel care îi asigură prețuirea în memoria posterității a fost lupta pentru dezvoltarea conștiinței unității naționale, pentru înfăptuirea idealului național al unirii tuturor românilor într-un stat național unitar.

ASTRA debuta într-o vreme când încheierea dualismului austro-ungar a inaugurat o intensificare a politicii de deznaționalizare forțată și sistematică, manifestată prin refuzul oricăror drepturi și libertăți pe seama națiunilor asuprite din monarhie, cum au fost, printre altele, interzicerea adunării cercuale a învățătorilor din Satu Mare¹, refuzul aprobării înființării reuniunii de muzică din Beiuș², sau al colecției pentru deschiderea internatului de băieți³, de către ministerul ungar de interne, pentru pretextul că nu s-ar încadra în prevederile statutelor Asociațiunii, precum și interzicerea colecției pentru ridicarea monumentului lui Avram Iancu și altele, culminând cu reprimarea brutală a mișcării memorandiste și continuând, apoi, și după aceasta, cu procesul intentat *Cărții de aur*, confiscarea lucrării și amendarea autorului ei, T. V. Păcățian, sau faptul grăitor că, pentru elaborarea și editarea *Dicționarului numelor de localități cu populație românească din Transilvania și Ungaria*, Nicolae Togan, unul din autorii lui, a fost calificat în *Budapesti Hirláp*, din 1913, drept „trădător de patrie”⁴ (s.n., V.V.G.). Față de ase-

menea abuzuri ale oficialităților maghiare, ASTRA, alături de revista *Transilvania*, pe care o edita, au reacționat cu tact, dar cu hotărâre și demnitate, militând pentru o reală și deplină egalitate în drepturi a tuturor popoarelor, pentru apărarea drepturilor legitime ale națiunii române. Lupta Asociațiunii și a revistei sale pentru revendicarea și apărarea drepturilor naționale nu era, astfel, altceva decât acțiune politică, politică națională, mărturie a atitudinii și militanțismului lor politic, aspect ignorat până acum, dar de covârșitoare însemnătate pentru cunoașterea și aprecierea veridică a orientării și valorii activității lor. În raport cu obiectivele urmărite și activitatea desfășurată, nu este surprinzător că nici ASTRA nu a fost ocolită de prigoana politicii de deznaționalizare.⁵ În 1895 este interzisă activitatea a 11 despărțăminte, dintre cele mai active, printre care Deva, Orăștie, Alba Iulia, Cluj, pretinzându-se modificarea unor prevederi ale statutelor, tocmai a acelora de interes național-cultural, anume înlocuirea termenului „poporul român”, și altele, pretenții respinse cu autoritate de conducătorii ASTREI, deoarece anihilau menirea de căpetenie a acesteia, de „înaintătoare a culturii poporului român”. În această privință, ASTRA, ca și Academia mai târziu, a constituit, de fapt, o ripostă dată dualismului. În condițiile adâncirii asupririi naționale, față de abuzurile și îngrădirile de tot felul, se impunea categoric o unică alternativă: „e un interes capital să ne unim cu toții”⁶, cerință din care Octavian Goga decantează misiunea cea mai acută a epocii: „întărirea noastră în sens național”⁷, care trebuia să concentreze energia și stăruințele românilor în toate direcțiile activității și luptei lor.

Așa cum Timotei Cipariu, la adunarea de constituire, i-a prescris lapidar rostul cel mai de seamă, de a fi „reazem al naționalității române”, ASTRA și-a tăcut din promovarea idealului național o menire de prim ordin, care a călăuzit-o în toate acțiunile și realizările sale, ea devenind, cu adevărat, un „centru al unirii românilor”. Dezideratul unității naționale, al unificării politice reprezenta principala rațiune de a fi a

1 *Transilvania*, XXXII, 1901, nr. X, p. 37.

2 *Analele Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*, 1906, nr. 1, p. 7; 1907, nr. II, p. 22; nr. III, p. 189; nr. IV, p. 209, 213, 221; 1908, nr. II, p. 68.

3 *Analele Asociațiunii...*, 1907, nr. II, p. 28; 1908, nr. 1, p. 2.

4 *Transilvania*, LI, 1920, nr. 111, p. 939.

5 Vezi Ioan N. Ciolan, Victor V. Grecu, *Transilvania - ultima prigoană maghiară*, Roma (Italia), Edizioni Europa, 1980, p. 196; 205-206, 214; 223-224.

6 S., *Pentru fruntașii români din Maramureș*, în *Transilvania*, XXXIV, 1903, nr. II, p. 90.

7 Octavian Goga, *Raportul secretarului literar către ședința plenară a secțiunilor științifice-literare*, în *Analele Asociațiunii...*, 1908, nr. II, p. 125.

ASTREI, gândită de urzitorii acesteia Ioan Pușcariu, Andrei Șaguna, Timotei Cipariu, George Bariț etc, însușită și promovată de toți conducătorii și exponenții acesteia. El a fost consacrat ca atare de Timotei Cipariu, care, sintetizând pe un plan mai vast aspirațiile de unitate ale românilor, își încheie memorabilul discurs rostit în adunarea generală de la Brașov, din 1862, cu îndemnul profetic: „Dee cerul ca precum toți sîntem de un sînge, toți ne-am îndulcit la sînul mamei noastre cu aceleași cuvinte dulci, toți ne sîntem frați, oricât ne despart munții și văile și oricât ne împart stările politice și confesiunile religioase, tot numai una să fim, una națiune, una limbă, una literatură. Atunci spiritul națiunii și geniul roman va tinde aripile sale peste toți fiii lui Traian și-i va ține legați întru legăturile păcii, frățietății și ale unității naționale. Așa să fie în veci! Amin”¹. Același crez însuflețea și pe moldoveni și pe munteni, pe

care Alexandru Odobescu, participant la adunarea de la Brașov, din 1862, și membru de onoare al ASTREI, îl împărtășea în scrisorile sale către Bariț, făcându-se ecoul dorinței românilor de dincolo de munți: „Toată inteligența Principatelor, și mai ales toată junimea lor, n-are alt vis, nici altă dorință decît unirea în idei și în lucrări cu frații de peste munți, spre a da înaintare culturii morale, curățirii limbii și explorărilor istorice în națiunea română... Populația română din Ardeal a păstrat virginitatea ei în idei și simțăminte; e firesc lucru ca ea să se asocieze cu ceea ce este încă neîntinată în populația dunăreană”². Potrivit concepției exponenților ASTREI, acest ideal trebuia urmărit și sprijinit în toate domeniile, atât național, cât și social, economic și cultural-politic, ce se identifică în frontul comun al luptei, pe plan general românesc, pentru emancipare și unitate națională, pentru integrare culturală la nivel european.

Conștiința unității de neam și de cultură, relevă fruntașii ASTREI, nu era, însă, o realitate numai a epocii respective, ci se prelungea în trecutul îndepărtat, când „Românii de pretutindeni au fost conștienți de unitatea lor culturală și că suflăstește întotdeauna au fost uniți”³. La cimentarea acestei unități spirituale în perspectiva desăvârșirii ei și pe plan politic, statal, au contribuit marii dascăli transilvăneni, trecuți în Principate, apostoli ai crezului unității, precum și revoluționarii de mai târziu. „Aceștia - elogia retrospectiv Andrei Bîrseanu - și alți tovarăși de muncă ai lor au contribuit în mare parte la formarea României de azi și au cimentat pentru totdeauna legăturile sufletești între românii din toate părțile.”⁴

Produs firesc al evoluției istorice - așa cum îl caracteriza tot Andrei Bîrseanu - „idealul năzuințelor noastre de un lung șir de ani”, moștenit cu pietate, „împotrirea tuturor piedicilor firești sau meșteșugite”⁵, este însușit și situat la temelia tuturor întreprinderilor ASTREI și ale revistei *Transilvania*, având drept finalitate: „unitatea culturală și trezirea conștiinței românești în masă”⁶. Ca expresie și manifestare a conștiinței unității naționale, acțiunea ASTREI, închinată acestor țeluri, trebuia să se înfăptu-

- 1 Timotei Cipariu, *Discurs rostit în Adunarea Asociațiunii Transilvane din 1862*, în *Foaia pentru minte, inimă și literatură*, XXV, 1862, nr. 30, p. 232.
- 2 Bănescu, *Opt scrisori ale lui Al. Odobescu*, în *Transilvania*, LI, 1920, nr. 3, p. 369.
- 3 G. Precup, *Unitatea noastră culturală*, în *Transilvania*, XLI, 1910, nr. 5, p. 327.
- 4 A. Bîrseanu, *Cuvînt de deschidere ținut în 5/8 sept. 1910, la adunarea generală din Dej*, în *Transilvania*, XLI, 1910, nr. 5, p. 315.
- 5 A. Bîrseanu, op. cit., p. 310.
- 6 Oct. C. Tăslăuanu, *Cursurile Asociațiunii*, în *Transilvania*, XL V, 1914, nr. 4, p. 201.

iască nu numai „în tot corpul națiunii din toate țările locuite de români”¹ (s.n., V.V.G.) ci și „prin unirea, armonia, simpatia și concursul tuturor românilor”² (s.n., V.V.G.). În acest fel, ASTRA și-a asumat, nu fără numeroase riscuri și sacrificii, o fundamentală îndatorire misionară; „să semene conștiința unității noastre naționale și culturale”³, pe care a îndeplinit-o cu un devotament patriotic exemplar.

ASTRA, împreună cu celelalte societăți similare din Transilvania și Banat, Arad, Maramureș, din Basarabia și Bucovina, au militat pe toate căile pentru înfăptuirea unității politice a tuturor românilor. Toate convingerile, toate strădaniile, toate împlinirile acestor focare de propășire națională, aveau menirea să pregătească și să apropie realizarea unui nobil ideal: „cel mai mare bine, ce am fi putut dori: Unirea politică a neamului nostru”⁴. Așezând la baza imensei sale opere de propășire națională acest ideal, precum și prin consecvența slujirii lui, ASTRA a devenit întruchiparea însăși a ideii de unitate, simbolizarea acestui ideal; ea era „expresiunea unității noastre naționale”⁵, după cum o caracteriza Ilarion Pușcariu.

Țelul unificării politice a călăuzit toate preocupările și întreaga activitate a ASTREI, a dominat înfăptuirile din domeniul social, cultural și național; sub imperiul lui ele dobândesc o amplă și solidă motivație ideologică și un elan nebănuț. Toate sunt străbătute de fascinația aceluiasi ideal, aceleiași ținte, aceluiasi vis, care sporesc pasiunea. Invocat simptomatic cu orice prilej, el se relevă programatic și profetic ca scop suprem, îndrumând toate strădaniile: „Spre ajungerea aceluiasi ideal”⁶, însuflețind toate apelurile și îndemnurile: „să nu pierdem nefolositi nici un moment pentru a ne apropia tot mai mult de ținta pe care o urmărim”⁷, întărind credința și nădejtile în realizarea lui: „noi privim întotdeauna și toți spre același soare, care ne încălzește viața, una și aceeași viață, spre același soare, care ne luminează viitorul, unul și același viitor pentru toți..., viitorul mai fericit ce-l așteptăm!”⁸ (s.n., V.V.G.). Subordonate unui

singur ideal, așa cum sublinia Al. Ciura, apreciind începutul de secol, toate înfăptuirile însemnau, în final, tot atâția pași înainte „spre cealaltă unire care se deslușea acum tot mai clar în mințile oamenilor”⁹, prin care „s-a înfăptuit visul de veacuri al Neamului nostru, s-a dat cea mai firească soluție năzuințelor noastre politice”¹⁰.

Făcând din idealul național piatra unghiulară a tuturor strădaniilor și înfăptuirilor sale, ASTRA a desfășurat o activitate intensă și consistentă, la dimensiuni naționale, bogat reprezentată prin realizări remarcabile în domeniul social, național și cultural.

Concepută și organizată în spirit academic, ASTRA a îndeplinit, în fapt, cu cinci ani înainte de crearea Societății Academice Române, rolul primei societăți cu caracter academic pe întreg teritoriul românesc, continuând și după aceea menirea unei veritabile academii a Transilvaniei. Ca și Academia, ASTRA a fost exponentul cel mai de seamă pe plan cultural și național-politic al năzuințelor poporului român privind realizarea unității sale statale. Prin secțiunile sale: istorică, filologică, științifică, economică, școlară, ASTRA a inițiat și a stimulat un vast program de investigații și studii de prestigiu privind vechimea, continuitatea și unitatea poporului român în hotarele dezvoltării sale etnice, bogăția și valoarea civilizației sale materiale și spirituale. Însăși alcătuirea celor două societăți era o ilustrare grăitoare a realității unității naționale, pentru care nu existau bariere geografice ori politice: membri și conducători ai ASTREI vor fi membri și conducători ai Academiei, cum au fost T. Cipariu, G. Bariț și alții, așa cum membrii și conducătorii acesteia vor fi membri onorari ai Asociațiunii, prin structura lor ele reprezentând pe românii de pretutindeni. La propunerea lui Bariț și Cipariu au fost aleși membri de onoare ai ASTREI români din Principate; Al. Odobescu, C.A. Rosetti, G. Sion, N. Ionescu, M. Kogălniceanu, Costache Hurmuzachi, alături de transilvănenii care își desfășurau activitatea în celelalte provincii istorice:

1 *** *Din problemele Asociațiunii*, în *Transilvania*, LI, 1920, nr. 2, p. 217.

2 Dr. Ioan Lupaș, *Înființarea Asociațiunii și conducătorii ei*, în *Transilvania*, XLII, 1911, nr. 4, p. 334.

3 *** *Adunarea generală de la Baia Mare*, în *Analele Asociațiunii...*, 1903, nr. IV, p. 166.

4 A. Birseanu, R. Simu, *Raportul general al Comitetului central al Asociațiunii asupra lucrărilor sale și a secțiunilor acesteia în anul 1919*, în *Transilvania*, LI, 1920, nr. 5-9, p. 548.

5 Dr. Ilarion Pușcariu, *Onorată adunare generală*, în *Transilvania*, XXXII, 1901, nr. VIII, p. 210.

6 A. Birseanu, *Cătră cititorii foii „Transilvania”*, în *Transilvania*, XL, 1909, nr. 1, p. 5.

7 A. Birseanu, *Cuvînt de deschidere*, în *Transilvania*, XLI, 1910, nr. 5, p. 316.

8 Dr. Elie Dăianu, *Repriviri și prospecte din mijlocul unui veac*, în *Transilvania*, XLIII, 1912, nr. 6, p. 503-504.

9 Redacția, *După adunarea de la Alba Iulia*, în *Transilvania*, XLIX, 1918, nr. 1-2, p. 1.

10 Al. Ciura, *Autori și editori*, în *Transilvania*, LI, 1920, nr. 1, p. 98.

Aron Florian, Simion Bărnăuțiu, Damaschin Bojinca, Ioan Maiorescu, Al. Papiu Ilarian, August Treboniu Laurian, Aron Pumnul, Petrache Poenaru.

Realizarea idealului național trebuia pregătită și asigurată prin unificarea culturii și a limbii, ca mijloc de vehiculare și propulsie a unei culturi unitare.

În privința limbii, ASTRA a promovat, prin secțiunile științifice-literare și prin revista *Transilvania*, o preocupare energică și sistematică, pe temeuri profund științifice, pentru unificarea și cultivarea limbii române literare¹, văzând în ea unul din „suporturile de căpetenie ale unității noastre sufletești”². Ea era expresia identității etno-lingvistice, factorul primordial al procesului identitar și de integrare culturală la nivel european. Angajată în slujba dezideratului unificării politice, în viziunea promotorilor ASTREI limba dobândește prestigiul de factor politic hotărâtor pentru triumful idealului național, ea fiind chemată, nesocotind granițele, să contribuie, împreună cu ceilalți factori, la „dezvoltarea tot mai solidară a conștiinței naționale”³, la definirea identității naționale și integrarea europeană. De aceea opera de unificare a limbii avea o cardinală semnificație națională, identitară și politică, proclamată categoric de către Cornel Diaconovici, amintind de aprecierile anterioare ale lui Eminescu și Slavici, rostite încă la adunarea de la Putna, în 1870: „Lucrarea de unificare și îndreptare a limbei literare este pentru noi o chestiune de deosebită importanță națională”⁴. Preocupările și lupta pentru limbă ale ASTREI s-au desfășurat tot timpul sub semnul acestui imperativ politic, finalitate declarată retrospectiv de Ion Breazu: „Am luptat apoi pentru limbă, pentru că am văzut în ea temelul de căpetenie al unității noastre”⁵ naționale.

Necesitatea unificării și cultivării limbii literare nu se rezuma numai la această fundamentare național-politică. Interesul manifestat satisfacerii acestor cerințe ale limbii era deter-

minat, apoi, și avea în vedere stadiul evoluției celorlalte limbi ale popoarelor cu o cultură înaintată din Europa, cu care se compară mereu starea limbii noastre. Unitatea și cultivarea limbii depășesc, astfel, granițele naționale, devin probleme de prestigiu internațional, fiind gândite și apreciate pe coordonate europene. În această viziune ele câștigă în dimensiuni și perspective; motivația lor primește noi valențe, vizând integrarea civilizațională la nivel european. Din asemenea comparații emanau puternice îndemnuri adresate scriitorilor și învățaților vremii pentru unificarea și cultivarea limbii române literare, pentru modernizarea și desăvârșirea ei în perspectivă europeană. În cuvântul programatic rostit la adunarea de la Brașov, din 1862, A. Șaguna, prevăzând un viitor strălucit ASTREI, își exprima, încă de la începuturile acesteia, încrederea că realizarea acestor sarcini avea menirea să contribuie la ridicarea limbii noastre „la asemenea grad de cultură cu al celorlalte limbi culte”⁶ din Europa.

Limba dobândește, în optica respectivă, o nouă funcție, devine un factor de integrare în cultura celorlalte popoare civilizate europene, fiind principalul exponent și constructor al procesului identitar. Pe lângă alți factori, limbii și literaturii, „adică tot ce poate fi mai scump unui popor” le revenea, astfel, misiunea de a-i „asigura viitorul său între celelalte popoare”⁷, ca „popor conștient de individualitatea sa...”, în concurența popoarelor cu putere de viață și cu drept la viitor.”⁸

Tendința de raportare a stării limbii noastre la stadiul altor limbi europene, de integrare a eforturilor în cadrul european este generală. Preocupările pentru unificarea și cultivarea limbii române literare trebuiau să asigure, așadar, „intrarea națiunii noastre, cu limba sa, în concertul popoarelor neolatine, al celor mai civilizate din Europa”⁹, unul din marile obiective și merite prin care G. Bariț, sintetiza semnificația și rolul ASTREI în viața națională. Idealul

1 Victor V. Grecu, „Astra” și definitivarea ortografiei fonetice, în *Limbă și literatură*, 1983, vol. 1, p. 5-14; Idem, *Unificarea și modernizarea vocabularului în preocupările „Astrei” și ale revistei „Transilvania”*, în *Cercetări de limbă și literatură*, II, 1983, nr. 2, p. 19-27.

2 I. Breazu, *Sub semnul unificării sufletești*, în *Transilvania*, 68, 1937, nr. 2, p. 44.

3 A. Bîrseanu, *La jubileul de 50 de ani al „Asociațiunii”*, în *Transilvania*, XLII, 1911, nr. 4, p. 325.

4 [C. Diaconovici], *Secțiunile științifice-literare*, în *Transilvania*, XXXIII, 1902, nr. V, p. 181.

5 I. Breazu, *Inițiative ardelene*, în *Transilvania*, 74, 1943, r. 7-8, p. 546.

6 A. Bîrseanu, *Vorbirea de deschidere ținută de vicepreședintele -, la adunarea generală a Asociațiunii, în Sibiu, în 12 oct., n. 1909*, în *Transilvania*, XL, 1909, nr. V, p. 374.

7 A. Bîrseanu, *Discursul dlui -, vicepreședinte al „Asociațiunii”, rostit la deschiderea adunării generale din Bistrița, în ziua de 21 septembrie st. n. 1907*, în *Analele Asociațiunii...*, 1907, nr. IV, p. 193.

8 Dr. Valeriu Braniște, *Alexandru de Mocșonyi*, în *Transilvania*, XL, 1909, nr. III, p. 149.

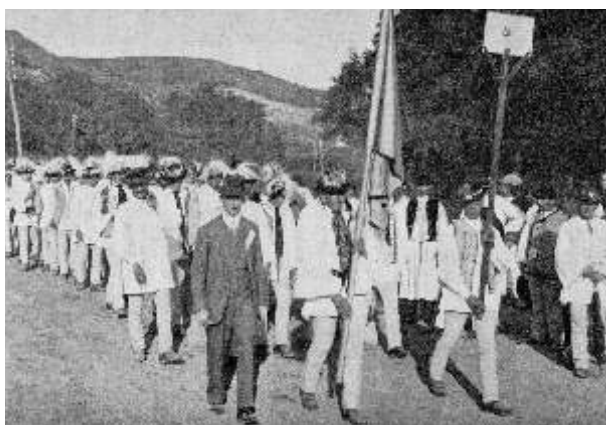
9 A. Bîrseanu, *La jubileul de 50 de ani al Asociațiunii*, în *Transilvania*, XLI, 1911, nr. 4, p. 325.

integrării culturale la nivel european adăuga o fundamentare suplimentară acestor preocupări, constituind o caracteristică a întregii gândiri lingvistice și național-politice transilvane.

Emanciparea poporului român prin cultură și unificarea acesteia în perspectiva unificării politice a fost energic și consecvent susținută prin valoroasele inițiative și acțiuni ale ASTREI întreprinse în acest scop, care reprezintă tot atâtea merite în premieră, incontestabile, de mare prestigiu, și astăzi: cursuri de alfabetizare, conferințe și prelegeri populare, stipendii pentru studii, pentru dezvoltarea industriei și agriculturii, expoziții, muzee, colecții de cărți, broșuri, calendare, „Biblioteca populară”, înființată în 1891, „Biblioteca tinerețului” etc, ASTRA îndeplinind rolul unei veritabile universități populare și contribuind la răspândirea cunoștințelor economice, de agricultură, zootehnie, pomicultură, igienico-sanitare, științifice, etnografice etc, prin publicații și scrieri adecvate pentru educarea maselor de săteni. În domeniul învățământului a înființat Școala civilă de fete cu internat a Asociațiunii, a inițiat premii pentru cărți și manuale didactice, a militat pentru înființarea de școli populare la sate.

Accesul maselor la cultură a fost sprijinit prin crearea, încă din anul întemeierii, 1861, a Bibliotecii „Astra”, prima bibliotecă publică din Transilvania, reprezentând, deopotrivă, un tezaur al unității naționale și un factor al luptei pentru unificarea politică, bibliotecă ce funcționează și astăzi când sărbătorește 150 de ani de activitate neîntreruptă. În șirul realizărilor mari ale ASTREI se înscrie și inaugurarea, în 1905, a Muzeului Asociațiunii, în palatul propriu al acesteia, icoană fidelă a istoriei și năzuințelor noastre naționale. Un fapt singular în cultura noastră, care constituie un alt merit în premieră, reprezintă elaborarea între 1898-1904 a monumentalei lucrări Enciclopedia română, în trei tomuri sub coordonarea competentă a lui Cornel Diaconovici, antrenând 172 de colaboratori din toate părțile românești, nume de prestigiu ale științei literaturii și culturii românești, autori ai celor peste 30.000 de articole pe care le cuprinde. O operă de unitate națională, ea însăși menită să contribuie la consolidarea unității naționale și să o pregătească pe cea politică.

La împlinirea idealului național o contribuție de prim ordin au adus publicațiile ASTREI: *Transilvania*, *Analele Asociațiunii*, *Foaia poporului*, *Țara noastră*, *Revista indus-*

Serbările de la Blaj, 1911
- sosirea delegațiilor satelor

trială, *Calendarele*¹; reprezentând un veritabil catalizator al conștiinței unității naționale, al voinței de unitate, în paginile cărora au fermentat și s-au fortificat marile aspirații și năzuințe de emancipare socială, de afirmare identitară și unitate națională. În revista *Transilvania*, apărută în 1868, s-au publicat valoroase izvoare istorice, colecții de documente, informații și studii, mărturii ale dăinuirii și unității noastre istorice. În paginile ei au publicat studii și poezii învățați și scriitori de peste Carpați: V. Alecsandri, D. Bolintineanu, B. P. Hasdeu, I.H. Rădulescu, I. Ghica, Al. Odobescu, Gr. Tocilescu, C. Aricescu, N. Iorga etc, iar „Biblioteca Asociațiunii” a publicat scrieri de I. Creangă, C. Negruzzi, I. Al. Brătescu-Voinești, V. Alecsandri, P. Ispirescu, M. Sadoveanu etc. Programul revistei prevedea promovarea idealurilor naționale, a dorinței de afirmare națională, a aspirațiilor la o viață demnă, liberă, spre care îndeamnă încrezător pe cititori: „Îndemnuri vrem să fie și paginile *Transilvaniei* îndemnuri la viață conștientă, națională..., îndemnuri spre o soartă mai bună, pe care o merităm, dar pe care trebuie să ne-o și știm câștiga.”² Slujind sta-

1 Victor V. Grecu, *Idealul unității naționale în presa românească*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1996.

2 Pornind din nou la drum, în *Transilvania*, 55, 1924, nr. 1-2, p. 8.

tornic idealul național, în secolul nostru, menirea programatică a revistei era de a fi „o revistă de luptă pentru restaurarea patrimoniului românesc în vechile lui hotare, pentru întărirea conștiinței de unitate și solidaritate națională”¹. Aportul vast și hotărâtor al ASTREI la înfăptuirea unității politice s-a concretizat prin activitatea despărțămintelor, înființate cu prilejul adunării generale de la Șomcuta Mare, în 1869. În 1918 erau 87 de despărțăminte și 523 de cercuri culturale. Bibliotecile, conferințele și cursurile, expozițiile și serbările organizate de către despărțăminte, în casele naționale și casele culturale edificate de ASTRA erau tot atâtea vibrante manifestări ale spiritului de solidaritate națională, ale dorinței de unire a românilor de pretutindeni într-un stat național unitar. Prin mijlocirea despărțămintelor ASTRA își lărgeste aria de activitate, cuprinzând Banatul, Crișana și Maramureșul, cărora li se adaugă regionalele: Bănățeană, Dobrogeană și Basarabeană se înlătură, astfel, „un zid de despărțire între frații noștri de același neam, setoși de aceeași cultură”, semnificație relevată de președintele Alexandru Mocioni, în cuvântarea rostită la adunarea generală din 1896, cu prilejul creării despărțământului Lugoj al ASTREI, arătând că, prin aceasta, „Asociațiunea noastră se dezbracă de caracterul ei provincial și proclamă principiul solidarității naționale pe teren cultural”.

În seria bogată a acțiunilor realizate de ASTRA, însuflețite de crezul unirii politice și consacrate acestuia, de cea mai mare însemnătate au fost adunările generale. Organizate și desfășurate în fiecare an tot în altă localitate, la propunerea lui Bariț, așa cum le concepuseră Pușcariu și Șaguna, adunările generale anuale ale ASTREI au însemnat adevărate congrese naționale, cum a fost și Congresul Cultural din 1930, care au semănat pretutindeni și au fortificat credința în triumful idealului național, mobilizând pe toți românii, sub stindardul acestuia, în lupta generală și comună pentru înfăptuirea lui. Ele au constituit mari manifestații naționale, învățătoare de ideal național, cum spunea Iorga despre Lazăr, momente înălțătoare de educație patriotică, națională, la care au participat, de-a lungul anilor, aproape toți fruntașii vieții culturale, științifice și național-politice din toate ținuturile locuite de români, realitate ce oferă o imagine sugestivă a emoționantei unități de cuget și simțire pe care aceste adunări o consolidau în fapt. Ca la un adevărat forum național, la

aceste adunări veneau românii de pretutindeni, ilustrând atașamentul și adeziunea de care ASTRA se bucura în întregul popor român. Cu prilejul înființării despărțământului Beiuș, Iosif Vulcan consemna, în *Familia*, consternat: „atâta lume românească nu s-a mai întâlnit la Beiuș”. Memorabile au rămas adunările generale de la Sibiu, din 1905, cu prilejul inaugurării palatului și Muzeului Asociațiunii și cea de la Blaj, din 1911, la împlinirea a 50 de ani ai ASTREI. La jubileul de la Blaj, alături de cei peste 130.000 de oameni veniți la magnifica adunare de pe Câmpia Libertății, care amintea pe cea din vremea revoluției, au participat, de dincolo de munți, scriitorii: I. L. Caragiale, Șt. O. Iosif, Victor Eftimiu, G. Coșbuc și oamenii de știință, istorici, filologi, geografi, N. Iorga, Al. Lapedatu, Ion Bianu, Sextil Pușcariu, Gh. M. Murgoci, S. Mehedinți, Ion T. Ghica, Ion Pillat și mulți alții. Serbările de la Blaj, la care Aurel Vlaicu a adus cu aeroplanul său salutul românimii întregi, au reeditat marea adunare de la 1848 și au fost, totodată, repetiția generală a Marii Adunări de la Alba Iulia și a actului măreț petrecut șapte ani mai târziu. La împlinirea acestuia au participat numeroși aștrști, în frunte cu Gheorghe Pop de Băsești și Silviu Dragomir, secretarul Adunării care a consfințit Unirea cea Mare.

Idealul unirii tuturor românilor într-un stat național unitar a fost promovat, însă, și slujit cu nemărginit devotament patriotic și perseverență de către toți președinții ASTREI, fiind firul roșu care i-a călăuzit în toate întreprinderile lor, inspirând și dominând toate acțiunile și activitățile acesteia, de la înființare: Andrei Șaguna, Vasile Ladislau-Pop, Iacob Bologa, Timotei Cipariu, George Bariț, Ion Micu-Moldovan, Alexandru Mocioni, Iosif Sterca Șuluțiu, Andrei Bîrseanu, Vasile Goldiș. Toți aceștia au făcut din idealul național piatra unghiulară a întregii existențe și meniri a ASTREI, țelul suprem al tuturor strădaniilor și înfăptuirilor sale.

După realizarea visului multiseclar prin Unirea cea Mare, acesta va rămâne idealul solidarității naționale și va continua să lumineze întreaga activitate a ASTREI, ca primordială misiune a acesteia, preconizată de președintele Vasile Goldiș: „Am credința că ea nu și-a pierdut rostul în noul stat românesc. Ci mai vârtos socotesc că are nobila misiune să servească încă mai intensiv idealul solidarității naționale. O cred moștenitoarea duhului de la Alba Iulia,

1 Gh. Moga, N. Băilă, *Raportul general al Comitetului Central al Asociațiunii*, în *Transilvania*, 72, 1931, Supliment, p. 5.

după cum fusese în Ungaria moștenitoarea idealurilor lui Avram Iancu.”¹

Prin activitatea sa vastă și îndelungată, pusă, cu un devotament patriotic exemplar, de la înființare și până astăzi, în slujba înfăptuirii idealului național, ASTRA a reprezentat, așa cum o definea Oct. C. Tăslăuanu în preajma Unirii celei Mari, „o adevărată școală națională.”² În existența ei fremătătoare, toate acțiunile ASTREI, de o covârșitoare înrâurire patriotică, s-au desfășurat sub semnul dezideratului unității naționale și politice. Sintetizând însemnătatea aportului decisiv al ASTREI în această privință, istoricul Ioan Lupaș, vorbind despre Șaguna, arăta că lupta pentru înfăptuirea idealului național a reprezentat virtutea supremă a ASTREI: „aceasta alcătuiește însușirea ei de căpetenie și cea mai scumpă”³. Apreciind rolul covârșitor al ASTREI în viața socială, culturală și național-

politică a românilor transilvăneni, ca și a tuturor românilor, G. Bariț definește lapidar marea însemnătate a ASTREI în viața națională, constând tocmai în contribuția și lupta ei pentru triumful idealului național: „De nu ar fi făcut nimic Românii în 1860 spre dezvoltarea și consolidarea vieții lor naționale, posteritatea le-ar fi datoare cu recunoștință pentru înființarea Asociațiunii”⁴.

Acest merit esențial și definitor al ASTREI, insuficient relevat până în prezent, îi conturează rolul și contribuția sa la împlinirea marilor imperative ale istoriei naționale, îi sporesc și îi consacră definitiv însemnătatea în viața poporului român, în temeinicirea perenității românilor.

La acest merit primordial se adaugă, celelalte contribuții fundamentale ale ASTREI, reprezentând, la rândul lor, tot atâtea merite în premieră, întrupări și temeuri ale vocației perenității românilor.⁵

Serbările de la Blaj, 1911

1 Ștefan Pascu, *Un rol esențial în propagarea culturii naționale*, în *Contemporanul*, 1986, nr. 38 (2079), p. 9.

2 Oct. C. Tăslăuanu, *Cătră cetitori*, în *Transilvania*, XLV, 1914, nr. 1, p. 2.

3 Dr. Ioan Lupaș, *Andrei Șaguna și Asociațiunea*, în *Transilvania*, 54, 1923 nr. 6-7.

4 G. Barițiu, *Părți alese din istoria Transilvaniei*, vol. 111.

5 Care vor fi relevate în partea a doua a studiului respectiv, în tomul următor.

Spiritul Astrei: limbă și cultură prin biblioteci

Dr. Teodor ARDELEAN

Așa cum pe bună dreptate apreciază cercetătorul Ion Mușlea „Românii din Transilvania nu au avut parte de mănăstiri vechi și bogate, ca acelea ale Moldovei și Munteniei – adevărate cetăți culturale – în care călugări sârguitori au adunat manuscrise și bucoavne, alcătuind astfel cele mai vechi biblioteci românești despre care avem cunoștință.”¹ Cu sublinierea suplimentară că și mănăstirile pe care le-am fi putut avea drept vetre și focare de cultură au fost distruse de cei străini de neam și lege, de cei ce voiau să-i țină pe români în întuneric, pentru a-i putea stăpâni mai ușor. Și n-au avut parte transilvănenii nici de voievozi sau boieri luminați și bogați precum Constantin Mavrocordat, Constantin Brâncoveanu, Miron Costin, Stolnicul Constantin Cantacuzino, Costache Conachi și alții, care „și-au făcut o mândrie din adunarea unui cât mai mare număr din operele clasicilor și din cărțile epocii lor.”²

Fiind mereu sub stăpânire străină (principi, regi, împărați, grofi, juzi, notari, miniștri ș.a.), fiind mereu desconsiderați și decăzuți din drepturi politice, sociale, culturale, de la care se puteau înfrupta doar ungurii, secuii și sașii, românii s-au luptat din greu spre a străpunge aranjamentele asupritoare și a-și face loc și rost către lumina ce vine din cărți. Astfel, pe lângă cea mai veche școală a românilor ardeleni, Biserica Sfântului Nicolae din Șcheii Brașovului a funcționat și cea mai veche bibliotecă a unei instituții românești ardeleni, după cum certifică „izvodul” cu cărțile ei, care începe în anul 1684, iar în anul 1753 întâlnim un catalog complet.³

Între anii 1727-1747 se constituie Biblioteca Blajului. Aici, alături de cărți religioase, întâlnim și lucrări de filosofie, cărți de autori clasici latini și greci, manuscrise diferite. În anul 1754 se semnalează că biblioteca are și un bibliotecar. „Cel mai mare bibliofil al nostru”, părintele Timotei Cipariu, fruntaș astrist, face o

Palatul ASTRA din Sibiu

donatie impresionantă bibliotecii, care funcționează ca o instituție universitară, ce atinge încă înaintea de Marea Unire peste 50.000 volume.

Alte biblioteci importante sunt în acea perioadă: Biblioteca Episcopiei române unite din Oradea (1775), bibliotecile școlilor confesionale (gimnazii, licee, preparandii) din Beiuș, Arad, Sibiu, Brașov, Caransebeș, Năsăud, Brad și Gherla.

Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român a avut încă de la întemeiere un rol deosebit în ceea ce privește răspândirea culturii la românii ardeleni. Cartea și biblioteca au ocupat un loc privilegiat între mijloacele specifice de propagandă culturală a ASTREI. Alături de instituțiile școlare („școli tot mai bune și mai românești” – N. Iorga, la jubileul din 1911 al ASTREI), biblioteca și cartea au fost considerate cele mai im-

1 Ion Mușlea, *Contribuțiuni la cunoașterea bibliotecilor românești ale orașelor din Transilvania*, Cluj, 1935, p. 3

2 Idem, p. 21

3 Candid C. Mușlea, *Biserica Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului*, vol.I, Brașov, Institutul de Arte Grafice ASTRA, 1943

portante mijloace de culturalizare, în favoarea limbii, nației și emancipării generale a poporului român din Transilvania. Importanța pe care ASTRA a dat-o „instituiției cărții” ca promotor al progresului cultural este dată și de faptul că prima entitate distinctă creată, odată chiar cu înființarea Asociațiunii, este biblioteca sa centrală.

Iată ce spunea președintele Andrei Șaguna la închiderea sesiunii din 7 noiembrie 1861: „Să ne mai întâlnim la masa mamei noastre comune; să ne îndulcim de limba, de naționalitatea și de toate câte sunt ale românului. Luați seama în ce momente și în care epocă viețuim. Popoarele mai înainte au putut trăi fără literatură, iar astăzi așa ceva este curat peste putință.” O spunea cel care în tot timpul arhieriei sale a îmbogățit literatura noastră cu numeroase „cărți scolare și bisericești”, compuse sau traduse de Dânsul, ceea ce îi dădea „dreptul” să provoace și pe alții să facă asemenea gesturi.

ASTRA a pus astfel în centrul atenției încă de la început limba, literatura, cartea și lectura cărții, atât la sate, prin „bibliotecile populare”, cât și la nivel de despărțăminte, unde, în timp, s-au înființat biblioteci aștriste și, ca un corolar al tuturor, o bibliotecă „centrală” la Sibiu, care, chiar dacă a început modest, a ajuns în timp la un număr impresionant de volume, la încăperi speciale destinate utilizatorilor, lucrători profesioniști și prima sală de lectură publică a românilor ardeleni, deschisă fără întrerupere din 1893 și până azi.

De fapt, alcătuirea, susținerea și dezvoltarea Bibliotecii Centrale „ASTRA” este una din marile biruințe ale Asociațiunii, fiind considerată „o frântură din lupta pentru cultură, progres și libertate culturală a românilor transilvăneni”.¹

În proiectele de statut s-a pus de la început problema organizării unei biblioteci, deoarece aceasta „era considerată pe drept cuvânt de oamenii luminați din fruntea Asociației ca punct de răspândire a cărții și focar de cultură, alături de școală.”² De altfel, Statutele Asociațiunii menționează la paragraful 17 că „bibliotecarul îngrijește de înregistrarea opurilor și obiectelor

științifice, precum și a rechisitelor asociațiunii.”³

Se poate vedea că așa stăteau lucrurile din faptul că, odată cu înființarea Asociațiunii, în anul 1861, ia ființă și biblioteca, având ca prim bibliotecar pe Visarion Roman (teolog, profesor, învățător, redactor la *Telegraful Român*, inițiator, creator și director al Băncii „Albina”). El a fost ales cu 61 de voturi dintre 10 candidați, listă foarte onorabilă în care întâlnim nume cu greutate și cu rezonanță în cultura ardeleană a vremii: dr. Pavel Vasici, Zaharia Boiu, Ioan Popescu... „Biblioteca” însemna, ce-i drept, un simplu dulap pentru cărți, așezat într-o cameră ce servea totodată ca arhivă și cancelarie pentru Asociațiune, în sediul Seminarului Diecezan. Ea a început prin „donațiuni”, primele sume alocate pentru cumpărarea de cărți venind în urma Adunării Generale de la Brașov din 1862.

Aceeași adunare a hotărât înființarea unei comisii în vederea selecționării cărților „românești mai de mare preț și de neapărată necesitate” ce vor fi cumpărate, cu T. Cipariu – președinte, iar G. Barițiu, G. Munteanu, I. Antonelli, membri și a însărcinat comisia cu contactarea academiilor și societăților literare din Budapesta și Viena pentru a face schimb de publicații. Tot în anul 1862 vicepreședintele T. Cipariu subliniază necesitatea organizării unei biblioteci vechi românești, cu cărți de până la anul 1700, care să constituie tezaurul limbii românești din care „să se extragă tot ce pare demn și apt spre îndreptare limbii românești”.⁴ Totodată, T. Cipariu solicită guvernului de la Viena aprobarea pentru a importa cărți românești din Principatele Române „în folosul bibliotecii”, care trebuie să fie „cât se poate mai completă de cărți românești”.⁵

Cele mai importante prime donații au fost făcute de către Timotei Cipariu, mereu perseverent pentru înzestrarea bibliotecii, care, după cum susține Nicolae Iorga, deținea „cea mai mare și mai scumpă bibliotecă pe care a avut-o vreodată un român” în Transilvania, dar și de: medicul Nicolae Stoia, Ion Pinciu, Moise Panga din Orlat (165 lucrări în limba germană) și Samuel Filtsch, librar din Sibiu, care promite „să dăruiască pe viitor toate lucrările editate de librăria sa”.

1 *Transilvania*, nr. 3-4/1945, p. 38

2 V. Curticăpeanu, *Întemeierea societății ASTRA și rolul ei în cultura poporului român din Studii*, 1861, XIV, nr.6, p. 1457

3 *Actele privitoare la urzirea și înființarea Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român*, Sibiu, 1862, p. 98

4 Idem, p. 124

5 Ion Domșa, *Biblioteca Centrală a Asociațiunii (ASTRA). Istoric – dezvoltare – perspective*, Sibiu, Tipografia Astra culturală, 1945, p. 5

În anul 1863 s-au mai primit donații de cărți de la Alesandru Papiu Ilarian, George Barițiu, Ioan Pușcariu, August Treboniu Laurian și poetul George Tăutu din Moldova. În raportul anual despre biblioteci din 1863, Visarion Roman face mențiunea: „Ceea ce avem e încă foarte puțin și neînsemnat pe lângă aceea cum ar trebui să fie o bibliotecă și colecțiunile unei Asociațiuni ca a noastră”.¹

Despre reviste, din aceleași surse aflăm că au intrat în fondul bibliotecii *Telegraful Român*, *Aurora Română*, *Amicul Școalei* și *Organul Pedagogic*. În lipsa unui organ de presă propriu, Asociațiunea se folosea de publicațiile românești din Sibiu pentru a-și face publice activitățile și opiniile. Această combinație era facilitată și de faptul că bibliotecarul V. Roman era redactor și la *Amicul școalei* și la *Telegraful Român*, care, astfel, vor reflecta și evenimentele principale din viața ASTREI. În paginile celor două reviste bibliotecarul duce o luptă tenace în chestiunea ridicării cenzurii pentru cărțile românești importate în Transilvania. „Doritor de luminarea poporului” V. Roman hotărăște să adauge „măcar cât cel mai mic grăunte de nisip la edificiul culturii lui” și aceasta prin tot ce se poate face de către un „amic al poporului”, care cunoaște rolul imens ce-l au „cărțile române dincoace”.

Preocupat de creșterea fondului bibliotecii, V. Roman nu pierde nici o ocazie pentru a face invitații diferitelor persoane cunoscute spre donare de cărți, dar și pentru a mulțumi „onorabililor domni” care „parte la provocarea mea, parte din singurul îndemn al D-ilor, avură bunătate a dărui pe seama bibliotecii.”²

Cu câteva numere mai târziu, la 5 mai 1863, bibliotecarul și ziaristul V. Roman începe să publice „Catalogul cărților ASTREI”, primul catalog al bibliotecii, acțiune despre care își informează și cititorii de la revista *Amicul școalei* printr-un articol publicat în nr. 18/1863, p.142.

În anul 1864 s-au achiziționat primele cărți, iar din 1865 se primesc lucrări de la Academia de Științe din Viena, acțiune ce va continua până după anul 1890.

Din anul 1865 cărțile încep să fie solicitate spre consultare de diferite persoane. Nicolae Cristea, profesor de teologie și redactor la *Telegraful Român* preia biblioteca de la V. Roman.

Se mai primesc donații de la Sava Popovici Barcianu, Petru Bodila, Zaharia Boiu, Dimitrie Marcu (notar în Săliște, care a dăruit prin testament 44 opere).

Remarcăm faptul că în 1867 biblioteca a primit un nou dulap! Numărul cărților se ridică la 378, în limbile germană, română, latină și maghiară. Noi donatori: I. Nemeșiu (avocat, 72 cărți istorice) și I. Bechnițiu (avocat din Viena). La periodice se semnalează intrări noi: *Familia*, *Foaia Societății din Bucovina*, *Magazinul pedagogic*, *Ateneul Român*, *Gazeta Transilvaniei*, *Convorbiri literare* ș.a. . Primele donații de documente sunt făcute de către Petre Maniu, consilier de finanțe.

Din anul 1868 încep să sosească donații de la Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice din București și Biblioteca Centrală din Iași. Mai vechea dorință a lui Visarion Roman, de a se alcătui un regulament al bibliotecii, se îm-

plinește la Adunarea Generală din 1869. Acest regulament marchează caracterul public al bibliotecii și stabilește detaliile de relații dintre bibliotecă, cititori și bibliotecar. De asemenea, se hotărăște și remunerarea bibliotecarului-archivar, decizie care se va pune în aplicare însă mai târziu din lipsă de fonduri.

Din același an 1868, revista *Transilvania*, oficios și cronică a activităților Asociațiunii, a reflectat permanent și dezvoltarea bibliotecii centrale sibiene și, pe parcurs, și a celorlalte biblioteci publice, a bibliotecilor și colecțiilor populare, întreaga activitate de răspândire și folosire a „luminii din cărți” într-o „luminare a poporului”. Prin articole dedicate, descriptive sau analitice, prin știri laconice, acolade sau circumscrieri mai dezvoltate, în paginile *Tran-*

1 Protocolul adunării... ținută în Blaj în 1863, p. 86

2 *Telegraful Român*, nr.3/1863, p. 60-61

silvaniei au fost urmărite: creșterea fondurilor, orientarea profilurilor, sistemul de organizare, tradițiile profesionale, principiile respectate, concepțiile implementate, noile inițiative, modul de conducere, colaborările interinstituționale etc.

Un articol anonim, dar, după stil, se pare că îi aparținea lui G. Barițiu, publicat în anul 1870 în *Transilvania* (p.62) în care se anunță „starea bibliotecilor din Transilvania”, a determinat pe de o parte ca mai multe persoane să facă donații de carte și, pe de altă parte, a generat o mai bună atitudine a liderilor față de biblioteca Asociațiunii.

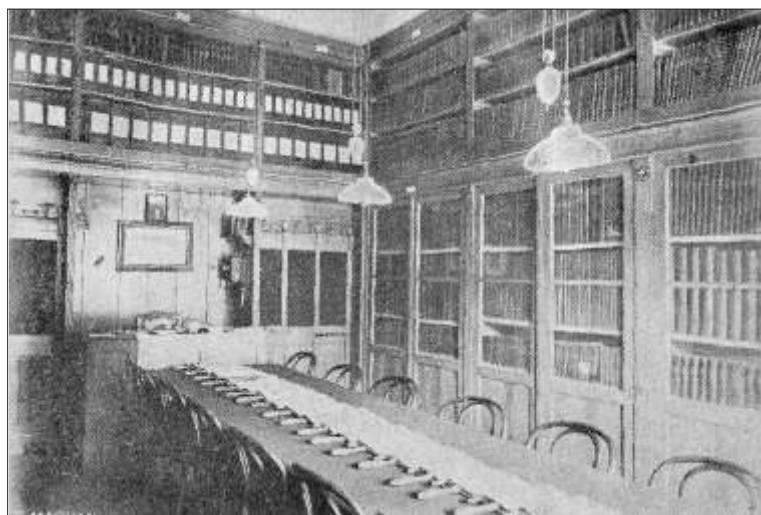
În anul 1870 este ales bibliotecar Ioan Maxim, învățător pentru limba română la gimnaziul evanghelic din Sibiu, rămas celebru pentru faptul că a renunțat la salariul său pentru a îmbogăți fondul de cărți al bibliotecii. Acesta reușește să facă ordine în bibliotecă în sensul

inciozitate și dăruire biblioteca până în 1877. În 1873 ASTRA participă la Expoziția universală de la Viena cu șase volume legate cuprinzând „Adunările”, „Statutele, regulamentul și lista membrilor” și revista *Transilvania* (1868 – 1871). La sfârșitul expoziției lucrările au fost dăruite Societății România Jună din Viena. În raportul prezentat Adunării Generale din 1874 cu privire la starea fondurilor, bibliotecarul I. Crețu face o descriere generală încurajatoare: „...în totalitatea sa biblioteca... reprezintă opere din toate ramurile de cunoștințe vechi și nouă, teoretice și practice și posedă prin urmare baza necesară care este și trebuie să fie începutul pentru orice bibliotecă, care are să reprezinte științele clasice și moderne în dezvoltarea lor cronologică.”¹

Printre noii donatori întâlnim: Mihail Kogălniceanu, Friederic Engberg, anticar din Sibiu, Academia Română și Societatea geografică italiană. Periodicele au fost completate de către I. Crețu și legate în „fascicule” sau „volume”. Revista *Transilvania* nr. 9 din 1875 scoate în evidență modul de întregire a fondurilor bibliotecii centrale prin schimbul de publicații dintre ASTRA și instituții prestigioase, literare și științifice (academii, universități, biblioteci centrale universitare, biblioteci naționale, ministere, institute de cercetare ș.a.).

Din 1877 este ales ca bibliotecar Nicolae Petra Petrescu. Acesta a realizat publicarea catalogului Bibliotecii ASTRA atât în revista *Transilvania*, cât și în broșura tipărită pentru acest scop (66 pagini) și a pus la punct „catalogul alfabetic”. Se extind și relațiile internaționale ale bibliotecii: L. V. Fischer din Erlau - Bavaria, Émile Picot din Franța, Universitatea din Christiania – Norvegia (care confirmă primirea revistei *Transilvania*).

S-au cumpărat în anii 1878 - 1879 și câteva cărți românești de valoare pentru a completa „tezaurul” bibliotecii cu opere ale marilor scriitori români: V. Alecsandri, D. Bolintineanu, C. Negruzzi, T. Maiorescu, Al. Odobescu ș.a., acțiune posibilă datorită ridicării alocației bugetare pentru achiziția de cărți de la 60 la 100 fl., la insistențele consecvente ale bibliotecarului. La 20 de ani de la înființarea bibliotecii, N. Petra Petrescu prezintă conducerii Asociațiunii și structura fondurilor de publicații:

Imagini din Biblioteca Asociațiunii

aranjării sistematice a cărților și mai procură pentru depozit încă două dulapuri. Ion Maxim grupează în depozit cărțile pe 19 clase: 1. Agricultură și industrie. 2. Arheologie și antichități. 3. Arhitectură și artă. 4. Bibliografie, biografie, memorii. 5. Economie națională, politică și statistică. 6. Geografie și cunoștințe topografice. 7. Gramatică și cărți de cetire. 8. Istorie naturală. 9. Istorie universală și particulară. 10. Jurisprudență și legislație. 11. Lexicoane. 12. Literatură. 13. Matematică. 14. Medicină. 15. Pedagogie și instrucțiune publică. 16. Teologie. 17. Numismatică. 18. Manuscrise și documente publice. 19. Periodice.

Din 1872 devine bibliotecar Ioan Crețu, vice-notar comitatens. El conduce cu conști-

¹ *Transilvania*, nr.17 – 18/1874, p. 203

32,2% în limba română, 32,7% în limba germană, 25,9% în latină, 4,67% în maghiară și restul în alte limbi (italiană, greacă, olandeză, spaniolă ș.a.). Tipăriturile transilvănene reprezintă 26,5%, cele din România 14,71%, din Austro-Ungaria 11,46%, din Germania 11,69%, din Franța 3,43%, restul din alte țări. Din statistici rezulta că, deși numai o treime din fondurile bibliotecii o constituiau cărțile în limba română, iar cărțile tipărite în Transilvania și România 41%, totuși 51,6% din lucrări sunt fie

N. Togan biblioteca a înregistrat multe donații: Hermina Sentz, Ana Manguuca (donația bibliotecii soțului ei Simeon Manguuca, membru al Academiei Române, constând în 728 volume), Ana Hodoș, Ana Moga.

La 17 august 1893 este aprobat un nou Regulament de organizare și funcționare, cuprinzând 12 paragrafe, care arată caracterul public al bibliotecii, al cărui „cabinet de lectură” va fi deschis cel puțin 2 zile pe săptămână și se primește donație de la fostul președinte George Barițiu (510 volume și 563 broșuri). Biblioteca este condusă de către o comisie formată din Zaharia Boiu, Corneliu Diaconovici și Nicolae Togan. În august 1894 bibliotecarul N. Togan anunță alcătuirea noului catalog, care se tipărește în 1895 în 500 de exemplare și care, ulterior, este trimis tuturor autorităților, colaboratorilor și partenerilor Asociațiunii.

Fondul bibliotecii număra 3232 opere în 7389 volume, 5521 broșuri și 15 hărți. Acest fond a fost împărțit în 13 secțiuni: 1. Teologie (179 titluri). 2. Filosofie (42). 3. Pedagogie (56). 4. Limbă, literatură, artă (891). 5. Istorie și geografie (541). 6. Istoria specială a românilor (251). 7. Științe naturale. 8. Matematică și geometrie (28). 9. Medicină (133). 10 Științe juridice și politice (358). 11. Economie, industrie, comerț (105). 12. Diverse (492). 13. Foi periodice.

Consecutiv expedierii catalogului a sporit mult schimbul de publicații. Prin N. Togan, Asociațiunea a solicitat românilor din toate teritoriile românești să contribuie la completarea colecțiilor de ziare și reviste „a cărei necesitate pentru istoria literaturii române și ... pentru istoria noastră culturală pe zi ce trece devine mai indispensabilă”. Ce efect a avut acest apel de suflet „către toți binevoitorii și sprijinatorii cauzei noastre culturale” se poate vedea cercetând șirul de colecții de care dispune astăzi Biblioteca ASTRA din Sibiu: prima revistă literară ardeleană *Foaie pentru minte, inimă și literatură din Brașov* (1838 – 1865), primul săptămânal ardelean *Gazeta Transilvaniei* (1838 – 1944), prima gazetă sibiană *Telegraful Român* (din 1853 și până astăzi), primul cotidian din Ardeal, *Tribuna*, fondat de Ioan Slavici (1884 – 1903), revista cu cea mai îndelungată apariție, *Transilvania* (1868 – 1946), cea mai cunoscută revistă culturală ardeleană, *Familia* (1865 – 1906) și multe altele (n.n. – publicațiile au fost citate în această ordine după mențiunile făcute de Lidia Băncescu în studiul „Revista *Transilvania* – cronică a dezvoltării Bibliotecii ASTRA din Sibiu”, apărut în volumul „Cen-

scrise în limba română, fie scrise în alte limbi de autori români, fie sunt cărți realizate de autori străini, dar cu referire la români.

În anul 1883 (bibliotecar Ioan Crișan – doctor în filosofie) biblioteca s-a mutat într-o casă cumpărată în acest scop de ASTRA. Ea dispunea de 1861 opere în 3506 volume. Se primesc cărți și din partea Bibliotecilor Naționale din Florența și Roma, Bibliotecii Universității din Cernăuți, Academiei din Budapesta, precum și donații de la Iosif Șterca Șuluțiu, dr. Aureliu Șterca Șuluțiu, G. Meitani din București și Iacob Bologna (prin testament).

După Ioan Crișan și apoi Petru Șpan, profesor și publicist (bibliotecar și arhivar timp de un an) biblioteca este preluată de Nicolae Togan, protopop greco-catolic din Sibiu. Lui i-a revenit cinstea și ocazia fericită de a organiza fondul de cărți în anul 1904 în clădirea în care biblioteca ASTRA funcționează și astăzi. În timpul îndelungat cât a funcționat ca bibliotecar

tenarul revistei *Transilvania*”, Biblioteca ASTRA Sibiu, 1969).

O realizare deosebită, deși de foarte scurtă durată, a fost înțelegerea realizată cu tipografiile românești din Transilvania pentru trimiterea în mod gratuit a unui exemplar din tipăriturile lor către Biblioteca ASTRA din Sibiu.

O altă realizare deosebită este remarcată de către revista *Transilvania* (nr.3/1896, p. 82), care relatează că „duminică, 14 ianuarie, în comuna Feldioara, Despărțământul Brașov a inaugurat prima bibliotecă ambulantă (subl. n.) și a predat-o în folosință poporului”. Revista publică „Instrucțiunile pentru administrarea bibliotecii”, unde sunt detaliate procedurile de schimbare a cărților pentru a trece pe rând prin toate cele 22 de comune ale despărțământului.

În nr. 6 din același an, dr. Elie Dăianu laudă colecția „Biblioteca pentru toți” apărută la Editura lui Carol Müller din București, sub coordonarea literară a lui D. Stăncescu. Seria cuprindea deja 60 de volume, din care nu lipseau Gr. Alexandrescu, Ion Creangă, D. Zamfirescu, Al. Vlahuță, I. L. Caragiale. Autorul apreciază că aceste cărți sunt și ieftine și bune, ceea ce face posibilă „procurarea cărților și pentru straturile mai largi sau mai sărace ale poporului”.

Începând cu 1897 s-au purtat discuții cu privire la un nou sediu pentru Biblioteca ASTRA, sau, cum susținea C. Diaconovici, „să avem de grijă” pentru ca „singura bibliotecă publică din țara întreagă” să aibă condiții de dezvoltare, spre a putea găzdui „pentru posteritate monumentele renașterii și începuturilor noastre culturale” și să devină de fapt „marea bibliotecă publică națională”.

În partea oficială de la finalul anului 1899 a revistei *Transilvania* este publicat Proiectul de regulament pentru înființarea și administrarea bibliotecilor populare. În comunele cu peste 2000 de locuitori se preciza că trebuie să funcționeze biblioteci populare stabile, cu sediu și dotări proprii. În celelalte comune vor activa bibliotecile populare ambulante (extinzând astfel la nivele „naționale” inițiativa Despărțământului Brașov), al căror sediu este stabilit în incinta unde funcționează conducerea despărțământului. Se precizează că, în principiu, bibliotecile populare „stau sub imediata îngrijire a agenturilor comunale”, notarul agenturii fiind și bibliotecar. Se va ține un inventar strict, cu registru pentru colecțiile bibliotecii. Bibliotecile populare vor fi deschise duminica de la ora 11 la 12 și vor împrumuta „numai câte o carte” pe termen de maximum două săptămâni. Cărțile

vor trebui „îngrijite”, căci orice deteriorare se va „recompensa”.

În consecință, biblioteconomic vorbind, regulamentul cuprinde un ansamblu de idei coerent și unitar, care include principii și norme de organizare clare, cu detalieri privind selecția, profilarea și întregirea fondului de publicații, cu o evidență contabilă și statistică modernă a fondurilor și activității, cu elemente precise privind tehnica de împrumut, dar și referitor la păstrarea, siguranța și igiena tipăriturilor. Este, așadar, vorba de o concepție biblioteconomică unitară și de nivel european, ceea ce dă Bibliotecii Centrale ASTRA încă de atunci un certificat de modernitate.

În anul 1901 președintele Andrei Bârseanu, constatând ca pe o realitate îmbucurătoare „lățirea gustului pentru citit”, dă unele îndreptări concrete care să pună în lumină corectă Hotărârea ASTREI din mai 1899 de „editare a unei Biblioteci populare” (n.n. – o serie de cărți considerate foarte utile, bine triate și selectate de către o comisie de specialitate, care va întocmi un „raport literar” înainte de a fi încredințate tiparului).

La invitația Societății culturale „Principele Carol”, Biblioteca ASTRA a participat la Târgul de carte din Florența cu un exemplar din *Enciclopedia Română*, câteva numere din revista *Transilvania*, lucrarea lui Vasile Alecsandri *Poezii populare ale Românilor*, 40 de broșuri „mai bine tipărite” din cele trei serii ale „Bibliotecii populare a Asociațiunii” și altele.

O circulară transmisă către cele 96 despărțăminte și către cele peste 2000 de agenturi fixează cu precizie uimitoare toate detaliile operative de lucru ale structurilor astriste. Iată un pasaj revelator din acest document:

„1. Să aranjați prelegeri populare...

2. Cu ocazia prelegerilor să înființați în fiecare comună... câte o bibliotecă populară. Spre acest scop comitetul central, la cerere, vă pune gratuit la dispoziție cărți potrivite și îndrumările necesare.

Bibliotecile populare să fie ținute în evidență și cărțile să se sporească și citească cu toată stăruința.

Un bun serviciu ni se va face dacă bibliotecarii vor nota exact numele și numărul cititorilor, ca să se poată vedea la ce sunt bune jertfele ce se fac cu înființarea bibliotecilor”.

În 1904 cărțile Bibliotecii ASTRA sunt mutate și aranjate după criterii de specialitate în noile spații din Muzeul Asociațiunii, inaugurat în 1905 ca Palat al ASTREI, construit, cum spunea C. Diaconovici, secretarul general al A-

sociațiunii „Pentru a putea adăposti pentru posteritate monumentele renașterii și începuturile noastre culturale” și pentru ca „singura bibliotecă publică din țara întreagă” (Austro-Ungaria – n.n.), având de acum asigurate cele mai bune condiții de dezvoltare, să devină, de fapt, „marea Bibliotecă publică națională” sau, altfel spus, „Biblioteca națională românească a Transilvaniei”. Cu toate aceste „binecuvântări”, datorită atenției mai mari acordate Muzeului în această perioadă, vreme de câțiva ani problemele bibliotecii centrale vor aluneca pe planul al doilea al preocupărilor prioritare ale Asociațiunii.

În schimb, se constată în programele ASTREI o revigorare a „bibliotecilor populare”. În Raportul general al Comitetului Central al Asociațiunii către Adunarea Generală, convocată la Sibiu pentru 19 și 20 august 1905, se apreciază că bibliotecile populare sunt „cele dintâi mijloace menite să răspândească cultura în popor”. Vorbind despre aceste „forme de lumină”, raportul enumeră și cele mai importante despărțăminte care s-au implicat pe această linie: Timișoara (20 biblioteci), Brașov (17) apoi Blaj, Bistrița, Cluj, Sătmăr-Ugocea, în total 115 biblioteci. Despărțământul Cluj este remarcat și pentru faptul că, printr-o donație consistentă primită de la dr. Amos Frâncu „s-au pus bazele unei biblioteci cu cabinet de lectură central pentru tinerime”. Raportul mai menționează că s-au distribuit gratuit mai bine de 800 de exemplare din primele cărți apărute în „Biblioteca poporală a Asociațiunii”, iar la prelegerile populare au început să se folosească „de ajutor” aparate de proiecție.

În anul 1908 sarcinile de bibliotecar la ASTRA sunt preluate de secretarul literar Octavian Goga, suplinat adesea de Octavian C. Tăslăuanu, care începuse să aranjeze Muzeul.

În anii 1910 – 1911 ajunge bibliotecar Ioan Banciu, care dă instituției o organizare nouă și modernă, după sistemul Academiei Române de la București, cu secții de manuscrise și periodice și aranjarea în depozit a cărților după dimensiunea lor, iar catalogarea pe fișe, cu 20 de specialități.

Din 1913, sub prevederile unui nou regulament, biblioteca este deschisă zilnic între orele 17-19. Donații importante s-au primit de asemenea de la A. T. Marienescu (circa 700 volume), Petru Borlovan (146 volume), T. V. Păcășian (peste 300 volume, dar și numeroase alte

documente). La sfârșitul anului 1918 biblioteca deținea 18.024 opere în 22.158 volume.

După Marea Unire „problemele” vizează o și mai accentuată dezvoltare. În revista *Transilvania* (1920, p.221) în articolul „Din problemele Asociațiunii” Ioan Georgescu scria: „Biblioteca Centrală trebuie să fie cea mai bogată bibliotecă românească după a Academiei Române. Ea trebuie să conțină nu numai tot ce a apărut și apare în românește și în alte limbi străine despre Români, ci și produsele literare și științifice mai de seamă ale altor neamuri, pentru ca literații și savanții noștri să le poată avea cu ușurință.”

Cu ocazia Adunării Generale de la Oradea din 17 - 18 octombrie 1920 se stabilește că, în linia mari, Asociațiunea trebuie să fie tot mai mult „o societate de popularizare științifică și literară, o societate cu scopul de a ridica nivelul cultural al maselor largi țărănești” prin biblioteci, publicații, conferințe și celelalte modalități practice. Tot cu aceeași ocazie se propune înființarea mai multor „consilii pentru domeniile de lucru”. Enumerarea începe cu „consiliul bibliotecilor” și continuă cu consiliile: „muzeelor”, „Caselor Naționale”, „conferințelor”, „expozițiilor”, „publicațiilor”, „cooperației”, „artistic” și „propagandei”.

În *Transilvania* nr. 5 din anul 1921 (număr dedicat memoriei lui Tudor Vladimirescu) se cuprind și informații noi despre biblioteci în raza de activitate a ASTREI – „cea mai veche însoțire culturală la Românii de pretutindeni”. Pentru a coordona mai bine activitățile în acest domeniu prioritar s-au constituit fonduri distincte pentru fiecare tip de „cheltuieli”. Astfel „Fondul George Coșbuc” este folosit pentru dezvoltarea bibliotecii centrale ASTRA, „Fondul Simion Bărnuțiu” pentru bibliotecile regionale, „Fondul Vasile Stroescu” pentru bibliotecile satești, „Fondul Alexandru Ioan Cuza” pentru colectarea de bani necesari în vederea instruirii analfabeților, iar „Fondul Nicolae Iorga” pentru propaganda culturală românească în țară și străinătate. Emblema sub care se face această reconfigurare de eforturi ale Asociațiunii pentru biblioteci și alte activități anexe este „Cartea – una dintre cele mai mari puteri ale lumii”.

Raportul general aferent anului 1921¹ cuprinde detalieri despre tipăriturile realizate la nivelul asociației, mai ales despre broșuri cuprinzând „cunoștințe folositoare” și „în fiecare an un calendar”, editate cu „menirea de a înființa

1 *Transilvania*, nr. 7-8/1922, p. 445-478

din ele biblioteci populare în satele și orașele noastre, de a le distribui gratuit în anumite ocazii și a le răspândi și pe cale de abonament”. Cu aceste „cărțile” s-au pus bazele bibliotecilor populare „date în grija agenților”. La 6 mai 1922, cu ocazia sfințirii bisericii ortodoxe din Sf. Gheorghe, „s-au dăruit pentru distribuire poporului” de către Înalț Prea Sfințitul dr. Nicolae Bălan, mitropolitul Ardealului, 595 cărți și calendare editate în scopul „luminării poporului”. Tot în anul 1922 Prea Sfinția Sa dr. Iuliu Hossu, episcopul Gherlei, „cu ocazia vizitelor sale canonice” face și propagandă culturală „înființând pe unde trece agenturi ale Asociațiunii și plasând în fiecare din ele câte o bibliotecă”. „În anul anterior, arată raportul, dr. Iuliu Hossu a înființat 81 astfel de agenturi și 80 de biblioteci, între aceste și în 5 comune rămase afară de granițele țării noastre (în Ceho-Slovacia)”¹ (n.n. credem că e vorba despre satele românești situate în Maramureșul din dreapta Tisei „abandonate” de România printr-o regretabilă eroare diplomatică și militară!).

ASTRA și biblioteca sa centrală răspund unei „chemări de suflet” și trimit în 1922 o donație de cărți și reviste pentru biblioteca publică din Focșani și pentru 20 de biblioteci rurale din Vrancea.

În același an 1922, Asociațiunea a făcut un apel de suflet către toate editurile, autorii de cărți, colecționarii și publicul („cel mai mare cititor al României”) să trimită d-lui dr. H. Jarnik, directorul Bibliotecii Naționale din Brno (Cehoslovacia) cărți de filologie românească (istorie literară, folclor), o colecție de texte literare, lucrări din științele complementare ale filologiei, tipărituri vechi din secolele al XVI-lea și al XVII-lea. De asemenea, Asociațiunea a trimis renumitului romanist, prieten al ASTREI și al românilor, colecția completă a revistei *Transilvania*.

Începând cu anul 1923, în baza legii depozitului legal, colecțiile Bibliotecii Centrale ASTRA cresc vertiginos. În plus, Ioan Banciu adună la Sibiu și colecțiile diferitelor asociații desființate, conform dispozițiilor Consiliului Dirigent. Se semnalează și câteva donații importante: Aurelia Albini (116 volume), Matei Voileanu (225 volume), T. Crivăț (490 volume), Catinca Bârseanu (2296 volume). Crește și numărul utilizatorilor bibliotecii. Dacă în 1919 biblioteca a fost „cercetată” de 1500 cititori, în

1924 numărul acestora ajunge la 3425, cifră care în medie se va păstra și în anii următori. Astfel, prin Biblioteca Centrală, Asociațiunea a reușit să trezească și să întrețină „gustul pentru citit”, punând la îndemână utilizatorilor bogatul său patrimoniu, atât de dificil de adunat și atât de prețios.

Din 1925 Biblioteca ASTRA din Sibiu a primit spații suplimentare, funcționând cu 4 camere la parter pentru cărți și ziare, 2 săli de lectură și un depozit la subsol. Sala de lectură a fost dotată cu dulapuri moderne.

În această perioadă întâlnim și preocupări mai serioase pentru distribuția materialelor realizate de către ASTRA, biblioteca sa și „Biblioteca populară a Asociațiunii”. La ședința secțiunilor științifico-literare ținută la Cluj în 16 iunie 1928, cu participarea cărturarilor aștrști: I. Lupaș, G. Bogdan Duică, E. Racoviță, I. Agârbiceanu, Iuliu Hațieganu (n.n. – ce gabarit intelectual avea această structură de lucru a ASTREI!) se propune „un autobuz al cărții”, care să cutureiere „târgurile săptămânale și comunele mai mari”.² La propunerea lui Emil Racoviță s-a stabilit ca aceste cărți să nu se mai distribuie gratuit pentru că „gratuitatea e o piedică în desfacerea cărții”, oamenii neștiind să prețuiască decât „ceea ce cumpără”. În același an și tot la Cluj s-a hotărât înființarea unui „Oficiu de difuzare” a publicațiilor aștriste, care a început să funcționeze din 1 septembrie 1928, pe strada Memorandului nr. 22, sub coordonarea lui Grațian C. Mărcuș.

În nr. 12 din decembrie 1928 al revistei *Transilvania*, găsim aprecieri foarte pertinente despre „mersul bibliotecilor”. Se consideră că biblioteca de tip aștrist este „un organism viu, dar cu o condiție: să știm s-o facem să trăiască. A depozita volume în rafturi încă nu înseamnă că ți-ai atins scopul; cel mult ai format un muzeu de cărți, dar nu o bibliotecă”.³ Este o subliniere excepțională, care denotă o gândire modernă despre „fiziologia unei biblioteci”. Dacă la început biblioteca a însemnat pentru ASTRA „colectarea cărților”, acum accentul se pune pe „circulația cărții”, căci cartea nu aduce folos prin sine, ca stocare, ca depozit, ca frumusețe de raft și în rafturi, ci doar prin utilizare, prin lectură, prin studiu, prin efectele în planul cunoașterii a informațiilor din carte.

Și sistemul de servire a cititorilor este avut în vedere de către diriguitorii aștrști. Căci a-

1 *Transilvania*, nr. 7-8/1922, p. 451

2 *Transilvania*, nr. 7-8/1928, p. 680

3 *Transilvania*, nr. 12/1928, p. 1024

tunci când intră într-o bibliotecă, utilizatorul „trebuie să găsească singur și în cel mai scurt timp posibil cartea pe care o caută”.

Mai mult decât atât, printre alte vești bune din domeniu, aflăm din raportul despre bibliotecă că la biblioteca despărțământului din Brașov al ASTREI a fost adoptat „sistemul de catalogare și clasificare zecimal, pe autori, specialități și cronologic (pe fișe)”. O altă informație „grea” ne aduce la cunoștință că a fost achiziționată biblioteca „Anticariatul Ardealul” din Cluj, „proprietatea d-lui prof. univ. dr. Sextil Pușcariu (6000 volume). Iar având în vedere numărul de dublete și triplete se intenționează efectuarea de schimburi, cu particulari sau cu alte biblioteci”.

La biblioteca centrală, după Ioan Banciu a funcționat ca bibliotecar timp de un an, profesorul pensionar Victor Lazăr, apoi a intrat pe rol secretarul literar Horia Petra-Petrescu, fiul fostului bibliotecar cu același nume. Acesta a realizat o reinventariere prin fișare a bibliotecii, iar la momentul redeschiderii – 1 noiembrie 1930 – biblioteca avea un fond format din 53.011 volume, 36.415 broșuri, almanahuri, calendare, anuare, 1.000 volume reviste, 1.004 volume ziare și 840 clișee.

Despre cărturarul și bibliotecarul Horia Petra Petrescu (HPP în cele mai multe semnături ale articolelor sale) se cuvine să facem câteva mențiuni corolative suplimentare. Doctor în litere la Leipzig cu o teză despre I.L. Caragiale, traducător, publicist de marcă, om de o deosebită și elevată cultură, dar și cu multă delicatețe publică și aleasă modestie, H.P. Petrescu a

servit cu conștiinciozitate Biblioteca Centrală ASTRA, și, în plus, i-a lăsat moștenire și cele peste 10.000 volume ale sale și toată arhiva personală, inclusiv cea moștenită de la tatăl său, între care o valoroasă „colecție de corespondență” cu mari personalități culturale: I. L. Caragiale, Cezar Petrescu, G. Ibrăileanu, I. Bianu, I. Lupaș, cu folcloristul Urban Jarnik și profesorul Gustav Weigand al cărui student a fost.

Activitatea sa de bibliotecar a fost prefațată de cea de publicist și cercetător, animator și conferențiar. Calendarele Amicul poporului inițiate de primul bibliotecar al ASTREI, Visarion Roman, în 1862 și editate apoi de alți cărturari, printre care și de Nicolae Petra Petrescu au fost continuate de H. P. Petrescu.

Dintre articolele publicate remarcăm pe cele care militau pentru „răspândirea cărților în popor” (în Românul, 1911), pentru „literatura bună” (idem), pentru respectarea unor principii clare atunci „când se redactează o bibliotecă românească” (*Transilvania*, 1925), pentru așezarea corectă a lui Eminescu în literatură (idem). Numindu-l „reprezentant al geniului românesc în concert european” H. P. Petrescu considera că nestematele poeziei eminesciene „vor străluci câtă vreme va dăinui limba românească”.

A scris articole numeroase și valoroase și a susținut multe conferințe publice cu tematică specială dedicată bibliotecilor și instrumentelor de lucru ale bibliotecarilor, în care pune probleme de o mare modernitate și actualitate cum ar fi: „cum este citit materialul împrumutat”, „cum sondează bibliotecarul mentalitatea clienților lui”, „cum îi îndeamnă pe cei fără sistem în lectură”, „care sunt foloasele inovațiilor din biblioteci”, „cum se organizează o bibliotecă”, „cum se conduce biblioteca” și multe alte chestiuni majore pentru viața complexă a unei instituții de informare, cunoaștere și formare, pe care ASTRA o cultiva cu atâta interes cultural și generozitate instituțională.

La Congresul Cultural al ASTREI din 1930, fostul bibliotecar Victor Lazăr, care funcționase timp de 13 ani și la Biblioteca Academiei Române, a prezentat un referat care, prin problemele ridicate, în stil profesional, a rămas ca document valoros pentru domeniul bibliotecilor. Cu aceeași ocazie festivă, excelentul public prezent a putut afla câte ceva din „bogățiile bibliotecii centrale a ASTREI”, fiind remarcate mai ales manuscrisele și scrisorile de la: M. Eminescu, V. Alecsandri, Al. Vlahuță, I. L. Caragiale, T. Cipariu, B. P. Hasdeu, V. A. Urechia, Alex. Mocioni, T. Maiorescu, I. Slavici, Iacob Negruzzi, D. Zamfirescu, G. Barițiu, Ioan Pop-

Reteganul, Ilarie Chendi, Șt. O. Iosif ș.a. Este foarte prețioasă, de asemenea, corespondența lui Iosif Vulcan cu oameni de cultură din Transilvania și România și corespondența lui Nicolae Petra Petrescu și Horia Petra Petrescu cu I. L. Caragiale (26 scrisori și 2 manuscrise).

La 1 iunie 1931 Biblioteca ASTRA din Sibiu primește în vizită pe dr. Hertwig Jarnik, decan al Facultății de Litere de la Universitatea din Brno, fost director al Bibliotecii Naționale din Brno, fiul marelui romanist și „astrist” dr. Jan Urban Jarnik, împreună cu 15 studenți filologi.

În Raportul general ce s-a prezentat la Brașov în septembrie 1933 se fac aprecieri pertinente și oportune cu privire la „Cartea populară”. Dacă în perioadele anterioare ale ASTREI aceste cărți au fost principalele mijloace de „învățare a limbii, de cultivare a graiului, de încântare sufletească”, de aici înainte acestea trebuie să fie „mijloc de creștere a puterilor intelectuale și morale ale cetățeanului...”. Făcând o analiză a cărților din „bibliotecile populare” se constată că cele mai bune și mai atractive s-au dovedit a fi cărțile cu caracter coerent și care „pot fi citite cu voce tare” sau pot fi ulterior povestite („Alexandria”, „Genoveva”, „Arghir și Elena”, „Esopia”, „Epistoliile” ș.a.). Cititorii au agreeat, după cum rezultă din datele transmise dinspre despărțăminte, cărțile care evocă personaje istorice naționale sau cele despre viețile sfinților. Au mare căutare și colecțiile de „cele mai frumoase poezii populare” (lirice și epice), dar și culegerile de balade (Alecsandri, Bolintineanu, Coșbuc), fabulele lui Donici și Alexandrescu, poveștile și amintirile lui Creangă, Neculce și „colecțiile de basme, colinzi, bocete”. Referitor la așa-zisele „cărți pentru țărani” sau uneori botezate „cunoștințe folositoare”, analiza din raport face o trimitere interesantă din registrul de finețe și detaliu: „Cititorul țăran simte imediat când ceva s-a scris anume pentru el de către nepricepuți: cu dulceleșii și expresii copilărești, chipurile pentru a înțelege el, și se simte jignit. O astfel de carte nu prinde la popor”.

E bine – constată materialul de analiză asupra bibliotecilor și editurilor – să se tipărească și să se cumpere și cărți despre istoria vecinilor noștri „cât mai literaturizate, scrise cât mai frumos”, dar și cărți de geografie, despre frumusețile patriei și pământului, cărți de călătorie și despre călătorii. Nu trebuie să lipsească nici din biblioteci și nici din librării „cărțile de credință”, despre doctrina și morala creștină, cărți care fac o bună educație „moral-cetățenească”, din care să se poată înțelege rostul

omului pe lume, ca cetățean, bărbat, tată și cap de familie, ostaș, mamă iubitoare, gospodină etc. Nu sunt scăpate din listă ca foarte necesare nici cărțile despre sănătatea trupeză și sufletească, de educație fizică, de „cunoștințe folositoare” din toate domeniile și în legătură cu „toate îndeletnicirile poporului nostru”. În acest fel, prin bibliotecă și lectură vor fi deprinse limbajele specifice pentru agricultură, zootehnie, apicultură, avicultură, pomicultură, cooperatie, economie, finanțe, bănci...

Să fie folosite cu prioritate cărțile „împodobite” cu ilustrații și desene din domeniul respectiv, se mai menționează în raport. Altfel spus, o iconografie pe măsura temei și la nivelul subiectului vizat ca lector. Se fac aprecieri și cu privire la calitatea tiparului care trebuie „să fie bun, paginile curate”, scrisul nu prea mărunț, „hârtie albă, bună”, compactarea cărților reușită și rezistentă. Și, în final, îndemnul la lucru „harnic” pentru a face „să pătrundă scriitorii buni în sufletul național” și cărțile bune în biblioteci,

spre folosul „bunei-sporiri” în cultura poporului.

Tot cu privire la „bibliotecile populare” am găsit cu bucurie „decalogul bibliotecarului” redactat de către Ion Agârbiceanu în 1933, din care, prescurtat, prezentăm câteva idei:

„Biblioteca populară va fi așezată la școală, în dulapuri proprii și pusă sub conducerea învățătorului celui mai plin de interes pentru cărți”. Bibliotecarul va trebui să cunoască toate cărțile și le va prezenta elevilor pe rând („cuprinsul, însemnătatea, frumusețea”) sau adulților la serbări. „El va împărți cărți cel puțin o dată pe săptămână și va informa și cu privire la cărțile noi. Va citi părți alese din cărți cu prilejul serbărilor școlare. De la elevii care împrumută cărți va cere un rezumat în scris, care se va controla, eventual se va putea citi în ora de bibliotecă”.

Peste un an (conform revistei *Transilvania* nr.3/1934, p. 138), Ion Agârbiceanu revine cu noi „îndrumări” la chestiunea „bibli-

oteci populare”. Primul lucru la care atrage atenția scriitorul astrist este necesitatea de a face o selecție în fondul de carte al fiecărei biblioteci, deoarece s-au observat în ultimii ani că între cărțile primite ca donații sunt și din acelea „nepotrivite cu priceperea și gustul cititorului țaran”. E bine ca în bibliotecă să fie „nelipsite” operele clasice ale literaturii române, căci „sub raportul limbii nu mai avem cititori la sate, mai ales în generațiile tinere, care să întâmpine greutăți mari” în citirea lucrărilor lui Negruzzi, Alexandrescu, Odobescu, Bălcescu, Bolintineanu, Eminescu, Coșbuc, Slavici, Zamfirescu etc. Agârbiceanu insistă pe colecțiile de „povești și poezii populare”, care nu trebuie să lipsească din nici o bibliotecă sătească. Biblioteca satului trebuie să fie așezată în localul cel mai accesibil pentru toți locuitorii, iar cărțile să fie „ținute în dulapuri cu geamuri de sticlă”, pentru a putea deveni un punct de atracție și de interes. Bibliotecarul are sarcină specială din a face ca bibliotecă să fie cunoscută de toți cetățenii, iar „preotul (tre-

buie) să citească, o dată pe lună, în biserică, numele tuturor acelora care au împrumutat și au citit din biblioteca populară”.

După Dictatul de la Viena, Biblioteca Centrală ASTRA a început colaborarea cu Biblioteca Universității din Cluj, mutată în refugiu la Sibiu. Cu ajutorul specialiștilor clujeni s-a realizat catalogul pe autori și a fost fișată arhiva și sectorul de carte românească veche. A fost realizat și un protocol de colaborare în vederea împrumutului de cărți către studenți. În 1943 sala catalogului a fost transformată în depozit și amenajată cu un nou mobilier. Raportul din 1944 arată că biblioteca dispune de 97.577 cărți și 4.525 colecții de reviste și ziare.

După 1944 Biblioteca ASTRA s-a încadrat în sistemul bibliotecilor publice de stat, fiind apreciată permanent, în ciuda valurilor politice ce au urmat, pentru valorile sale patrimoniale. În paralel cu achiziția de carte nouă, colectivul bibliotecii a căutat să completeze „fondul de tezaur” cu alte „producțiuni” de carte veche românească sau străină, cu documente și manuscrise, cu produse culturale tipărite în diferite părți ale lumii cu referire la istoria culturală a Ardealului și care constituie astăzi Fondul Transilvanica.

Concluzia din 1945 (dintr-un articol semnat de Ioan Domșa, *Transilvania* nr.3-4/1945, p.58) este că Asociațiunea s-a ocupat prioritar de biblioteci pentru popor, de lectura poporului și „și-a alcătuit și susținut biblioteca (Centrală ASTRA – n.n.) prin daniile și obolul poporului...”. În consecință, la rândul ei, Biblioteca Centrală trebuie să pună aceste danii „în condiții cât mai bune în slujba cultivării poporului românesc.”

Ceea ce, de fapt, prin Asociațiune, Biblioteca ASTRA din Sibiu a făcut tot timpul, fiind un factor deosebit de important, activ și dinamic în edificarea progresului cultural al românilor transilvăneni prin limbă română și carte românească. Ceea ce, prin Asociațiune, au făcut toate așezămintele culturale ce și-au zis și își mai zic simplu „biblioteci”.

Căci este foarte limpede pentru istoria culturii românești că una dintre cele mai însemnate direcții ale acțiunii generale a ASTREI a constituit-o activitatea de răspândire a cărții în popor. Chiar Biblioteca ASTRA a izvorât din profunda conștiință a fondatorilor societății cu privire la rolul unei astfel de instituții în alcătuirea unui patrimoniu al tezaurului scris încorporat în carte, în strângerea, păstrarea și valorificarea cărților și a documentelor privitoare la limba, cultura și istoria poporului român.

Visarion Roman și prima bibliotecă a Asociațiunii

Valentina ROTARU

Un eveniment de o deosebită importanță și semnificație în viața românilor transilvăneni l-a reprezentat întemeierea, la Sibiu, a Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român (ASTRA), în zilele de 23-26 octombrie/4-7 noiembrie 1861. Odată cu constituirea Asociațiunii, lua ființă și Biblioteca ASTRA, care număra, pentru început, 195 de volume. Primul sediu al acesteia a fost o cameră în clădirea Seminarului Diecezan (str. Cisnădiei, nr. 7 - azi N. Bălcescu).

Visarion Roman s-a numărat printre membrii fondatori ai Asociațiunii ASTRA, fiind și primul ei bibliotecar-arhivar până în 1868. El a fost ales cu 61 de voturi, dintre 10 candidați, listă foarte onorabilă în care întâlnim nume cu greutate și cu rezonanță în cultura ardeleană a vremii: dr. Pavel Vasici, Zaharia Boiu, Ioan Popescu.

„Biblioteca” însemna, de fapt, un simplu dulap de cărți, așezat într-o cameră ce servea totodată ca arhivă și cancelarie pentru Asociațiune. În Adunarea generală de la Brașov (1862), s-a instituit un fond de 100 de florini pentru achiziționarea de cărți, din dorința de a dezvolta cât mai mult fondul bibliotecii, pe lângă donațiile deja prevăzute. Lucrările care urmau a fi cumpărate erau selectate de o comisie al cărei președinte s-a hotărât a fi Timotei Cipariu.

Cele mai importante prime donații au fost făcute bibliotecii de către Timotei Cipariu, mereu perseverent pentru înzestrarea bibliotecii, care, după cum susține Nicolae Iorga, deținea „cea mai mare și mai scumpă bibliotecă pe care a avut-o vreodată un român” în Transilvania, dar și de: medicul Nicolae Stoia, Ion Pinciu, Moise Panga din Orlat (165 lucrări în limba germană) și Samuel Filtsch, librar din Sibiu, care promitea

„să dăruiască pe viitor toate lucrările editate de librăria sa”.

În raportul anual despre biblioteci din 1863, Visarion Roman face mențiunea: „Ceea ce avem e încă foarte puțin și neînsemnat pe lângă aceea cum ar trebui să fie o bibliotecă și colecțiunile unei Asociațiuni ca a noastră”.

În calitate de bibliotecar, Visarion Roman a desfășurat o intensă activitate pentru acumularea unui cât mai mare fond de publicații și cărți necesare bibliotecii, al cărei prim organizator a fost. Prin referate prezentate comitetului, a propus ca acesta să ceară guvernului ridicarea pro-

hibiției importului de cărți din România. Episcopul Andrei Șaguna a intervenit la guvern și a obținut aprobarea necesară în acest scop.

Visarion Roman, profesor, editor de reviste, membru fondator al Institutului de credit și economii „Albina” din Sibiu, membru corespondent al Societății Academice Române din 1877, a reușit să constituie primele colecții ale bibliotecii prin apelul la donații și la schimburile interinstituționale de publicații, după care reușește să facă și un prim catalog al bibliotecii, chiar dacă s-a dovedit a fi o simplă listă de publicații în-

tocmită în ordinea cronologică a intrării acestora în bibliotecă; prima sistematizare a publicațiilor, în 15 clase, este realizată tot de către el.

Preocupat de creșterea fondului bibliotecii, Visarion Roman nu pierde nicio ocazie pentru a face invitații diferitelor persoane cunoscute să doneze cărți, dar și pentru a mulțumi „onorabililor domni” care „parte la provocarea mea, parte din singurul îndemn al D-lor, avură bunătatea de a dăru pe seama bibliotecii”.

Pentru a stimula donațiile și a face cunoscută biblioteca și colecțiile sale, Visarion Roman, primul bibliotecar al ASTREI, publică,

Visarion Roman (1833-1885)

începând cu data de 5 mai 1863, în coloanele revistei *Amicul școalei*, primele liste de creștere a colecțiilor sub titlul „Catalogul cărților Bibliotecii Asociațiunii transilvane pentru literatură română și cultura poporului român”.

Când s-a ocupat cu organizarea bibliotecii „Asociațiunii” din funcția de bibliotecar-arhivar, a avut posibilitatea să citească și să studieze cărți de tot felul, recent apărute, în care se tratau problemele care-l interesau în activitatea sa educativă atât de variată. Pentru a fi în pas cu timpul, pentru a cunoaște progresele realizate în educație și învățământ, Visarion Roman, pe lângă lectura operelor de specialitate apărute, a urmărit neconținut și presa pedagogică contemporană, în care se dezbăteau tot felul de probleme de educație, învățământ, pregătire profesională a învățătorilor etc. Din această perioadă datează colecții complete la periodicele: *Telegraful român*, *Aurora română*, *Amicul Școalei*, *Organul pedagogic*. Anul 1864 este anul în care se fac primele achiziții de carte, iar din 1865 până în 1890, Academia de științe din Viena (contactată anterior) contribuie statornic la întregirea colecțiilor bibliotecii.

În 1867 biblioteca primește un raft nou, având în vedere că numărul cărților se ridică

deja la 378, în limbile germană, română, latină și maghiară. La periodice se semnalează intrări noi: *Familia*, *Foaia Societății din Bucovina*, *Magazinul Pedagogic*, *Ateneul Român*, *Gazeta Transilvaniei*, *Convorbiri literare*.

Din anul 1868 încep să sosească donații de la Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice din București și Biblioteca Centrală din Iași. Visarion Roman și-a îndeplinit cu conștiinciozitate misiunea de bibliotecar al ASTREI până în anul 1868, când a intrat ca inspector achizitor la societatea de asigurări „Transilvania”.

Mai vechea dorință a lui Visarion Roman, de a se alcătui un regulament al bibliotecii, se împlinește la Adunarea Generală din 1869. Acest regulament marchează caracterul public al bibliotecii și stabilește detaliile de relații dintre bibliotecă, cititor și bibliotecar.

Prezent în toate activitățile culturale, inițiate și realizate de „Asociațiunea transilvană pentru literatura și cultura poporului român”, în calitate de bibliotecar, arhivar, membru fondator și membru în comitet, el a contribuit cu prisosință la ridicarea prestigiului primei și celei mai importante instituții culturale a națiunii române din Transilvania – ASTRA.

În zilele de 16-19 septembrie la Blaj va avea loc

Jubileul ASTRA 150 de ani

Spiritul astrist se impune în conștiința morală a tuturor celor avem datoria morală de a respecta, așa cum spunea Vasile Goldiș, „cel mai sfânt principiu pe care trebuie să-l apere Asociațiunea ASTRA și anume solidaritatea noastră națională desăvârșită – comoara cea mai scumpă”. Despărțământul ASTRA Blaj a fost și rămâne o prezență activă în viața culturală și spirituală din întreaga zonă, prin toate acțiunile sale, inclusiv Editura și Revista pe care le susține, prin modelele exemplare pe care le-a impus în conștiința generațiilor. Pilda și testamentul înaintașilor sunt actuale. Ei au scris, au luptat și s-au rugat ca neamul nostru să dăinuie în veac. Despărțământul blăjean are șansa, dar și dulcea povară, de a continua și îmbogăți zestrea spirituală lăsată moștenire.

Să nu uităm rolul și însemnătatea Asociațiunii în istoria poporului român până la Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 și contribuția esențială astăzi la răspândirea și promovarea culturii naționale în rândul tinerilor și a românilor în general. Toate evenimentele realizate de conducerea centrală și de Despărțămintele Astrei vor fi dedicate împlinirii celor 150 de ani de existență a ASTREI iar Despărțământul „Timotei Cipariu” Blaj va desfășura un program coerent pe parcursul întregului an 2011, care va culmina cu organizarea la Blaj a jubileului **ASTRA 150 de ani**, în zilele de 16-19 septembrie 2011.

Prof. Silvia POP

Președinte Despărțământul „Timotei Cipariu” Blaj

O istorie a sufletului năsăudean - ASTRA

Menuț MAXIMINIAN

Etnolog, scriitor

Ce ar fi românul fără matricea culturală? Ce ar fi năsăudeanul fără cultura tradițională, fără spiritualitatea care se oglindește în sufletul țaranului precum nemurirea în apele repezi ale Someșului, Sălăuței și Țibleșului? Cultura noastră mustește de semnificații în cadrul științelor sociale, și mai ales, în sociologie, psihologie și antropologie socială. Se manifestă o extensie semantică importantă, care păstrează diferite nuanțe ale transmiterii sociale. A avea cultură este identic cu a fi educat, a-ți cunoaște rădăcinile, identitatea, civilizația fiind un termen care se aplică la modele culturale caracterizate prin heterogenitate organică și o structură socială complexă. Cultura și civilizația sunt oglindite în diferite opere și creații tehnologice și estetice, dezvoltate gradat și progresiv, cu anumite caracteristici individuale care reprezintă un anumit popor, o anumită entitate.

Putem vorbi de cultură superioară și cultură inferioară cu referire atât la culturi/civilizații diferite, cât și la produse diferite ale aceleiași culturi/civilizații. Termeni ca patrimoniu cultural, istoric sau artistic folosiți de instituțiile publice sau private care administrează „cultura” subliniază această concepție a culturii ca produs de rang superior. A vorbi de cultură populară înseamnă recunoașterea și atribuirea capacității de a genera cultură țăranilor și claselor populare. Patrimoniul Cultural înțelege cultura în complexitatea sa definind-o ca organizarea socială a diferitelor forme de viață ale și în cadrul grupurilor umane adică, organizarea diversității culturale. Ceea ce înseamnă de fapt că nu doar grupurile umane sunt diferite, dar există diferențe, diversitate, și în cadrul unui anumit grup. Din această perspectivă nu trebuie să considerăm omogenitatea ca un element caracteristic principal al culturii. Această omogenitate este un lucru exprimat de membrii grupurilor umane, dar ea se manifestă ca diversitate atunci când acești membri acționează și se comportă într-un anumit fel.

Dicționarul Culturii și Civilizației Populare a Țării Năsăudului, realizat de Despăr-

țământul Năsăudean al ASTRA, vine să întărească cele afirmate de noi, identitatea diversității valorii, prin aducerea în fața noastră a truditorilor pe tărâmul culturii populare, printr-un demers unic, gigant, copleșitor și cu rezultate care se vor vedea și peste sute de ani. De acum, acest dicționar va deveni o carte de căpătâi pentru cei care vor să cunoască istoria spiritualității mele-

Tânăr năsăudean purtând faimosul clop cu pene de păn

gurilor bravilor țărani zugrăviți în opera lui Liviu Rebreanu și George Coșbuc, două repere ale tot ceea ce înseamnă Năsăud.

Ansamblurile năsăudene au prezentat de-a lungul existenței lor, și prezintă și astăzi, momente de înaltă virtuozitate, prin care sunt transmise caracteristici ale artei tradiționale autentice, prilej pentru publicul spectator de a se reîntâlni cu tradițiile, obiceiurile, portul și dansul popular. Sunt valorificate și promovate aspecte esențiale ale culturii populare prin piese muzicale instrumentale și vocale, suite coregrafice. Este o mare responsabilitate de a transmite mai departe bogățiile folclorice care reprezintă identitatea noastră. Pentru că suntem într-o eră a informatizării, trebuie să o folosim pentru a beneficia de toate mijloacele pe care ni le oferă prin a cerceta, a conserva și a transmite

mai departe tezaurul folcloric. Tradiția trebuie să reprezinte pentru noi firul ce ne leagă de pământul natal, de acel „colț de lume” în care părinții, bunii și străbunii ne-au modelat personalitatea făcându-ne „oameni dintre oameni”.

Folclorul năsăudean reprezintă sufletul, sensibilitatea, spiritul creativ și dragostea pentru vatra străbună, iar noi avem datoria morală să păstrăm această avuție, să o valorificăm și să sedimentăm în sufletul copiilor dragostea pentru folclor. Din acest punct de vedere, în opinia mea, dacă am înființa câte un ansamblu folcloric în fiecare localitate, ar fi un lucru al binecuvântării.

Avem multe probleme, rebuturi și kitsch-uri pe care le știm, le intuim și uite așa, suntem nevoiți să le purtăm în cârcă. Dar lucrurile au început să meargă pe făgașul cel bun, grație unor sufletești, animatori ai culturii populare, grație unor instituții de profil. ASTRA se distinge prin promovarea valorii, fiind un motor a tot ceea ce înseamnă autentic și calitate. Avem valori incontestabile, avem talente deosebite, care ar trebui susținute și ocrotite la nivel de stat, pentru că sunt valori naționale. Nu este bine când artiștii, cântăreții noștri se zbat, încercând cu disperare să se descurce numai pe cont propriu. De regulă, cei talentați sunt timizi și intră foarte greu în circuit. Prin acest dicționar valorile vor prinde aripi, fiind cunoscute în toate zările.

Veți descoperi că pasiunea și talentul cu care reprezentanții ansamblurilor năsăudene au preluat și modelat patrimoniul folcloric românesc reprezintă fundamentul interesului și plăcerii cu care aceștia sunt primiți oriunde în lume. Ponderea repertoriului este deținută de dansuri, cântece și elemente tradiționale someșene, întrucât Năsăudul și Someșul a cărui apă trece pe aici ca brazda plugarului în pământul dătător de roadă, este matricea în care folclorul tradițional și-a păstrat intactă vigoarea și autenticitatea. Dansurile sunt puse în scenă de către coregrafi cu o grijă constantă pentru menținerea originalității repertoriului. Organizați în diferite formații - „în grup” sau „în perechi”, dansatorii evoluează în fața publicului, prezentându-se fie cu ample desfășurări de ritmuri vivace în ”în-vârtite”, fie cu mișcări ușoare - pline de grație în ”de-a lungul”.

O istorie a sufletului românesc. O istorie a acelui suflet care plânge, speră, se bucură. Zeci și zeci de muzicanți care, în zeci de ani, au veselit nu doar spațiul cultural românesc. O poveste de dragoste care a uimit cerul, pentru că minunații rapsozi sunt mereu cu privirile îndreptate către un Someș al bucuriei, care transcende tot ce este terestru. De unde atâta dragoste?

De unde atâta talent? De unde atâta dăruire? De unde atâta risipă de frumusețe și altruism? Toate se leagă în jurul acestor oameni de o frumusețe spirituală desăvârșită. Sunt onorat pentru că am ocazia să-i ”aplaud”. Mă bucur că mi-au ținut, de zeci de ori, lacrima în cumpănă. Cei prezenți în acest capitol lecuiesc sufletele..., iar acum au intrat în legendă ca ambasadorii spiritului năsăudean...

Muzica... De la tradiționalul trio - vioară, braci și gordună - la tarafuri, ansambluri sau orchestre, cu toții, ”ceterașii” noștri au rămas consecvenți înțelesului dat folclorului, și anume că este un loc de întâlnire al generațiilor, într-un spațiu aflat la confluența durerii cu bucuria unor suflete generoase, pornite din vremuri imemorabile și poposite, când și când, la șezători sau sărbători.

Festivalurile sunt adevărate sărbători ale cântecului și dansului popular, o explozie de originalitate și tradiții, păstrate din generație în generație și transmise mai departe prin intermediul artei spectacolului. Sub marea umbrelă a folclorului s-au legat de-a lungul timpului prietenii durabile care nu țin cont de relații sociale și opinii politice. Oamenii îndrăgesc folclorul, bun spiritual de preț, îl receptează bucuroși, cu exuberanță, pasiune, patimă, dornici de autenticitate, interpretare adecvată, varietate și culoare, creația populară constituind un inepuizabil izvor de inspirație. Discuțiile, vizitele, spectacolele, paradele au însemnat de fiecare dată un răgaz acordat deschiderii către modul de a fi al celuilalt, tocmai pentru o mai bună identificare a fiecăruia. Astfel de festivaluri reprezintă pentru județul Bistrița-Năsăud ocazii prin care putem demonstra că suntem europeni.

În ceea ce privește viitorul, îmi place să mă gândesc că așa cum muzica lui Ciprian Porumbescu, de pildă, a supraviețuit dispariției lumii în care a trăit și creat, tot așa și muzicile tradiționale vor supraviețui diverselor prefaceri ale lumii.

Cântecul, jocul și portul adunate pe scenele căminelor culturale aruncă punți peste cugete, croind poteci pe care gândul se oprește îndelung, căzut pradă frumosului. Pentru că frumosul respiră în fiecare doină, baladă, joc, cămeșă sau năframă, și, altoit pe autenticitate, se întoarce fremătând de înțelesuri pe care ochiul și inima le descifrează, bucurându-se. Și bucuria este mare, atât de mare, încât numai robul adevărat al frumosului artistic o realizează pe de-a-ntregul, plecându-se în fața măreției sale. De aceea trebuie cinstită și perpetuată emanația cugetării folclorice, întorcând-o generos către cei ce se apleacă spre folclor, în multitudinea transformărilor sale.

Despărțământul Năsăud al Astrei în anii interbelici

Cornel COTUȚIU

Despărțământul Năsăud al Astrei a avut un traseu exemplar în cele două decenii de după Marea Unire. În scrisoarea de confirmare a primirii raportului Despărțământului Năsăud asupra activității pe anul 1919, președintele de la Sibiu, Andrei Bărsceanu, conchidea:

„Despărțământul D-voastră totdeauna a fost între despărțămintele fruntașe și suntem siguri că și în viitor va stăruia să-și păstreze acest loc de onoare, prin activitatea intensă în mijlocul poporului nostru.” (V. Arhivele Statului din Năsăud, Fond Astra, p.II, D.39, fila 1)

Aprecieră măgulitoare și imboldul pe măsură erau potrivite pentru a stârni energiile spirituale ale năsăudenilor în această direcție. De altfel, ei își respectă renumele: din proprie inițiativă, se țin în raza comunelor grănicerești încă din decembrie 1918 prelegeri despre însemnătatea Marii Uniri și îndatoririle poporului pentru viitor.

Pe 22 iunie 1919 se ține prima adunare postbelică, la Salva, în biserică, sub președinția profesorului Ioan Păcurariu. O clipă emoționantă, marcată printr-un moment de reculegere, a fost când s-a amintit de moartea lui George Coșbuc, considerată cea mai grea pierdere a plaiurilor ardelenesti din această zonă și a acestor vremuri.

În 1920, despărțământul avea un număr meritoriu de membri – 176 (21 membri fondatori, 77 membri pe viață, 78 membri activi). Acest an aduce și un spor de acțiuni, mai cu seamă că de la comitetul central de la Sibiu se trimit instrucțiuni, circulare în vederea reorganizării eficiente și în timp util a tuturor despărțămintelor. Adunarea generală, pe anul 1920, năsăudenii o țin la Rodna, unde participă un număr apreciabil de cărturari și țărănime. Cu acest prilej Ioan Păcurariu a conferențiat despre primejdiile trecute ale românilor și amenințările socio-politice ale prezentului, iar dr. Al. Ciplea ține o cuvântare „Despre bolșevism și pocăitism”.

Nu e mai puțin important să amintim că, reorganizându-se și secțiile cultural-științifice

ale Astrei, o seamă de cărturari năsăudeni vor fi cooptați în componența acestora, ca membri activi sau corespondenți: Virgil Șotropa, Al. Țiplea, Al. Ciplea, Augustin Bena, Vasile Bichigean, Ioan Păcurariu ș.a.

Din obișnuită statistică anuală a Astrei, pe 1925, se reține că despărțământul năsăudean își desfășura activitatea în 35 de comune, având 33 de agenturi și tot atâtea biblioteci satești.

Referitor la structura organizatorică, în perioada interbelică, aștristii de la Năsăud au organizat trei adunări generale de alegeri. În cele din 1923 și 1928 a fost ales președinte Ioan Păcurariu, iar la adunarea din 1934 președinția i-a revenit lui Iuliu Moisil.

Sursele financiare sunt modeste: pe de o parte, cotizațiile, pe de alta, subvențiile. Nu o dată comitetul face apel la Societatea de exploatare a pădurilor Bistrița, Banca „Aurora” din Năsăud, Primăria Năsăudului și primăriile comunelor din raza despărțământului.

În cadrul cultural al despărțământului prelegerile și conferințele ocupau un loc important, fiind principalele modalități de contact cu masele, de dialog, de instruire și educare. Actul Unirii de la 1 Decembrie 1918 a constituit preocuparea majoră a conferențiarilor. An după an, cărturarii au vorbit oamenilor simpli și intelectualilor despre însemnătatea acestui moment istoric. Celelalte aspecte din domeniul istoric abordate aveau în vedere etnogeneza poporului român sau fapte memorabile din istoria neamului.

În domeniul educației cetățenești, problemele dezbătute reflectă interesul și nevoia de acomodare, de integrare în ritmul național; se vorbește oamenilor despre respectul față de legile statului, despre rolul și locul unor categorii sociale în viața politică a țării, despre muncă, dreptate, cinste ș.a.

Artele și învățământul au fost statornic analizate. Se țin prelegeri și conferințe pe teme ce pornesc de la valorile folclorului românesc până la personalități proeminente ale culturii noastre: Coșbuc, Alecsandri, Creangă; din isto-

ria muzicii se conferențiază despre Beethoven și Enescu; din literatura universală despre Aristofan, Horațiu, romantismul francez ori poezia simbolistă. Nu rămân în afara preocupărilor, firește, probleme de religie, se combat superstițiile. În spiritul timpului, se interpretează evenimente internaționale și implicațiile lor politice și naționale.

Mai ales în acțiunile itinerante, popasul echipelor de conferențieri în satele grănicerești sau maramureșene, sărbătorile naționale erau însoțite de manifestări artistic-coregrafice (coruri, echipe de jocuri populare, trupe de teatru, șezători literare, recitări), la care participau sute de țărani îmbrăcați în portul popular.

Cine erau conferențierii? Pentru prelegerile de la sate se apela la cadre didactice ale școlilor din Năsăud, la învățătorii comunelor, preoți sau studenți veniți în vacanțe. Pentru conferințele ținute la Năsăud se pregăteau cei mai

durata a patru zile (sept. 1936) „Congresul căminelor culturale din județul Năsăud” prezidat de sociologul Henri H. Stahl și sub patronajul de onoare al octogenarului Iuliu Moisil.

Despărțământul Năsăud n-ar fi putut exista fără o colaborare strânsă cu școala, sub multiple aspecte: mare parte din membrii comitetului erau dascăli (mai cu seamă de la Liceul „George Coșbuc” și Școala Normală), majoritatea conferențiarilor erau oameni de la catedră; multe acțiuni culturale se realizau cu aportul nemijlocit al școlii, al elevilor (prin reprezentații de teatru, de clamări, coruri, jocuri populare), locul de desfășurare a unor spectacole sau a ședințelor de comitet, a adunărilor generale, erau localurile școlilor. De altfel, unul din obiectivele majore ale Astrei îl constituia sprijinul pentru dezvoltarea învățământului românesc.

Se organizează excursii de popularizare culturală. Mai întâi în Maramureș: Vasile Bichigean, Emil Domide, Al. Ciplea și Mihail Lipan (însoțiți de elevi ai liceului), fac popasuri în comune de pe Iza și Vișeu, ținând prelegeri pe teme economice, religioase și despre rolul Astrei în climatul cultural și politic al momentului respectiv. Cu aceleași intenții, vor străbate în anul următor sate de la poalele Munților Călimani.

Printre mijloacele de propagandă modernă, începând cu 1937, vor adopta cinematograful și expunerea de diapozitive. Spre exemplu, la 2 iulie 1938 Centenarul pictorului Nicolae Grigorescu prilejuiește Năsăudului o manifestare în cadrul căreia Iuliu Moisil își însoțește expunerea „cu proiecțiuni luminoase după cele mai însemnate opere ale artistului”. (Arh. St. N., fond Astra, P II, D 46)

Evenimentul care va prilejui poate manifestarea de vârf a despărțământului în perioada interbelică este dezvelirea bustului poetului George Coșbuc. Anuarul liceului năsăudean, an școlar 1925-26, îi dedică numeroase pagini. Încă în 1914 se luase hotărârea „să se facă pașii de lipsă” pentru a i se dedica un bust de bronz „în semn de admirație și recunoștință.” S-a luat legătura, la București, cu sculptorul Corneliu Medrea care, la rândul lui, va beneficia de acceptul lui Coșbuc de a-i poza. Dezvelirea bustului ar fi urmat să aibă loc în august 1914, numai că în iulie al aceluiași an izbucnea Primul Război Mondial. Hotărât să fie dezvelit bustul în 1921, nici de data aceasta nu a fost posibil, căci orașul

Bustul lui George Coșbuc, operă a sculptorului Corneliu Medrea, în fața liceului din Năsăud

distinși dascăli din zonă ori erau invitați universitari de la Cluj și București.

Una dintre colaborările cele mai fructuoase cu alte asociații și organizații a fost cea pe care o realizează despărțământul cu Extensiunea universitară – Cluj. Încă în primul an de activitate al acesteia, vin la Năsăud (1925) doi conferențieri: Fl. Ștefănescu-Goangă (secretar general al Extensiunii), care va expune despre alegerea carierei, iar V. Stanciu va vorbi despre aurul României. Universitari clujeni vor veni și în anii următori: Sextil Pușcariu (1927), Silviu Dragomir, Ștefan Bezdechi, Th. Capidan și C. Marinescu (1929); în 1936 conferențiază la Năsăud Ioan Colfescu și V. Mihorcean.

Colaborarea cu alte organizații culturale ia și aspectul unor acțiuni organizate în comun. De pildă, în comuna Leșu se desfășoară, pe

TRANSILVANIA

Anul 55.

Iulie 1924.

Nr. 7.

INCHINARE

memoriei lui AVRAM IANCU (1824—1924).

Mitropolitul Ardealului Andrei Șaguna - primul președinte al ASTREI

Drd. Stelian GOMBOȘ

„**M**itropolitul Andrei Șaguna a fost un bărbat aproape extraordinar, trimis de Providența Divină pentru fericirea poporului său; că el a fost un Moise, pentru că și el, ca și acela, a eliberat poporul său, conducându-l în pământul autonomiei și independenței; și el, ca și acela, dădu poporului său tablele legii: Statutul organic; și, în fine, lovi în piatră și dădu apă cerească poporului său: știință, lumină, cultură. Despre un astfel de bărbat, pe drept cuvânt, se poate zice că el, pururi va străluci ca un luceafăr pe orizontul bisericii și națiunii române.” Așa își încheia Nicolae Popea discursul de recepție, prezentat în 13/26 martie anul 1900, dedicat vieții și activității arhiepiscopului și mitropolitului ortodox al Transilvaniei, Andrei baron de Șaguna (1808-1873).

Andrei Șaguna s-a născut la Miskolc, în Ungaria, într-o familie de macedo-români din Balcani, a urmat școala gimnazială la Mișcolț, apoi studii de drept și filozofie la Pesta și teologice la Vârșeț. La vârsta de 25 de ani îmbracă haina monahală la mănăstirea de la Hopovo. În anul 1846 a fost numit vicar al Episcopiei Ardealului iar, în 18 aprilie 1848, în plină revoluție, era numit Mitropolit al Transilvaniei. Cum afirma Academicianul Dan Berindei: a fost „o mare personalitate a nației românești, un conducător înțelept, măsurat, plin de echilibru, al românilor ardeleni în momente care nu au fost deloc ușoare pentru el...un purtător de cuvânt al națiunii române”. Într-o amplă și nuanțată analiză a activității mitropolitului Șaguna, Părintele

Profesor Mircea Păcurariu a subliniat că prin Statutul organic, el a dat „cea mai democratică organizare a bisericii”, drept care fost consacrat drept „cel mai de seamă organizator și legiuitor bisericesc din perioada modernă a istoriei, mai ales dacă luăm în calcul și lucrările sale de Drept canonic, unele traduse în limbile latină, rusă și greacă.”

Mitropolitul Andrei Șaguna

Implicat și în viața național-politică, Mitropolitul Andrei Șaguna a participat la revoluția românească din Ardeal, devenind „capul neîncoronat” al românilor din Transilvania. A fost copreședinte al Adunării naționale de la Blaj, care a formulat acea „petiție națională” cu 16 articole reprezentând principalele revendicări românești, între care recunoașterea românilor „ca națiune de sine stătătoare” și desființarea iobăgiei. „Pe bună dreptate, sublinia Părintele Profesor Mircea Păcurariu într-o alocuțiune a sa, că Mitropolitul Andrei Șaguna a

fost considerat diplomatul revoluției românești din Ardeal, după cum Simion Bărnuțiu era considerat teoreticianul sau ideologul ei, iar Avram Iancu comandantul de oști populare românești.” După revoluție, Mitropolitul Andrei a continuat lupta pentru drepturile românilor, îndeplinind diferite funcții, reușind să „unească în mână sa cârja de ierarh cu sceptrul unui adevărat conducător politic”. Pentru toate, istoricul american Keith Hitchins a scris despre el ca „ultimul dintre marii ierarhi conducători politici”.

Înțelegându-și și asumându-și cu exemplară răspundere misiunea, Mitropolitul Andrei Șaguna a fost și un misionar al culturii românești, convins de importanța emancipării româ-

nilor prin cultură pentru care a inițiat acțiuni ce-l fac de vrednică cinstire pentru neamul său. Amintim dintre acestea: înființarea „Tipografiei diecezane”, a ziarului *Telegraful Român*, „Gazetă politică, industrială, comercială și literară” cu apariție neîntreruptă până astăzi, editarea a numeroase cărți și manuale, reeditarea *Bibliei* de la Sibiu și rolul decisiv în înființarea „Asociațiunii transilvane pentru literatura și cultura poporului român din Transilvania” (Astra). Tot Mitropolitului Andrei Șaguna i se datorează organizarea și îndrumarea învățământului românesc de toate gradele, pus sub ocrotirea bisericii, reorganizarea Institutului teologic-pedagogic din Sibiu precum și numeroase „fundațiuni” prin care se acordau burse de studii pentru elevii și studenții mai săraci. Ca „mare preot” al Bisericii sale, cum a mai fost numit, s-a remarcat ca un vrednic slujitor al altarului bisericii, fiind considerat cel mai bun cuvântător bisericesc din sec. XIX. Membrii Societății Academice Române, apreciind întreaga sa muncă l-au ales, la 7 septembrie anul 1871, ca membru de onoare.

Drept urmare, viața și opera Mitropolitului Andrei Șaguna stă sub semnul unei personalități de dimensiuni europene prin formație, prin misiunea pastorală, prin ampla sa dedicare educării și culturalizării poporului român din Transilvania cât și prin participarea sa la mișcarea pașoptistă. Ca episcop, a militat pentru restaurarea vechii Mitropolii a Transilvaniei iar după reînființarea Mitropoliei a elaborat *Statutul Organic al Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania* după care s-a condus Biserica transilvăneană până în anul 1925 și care a stat totodată la baza principiilor de organizare și funcționare a Bisericii Ortodoxe Române. Ca rezultat al trudei sale, în Arhiepiscopia Sibiului existau aproape 800 de școli „poporale”, un liceu cu 8 clase la Brașov cu școală reală-comercială, un gimnaziu cu 4 clase la Brad. Au fost editate peste 25 de manuale școlare, iar la Sibiu în anul 1853 a înființat un Institut teologic-pedagogic, cu două secții teologice și una pedagogică, a tipărit o serie de manuale didactice și a trimis numeroși tineri la universități din Austria și Germania, cu burse oferite din fondurile și fundațiile create de el.

Așadar, a fost primul președinte al „Asociației transilvane pentru literatura română și cultura poporului român” (Astra), a inițiat în anul 1853, după cum am spus și mai sus, ziarul *Telegraful Român*, care apare până astăzi, fără întrerupere. A fost Președinte al Marii Adunări Naționale românești de pe Câmpia Libertății de la Blaj din 3/15 mai 1848, fiind delegat să

prezinte revendicările românești împăratului. După 1860 a fost membru în Senatul imperial din Viena, în anii 1863-1865 deputat în Dieta Transilvaniei, copreședinte al Conferinței naționale-politice a românilor de la Sibiu (1861) și al Congresului național al românilor de la Alba Iulia (1863). În anul 1871 a fost ales membru de onoare al Academiei Române.

Cu alte cuvinte, întreaga sa operă a fost pusă în slujba emancipării culturale și sociale a poporului pentru care a păstorit, fiind pentru românii transilvăneni ceea ce fusese doar cu puțin timp înainte Samuel von Brukenthal pentru comunitatea săsească: amândoi rămân în memoria europeană ca întemeietori de instituții, personalități enciclopedice, deschise valorilor umaniste. Organizarea acestei importante aniversări românești, aici și acum, este proba cea mai elocventă că nimic nu este mai profund universal decât a lucra pentru propășirea spirituală, culturală, socială și politică a propriului neam și a patriei.

Totodată, Mitropolitul Andrei Șaguna era un om al rugăciunii, era mereu prezent la slujbele din modesta sa catedrală, nu numai la Liturghie, ci și la Utrenie și la Vecernie, îi urmărea pe studenții teologi care cântau la strană și de multe ori îi îndrepta atunci când greșeau. Contemporanii știau că era un om al rugăciunii, în fiecare dimineață își făcea pravila lui călugărească, respecta cu strictețe toate posturile rânduite de Biserică.

A murit la 16-28 iunie anul 1873 și, potrivit dorinței sale testamentare, a fost înmormântat lângă biserica mare din Rășinari, unde el slujise de multe ori, „fără pompă, fără muzică și fără predică”, prohodit de un singur preot, duhovnicul său, ieromonahul Gherman Bogdan. Cu toate acestea, la înmormântarea lui au participat mii de români veniți din toate părțile Ardealului, au venit trenuri speciale, mai ales de la Brașov. Întreaga agoniseală a vieții a lăsat-o prin testament Arhiepiscopiei Sibiului.

După câțiva ani de la moartea Mitropolitului Andrei Șaguna, Ioan Slavici scria că „astăzi chiar, și creștinii ortodocși din Ardeal îl socotesc între sfinți”. La scurt timp după moarte s-a creat un cult pentru Andrei Șaguna. Pe vremuri, în multe case țărănești din Ardeal, chipul lui Șaguna era pus lângă icoane. Era considerat un adevărat sfânt, ca unul care a contribuit la renașterea vieții naționale, politice, culturale și spirituale a românilor transilvăneni.

Iar promisiunile, argumentele invocate, demersurile și reușita ori succesul ÎPS Dr. Părinte Laurențiu Streza, Mitropolitul Ardealului,

au urmărit întotdeauna, cu sânguință, cursul vieții Mitropolitului Șaguna - o viață de sfințenie de la „Andrei cel mare la Andrei cel Sfânt”, care deopotrivă a stat „sub semnele timpului și ale

duhului”, considerând că acum a fost vremea și timpul ori ceasul ca Mitropolitul Andrei Șaguna să fie canonizat – argumentație bine întemeiată și puternic fundamentată.

ASTRA și Liga Culturală. O încercare de unificare

Prof. univ. dr. Petre ȚURLEA

Deseori s-a scris despre tendințele regionaliste din România interbelică, tendințe existente în toate domeniile, mai ales în cel politic. Mai puțin cunoscute sunt tendințele regionaliste în plan cultural. Nu erau expresia unor idei separatiste, ci doar a dorinței de păstrare a individualității, expresia temerii de subordonarea față de o lume bucureșteană considerată a fi superficială, dată doar politicianismului, lume spre care transilvănenii priveau cu o anumită superioritate.

Dorința de înfrângere a regionalismului s-a manifestat permanent și a avut mulți adepți printre marile personalități ale culturii românești, de o parte și de alta a Carpaților. Între acestea era și Nicolae Iorga, unanim prețuit pentru rolul său major în crearea României Mari - i se spunea „Apostolul Neamului” - , și, de aceea, având un cuvânt ascultat. Bazându-se tocmai pe acest lucru, istoricul a încercat să

Culturală; prima acționând în Transilvania și Banat, a doua mai ales în vechiul Regat. Iorga credea că o cultură unitară, armonioasă, bază a solidarității naționale, este cheazășia depășirii tuturor greutăților. Și, unitatea culturii putea fi atinsă dacă exista o coordonare unică în acest plan, sau cel puțin o coordonare a direcțiilor de acțiune ale diverselor organizații.

După ce a fost mai mult de zece ani animator principal al Ligii Culturale, Nicolae Iorga a ajuns președinte al ei în 1919. Chiar din momentul alegerii sale, a încercat să șteargă imaginea Ligii ca reprezentantă doar a Vechiului Regat; dorea ca activitatea ei să se refere la întreaga Țară, întâlnindu-se cu activitatea altor organizații cultural-naționale din provinciile unite, fuzionând cu acestea. În raportul pe care l-a ținut la Congresul din 1919, găsim precizarea: „E necesar să se apeleze în această operă națională la toate asociațiile românești de peste hotare [hotarele Vechiului Regat], cu care nu trebuie să conlucrăm numai, ci trebuie să ne federăm cu ele, începând cu cea mai puternică, mai activă și mai merituoasă, «Asociația Transilvăneană»” (*Neamul Românesc* din 2 iunie 1919). Multe personalități de peste Carpați gândeau la fel. Pe 10 iunie 1919, imediat după ce istoricul fusese ales în fruntea Ligii Culturale, A. Imbroane și C. Popovici, conducători ai Ligii Bănățene - amintind că Liga Culturală luptase „pentru drepturile integrale ale românismului” - solicitau reunirea eforturilor celor două organizații, pentru împlinirea idealului românilor transdanubieni, prin câștigarea Banatului, [de la Conferința de Pace] în întregime”. (*Scrisori către N. Iorga*, ed. de Petre Țurlea, vol. VI / 1, p. 91) Aceeași cerere unificatoare venea și din Bucovina; de aici, Romul Cândea - adept al lui Nicolae Iorga dinaintea primului război mondial, participant la Cursurile de Vară ale acestuia de la Vălenii de Munte, viitor profesor uni-

Nicolae Iorga (1871-1940)

înălțare regionalismul cel puțin în domeniul culturii naționale. În această direcție, cea mai importantă acțiune, în anii imediat următori Marii Adunări de la Alba Iulia, a fost încercarea de unire sau măcar de federalizare a principalelor asociații cultural-naționale: ASTRA și Liga

versitar la Cluj, Sibiu, Cernăuți, București -, scria: „Liga trebuie să fie societatea care cuprinde pe toți românii. A fi membru al Ligii este pentru noi toți [...] o datorie de onoare. Și datoriile de onoare se împlinesc, nu se discută.” (*Glasul Bucovinei*, 16 mai 1919) Din „Secuime”, zona cea mai periclitată a românismului, datorită politicii perseverente de maghiarizare, i se scria lui Nicolae Iorga de la întrunirea pentru reorganizarea Despărțământului Treiscaune al ASTREI, la 30 septembrie 1919; președintele Despărțământului, protopopul Aurel Nistor - și el participant la Cursurile de Vară de la Vălenii de Munte - se angaja: „Vom merge înainte pe calea indicată de dumneavoastră”. (*Neamul Românesc*, 4 octombrie 1919; Ion Lăcătușu, *Identitate și cultură la românii din Secuime*, 1995, p.217.) Iorga îi răspundea: „Mai mare bucurie nu pot avea decât văzând cum cultura noastră pretutindeni crește puterile Neamului în Țara mărită, nici mai mare mândrie decât că am fost printre cei cari, la munca noastră comună, s-au trezit odată cu zorile.” (*Scrisori către N. Iorga*, vol.VI / 1, p.154-155.)

La propunerea lui Nicolae Iorga, în ședința conducerii Ligii Culturale din 21 mai 1919 s-a hotărât să se participe la manifestațiile pentru Banat din 25 mai. (ANIC, fond Liga Culturală, dosar 5, f.3.) Se încerca astfel extinderea patronajului cultural-național și în noile provincii. Faptul era benefic, având în vedere și situația încă incertă a graniței de vest și cunoscutele curente favorabile Ungariei sau Serbiei de la Conferința de Pace. Informat asupra acestora, de la Paris de către Alexandru Lapadatu (consilier al Delegației României (*Scrisori către N. Iorga*, vol. VI / 1, p. 68-69), va acționa pentru lămurirea opiniei publice occidentale și pentru solidarizarea românilor în vederea obținerii unei frontiere normale. Va declanșa o luare de poziție fermă a Academiei Române, în ședința acesteia din 29 mai 1919. Împreună cu Ioan Bianu și Gheorghe Țițeica, alcătuiește textul unei intervenții telegrafice pe lângă academiile țărilor aliate și neutre, pentru recunoașterea integrală a drepturilor românilor. La 31 mai va avea loc la Academie o întrunire publică, la care Iorga a vorbit despre Drepturile noastre istorice și etnice; prezentându-le, constata justetea cererilor românești.: „Academia Română supune și conștiinței lumii întregi aceste constatări, cari nu pot fi tăgăduite, și aceste concluzii, cari nu pot fi infirmate. (AAR, s.II, t.XXXIX, 1916-1919, partea administrativă și dezbaterile, p.304-305, 313-319.) În aceeași zi începea Congresul Ligii Culturale, în

centrul dezbaterilor fiind tot recunoașterea Unirii și corelarea activității tuturor organizațiilor cultural-naționale, pentru atingerea acestui deziderat. Era propusă o federație, congresiștii au aprobat. (N, Iorga, *Memorii*, vol. II, p.209.) A doua zi, pe 1 iunie 1919, istoricul va citi o Moțiune în problema Banatului, ce urma a fi trimisă Aliatilor. Concomitent, la Cluj era înființată o Ligă pentru Dezrobirea Românilor Subjugați; viza Banatul, Crișana, pe românii din Peninsula Balcanică și pe cei de peste Nistru. Iorga a fost ales ca președinte de onoare. (*Românul*, Arad, 8 iunie 1919.)

Pentru a asigura o viitoare unificare a organizațiilor cultural-naționale, la ședința Conducerii Ligii Culturale din 21 mai 1919 s-a hotărât ca serbările ce trebuiau să urmeze după încheierea Congresului Ligii (conform tradiției) să se amâne, pentru a fi ținute odată cu acelea ale ASTREI. (ANIC, fond Liga Culturală, dosar 5, f. 3.) După Congres, la 7 iunie, s-a hotărât participarea la serbările ASTREI, proiectate pentru luna august. Cum, la acestea se anunțase și participarea Societății pentru Cultura și Literatura Românească din Cernăuți și a Societății „B.P. Hasdeu” din Chișinău, momentul ar fi fost foarte favorabil formării unei organizații unice, cu beneficii pentru România Mare. Liga hotărâ și cele două subiecte pe care președintele său urma să le trateze la Sibiu, amândouă simbolic pentru ideea unității: Mihai Viteazul și Dinastia. ASTRA, însă, își va amâna întrunirea pentru ianuarie 1920; o nouă hotărâre a Conducerii Ligii, din 1 ianuarie 1920, reconfirma participarea acesteia. (Idem, f. 12.)

Dorința lui Nicolae Iorga de unificare nu se va realiza. Momentul de clarificare a intențiilor ardelenilor a venit chiar în timpul serbărilor ASTREI de la Sibiu, la care istoricul a participat cu întreaga Conducere a Ligii Culturale și cu trupa de teatru a acesteia (care va prezenta piesa sa *Un Domn pribeag*). Istoricul a cerut, la tribuna Adunării, „muncă unită”, contestând ideea că și-ar dori conducerea viitoarei societăți.: „Vom fi primii la muncă și cei din urmă la pretenții.” Deși a fost primit cu vii aplauze iar președintele ASTREI, Andrei Bârseanu, l-a tratat foarte curtenitor, unificarea nu s-a împlinit. Ca un vădit gest de compensație, a doua zi, la propunerea lui Constantin Bucșan - vechi participant la Cursurile de Vară - Nicolae Iorga a fost ales membru de onoare al ASTREI. S-a creat și un Fond cultural care să-i poarte numele, în care în prima zi se și strânseseră 104.000 coroane. „Chestia federalizării cu Liga Culturală, dorită de întreaga Adunare Generală,

a fost lăsată în grija Comitetului Central, unde a fost invitat să convoace un Congres al tuturor societăților având același scop cultural. De asemenea, s-a hotărât stabilirea unui plan unitar de activitate și s-a emis ideea ținerii unui Congres la Mănăstirea Dealului.” (*Neamul Românesc*, 22 și 23 ianuarie 1920.)

Era clar că liderii ASTREI au amânat unirea sau federalizarea pentru că nu le doreau. Astfel s-a ajuns ca și în perioada interbelică, deși dispăruseră granițele politice dintre provinciile românești, să se păstreze regionalismul în activitatea societăților cultural-naționale. Liga va încerca în continuare să-l depășească, dar cu succese minime.

Se va încerca, fără prea mare entuziasm, o ultimă tentativă de unificare în 1922, când, după moartea lui Andrei Bârseanu s-a făcut propunerea alegerii lui Nicolae Iorga și în fruntea ASTREI. Partizanii regionalismului vor avea, însă, câștig de cauză, ocolind și amânând o hotărâre decisivă. Unul dintre partizanii fuziunii, Octavian Goga, îi scria istoricului la 13 noiembrie 1922, de la Ciucea: „Mă întorc de la Sibiu, de la Adunarea Generală a Asociației, unde am susținut ideea de care v-am vorbit la Alba Iulia. [În octombrie avusese loc la Alba Iulia ceremonia Încoronării Regelui Ferdinand și a Reginei Maria, moment la care principalii lideri politici ardeleni, în frunte cu Iuliu Maniu, refuzaseră să participe, sub motive politice; gestul a fost interpretat, însă, ca o expresie a regionalismului]. Cu multă satisfacție trebuie să vă mărturisesc că propunerea de a sfărâma granițele culturale a avut un puternic ecou și lumea cărturărească din Ardeal, venită în număr neobișnuit de mare la Adunare, s-a declarat împotriva tendințelor regionaliste. Firește, argumentul hotărâtor pentru această însuflețire le-a dat prestigiul d-voastră, care, dincolo de orice categorii politice a raliat lumea în jurul ideii. Adversarii s-au zbatut mult ca să ne zădărnicească planul. Întâi au lansat candidatura mitropolitului Suci, care s-a retras, fiind astăzi foarte scăzute acțiunile uniților în Ardeal după demonstrația de la Încoronare. Mai târziu s-au răzgândit, și-au venit cu luminoasa figură culturală a lui Vasile Goldiș. Pentru reușită n-au cruțat nimic, ca în bătăliile electorale: intrigi, scandal etc. În urmă, când s-au convins că nu pot izbândi cu niciun preț, d. Valeriu Braniște a făcut propunerea ca, în semn de doliu pentru Andrei Bârseanu, Adunarea să păstreze vacantă [funcția de președinte] până la anul... În fața pietății pentru mort, noi n-am mai forțat lucrurile. [...] Eu, înlăturând o meschină socoteală

Vasile Goldiș (1862-1934)

de partid, care se plănuise pe spinarea biete Asociației, am devenit obiectul multor injurii și trivialități. Ce e ciudat, tot mie îmi aruncă adversarii și ponosul de-a fi adus politica în Asociație... Ca și când admirabilul lor candidat numai de opere literare s-ar fi ținut toată viața. Oricâte supărări, însă, s-ar prăvăli asupra mea, sunt foarte mulțumit că am cruțat Ardealul de o nouă rușine, și-am afirmat o idee foarte necesară astăzi, când pierzându-și cumpătul o seamă de celebrități ale politicii noastre au acoperit de insulte Țara Românească. Dacă această apărare națională, pe care o încerc eu aici - dincolo de hotarele tuturor partidelor - este, cum zic dâșii... politică, eu trebuie să spun că voi face înaintea politica asta...” (BAR, Corespondența N. Iorga, vol.301, f. 148-149.) În 1923 va fi ales președinte al ASTREI Vasile Goldiș.

Tacit, s-a înțeles că fiecare asociație urma să-și ducă propria activitate în regiunile unde acționase și până atunci; regionalismul învinsese. Cu toată această înțelegere tacită, ASTRA va încerca să-și înființeze organizații și în Vechiul Regat. Faptul era înregistrat cu o anumită supărare în ședința Comitetului Central al Ligii Culturale din 24 noiembrie 1922 și, s-a telegrafiat la Sibiu că, „în acest caz, sau aceste secții se vor alipi Ligii Culturale, sau Liga Culturală capătă dreptul de a face secții în Transilvania.” (ANIC, fond Liga Culturală, dosar 5, f.31.) Ulterior va lua ființă și în București un despărțământ al ASTREI. Nu s-a ajuns, însă la o ruptură deplină între cele două asociații. Uneori participau, chiar, la acțiuni comune. În mai 1923 se hotărâ o asemenea acțiune, în cadrul serbărilor Caselor Naționale din comuna Leordeni, județul Muscel. (Idem, f.53.) Alteori, lipsa de

unitate răzbătea în public: în 1924, Liga refuza să participe la conferințele ASTREI de la Ateanu, sub motivul că cel care urma să conferențeze, preotul Ioan Lupaș, avusese păreri jignitoare, în Parlament, despre țărănime. (Idem, f.57.) Până la urmă, s-a stabilit o relație constantă, dar lipsită de entuziasm, ceea ce face ca telegrama Conducerii ASTREI din mai 1925, prin care mulțimea Ligii „pentru solitudinea arătată totdeauna”, să poată fi interpretată mai mult ca un gest de curtoazie rece, decât ca unul de prietenie. (Idem, f.69.) De mai multe ori, Liga Culturală își va desfășura congresele peste Carpați. În 1925 va avea unul la Timișoara; în

1927 la Târgu Mureș; în 1926 la Blaj; în 1929 la Cluj. (Idem, f.67; dosar 35, f.124, 127-140; dosar 38, f.14. BAR, Corespondența N. Iorga, vol. 331/2, f.324-327; vol.334, f.57; vol.340/1, f.42-43. Despre încercarea de unire a Ligii Culturale cu ASTRA vezi și Pamfil Matei, *Astra*. 1861-1950, 1986, p. 64.) În Basarabia, atât Liga Culturală, cât și ASTRA, își vor deschide secții, care vor colabora strâns; Despărțământul ASTREI va înființa mai multe biblioteci sătești pe malul Nistrului cărora le va da numele lui Nicolae Iorga. (Vezi și *Neamul Românesc* din 30 iulie 1931.)

Nicolae Iorga și-a arătat în mai multe rânduri, în public, mâhnirea pentru insuccesul acțiunii sale de unificare a asociațiilor cultural-naționale. În raportul prezentat la Congresul Ligii Culturale din 4-6 mai 1924, spunea: Adeziunile la ideile Ligii Culturale, primite de la ASTRA, de la Societatea Macedo-Română, de la Casele Naționale și alte organizații „au rămas până astăzi - o spun fără a voi să jignesc pe nimeni - o simplă formă.” (Congresul Ligii Culturale de la Suceava 4-6 mai 1924, p.5.) Nereușita lui Nicolae Iorga a reprezentat un succes al adeptilor regionalismului și a împiedicat, într-o anumită măsură, deplina armonizare a României Mari. Mâna întinsă de Liga Culturală a fost respinsă de ASTRA. (Vezi și Petre Țurlea, *Nicolae Iorga la Vălenii de Munte*, 2008, p.254-261.)

Complexul Național Muzeal ASTRA Sibiu

Muzeul ASTRA, cea mai importantă instituție fondată de Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român, a fost inaugurat în 19 august 1905. El s-a născut din dorința românilor ardeleni de a-și defini propria identitate etnoculturală, în conglomeratul etnic al Imperiului Austro-Ungar și pe fondul emancipării culturale a tuturor popoarelor din centrul și sud-estul Europei, având ca model muzeele deja constituite ale sașilor, ungurilor și secuilor.

Cel mai așteptat eveniment al zilei de 19 august a fost vernisajul „Expoziției etnografice și istorico-culturale” care a marcat inaugurarea solemnă a Muzeului „Asociațiunii”. Momentul a fost considerat de contemporani ca „cea mai splendidă sărbătoare culturală ce au ajuns-o până acum românii din țările Coroanei ungare”. Au fost prezenți liderii Asociațiunii, delegații despărțământelor, conducătorii bisericilor din Transilvania, intelectuali, conaționali germani, reprezentanți ai românilor din Bucovina, oaspeți din România, ziariști de la principalele publicații din România și din Ardeal, dar mai ales țărani veniți într-un număr impresionant de mare pentru a participa la serbările de la Sibiu.

În perioada de după unire (1918-1919), muzeul a cunoscut o dezvoltare impetuoasă devenind, după Muzeul Brukenthal, cel mai valoros și important muzeu al Ardealului.

Începând cu anul 1963, cercetarea științifică întreprinsă de specialiștii muzeului s-a

desfășurat prin expediții pentru depistarea în teren a monumentelor etnografice cu valoare documentar-istorică sau tehnică ce urmau a fi transferate în Dumbrava Sibiului. S-au identificat: joagărul din Gura Râului (Sibiu), moara din Dăbâca (Hunedoara), uleiinița de la Orăști-oara (Hunedoara) și piua din Rod (Sibiu). Tot în anul 1963 s-au achiziționat primele nouă monumente: moara plutitoare din Lucăcești, piua cu teasc de la Orăștioara, joagărul hidraulic de la Gura Râului, piua de la Tălmăcel, moara de mână de la Bumbuiești, teascul cu berbeci de la Racovița, podul plutitor de la Porcești (Turnul Roșu). În perioada 1963-1964 a fost reconstituit primul monument transferat în muzeu: moara cu aducție inferioară (Dăbâca) din ținutul Pădurenilor Hunedoarei, un monument datat 1848, de mare valoare etnografică. În anii următori au mai fost reconstruite: teascul de boștină din Sebeș, moara de la Munteni, joagărul cu roată mică de la Gura Râului, piua cu vâltoare de la Rod, uleiinița din Grind (în anul 1964), moara cu ciutură de la Arcani, teascul din Racovița, casa podarului și moara plutitoare din Lucăcești (în anul 1965).

La 17 octombrie 1967 Muzeul Tehnicii Populare a fost inaugurat oficial pentru publicul larg.

În 17 februarie 1990 Primăria Municipiului Sibiu a adoptat decizia (aprobată și de Ministerul Culturii, prin ministrul Andrei Pleșu) înființării Muzeului Civilizației Populare Tradiționale din România, ca instituție de sine stătătoare, cu personalitate juridică proprie, prin desprinderea din cadrul Complexului Muzeal Brukenthal. În anul 2001, a luat ființă Complexul Național Muzeal „ASTRA”, cu cea mai vastă structură etnomuzeală din România, tratând, distinct, specificul culturii populare românești, săsești și a celei a rromilor, (în fază de proiect), în cadrul Muzeului Civilizației Tradiționale Populare „ASTRA”, Muzeului Civilizației Transilvane „ASTRA”, Muzeului de Etnografie Săsească „Emil Sigerus”, Muzeului Culturii și Civilizației Rromilor (proiect), iar a popoarelor extraeuropene în cadrul Muzeului de Etnografie Universală „Franz Binder”.

ASTRA Film este centru de documentare, cercetare antropologică și educație vizuală film antropologic. Misiunea ASTRA FILM este educarea și cultivarea comunității în spiritul toleranței și înțelegerii diversității lumii în care trăim, cu ajutorul filmului, cel mai puternic mediu de comunicare. Inaugurat în 1993, ASTRA Film Festival este primul festival de film documentar din România și a devenit, după 10 ediții, cel mai important festival de film dedicat documentarului creativ din toată regiunea central și est Europeană. Centrul de

Informare și Documentare în Etnologie „Cornel Irimie” cuprinde o bibliotecă specializată și o secție de grafică.

Succesele obținute de Complexul Național Muzeal „ASTRA”, datorate proiectelor și manifestărilor culturale pe care le-a organizat, consensual cu cele mai originale și inovatoare direcții pe plan mondial ale activității muzeale de profil, au fost răsplătite, de-a lungul timpului, cu numeroase premii naționale și internaționale.

Sursa: www.muzeulastra.ro

Spiritul Astrei în Maramureșul istoric

Despărțământul ASTRA de la Sighet

Prof. Ioana PETREUȘ

„Cultura unui popor, fiind treapta pe care el înaintează în viața socială și politică, poate să aducă legi pentru egala îndreptățire a românului cu celelalte națiuni; dacă însă nu vom poseda calitatea cerută, nu vom putea câștiga influența politică, care după atâtea secole i s-ar cuveni sărmanului român” - Petru Mihalyi

Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român (ASTRA) rămâne pentru români în vîietul vremii fermentul de emancipare culturală și națională, fiind totodată curentul care a pregătit, prin idei și acțiuni concrete, Marea Unire. Din a doua jumătate a secolului XIX inițiativele ASTREI au iradiat în toate ținuturile românești, iar Maramureșul nu s-a lăsat mai prejos, racordându-se și el la emulația culturală a acestui curent. Intelectualii maramureșeni s-au aflat în primele rînduri, fiind

binetul de limba română, profesorul remarcă că prin așezările maramureșene s-au înființat despărțăminte și agenturi care funcționau după programul ASTREI. Cu sprijinul acestora s-au înființat școli și biblioteci satești, au avut loc cursuri practice pentru creșterea pomilor după reguli mai eficiente. S-au ținut adevărate prelegeri populare pentru cunoașterea limbii române, a istoriei, a folclorului, obiceiurilor străbune, a arhitecturii tradiționale, a portului popular ș.a. Toate acestea pentru trezirea conștiinței naționale.

Asociațiunea ASTRA, a cărei înființare se

cerea, a croit drumuri spirituale pentru ieșirea Maramureșului din izolare, dar și de afirmare a acestui spațiu cu destin istoric întemeietor în istoria românilor. Și nu numai. Să nu uităm că, din motive politico-istorice, ASTRA a pătruns în Maramureșul istoric prin ultimii ani ai secolului XIX. În comitatul maramureșean a luat ființă în același an cu ASTRA (1861) Asociațiunea pentru Cultura Poporului Român din Maramureș, instituție care a pus bazele Preparandiei (liceului pedagogic) în frunte cu profesorul Ion Bușiția și care își

propunea să fie „azilul limbii, lumina minții și fântâna culturii noastre”. Asociațiunea maramureșenilor cu sediul în casa Mihalyi, președinte Petru Mihalyi, s-a ocupat în special de înființarea unor școli românești pentru afirmarea identității și culturii naționale într-un context multi-etnic și multi-confesional. Cu toată noblețea misiunii ei istorice, orgoliul maramureșenilor s-a dovedit prin rezistența Asociațiunii lor față de asaltul tot mai insistent al ASTREI sibiene cu care după unii istorici s-a unificat în anul 1903. Prof. dr. Valeriu Achim, analizând

Palatul cultural din Sighetu Marmăției

figuri de marcă și adevărate modele pentru acel timp al renașterii naționale dar și pentru generațiile care au urmat. Regretatul profesor Ioan Vancea, un aartist al timpurilor noastre, mi-a luminat calea spre cunoașterea personalităților maramureșene devotate ridicării culturale și economice a poporului român din Maramureș. Așa am început să îi am aproape pe dr. Ioan Mihaly de Apșa, Vasile Chindriș și Vasile Ilea din Maramureșul voievodal. Dar și pe George Pop de Băsești și Vasile Lucaciu. În adevărate prelegeri ad-hoc în sala profesorală ori în ca-

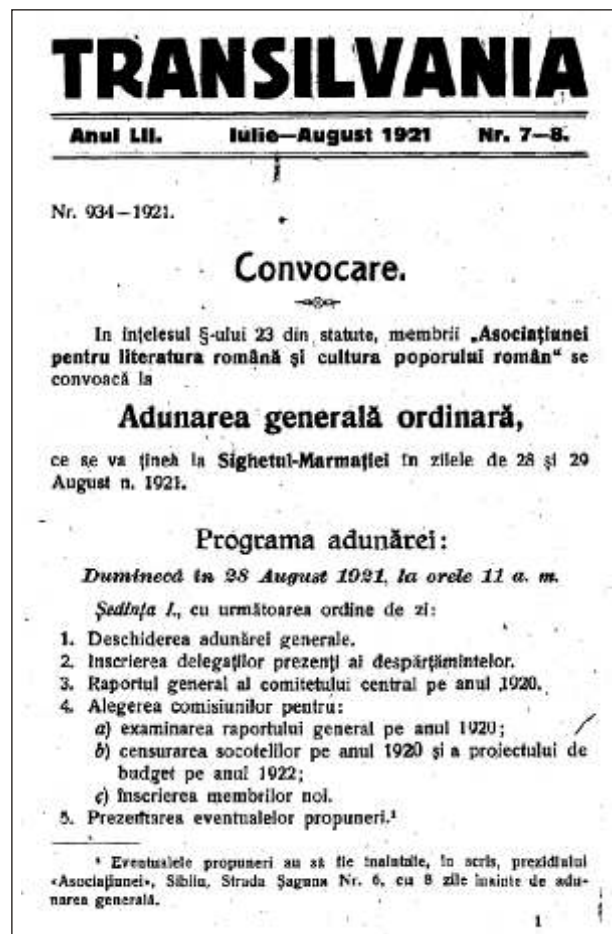

acea stare de fapt, scrie că în ședința Comitetului Asociațiunii din 4 august 1911 s-a dat citire unei scrisori semnată de Andrei Bârsan, președintele ASTREI sibiene, prin care se cerea înființarea unui despărțământ la Sighet. Din cauza rezistenței vicarului Tit Bud, primul despărțământ în Maramureș va lua ființă la Vișeu, unde influența bătrânului vicar era mai redusă. Astfel, în 20 august 1911 ia ființă la Vișeu de Sus Despărțământul ASTRA Vișeu-Iza, avându-l în frunte pe Emil Bran. Până la izbucnirea războiului, în 1914, activitatea Despărțământului a fost remarcabilă, iar în plin război, mulți aștrști au sprijinit familiile celor înrolați în armată.

Despărțământul ASTRA de la Sighet s-a înființat la 25 februarie 1914, cu sprijinul academicianului Ioan Mihaly de Apșa și a unui grup de tineri, avându-l ca animator pe Vasile Chindriș din Ieud. Despărțământul sighetean a avut de trecut multe piedici din partea autorităților austro-ungare. Pătrunderea spiritului ASTREI în Maramureșul istoric cu sprijinul preoților și învățătorilor a creat condițiile necesare în lupta pentru unitatea politică înfăptuită la 1 Decembrie 1918. Meritul ASTREI este acela că a pătruns în satele maramureșene, contribuind la înființarea de școli românești și biblioteci populare pentru promovarea identității naționale. În anul 1922 Despărțământul Sighet includea 35 de comune, două dintre ele fiind peste Tisa, la Slatina și Apșa de Jos, fiecare având câte o bibliotecă dotată cu cărți ce proveneau din donații de la sediul central din Sibiu. Numărul volumelor era între 100 și 200.

Sub conducerea dr. Vasile Ilea, Despărțământul Sighet al ASTREI a cunoscut acțiuni de notorietate cum ar fi: înființarea Conservatorului de dicțiune și muzică ASTRA (funcționa în Palatul Cultural din Sighet și avea clase de teorie, canto și pian), activitatea Corului ASTREI

care a susținut concerte în țară și străinătate ori cursul de dirijori și conducători sportivi. În această perioadă s-a ridicat o pleiadă de intelectuali – simbolul lor fiind învățătorul și preotul – care au întreținut cultul slovei românești printr-un patriotism autentic. Aceștia au ridicat obiceiurile și portul la ranguri înalte. Îi numim pe câțiva dintre ei: Gavrilă Mihalyi, Ioan Iurca, Mihail Șerban, Simion Balea, Alexandru Cuza Anderco, dr. Grigore Iuga, Ioan Marina, Mihai Botoș și alții care ar trebui să primească când va veni vremea câte o stea pe o alee sigheteană a celebrităților, după modelul Walk of Fame de la Hollywood. Tot atunci s-au cules nestemate ale folclorului maramureșean aparținând lui Al. Țiplea, Ion Bârlea și Tit Bud și s-au identificat verigile pierdute din lanțul neîntrerupt al tradițiilor noastre cărturărești. Preotul Ion Bârlea a cules texte împreună cu Tiberiu Brediceanu și Béla Bartók, a fost alături de Tache Papahagi și a susținut publicația de la Sighet *Gazeta Maramurașană*. Despre cartea sa *Balade, colinde și bocete din Maramureș* au scris Ovid Densușianu și Nicolae Iorga. O parte dintre cei amintiți mai sus l-au întâmpinat la sosirea în spațiul voievodal pe istoricul Nicolae Iorga, savantul făcând un popas de neuitat la intrarea în Maramureș în Casa Anderco din Borșa.

Prin activitatea ei, ASTRA a deschis Maramureșul spre lume, atrăgând atenția multora spre locul unde s-au îndreptat cândva gândurile lui Mihai Eminescu.

Privind retrospectiv, după 150 de ani de la înființare, putem spune că obiectivele ASTREI impresionează și acum, prin viziunea modernă, evidențiind ideea de progres național, încadrând aspirațiile românilor spre prosperitate economică, socială și culturală și păstrând în permanență legătura cu românii din teritoriile extra-carpatice. Se mai poate adăuga și faptul că oricine putea deveni membru al Asociațiunii, „fără de deosebire de naționalitate și religie”. Prin înființarea de biblioteci, muzee, școli, or-

ganizarea de expoziții naționale, participarea românilor la expoziții internaționale, publicarea de reviste naționale, tipărirea de cărți, înființarea de tipografii, organizarea de simpozioane, conferințe, comemorări, concursuri, acordarea de burse școlare, expoziții industriale, agricole, etnografice, și alte activități de educare și culturalizare a maselor, ASTRA a fost în perioada 1861-1950 una dintre cele mai bine organizate instituții românești. Păstrând proporțiile, spiritul ASTREI este necesar chiar și în vremurile noastre în condițiile procesului de globalizare mondială pentru a ne păstra și promova reperele naționale. Desigur, preluat în forme adecvate.

ASTRA maramureșeană

Despărțământul Vișeu-Iza

Marian Nicolae TOMI

Vicepreședinte al Despărțământului Vișeu-Iza

Vecul al XIX-lea, pe lângă alte denumiri pe care le-a primit, este socotit și epoca societăților secrete (francmasoni de toate felurile, carbonari etc), dar și a celor cu caracter național(ist). Și cum din acest context european românii nu aveau cum să se abstragă, nu mai este de mirare că asemenea structuri au apărut (și) în contextul trezirii conștiinței naționale la români (*Frăția, Astra, Asociațiunea pentru cultura poporului român din Maramureș, Junimea* ș.a.).

La jumătatea veacului al XIX-lea Maramureșul românesc era un comitat maghiar și sub aspect confesional era greco-catolic (românii și ucrainenii); minoritățile maghiară și germană erau calvine, unitariene, respectiv luterane, iar cea iudaică, în continuă expansiune demografică în aceste locuri, era o comunitate închisă. Românii mai erau majoritari doar la sud de Tisa (în comitat, la 1900, erau 24,21% români; majoritari erau ucrainenii 46,39%). Aceiași români – ca și ucrainenii de fapt – erau extrem de săraci (69% trăiau dintr-o agricultură de subzistență), dar continuau să-și afirme originile nobile, susținute de diplomele de înnobilitare ale regilor maghiari. Totuși veacul XIX aduce pentru români depășirea timidă a unui regionalism „nemeșesc”, aproape fără acoperire materială și

afirmarea unei conștiințe de neam. Cei care au susținut și girat o asemenea mișcare de conștiințe au fost preoții și ceilalți intelectuali, tot mai numeroși după 1850: avocații în primul rând, economiștii, inginerii, învățătorii și profesorii. Școliți în înalte instituții ale imperiului, ei se întorc acasă pentru a înființa și aici așezămintele culturale de trebuință chiar și pentru o populație majoritar analfabetă (la 1910 în comunele românești știau carte 10-17% locuitori). Tocmai aceste instituții erau cele mai ușor de înființat de către români împotriva unei legislații maghiare naționaliste și restrictive.

La 1860 majoritatea funcțiilor publice din comitat aparțin românilor. Acesta a fost momentul folosit pentru a trece la înfăptuirea unui program cultural minimal pentru români. Noul comite Iosif Man propune, în decembrie 1860, înființarea unei asociațiuni a maramureșenilor, care să aibă un liceu pedagogic și un internat. Aceste lucruri se vor concretiza odată cu înființarea Asociațiunii pentru cultura poporului român din Maramureș (5 februarie 1861). În același an, dar în 23-26 oct./4-7 nov. 1861 la Sibiu, se puneau bazele Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român (Astra).

Se pare că pricini religioase și orgoliile

personale ale lui Emil Bran, preot în Dragomirești, au dat semnalul înființării Astei în Maramureș. Dar, toate sunt vânanse de vânt. Important este faptul că la 1911 Astra a pătruns și în Maramureș, prin înființarea Despărțământului Vișeu-Iza.

La 20 august 1911, dr. Gavrilă Iuga, avocat din Vișeu de Sus, a obținut aprobarea pentru ținerea adunării de constituire a despărțământului Astei. În prezența lui Octavian Tăzlăuanu, adunarea a aprobat înființarea despărțământului și i-a desemnat pe Emil Bran ca președinte și pe Gv. Iuga ca vicepreședinte. Apoi o delegație maramureșeană a participat la manifestările jubileului Astei (Blaj). Activitățile Astei au cuprins conferințe, întâlniri cu specialiști și lideri ai Astei centrale etc. Până la izbucnirea războiului, în ciuda mizeriilor „ce i le-a făcut administrația” maghiară, despărțământul „merită

confesional nu s-au produs schimbări importante – dintre funcționarii, militarii, polițiștii, grănicerii ș.a. se constituie comunitatea ortodoxă – fapt ce a asigurat o continuitate actului de consolidare națională și culturală a unei regiuni atât de izolate. Statul român a făcut eforturi demne de reținut în această direcție, deși insuficiente față de realitățile triste ale acelor ani, pentru dezvoltarea învățământului mai ales. Sărăcia endemică a făcut ca prea puțini coconi maramureșeni să urmeze mai mult de patru clase primare (la 1930 abia 37,63 % dintre cei de peste 7 ani știau să scrie și să citească). Schimbări spectaculoase și esențiale nu s-au putut produce peste noapte nici în gospodăria țăranilor, chiar dacă în orașul Sighet și în câteva dintre comune, îndeosebi cele cu populație mai numeroasă de origine iudaică, maghiară sau germană, viața lor a cunoscut un progres evident. Așa încât ac-

țiunile de culturalizare, de ridicare a nivelului de cunoștințe generale, dar îndeosebi de eficientizare a exploatațiilor agricole erau încă de strictă actualitate. Dacă activitatea Asociațiunii s-a diminuat în mod evident în perioada interbelică, nu același lucru îl putem spune despre Astra. Tocmai acum ea și-a asumat și mai apăsătorul rol știut de la întemeiere: luminarea poporului român. Aceasta pare să fi fost un argument pentru ca primul Congres general al Astei de

La Congresul Școlii țăranesti de la Sighet

recunoștință” pentru acțiunile sale. S-au înființat patru cercuri astriste în comune. Acolo funcționau și biblioteci cu cărți în limba română, coruri bisericești, se țineau prelegeri etc. Tot Astra dădea „cucuruz între săteni” atunci când foamea amenința zona. În acest context stimulator la Sighet s-a înființat Despărțământul Astra din Sighet (25 februarie 1914), având ca președinte Vasile Chindriș. În condițiile războiului activitatea Astei a fost suspendată.

Actul de la 1 decembrie 1918 i-a prins pe maramureșeni în vârtoarea și entuziasmul atât de greu de descris astăzi cu cuvintele cele mai potrivite. Important este faptul că membrii celor două asociațiuni au aderat fără ezitare la actele pregătitoare și la cele finale ale Unirii (Vasile Chindriș a fost ales ca Președinte al Consiliului Național Român din Maramureș).

Desăvârșirea statului național român a adus schimbări importante în viața spirituală și culturală a maramureșenilor. Nici social și nici

după 1918 să se desfășoare la Sighet (1921). Pretorul Plasei Vișeu Vasile Filipciuc s-a ridicat, într-un gest gratuit, în apărarea românilor rămași peste Tisa (Cehoslovacia). În acest moment despărțământul vișeuian nu mai funcționa, se desființase „dinaintea războiului”, și Emil Bran era rugat să-l reînființeze. În anii următori el a reînviat, dar din interese locale, s-a desfășurat în două despărțăminte: cel de la Vișeu (Gavrilă Iuga) și Iza (Emil Bran). Acest congres a potențat la maximum inițiativele locale aflate într-o stare latentă (aici s-a înființat Casa Națională Regională a Astei). Printre cele dintâi acțiuni vor fi fost și cele de (re)înființare a bibliotecilor sătești (în 1911 E. Bran dota biblioteca despărțământului cu 589 volume; la 1927 cel sighetean avea 1.200). Apoi a fost înființarea, la Sighet în 1935, a Conservatorului de muzică și dicțiune, condus de D. D. Stan, o instituție care a organizat zeci de concerte și spectacole (inclusiv opereta *Crai nou*). De reținut că V. Filipciuc a

înființat la Vișeu de Sus o Școală de arte și meserii pe care a finanțat-o personal! După ce a fost preluată de stat, ea s-a desființat din lipsă de fonduri!?

Un loc aparte în activitatea Astrei a fost înființarea de cooperative care să-i sprijine pe țărani cu capital și pentru valorificarea produselor țărănești. După un avânt inițial (senatorul E. Bran a fost factorul bun, interesat și păgubos!), mișcarea a decăzut încât în 1927 federala județeană a cooperativelor datora numai către centrala din București 350.000 lei. Cooperativele aveau un slab nivel de capitalizare (66% membri erau țărani și 17% muncitori). Nevoia de capital a permis o vie activitate a băncilor populare care, de exemplu, în 1935 au acordat împrumuturi de 13.716.518 lei la un capital subscris de 3.410.771 lei. Aceste activități au fost paleative la gravele probleme ale țăranului, dar ele oglindesc încercarea Astrei de a găsi forme și modalități de sprijinire a gospodăriei țărănești.

Pe lângă strângerea și publicarea folclorului maramureșean, atât în presa astristă, cât și în alte publicații și chiar în volume, trebuie să remarcăm preocuparea gazetelor județene (*Gra-iul* și *Glasul Maramureșului*) în a oglindi manifestările Astrei, dar mai ales în a transmite țăranilor sfaturi practice pentru cultivarea plantelor și pentru creșterea animalelor în rubrici scrise mai ales de astriști: C. Popa, N. Zuker, V. Berghianu, N. Gudera, Gh. Corodan, D. Holdiș ș.a. Înființată încă din 1897, Școala de pomicultură de la Bocicoiul Mare a funcționat în acești ani înfruntând mari dificultăți financiare, transformându-se în timp într-o „școală de iarnă pentru agricultori și plugari”. Președintelui Astrei maramureșene, dr. Vasile Ilea, a înființat aici prima școală superioară țărănească din România (1931). Astra a ajutat permanent țăranii cu cereale, mai ales în anii crizei.

Activitatea Astrei a fost întreruptă, mai întâi de regimul hortyst (1940-1944), apoi de cel comunist, care în 1948, nu numai că a desființat-o, dar și-a însușit întregul ei patrimoniu!

După 1989 s-a putut relua și activitatea Despărțământului Astra Vișeu-Iza. La inițiativa unor intelectuali (G. Todoruț, V. Dăbală, V. Griga, M. N. Tomi ș.a.), la 27 martie 1996 s-a putut relua activitatea astristă la Vișeu de Sus. Adunarea generală i-a ales pe prof. Gelu Todoruț (președinte), prof. Lucian Perța, prof. Vasile Dăbală și prof. Marian Nicolae Tomi (vicepreședinți) și prof. Valer Griga (secretar). Președinte de onoare a fost ales înv. Dumitru

Grad. S-au ales și s-au constituit comisiile de lucru pe domenii. Acolo îi regăsim pe pr. Vasile Luțai, profesorii Eva Dăbală, Gh. Ciolpan, Doru și Năstaca Dănățoiu, Gh. și Rodica Manta, Gh. și Maria Bărcan, Amalia Dragomir, Mariana Lang, Petrache Mureș, Ion Țelman, Nicolae Filip, medic C-tin Lazu, funcționarii Mariana Todoruț, Ioana Chindriș, Aurel Pop ș.a.

Având sprijinul Partidului Alianței Civice despărțământul a avut o vreme sediul său propriu, astăzi – din păcate – pierdut. Acolo funcționa și o mică bibliotecă, și ea destrămată și pierdută. Atât la sediu cât și în oraș sau în comunele vecine, au avut loc acțiuni legate de mari evenimente naționale sau de sărbătorile creștine de peste an. La unele dintre ele ne-au onorat alți astriști: prof. univ. D-tru Acu, Președintele Astrei, Areta Moșu (Iași), Gh. Istrate (Iași), precum și membrii unor despărțăminte vecine (Bistrița și Năsăud). Astriștii vișeuani au fost oaspeții altor despărțăminte (Sibiu, Șomcuta Mare, Blaj, Sf. Gheorghe, Iași; Sarmizegetusa ș.a.) Un fapt absolut nou pentru Vișeu de Sus a fost apariția, după peste 50 de ani, a primei gazete locale românești, *Astra vișeuiană* (1996-1999). Ea a fost editată în colaborare cu Nicolae Iuga (*Jurnal de Sighet*) sub redacția scriitorului M. N. Tomi. Astfel a existat aici o oglindă a vieții Astrei, dar și a vieții orașului sub aspect cotidian. Membrii Astrei vișeuane au participat la toate activitățile organizate în timp de muzeele din Sighetu Marmăției și Vișeu de Sus (simpozioane, zilele muzeelor, comemorarea unor personalități, lansări de cărți științifice etc), ale caselor de cultură din Sighetu Marmăției (Zilele Laurențiu Ulici, Festivalul Internațional de Poezie, lansări de cărți), Săliștea de Sus (Zilele Ion Iuga, simpozioane) Petrova (Zilele Eminescu) și Vișeu de Sus (festivalurile *Zâmbete în Prier*, *Armonii de primăvară*, *Pro Viso*, lansări de cărți ș.a.). Astra a acordat premii speciale ale despărțământului (merit exclusiv al lui V. Griga). Onorante au fost invitațiile adresate prof. M. N. Tomi de către Despărțământul Astra din Iași cu ocazia simpozioanelor internaționale dedicate românilor de pretutindeni (lucrările lui sunt publicate în buletinele simpozioanelor).

Fiind vorba de un prilej aniversar al Astrei lășăm pentru alt moment din existența despărțământului nereușitele și neîmplinirile noastre, care în mod cert nu ne-au ocolit și care trebuie depășite cât mai grabnic.

Astriști maramureșeni participanți la cea de-a 100-a Adunare Generală a Astrei

Prof. univ. dr. Gheorghe POP

Președinte al Despărțământului Baia Mare

Fiecare în parte și toate la un loc, cele 100 de Adunări Generale ale ASTREI au dus pe făuritori și apoi pe continuatorii acesteia cu gândul la tot ceea ce însemna și înseamnă specific românesc, la emblemele vitalității noastre în timp și spațiu, au consfințit nobila ei misiune de adevărată „Academie a veșniciei românești”, de astru călăuzitor al conștiințelor, depozitar al autenticelor valori intelectuale și morale ale poporului român.

În cei 143 de ani ai existenței sale, a fost întreținută prin zelul, sacrificiul și munca încărcată de noblete și delicatețe sufletească a multor români devotați, fără pretenții de ordin financiar, găsindu-și răsplata doar în conștiința că fac parte dintr-un organism de mare prestigiu, care contribuie, într-o formă sau alta, la întărirea solidarității neamului. George Barițiu spunea: „De nu ar fi făcut nimic românii în 1860 spre dezvoltarea și consolidarea vieții naționale, posteritatea tot i-ar fi datoare cu recunoștință pentru înființarea Asociațiunii”, iar Nicolae Iorga întregea: „Acolo unde ne dezbină politica, să ne unească cartea” – afirmații valabile și în zilele noastre.

Gratitudinea noastră se întoarce astăzi către bărbați providențiali: Andrei Șaguna, Timotei Cipariu, George Barițiu, George Pop de Băsești, Dr. Vasile Lucaciu, Dr. Ioan Mihaly, Axente Sever și atâția alții care, înființând Asociațiunea, și-au asumat răspunderea „de a răspândi lumina și a ține pururi viu sentimentul național în rândurile poporului, dar mai ales a educa mintea, a îmbărbăta inima și a îndruma nația română pe calea unității și progresului”. Peste 50 de astriști aparținând despărțămintelor din județul nostru, alături de alți peste 250 de reprezentanți din țară și din afara granițelor ei, și-au adus ofranda recunoscătoare la cea de-a 100-a Adunare Generală a ASTREI, care și-a desfășurat lucrările la Dej între 16 și 19 septembrie 2004, participând cu lucrări pe tema generală „Rolul Adunărilor generale în viața ASTREI” (10 profesori astriști din Baia Mare și Seini) sau cu programe culturale (40 astriști din Șomcuta Mare și Buciumi). Au prezentat lucrări: prof. univ. dr. Gheorghe Pop: „Oameni marcanți ai ASTREI, artizani ai Marii Uniri”; prof. drd. Teodor Ardelean: „Adunările generale ale ASTREI

și cultivarea limbii române prin slova scrisă”; prof. drd. Vasile Radu Ghenceanu: „ASTRA și limba română de peste granițele țării. Un dicționar aberant”; prof. Vasile Leschian: „Ideile programatice și spiritul ASTREI în revista Afirmarea”; pr. Viorel Thira: „Contribuția oamenilor bisericii la viața ASTREI”; prof. Pamfil Bilțiu: „Școala superioară țărănească de la Sighet, un început al unei vaste acțiuni a ASTREI de culturalizare a țăranilor”; prof. Elisabeta Kirchmajer-Donca: „Eternitatea eminesciană prin unicul monument viu de la Seini”.

Lucrările colegilor noștri astriști cuprinse în program, dar neputând fi susținute de către autori în ziua planificată, au fost prezentate în sinteză de către cei doi moderatori băimăreni (prof. univ. dr. Gheorghe Pop – secțiunea „ieri” și prof. drd. Teodor Ardelean – secțiunea „azi”). Aceste lucrări sunt: prof. univ. dr. Victor Iancu: „Adunarea generală a ASTREI de la Baia Mare (1903) văzută de un țăran din Munții Apuseni”; prof. univ. dr. Nicolae Felecan: „Adunările generale ale ASTREI, mijloc de propagare a cuvântului bun”; prof. dr. Valeriu Achim: „Obiective ale Adunărilor generale ale ASTREI din perioada dualismului austro-ungar (1861-1918)”; ec. drd. Vasile Berlingher: „Patrimoniul Asociațiunii în programele adunărilor generale ASTRA”.

Partea culturală din programul acestei prestigioase și istorice manifestări de cuget și simțire românească s-a bucurat de aportul substanțial al astriștilor aparținând Despărțământului Șomcuta Mare, constituiți în corul de la Buciumi, condus de energica dirijoare Ion Gabriela, adus la Dej prin grija prof. Vasile Albu, președinte, ec. Vasile Mărieș și ing. Gheorghe Pop – vicepreședinți ai acestui despărțământ al ASTREI, prezenți și ei la toate manifestările de la Dej. Au interpretat cântece patriotice, populare și religioase, imnul României, al Europei și al ASTREI, la Colegiul Național „Andrei Mureșanu”, cu prilejul dezvelirii plăcii regretatului președinte al Despărțământului Dej, Dan Mârza, al dezvelirii monumentului „Lupa Capitolina” și în timpul depunerii de coroane la Monumentul „Sfânta Treime a Marii Uniri” din Piața Centrală a orașului. De mare succes s-a bucurat recitalul de cântece populare din Saloanele

Complexului Parc-Rex, adevărată și emoționantă uvertură la spectacolul „România din inima mea” susținut de Florin Săsărman și Ioan Dordoi. Corul și conducătorii acestuia au fost răsplătiți cu „Diplome de onoare”, conferite de inimosul primar Ioan Ungur, prezent în derularea tuturor programelor. În toate aceste momente spiritul astrist a rezonat puternic, participanții aducându-și aminte și de contribuția atât de generoasă a celui care a fost Dan Mârza, căruia i s-a adus un pios și bine-meritat omagiu, prin grija președintelui în exercițiu, ec. Radu Gavrilă, și a colegilor săi din conducerea Despărțământului Dej.

Joi, 16 septembrie, participanții au fost prezenți la vernisajul expoziției de pictură „Anotimpurile” de Mihai Bandac, de la Galeria de artă „Frezia”, și au vizitat expoziția filatelică de la Muzeul municipal, expoziția „Cartea veche” de la Cercul Militar și expoziția Clubului artiștilor plastici, înființat la data de 9 iunie 2004, având ca membri fondatori pe Adrian Topan, Robert Koșa, Gheorghe Brândușan, Csaba Fazekas. Cei 10 membri, câți are actualmente clubul, și-au prezentat ultimele lucrări de pictură, grafică și iconografie.

Sâmbătă, 18 septembrie 2004, toți participanții au fost conduși la Salina Ocna Dej, aparținând de municipiul Dej, centrul de exploatare a sării pentru consum alimentar. Am fost plimbați prin galeriile Ocnei, trăind sentimente încărcate de emoție, gândindu-ne la apelativul „ocnă”, care odinioară însemna nu numai o „salină”, ca astăzi, ci și „mină” (în general), „loc” unde se închideau condamnații la muncă silnică, de obicei lângă o salină în care erau siliți să lucreze („Ai mai bine să fugim, să nu dea cineva peste noi că-nfundăm ocna” – Caragiale). Peste așteptările noastre am trecut în revistă peisajele mirifice ale bisericii, săpată în sare, adevărată catedrală prin dimensiuni, catapeteasmă, iconostase, unde s-a oficiat slujba în memoria astriștilor de către șase preoți reprezentând diferite despărțăminte din țară și din afara granițelor ei, răspunsurile fiind date de către Corul Bisericii Ortodoxe din Dej.

S-a asistat apoi la un recital al acestei formațiuni corale și, pe urmă, într-o sală adecvată săpată în sare, la un spectacol de teatru susținut de patru artiste ale Teatrului Național Târgu Mureș, cu piesa într-un act „România dragă, Elveția mea” – autor Cornel Udrea.

Din programul celor patru zile n-au lipsit întrunirile astriștilor participanți pentru analiza activității ASTREI, în prezența președintelui ASTRA, prof. univ. Dumitru Acu, și a vicepreședinților: prof. univ. dr. Victor Grecu, prof. Virginia Hodorogea, prof. Areta Moșu și ec. Dumitru Borțan (raport de activitate, raportul comisiei de cenzori, planul de activitate pentru anul viitor, acordarea premiilor). Discuțiile purtate și mai ales conclu-

ziile n-au ocolit sublinierea dificultăților prin care a trecut și mai trece ASTRA: desființarea ei în anul 1948 și faptul că nici până acum nu i s-a restituit întreg patrimoniul. Peste toate acestea se suprapune dăruirea astriștilor, zelul, sacrificiul și munca încărcată de noblețe a multor români inimoși și devotați care și-au găsit și-și află răsplata doar în conștiința că fac parte din Asociațiunea care contribuie, într-o formă sau alta, la întărirea solidarității neamului. Faptul că acum ființează peste 60 de despărțăminte în țară și în afara granițelor ei ne dă certitudinea că suntem în continuare necesari „într-o Europă în care dialogul cultural și amprenta identitară vor fertiliza dialogul politic, vor asana asperitățile și incongruențele”.

Sperăm ca demersul astriștilor contemporani să găsească înțelegerea și spiritul deschis european nu numai în țară, ci și în spațiile din afara granițelor locuite de români. Sperăm ca unele viitoare adunări generale să aibă drept gazdă Chișinăul sau Cernăuții, Vîrșeț sau Cetatea Albă, Herța sau Balta, sau oricare altă așezare unde se vorbește și se simte românește. Asemenea speranțe au fost exprimate și în mesajele de salut ale Președinției României, Bisericii Ortodoxe, Academiei Române, Ministerului Culturii și Cultelor, Consiliilor județean și local, Prefecturii, Primăriei și ale reprezentanților despărțămintelor. Ca reprezentant al despărțămintelor din județul Maramureș, am rostit următorul mesaj (pe care-l redăm în sinteză):

„Trăim un moment emoționant din evoluția ASTREI, ca nucleu de unire a tuturor românilor, de făurire prin cultură a ceea ce nu s-a putut dobândi prin lupta armată și politică. În anii existenței sale a confirmat îngemănarea Ei de către fondatori, prin statut și concepție, cu spiritualitatea românească etern dăinuitoare.

Depănarea peste timp a celor 100 de adunări generale consfințește nobila Ei misiune de adevărată «Academie a veșniciei românești», de astru călăuzitor al conștiințelor, depozitar al autenticelor valori intelectuale și morale ale poporului român. Istoricul realizărilor sale este poleit cu valori care greu își găsesc astăzi echivalentul în cuvinte. Se cuvine grațitudine înaintașilor și sincere mulțumiri celor care, cu fapta sau cu vorba, sprijină activitatea de întărire și înălțare a acestei citadele a culturii naționale, cu accent spre astriștii dejeni care onorează cea de-a 100-a adunare generală cu rezultate admirabile și elan molipsitor.

Se cuvine, totodată, ca fiecare, după specificul activității sale, să sugerăm câteva tipuri de preocupări pentru ca ASTRA să funcționeze ca o Asociațiune flexibilă, modernă, inventivă, cu deschidere mai largă spre realitatea pe care o trăim în prezent:

- Astriștii care avem tangență cu tineretul să găsim forme adecvate și atractive pentru ca acesta

să fie educat astăzi în cultul patriei prin limbă, istorie, religie și tradițiile neamului;

- Ca fiu de țăran, nu pot să nu revin asupra celor spuse în alte adunări generale că spiritul ASTREI trebuie să intervină astăzi în ridicarea nivelului material și cultural al țăranimii prin mijlocirea dascălilor și a preoților – oameni iubitori de neam și în contact permanent cu sătenii. Să nu uităm că țăranul este «leagănul ancestral» al bunului simț. Este «răsadnița demnității» de unde înmugurește și rodește nepuizabil omenia, cinstea, virtutea credinței și iubirea de adevăr. Pentru aceste virtuți să sprijinim echilibrarea poziției sale în acest tablou «hilar» și dramatic al fascinantei noastre tranziții;

- Ca om al învățământului superior și al cercetării științifice, n-aș putea să neglijez ne-

cesitatea colaborării cu Academia Română pentru a relua tradiția Enciclopediei Române, iar cu instituțiile de profil cercetările pe baze moderne a etnografiei și folclorului. De asemenea, spiritul astrist poate să intervină eficace în turismul românesc, care se cere a fi valorificat după principii moderne.

Prin asemenea obiective, spiritul ASTREI ar putea ajuta în plus progresul societății românești, dornică să se implice direct în tot ceea ce înseamnă integrare corectă în structurile lumii moderne.

La multe și benefice adunări generale și împliniri sub zodia ASTREI!”

(Din volumul *Astra ieri și azi*, vol. III, *Realizări și perspective*, Baia Mare, 2005)

În 3 iunie 2011, la Toplița, a avut loc

Adunarea generală a Despărțământului ASTRA Covasna-Harghita

Dr. Ioan LĂCĂTUȘU

Vineri, 3 iunie 2011, în sala mare a Casei de Cultură din municipiul Toplița, județul Harghita, a avut loc Adunarea Generală a Despărțământului ASTRA Covasna-Harghita. La adunare au participat aștrști din cele două județe, conf. univ. dr. Dumitru Acu, președintele Comitetului Central al Asociațiunii ASTRA, precum și numeroși invitați, în rândul cărora s-au aflat: deputații Mircea Dușa și Vasile Gliga, ing. Stelu Platon, primarul municipiului Toplița, și majoritatea primarilor comunelor din bazinul Topliței, conducerea despărțămintelor Târgu-Mureș și Reghin ale ASTREI, preoți, profesori, membri ai altor asociații culturale românești din cadrul Forumului Civic al Românilor din Covasna, Harghita și Mureș.

Adunarea s-a desfășurat sub semnul aniversării a 150 de ani de la înființarea ASTREI și marcării a 100 de ani de la Adunarea Generală a Despărțământului Reghin al ASTREI, eveniment care a avut loc la Toplița, la data de 3 iunie 1911. Conform prevederilor statutare, Adunarea a aprobat Raportul de activitate pe anul 2010 - prezentat de președintele Despărțământului, prof. Constantin Costea, Raportul Comisiei de cenzori - prezentat de prof. Doru Doboreanu, programul de activitate și planul de venituri și cheltuieli pe anul

2011. A fost ales un nou comitet de conducere al Despărțământului, format din: prof. dr. Luminița Cornea - președinte, prof. drd. Costel Cristian Lazăr - prim-vicepreședinte, prof. Dorina Drăghici Moraru și Constantin Costea - vicepreședinți, învățătoarea Olga Gheorghincă - secretar și alți șase membri. La finalul Adunării, Ansamblul Folcloric „Izvorașul” din Gălăușas a prezentat un frumos program de cântece și dansuri românești specifice zonei etnografice locale.

Pe lângă problemele vizând promovarea culturii și solidarității românești de către cercurile ASTRA din județele Covasna și Harghita, participanții la dezbateri au evidențiat faptul că ultimele evoluții, precum: deschiderea la Bruxelles a unei „reprezentanțe a Ținutului Secuiesc”, aplicarea unei strategii care urmărește înfăptuirea autonomiei teritoriale pe criterii etnice, sub forma colaborării dintre „autogovernările locale” din județele Covasna, Harghita și Mureș, afișarea ostentativă a comportamentului de „stat în stat”, inițierea și organizarea de către autoritățile locale de evenimente publice culturale sau de altă natură exclusiv pentru minoritatea maghiară, inversarea raportului constituțional dintre limba română și limba maghiară în inscripțiile publice, sunt certitudini care vin să consacre un statut de facto

așa-zisului ținut secuiesc și care, în anii următori, sub presiunea maghiară și pe fondul slăbiciunii autorităților române poate să devină de jure o entitate distinctă față de Statul Român.

Din multitudinea aspectelor vizând nerespectarea legilor și a prevederilor Constituției, discriminarea, marginalizarea și asimilarea populației românești în județele Covasna, Harghita și parțial Mureș, au fost prezentate fapte care atentează la dăinuirea românească în această parte de țară, precum:

În județele Covasna și Harghita, continuă practica de a condiționa ocuparea posturilor în administrația publică, altele decât cele prevăzute de lege (practică generalizată și la unele societăți comerciale), de cunoașterea limbii maghiare.

În majoritatea primăriilor, caselor de cultură, bibliotecilor, centrelor de cultură ș.a. din județele Covasna și Harghita, nu este încadrat niciun funcționar român (ex. bibliotecile județene, casele municipale de cultură, primăriile municipale, orașenești și comunale...).

Instituțiile publice de cultură nu sunt preocupate de istoria și cultura românilor din cele două județe. Monografiile locale, albumele de prezentare a patrimoniului cultural local, pliantele turistice ș.a., prezintă caracterul monoetnic al județelor respective, făcând abstracție de istoria, cultura și patrimoniul creat de populația românească din zonă. Volumele de istorie locală, albumele și pliantele turistice au un conținut nostalgic și promovează separatismul și autonomia teritorială a așa-zisului „ținut secuiesc”.

Nu sunt respectate, în majoritatea cazurilor, prevederile legale privind numirea de directori sau directori adjuncți români în școlile mixte.

Nu sunt aplicate prevederile legale privind respectarea limbii române ca limbă națională; site-urile majorității primăriilor și a unor instituții publice sunt redactate numai în limba maghiară; inscripționarea străzilor și a denumirii unor instituții și societăți este făcută mai întâi în limba maghiară, cu litere mari, și apoi în limba română cu litere mici; afișele și programele unor manifestări culturale, științifice și civice, finanțate din fonduri publice, sunt redactate numai în limba maghiară; se extinde modalitatea de întocmire a documentelor și a corespondenței oficiale între autorități și instituții publice în limba maghiară.

Este continuată practica discriminărilor în finanțarea proiectelor asociațiilor culturale românești de către consiliile județene Covasna și Harghita și de către majoritatea consiliilor locale din cele două județe.

Continuă adoptarea unor hotărâri ale consiliilor municipale și orașenești de schimbare a denumirii ultimelor străzi care mai poartă numele unor personalități ale istoriei și culturii naționale.

S-a reafirmat faptul că românii din această parte de țară nu dispun de instrumente legale și pârgii eficiente pentru a contracara prin forțe proprii efectele negative ale descentralizării, în raport cu autoritățile administrației publice locale aflate sub autoritatea perpetuă a UDMR.

De aceea, participanții la Adunarea Generală a Despărțământului ASTRA Covasna-Harghita adresează autorităților statului: Parlamentului României, Președinției, Guvernului, următoarele solicitări:

Cerem ca prin lege, să fie stabilite garanții în procesul de descentralizare, care să evite abuzurile și discriminările românilor numeric inferiori de către autoritățile locale.

Solicităm Camerei Deputaților să nu adopte Legea statutului minorităților naționale, act normativ care urmărește în fapt reglementarea drepturilor colective, teritorialitatea ca element fundamental al exercitării drepturilor colective și definirea Statutului Român ca stat multinațional.

Solicităm Parlamentului să respingă legea privind regionalizarea României, în forma propusă de UDMR.

Solicităm instituțiilor abilitate ale Statului Român să ia măsurile ce se impun pentru respectarea Constituției României și legilor țării referitoare la respectarea limbii române ca limbă națională, respectarea simbolurilor și valorilor românești, combaterea tuturor manifestărilor neo-revizioniste, a celor cu caracter fascist, rasist sau xenofob, inclusiv a celor care exprimă dispreț pentru însemnele României.

Cerem eliminarea practicilor discriminatorii de promovare și finanțare a proiectelor de dezvoltare a localităților românești și ale asociațiilor culturale românești de către consiliile județene și locale din județele Covasna și Harghita. Reînnoim solicitarea de a se asigura finanțarea, de la bugetul central, a proiectelor asociațiilor culturale românești din aceste județe.

Cerem organelor în drept să interzică activitatea unor organizații extremist-separatiste care, deși nu sunt înregistrate legal, fac propagandă pentru scoaterea unei părți a teritoriului național de sub autoritatea Statului Român și acționează fățiș și nestingherit pentru enclavizarea etnică a zonei Covasna, Harghita și parțial Mureș, sub denumirea așa-zisului „ținut secuiesc”.

Reînnoim apelul nostru la solidaritatea întregii societăți românești, deoarece opinia publică românească trebuie să înțeleagă faptul că probleme precum separatismul, izolarea, a doua limbă oficială, discriminarea românilor pe meleagurile natale nu sunt doar probleme ale românilor din Arcul Intracarpatic, ele vizează întreaga țară.

CALEIDOSCOP INTERNAUTIC

ASTRA - Asociația Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român

Casilda CIOLTEA

Simpozion despre Astra la Sighișoara

Asociația Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român – Despărțământul Sighișoara, în colaborare cu primăria municipiului Sighișoara, a organizat în 16 iulie 2011, în Sala Festivă a Primăriei, simpozionul omagial „140 de ani de la constituirea Despărțământului Sighișoara.” Potrivit purtătorului de cuvânt al primăriei Sighișoara, programul manifestării a conținut următoarele comunicări: prof. Gheorghe Gavrila: „Constituirea Astrei 23-26 octombrie 1861 Sibiu”, dr. Stelian Larga: „Constituirea Despărțământului Astra Sighișoara 18 iulie 1871”, prof. Nicolae Teșculă: „Adunarea generală a Astrei la Sighișoara 3-4 august 1879”, ing. Nicolae Băia: „Gheorghe Cernea - întemeietorul primului Muzeu Etnografic la Sighișoara 1936”, ing. Lucia Țarălungă: „Un destin aparte - soprana Aca de Barbu”, prof. Aurel Herțioagă: „Muzicologul Laurian Herlea și Astra Sighișoara” și preot Vasile Silviu Muntean: „Teze de ecologie în concepția didactică la Zaharie Boiu Junior”.

<http://www.zi-de-zi.ro>

Un grup de elevi din Bardar, într-o excursie în România

Asociația Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român (ASTRA) a vizitat liceul din Bardar la 14 aprilie, în ziua când liceenii și profesorii își aduc aminte de marii Aurel și Alexandru David.

Elevii s-au pregătit de mult timp pentru această sărbătoare și au amenajat sala în stil tradițional. Membrii delegației au fost atenți la prezentarea satului făcută de elevi, dar și mai mult s-au bucurat atunci când au auzit istoria asociației din care fac parte expusă de eleva Maria Tonu.

La sfârșitul întâlnirii membrii asociației române au vizitat muzeul liceului Bardar și au rămas impresionați de lucrurile vechi care se păstrează în liceu. Ei au mai declarat că, în vara

anului 2011 un grup de elevi va pleca într-o excursie în România. Această activitate a fost organizată cu suportul filialei ASTRA de la Ialoveni, e vorba de Despărțământul ASTRA „Petre Ștefănuca” Ialoveni.

<http://ialovenionline.md>

Românii din Banatul Sârbesc

Un rol important în viața românilor din Banatul sârbesc l-a avut Asociația Culturală „Astra”, purtând un nume identic cu cel al „Astrei” transilvănene. Astra bănățeană a activat și în 1899-1914, cu trei despărțăminte, la Panciova, Vârșeț și Torac. După război și-a întrerupt activitatea, fiind reînființată abia la 19 martie 1936, într-o adunare a intelectualilor din 29 sate de români. Președintele ei a fost ales preotul Ioan Mitar din Oresat.

În statutele adoptate atunci în martie 1936, programul Asociației era astfel formulat: „Promovarea culturii poporului român prin editarea publicațiilor literare, științifice și artistice, înființarea căminelor culturale, a bibliotecilor, a sălilor de lectură, respectiv de citire, a societăților muzicale și de cântare, a corurilor și fanfarelor, muzeelor și altor colecții; decernarea de premii și acordarea de burse, organizarea de expoziții și prelegeri publice.”

Cu acest generos program, „Astra” bănățenilor din Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor (din 1929, Iugoslavia) a devenit în scurt timp principalul inițiator și coordonator al acțiunilor culturale și educative naționale. Prin ea s-a realizat și unirea diferitelor grupări de români, unele aflate în opoziție, cum erau cei de la Nădejdea și cei de la Foaia poporului român. De altfel, această din urmă gazetă a devenit și organul „Astrei”.

<http://www.vistieria.ro/>

Despărțământul ASTRA Alba Iulia

Asociația Despărțământul „Eugen Hulea” Astra, Alba Iulia este o organizație cultural –

științifică - profesională, fără caracter politic și confesional, înființată în temeiul O.G. 26/2000.

Asociația se constituie ca așezământ secundar al Asociației centrale „ASTRA Sibiu”, pentru extinderea activității acesteia în municipiul Alba Iulia și în zonele înconjurătoare.

Ca structură, Asociația Despartământul „Eugen Hulea” ASTRA, Alba Iulia beneficiază de autonomie organizatorică, funcțională și financiară.

Asociația Despartământul „Eugen Hulea” Astra, Alba Iulia are ca scop militarea pentru promovarea științei și culturii, a învățământului, artei și culturii în Transilvania și în întreaga țară, ridicarea nivelului de civilizație materială și spirituală a întregului popor și continuarea integrării lui în circuitul valorilor europene.

Asociația organizează sesiuni științifice, simpozioane, conferințe, seminarii metodico-științifice, cercuri științifice pentru elevi, studenți și alte categorii sociale, cercuri de pregătire profesională, concursuri, brigăzi cultural-științifice complexe, spectacole, concerte, expoziții, serate literare, festivaluri artistice și folclorice, întâlniri și mese rotunde cu personalități din țară și de peste hotare.

<http://www.astraalbaiulia.ro>

ASTRA rediviva

Sub acest generic s-a reînălăturat în ziua de 18 noiembrie 1995 „Cercul ASTRA” din Hălmagiu în prezența președintelui pe țară al ASTREI (Asociația Transilvăneană pentru Literatură și Cultura Poporului Român) dr. Dumitru Acu din Sibiu, a vicepreședintelui Bortan Dumitru, a prof. Areta Mosu Târdea președinta despartământului ASTRA din Iași, colonelului Codrean Blagiu din București, inginerului Chipper George, vicepreședinte al Consiliului Județean Arad, dr. Bârnetiu Florin, președintele Despartământului ASTRA din Sebiș, protopopului Bejan Petru din Buteni, fost paroh al Hăl-

magiului, protopopului în funcție Ioan Adam Brădean din Sebiș, avocatul pensionar Târcus Gheorghe din Arad, fiu al Hălmagiuului, prof. Demsa Gheorghe din partea muzeului de istorie al județului Arad și mulți alți invitați și localnici.

Ceremonia s-a desfășurat în sala de ședințe a primăriei din Hălmagiu. După intonarea imnului de stat - *Deșteaptă-te române* - juristul pensionar Buta Vasile din Hălmagiu a adresat invitaților de onoare cuvântul de salut și de „bine ați venit” în această străveche localitate care în a doua zi din Crăciunul acestui an (1995) împlinește 636 ani de atestare documentară.

<http://www.darnick.com/halmagiu/cultura.html>

Despartământul ASTRA Dej - 20 de ani de la reînființare

Miercuri, 20 ianuarie 2010, sala festivă a Grupului Școlar Industrial Construcții Montaj din Dej a găzduit adunarea solemnă a Despartământului „Dr. Teodor Mihali” al Astrei, eveniment prilejuit de împlinirea a 20 de ani de la reînființarea asociațiunii. Despartământul Dej al Astrei (Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român) s-a constituit la 4 iulie 1870, suportând ulterior mai multe reorganizări, pentru ca în 1925 să devină despartământul central județean Someș. Astra a dispărut în 1950, nu și influența ei, dovadă, evocarea activității și istoriei sale cu diferite ocazii, precum și numeroasele manifestări culturale organizate la Dej în spirit astrist. Cea mai bună dovadă că spiritul Astrei a rămas viu l-a constituit faptul că, în ianuarie 1990, un grup de intelectuali dejeni a hotărât înființarea unei societăți culturale „cu scopul de a milita pentru propășirea culturii” și a continua opera începută de vechea Astră. Astfel, la 18 ianuarie 1990 a avut loc adunarea generală de constituire, cei 145 de participanți adoptând hotărârea de înființare, statutul, programul de activitate și au ales primul comitet de conducere și primul președinte al asociației, în persoana prof. Dan Mîrza. În aprilie 1990, când la Sibiu a avut loc adunarea generală care consfințea reînființarea Astrei, asociația dejeană a aderat imediat la Astra Rediviva, devenind Despartământul „Dr. Teodor Mihali” Dej al Astrei.

<http://www.ziarulfacila.ro>

Despartământul ASTRA Oțelu Roșu

Despartământul ASTRA Oțelu Roșu aniversază, în anul 2011, 20 de ani de activitate, ocazie cu care până în 29 mai au avut loc mai multe acțiuni culturale pe Valea Bistrei în organizarea Despartământului „ASTRA” Oțelu-

Roșu, a Muzeului de Literatură „Tiberiu Boșcaiu” și a Muzeului Etnografic din localitate. Evenimentul de la Oțelu Roșu se alătură aniversării a 150 de ani de activitate neîntreruptă la nivel național ASTRA.

Dintre realizările Astra din cei 20 de ani de activitate se menționează înființarea Festivalului de Folclor Afilon Lațcu, Ion Muntean, înființarea festivalului folcloric itinerant Bănățean suflet ales, amenajarea capelei Sfânta Treime în cadrul Liceului Bănățean din Oțelu Roșu, înființarea muzeului de etnografie care cuprinde peste 1000 de exponate și amenajarea, în 2010, a unei săli de conferințe ASTRA tot la Liceul Bănățean.

<http://www.radio-resita.ro>

Despărțământul ASTRA Covasna-Harghita

Vineri, 3 iunie 2011, în sala mare a Casei de Cultură din municipiul Toplița, jud. Harghita a avut loc adunarea generală a Despărțământului ASTRA Covasna-Harghita. La adunare au participat aștrști din cele două județe, conf. univ. dr. Dumitru Acu, președintele Comitetului Central al Asociațiunii ASTRA, precum și numeroși invitați, în rândul cărora s-au aflat: conducerea despărțămintelor Tg. Mureș și Reghin ale ASTREI, preoți, profesori, membri ai altor asociații culturale românești din cadrul Forumului Civic al Românilor din Covasna, Harghita și Mureș. Adunarea s-a desfășurat sub semnul aniversării a 150 de ani de la înființarea ASTREI și marcării a 100 de ani de la adunarea generală a Despărțământului Reghin al ASTREI, eveniment care a avut loc la Toplița, la data de 3 iunie 1911.

<http://www.clipa.com>

Despărțământul ASTRA „Ioan Neagoe” Stremț-Teiuș

Despărțământul ASTRA „Ioan Neagoe” Stremț-Teiuș este o asociație cultural-științifică profesională, fără caracter politic și confesional care activează pentru promovarea culturii națiunii române de pretutindeni și face parte din Asociația Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român – ASTRA, înființată în anul 1861 și desființată abuziv în 1948.

În anul 2011, se împlinesc 150 de ani de la înființarea ei, prilej cu care în toată țara se vor organiza activități aniversare sub egida „Asociațiunea ASTRA - 150 de ani 1861-2011”.

Despărțământul ASTRA „Ioan Neagoe” Stremț-Teiuș este continuatorul și succesorul de drept al Despărțământului Aiud-Teiuș și al Despărțământului Teiuș, înființate în trecut, având

între membrii fondatori și Asociația Grănicerilor din Teiuș.

Despărțământul ASTRA „Ioan Neagoe” Stremț-Teiuș își desfășoară activitatea în orașul Teiuș și localitățile aparținătoare, comunele: Stremț, Galda de Jos, Întregalde cu satele aparținătoare și satul Valea Mănăstirii aparținând de comuna Râmneț.

Despărțământul ASTRA „Ioan Neagoe” Stremț-Teiuș are ca scop militarea pentru cunoașterea, păstrarea, valorizarea și promovarea patrimoniului cultural local și național în domeniile artă, istorie și civilizație, literatură, etnologie și folclor, educație, știință, dezvoltare durabilă, ecologie, pentru sporirea gradului de civilizație materială și spirituală prin promovarea dialogului intercultural și interdisciplinar, în circuitul valorilor europene.

<http://astrablajeanu.blogspot.com>

Despărțământul ASTRA „Mihail Kogălniceanu”

Despărțământul ASTRA „Mihail Kogălniceanu” din Iași, înființat în 18 noiembrie 1994, este unul dintre cele mai active și mai importante despărțăminte aștriste, fapt demonstrat nu doar de gama variată de manifestări și activități, ci și de aprecierile unanime pe care le-a primit din partea a numeroase personalități din țară și din afara României.

Multitudinea de activități și preocupări existente în cadrul Despărțământului ieșean ar putea fi clasificate în șase mari categorii:

1. acțiuni de popularizare și răspândire a culturii naționale în România și în cadrul comunităților de români din jurul României;

2. acțiuni de înalt nivel științific și academic (Simpozioanele Astrei, Conferințele Astrei, Întâlnirile Astrei);

3. activități desfășurate în cadrul cercurilor științifice aflate sub patronajul Despărțământului (atelieri, mese rotunde etc.);

4. editarea publicațiilor Despărțământului (Revista română, Chronos, Revistă de istorie, Constelații ieșene) precum și ale unor cercuri științifice;

5. burse acordate de Despărțământul ASTRA Iași și susținere financiar-materială pentru studenți și elevi de origine română din afara României ce studiază în Iași;

6. corespondența Despărțământului.

<http://astraculturalaiasi.wordpress.com/>

Asociația ASTRARomână pentru Banat, Porțile de Fier și Români de pretutindeni

Asociația are ca scop cultură și umanism în limba maternă iar ca activitate difuzarea cărții românești la românii de peste hotare, emisiuni la Radio Timișoara, Radio Craiova, ajutorarea studenților săraci din Balcani.

<http://astraromana.wordpress.com>

Serbările Astrei la Câmpeni

La Câmpeni, în organizarea Despărțământului Câmpeni – Abrud al Asociației s-au desfășurat în anul 2011 manifestările prilejuite de aniversarea a 150 de ani de la înființarea Astrei. Președintele Despărțământului Astra, „Iosif Sterca Șuluțiu”, preotul Vasile Bora și primvicepreședintele Ioan Viorel Sicoe au asigurat împreună cu d-na Maria Corcheș, managerul restaurantului „Hanul Moșilor”, un cadru minunat de dezbateri pentru numeroșii invitați care au evocat trecutul istoric bazat pe valorile culturale și tradițiile artistice românești. Au fost prezenți și au luat cuvântul prof. univ. dr. Octavian Bologa, președintele „Astrei” de la Sibiu, Vasile Bora, Ion Dumitrel, președintele Consiliului Județean Alba, parlamentarii Corneliu Olar și Alexandru Pereș, preotul Eugen Goia, Ana Maria Matora, Viorel Chira, Nicolae Oprean, Vasile Bud, Oliviu Iacob, Silvia Pop, Ion Uțiu, Ioan Bâscă și alți reprezentanți ai asociației din

județele Alba, Brașov, Arad, Maramureș, Bistrița, Hunedoara, Constanța etc.. S-a efectuat o vizită la Casa memorială „Avram Iancu”, unde a fost oficiat un parastas dedicat memoriei marelui erou al neamului românesc și a fost dezvelită o placă comemorativă. Manifestarea s-a încheiat cu o cină moțescă și un spectacol oferit de ansamblul artistic „Moțul” al Casei Orășenești de Cultură și artiști amatori din Blaj, Brașov, Bistrița.

<http://www.ziarulunirea.ro>

Adunarea generală anuală a Despărțământului ASTRA „Mihail Kogălniceanu”, Iași, 26-27 februarie 2011

În zilele de 26-27 februarie 2011 s-au desfășurat la Iași lucrările Adunării Generale Anuale a Despărțământului ASTRA „Mihail Kogălniceanu”, la care au participat reprezentanți ai Asociației atât din România, cât și din Republica Moldova (Cahul, Strășeni, Ialoveni, Selemet, Brînzani, Edineț, Grigoriopol) și Ucraina (Cernăuți, Odesa). Manifestarea a fost pusă de organizatori sub semnul împlinirii a 150 de ani de la înființarea ASTREI.

Plecând de la tema reuniunii, „Activitățile ASTREI, Uniunea Europeană și românii de pretutindeni”, Adunarea Generală ASTRA, Despărțământul „Mihail Kogălniceanu” Iași a elaborat următoarea rezoluție:

Activitatea ASTRA pentru promovarea limbii și culturii românești, pentru conservarea și potențarea valențelor națiunii române, se dovedește în continuare foarte importantă, mai ales în Republica Moldova și Ucraina, unde există diferite încercări de reprimare a manifestărilor naționale românești. Mai ales în acest an jubiliar ASTRA poate și trebuie să se afle în fruntea acțiunilor de stimulare a energiilor creatoare ale românilor de pretutindeni. La Blaj, Sibiu, București sunt preconizate manifestări de omagiere a activității Asociațiunii de-a lungul timpului, relevându-se implicarea deosebită pe care au avut-o numeroși oameni de cultură.

<http://astraculturalaiasi.wordpress.com>

Eveniment ASTRAla Bistrița

Cercul Astriștilor Bistrițeni al Despărțământului ASTRA Năsăud, Centrul de Documentare și Informare al Grupului Școlar „Grigore Moisil” au organizat, anul acesta (2011), o întâlnire la sediul liceului bistrițean. Manifestarea, coordonată de prof. Tudorica Pampas, președinte al Cercului Astriștilor Bistrițeni și direc-

torul liceului, Ioan Rusu, a avut în centru jubileul „Astra 150”, despre însemnătatea acestui moment prezentând un documentar prof. Ioan Seni, președinte Despărțământ Astra Năsăud. Un alt punct al întâlnirii l-a constituit conferința susținută de Paul Ersilian Roșca „Sfântul Atanase Todoran – Sfânt al Țării Năsăudului. Repere biografice și religioase”.

<http://www.rasunet.ro>

Tabăra de cultură și civilizație românească – „Acasă la noi”

ASTRA Alba Iulia, în parteneriat cu ASTRA Iași, și cu sprijinul Consiliului Județean Alba, organizează și în acest an, la Arieșeni, „Tabăra de cultură și civilizație românească” pentru tinerii din Republica Moldova, membri ai ASTREI Ialoveni și Cahul.

În programul lor, marți, 12 iulie, 2011, elevii, studenții și profesorii acestei tabere au fost oaspeții Liceului de Muzică și Arte Plastice Alba Iulia și ai conducerii Despărțământului „Eugen Hulea” al ASTRA – prof. Oliviu Iacob, președinte al ASTRA Alba Iulia și directorul liceului, prof. Gligor Udrea – președinte executiv al ASTRA. Oaspeții din Republica Moldova au asistat la un recital de muzică clasică susținut de prof. Ovidiu Pârjol, la pian și absolvenții clasei a XII-a muzică, violoncelistul Adrian Precup și Andrei Manciu – chitară clasică, multipli laureați ai olimpiadelor naționale de specialitate.

Tabăra de cultură și civilizație românească „Acasă la noi” este un proiect transfrontalier inițiat de Asociația Astra. În programul taberei participă 270 de elevi și studenți din Republica

Moldova, Ucraina și Serbia. Scopul taberei vizează, în principal, sprijinirea tinerilor din Republica Moldova și Ucraina de a-și perfecționa limba română.

<http://www.infoprut.ro>

<http://www.rgnpress.ro>

Ziua mărcii poștale românești - 150 de ani de la înființarea Asociațiunii și bibliotecii ASTRA Sibiu

Emisiunea de mărci poștale pe care Romfilatelia o introduce în circulație cu ocazia Zilei Mărcii Poștale Românești este dedicată aniversării a 150 de ani de la înființarea Asociațiunii și Bibliotecii ASTRA Sibiu și a fost prezentată, într-un cadru festiv, vineri 15 iulie 2011, în spațiul primitor al Bibliotecii Județene ASTRA Sibiu. Cele două mărci poștale ale emisiunii ilustrează secvențe din istoria ASTREI, respectiv imaginea lui Andrei Șaguna – Primul Președinte al acesteia și Corpul A al Bibliotecii ASTRA. Emisiunea mai conține 1 FDC și un carton filatelic, iar ca formă de machetare – bloc de 2 timbre, minicoală de 8 timbre și o vigneta și coală de 32 de timbre.

Alături de elementele emisiunii a fost tipărit, într-un tiraj limitat de 800 de exemplare, un album filatelic echipat cu blocul de 2 timbre al emisiunii, numerotat cu roșu de la 001 la 800 (cu logo aniversar pe manșetă, imprimat în folio aur) și două ilustrate tematice.

<http://epochtimes-romania.com>

<http://www.bjastrasibiu.ro>

<http://www.asociatiunea-astra.ro>

<http://astraalbaiulia.ro>

<http://luncanpetru.files.wordpress.com/2011/01/calendarasociatiunea-astra-sibiu.p>

LECTORATE ROMÂNEȘTI

Poveste sentimentală despre experiența pragheză

Lect. univ. dr. Elena PLATON¹

Povestea mea legată de lectoratul de limba română de la Praga a început în urmă cu aproape doisprezece ani. Într-un fel, ea continuă și astăzi, întrucât port în mine locuri și chipuri pe care le-am cunoscut acolo și nu pot să-mi închipui cum ar fi arătat, astăzi, profilul meu profesional și spiritual fără episodul *Praga*. Hotărât lucru: legătura mea cu acest oraș minunat și cu oamenii pe care i-am întâlnit nu a dispărut odată cu încheierea „mandatului” de lector, iar invitația de a scrie câteva rânduri despre experiența mea pragheză a declanșat un mecanism al memorării care a șters, pentru o clipă, un întreg deceniu scurs de atunci încolo.

Aveam mari emoții la gândul că urma să locuiesc, vreme de câțiva ani, într-o țară cu oameni ale căror obiceiuri nu le cunoșteam și, mai ales, cu o limbă ale cărei sonorități ciudate - cu totul străine pentru mine la vremea aceea - mă atrăgeau, intrigându-mă prin melodicitatea deosebită, care sfida mulțimea de consoane îngheșuite în același cuvânt. Exotismul limbii complet necunoscute mie a fost prima cauză a neliniștilor mele. Acestea se datorau însă, în egală măsură, responsabilității pe care mi-o asumam. Nu știam dacă experiența mea - de numai șase ani, pe atunci - în predarea limbii române studenților străini era suficientă pentru a-i ajuta pe studenții cehi să treacă pragul de început al studiului limbii române și pentru a-i convinge că merită să persevereze până la capăt în această aventură. Știam că mulți studenți se sperie la primele lecții de nenumăratele alternanțe fonetice care apar la pluralul substantivelor sau la prezentul verbelor, imaginându-și că e imposibil să ajungi vreodată să controlezi nenumăratele excepții. În cazul studenților cehi, lucrurile trebuiau să fie și mai complicate, îmi închipuiam eu: era nevoie, de pildă, să-i fac să înțeleagă regulile de utilizare

ale articolului hotărât, în condițiile în care, din limba cehă, lipsește cu desăvârșire această categorie gramaticală ș.a. Toate aceste temeri, însoțite de gândul că destinul limbii române la Praga va depinde, într-o anumită măsură, de mine, m-au încărcat cu o povară care a umbrat bucuria primului meu drum spre orașul de aur.

Îngrijorarea mea s-a risipit însă odată cu ieșirea mea - pe la șase dimineața - din gura de metrou a stației *Muzeum* în celebra *Václavské náměstí*. Senzația pe care am simțit-o punând piciorul pe largul bulevard ce se deschidea în fața ochilor mei, curgând încet de la picioarele monumentalei clădiri ce găzduiește Muzeul Național, mi-a creat sentimentul confortabil că am ajuns *acasă*. Acel „acasă” pe care-l construim, fiecare dintre noi, în imaginar, străduindu-ne să compensăm lipsurile decorului în care se desfășoară viața noastră domestică. Totul mi se părea fără cusur, un oraș care arăta exact așa cum trebuia să arate și care te învelea ca o pătură caldă care îți dă senzația de liniște și siguranță pe care o cauți inconștient de câte ori pătrunzi între zidurile unei cetăți.

Da, trebuie să recunosc și să mărturisesc: orașul a avut un rol decisiv în hotărârea mea de a rămâne la Praga patru ani de zile. Am găsit pe străduțele cotite, complet neregulate, pavate cu dale de piatră, și în amestecul fabulos de stiluri arhitectonice, care umplea de viață și culoare imensele ziduri de piatră, o atmosferă care cerește pe alte căi decât mărțișă impozantă a Vienei ori somptuozitatea strălucitoare de pe Champs Elysées. Dar aventura mea de-abia începea. Nu îndrăzneam să mă bucur cu tot sufletul că am avut prilejul să descind în orașul care mă fascinase, fără doar și poate, încă de la primul contact. Capul meu era plin de acele semne de întrebare care însoțesc orice călătorie în spații

¹ Elena Platon este lect. univ. dr. la Departamentul de limbă, cultură și civilizație românească, Facultatea de Litere, UBB. A fost lector de limba română la Universitatea Carolină din Praga între anii 2000-2004.

complet necunoscute. Mai cu seamă, eram curioasă să aflu cum aveau să fie oamenii cu care urma să colaborez?

Trebuia s-o întâlnesc, dis-de-dimineață, lângă Rudolfinum - celebra filarmonică pragueză, unde se află clădirea cu coloane impunătoare a Facultății de Filozofie -, pe șefa secției de limba română, din cadrul Institutului de Romanistică al Universității Caroline, doamna prof. dr. Libuše Valentová. Nu știam că avea un curs cu studenții din anul I ai secției de limba română și că era nerăbdătoare să mă prezinte unor studenți la fel de nerăbdători. Încă nu apucasem să mă cazez, nu știam unde voi dormi în noaptea următoare, dar țineam și eu să-mi cunosc viitorii studenți ca să știu dacă voi putea „supraviețui” acelei zile care de-abia începuse. Prin urmare, am acceptat docilă vestea că, în mai puțin de 30 de minute, va trebui deja să țin primul meu curs de limba română. Da, trebuie să recunosc și să mărturisesc: studenții pe care i-am găsit în acea

jurul acestui verb fundamental restul structurilor și anunțându-mi studenții că singura limbă de comunicare la cursurile mele de acum înainte va fi româna. Numai cei care au trecut cândva printr-o asemenea situație pot să înțeleagă cât de multe se pot spune în limba română cu ajutorul acestui verb și cât de salvatoare este exploatarea sa la primul curs de limba română. I-am fost, mai apoi, recunoscătoare doamnei Valentová care, după aproximativ o jumătate de oră de asistență, s-a ridicat și le-a spus studenților: Plec liniștită, sunteți pe mâini bune. Am respirat ușurată, pentru a doua oară în dimineața aceea: promisem un important vot de încredere. Prima parte a bătăliei era câștigată, iar, după două ore, la sfârșitul cărora studenții făceau, cu deosebită satisfacție și într-o pronunție surprinzător de curată, schimb de replici în limba română legate de identificarea persoanei, am înțeles că îi câștigasem și pe ei. Aveam garanția că aveam să facem lucruri frumoase împreună.

Și, din fericire, așa avea să se întâmple. Am găsit în acești studenți partenerii ideali de dialog: niște tineri extrem de motivați, care se apucaseră de studiul limbii române din rațiuni cât se poate de variate: fie se îndrăgostiseră de literatura lui Mircea Eliade, fie de o fată frumoasă din Bulgaria, de la secția de limba română (la cursurile de vară din România), cu care nu puteau comunica decât în limba română... Dar, indiferent că era vorba de studenți pasionați de studiul comparativ al limbilor romanice sau de tineri îndrăgostiți de munții noștri, care învățau românește pentru a putea comunica cu oamenii muntelui din

Universitatea Carolină din Praga

dimineață, la fel de speriați și de curioși precum eram eu, în sala de curs, au constituit încă unul din motivele pentru care nu am plecat după primul an de la Praga.

Nici nu intrasem bine pe ușa clasei de pe strada Rumunská - nume, se vede, predestinat - unde universitatea avea un spațiu rezervat, pe atunci, bibliotecii de română și cursurilor de la această secție, că doamna Valentová m-a și rugat să încep cursul practic de limba română, în fața domniei sale. Eram după o zi și o noapte petrecute în tren, dar mi-am început lecția așa cum începeam de obicei prima oră de curs cu studenții străini care nu vorbeau deloc românește: Eu sunt Elena Platon, tu cine ești? Am pus verbul a fi pe tablă - n-aveam niciun material la îndemână, pregătit dinainte, neștiind că, de la tren, voi ajunge direct în sala de curs - și am continuat apoi, vreme de două ore, construind în

România, pasiunea cu care studiau limba și se interesau de tot ce reprezenta spațiul mental și cultural românesc era autentică și de-a dreptul molipsitoare, stimulându-mă să caut materiale atractive despre cultura și civilizația românească, care să completeze informațiile pe care le primeau la cursurile curente de istorie literară sau de istoria României.

Din acest motiv, pe lângă cursurile practice de limba română, de fonetică și limbă română contemporană pe care le-am susținut în perioada lectoratului meu, am propus și un curs opțional intitulat *Elemente de etnologie românească*, profitând de formația mea de etnolog câștigată în timpul pregătirii tezei de doctorat despre riturile de solidaritate socială în societatea arhaică și tradițională românească. Crezând că e nevoie să-i motivez pentru a se înscrie

la acest curs, le-am promis o anchetă etnografică în Maramureș la finele anului, lucru pe care l-am și realizat, în cele din urmă. Dar n-a fost nevoie de niciun fel de mituire pentru a-i face să vină la curs. Am avut bucuria să constat, încă de la prima întâlnire, că inclusiv absolvenții secției de limba română din anii precedenți au cerut permisiunea de a frecventa cursul: și așa s-a născut și a crescut marea noastră familie, în care au intrat nu doar studenții acelei serii, ci și doctoranzi, absolvenți sau studenți ai cursului facultativ de română pe care îl țineam cu regularitate, în fiecare marți, pentru a pregăti pepiniera de unde urmau să fie selectați viitorii candidați ai secției de limba română.

Excursia în Maramureș, la începutul lui mai 2002, a fost punctul culminant al relației noastre profesionale și prietenești. Am reușit să-l convingem pe decanul facultății să ne acorde câteva zile libere, după întâi mai, pentru a vedea obiceiurile legate de Paște, la ele acasă. Au luat, înainte de plecare, câteva lecții de dialectologie, pentru a se putea înțelege cu gazdele lor. Erau încântați să descopere în fonemele graiului crișean și maramureșean sonoritățile limbilor slave. Așa se face că au avut prilejul să locuiască timp de 7 zile în familiile românilor, au asistat la pregătirea pâștii și a cozonacilor, la facerea focului în cuptor pentru coacerea mieului umplut, iar a doua zi de Paște, au asistat la obiceiul *Udătoriul* de la Șurdești, pe care l-au filmat și l-au prezentat la următoarea întâlnire a Asociației Cehia-România. Cu siguranță, după această experiență, limba română a devenit pentru ei mai mult decât un simplu obiect de studiu, a devenit o limbă care stoca memoria unei experiențe culturale inedite: o experiență personală, autentică, unică, în felul ei, menită să-i învețe cu adevărat ce înseamnă dialogul cultural veritabil care, în afara experiențelor personale de acest fel, riscă să rămână un concept arid, abstract și artificial, definit la cursurile teoretice prin mijloace adesea inadecvate.

Am rememorat episodul Maramureș fiindcă l-am considerat o emblemă a activităților extradidactice în care au fost implicați studenții mei de atunci, azi diplomați, traducători sau profesori de limba română cu care mă mândresc. Au fost, desigur, și alte momente demne de a fi reținute, cum ar fi, bunăoară, vizionarea filmelor românești prezentate, în mod tradițional, în timpul Zilelor culturii franceze la Praga sau la întâlnirile Asociației Cehia-România. Ar merita pomenite și întâlnirile de la Ambasada României la Praga - pe atunci nu era încă deschisă filiala Institutului Cultural Român -, unde ascultam împreună concertele Andei Luiza Bogza, vizionam

O noapte furtunoasă a lui Caragiale sau ne minunam de vreo expoziție de fotografie românească. Toate aceste activități nu erau decât un pretext pentru a vorbi românește, pentru a asculta limba vorbită pe care nu aveau prilejul s-o audă prea des la Praga, deși prietenii mei români, care lucrau acolo, deveniseră automat și prietenii lor, fiindcă îi sfătuisem să profite de orice prilej pentru a-și educa auzul și a învăța să distingă diferențele aduse de specificul pronunției fiecărui vorbitor nativ. La fiecare dezbatere, mai mult sau mai puțin formală, nu încetam să mă minunez de maturitatea observațiilor lor, de argumentele de ordin istoric și cultural pe care le aduceau pentru a-și întări spusele. Sunt recunoscătoare azi pentru faptul că am învățat, la rândul meu, multe de la studenții mei, în primul rând să-mi educ acea privire distanțată, de care vorbesc antropologii, singura care îți permite să te vezi prin ochii celui alt, învățând să te cunoști mai bine.

Familia românilor din Praga s-a înmulțit și ea integrându-i pe româniștii de acolo. De fiecare dată când eram invitată la o aniversare, la proiecția unui film românesc sau într-o excursie, eram asociată automat cu grupa mea de studenți și rugată să-i invit și pe ei. Apartamentul meu din clădirea nouă a universității de la Jinonice a fost, în nenumărate rânduri, locul ideal pentru demonstrații de artă culinară românească. S-au gătit și s-au mâncat multe sarmale și mămăligă cu brânză acolo, pe fondul muzicii interpretate de Grigore Leșe sau de Maria Tănase, cu făina de mălai pe care studenții plecați cu bursă în România o aduceau în bagaje, deoarece la Praga nu se găsea făina noastră bună de mămăligă.

Și așa, am rămas patru ani la Praga, grație, nu în ultimul rând, minunațiilor mei colegi româniști de la Universitate. Da, trebuie să recunosc și să mărturisesc: n-aș fi rămas patru ani în orașul de pe malul Vltavei fără sprijinul acestor oameni pentru care limba română încetase de mult să mai fie o limbă străină oarecare, ce trebuia predată cu mijloacele impuse de cerințele academice. Nu, toți cei implicați în această perioadă în predarea limbii și literaturii române - prof. dr. Jiří Felix, fostul șef al secției de limba română, Libuše Valentová sau Jiří Našinec erau cuprinși, asemenea marelui Jan Urban Jarník, de „molima dragostei pentru limba română”. Nu de puține ori am avut sentimentul că mărturia marelui romanist ceh, care spunea că, după experiența românească, n-ar mai fi „nici ceh, nici român, ci numai un fel de corcitură din cele două neamuri”, se aplică și în cazul lor. Era greu să-ți dai seama că nu sunt vorbitori nativi văzând acuratețea cu care vorbeau limba română de câte

ori se ivea prilejul, pasiunea cu care o predau, calitatea excepțională a traducerilor lor - să nu uităm că, *Simeon Liftnicul*, cartea lui Petru Cimpoeșu, tradusă în cehă de renumitul traducător al lui Mircea Eliade, Jiří Našinec, a obținut premiul pentru literatură Magnesia Litera - Cartea anului 2007 al Academiei Cehe, fiind prima dată, în istoria acestei competiții, când marele premiu era acordat unui scriitor străin (în țara lui Bohumil Hrabal și a lui Milan Kundera!).

Dar, despre colegii mei am vorbit mai pe larg în articolul *Studiile românești la Universitatea Carolină din Praga*, publicat în volumul *Studiile românești în lume în 2008*, apărut la Editura Universitară din București, în 2009, sub coordonarea doamnei Marina Cap-Bun de la Universitatea Ovidiu din Constanța. Nu doresc să reiau aici considerațiile prezentate în acea

contribuție. Mă bucur însă că am avut prilejul de a rememora, sub forma acestei povești sentimentale, neconstrânsă de rigorile impuse unui studiu științific, o experiență datorită căreia am înțeles cât adevăr se află în cugetarea „Omul sfințește locul.” Era posibil ca, într-o mare de vorbitori ai unei limbi slave, într-un mediu socio-cultural în care, fără a se bucura de sprijinul consistent al instituțiilor statului român sau de o politică lingvistică coerentă cu privire la „promovarea limbii române în mediile externe”, limba română să nu aibă nicio șansă, să fie înghițită la Universitatea Carolină de limbile „mari”. Cu toate acestea, o mână de oameni - profesori, traducători și studenți, deopotrivă - au reușit să controleze și să vegheze asupra destinului limbii române, prin pasiunea cu care au înțeles să iubească tot ce e românesc.

Lectoratele de limba și literatura română de la universitățile din Rochester și Londra

(Însemnări)

Prof. univ dr. Virgiliu FLOREA

Afiat Catedrei de limbi, literaturi străine și lingvistică, lectoratul de limba română de la Universitatea din Rochester (SUA) a fost înființat în 1976 în cadrul programului de schimburi culturale româno-americane și consta, inițial, dintr-un curs, de numai un semestru de limbă și civilizație românească. Cu timpul însă, studiile românești au cunoscut aici o continuă extindere și diversificare, mulțumită interesului arătat de conducerea Universității, audienței din ce în ce mai largi pe care un asemenea curs a trezit-o în rândul studenților, ca și bunei colaborări ce a existat între profesorul american C.M. Carlton și subsemnatul.

La inițiativele și stăruințele noastre, universitatea a consimțit să amplifice considerabil programul de studii românești, realizare înregistrată încă în anul 1978-1979, când obișnuitului curs

de limbă și civilizație românească i-a fost adăugat un curs practic de limba română (un semestru), ca și un curs de vară cu caracter intensiv (3 săptămâni), studiile românești ocupând acum, pentru prima dată de la înființarea lectoratului, întreaga durată a anului școlar. Un an mai târziu, atât cursul de limbă și civilizație, cât și cursul practic, cu cele două secțiuni ale sale (începători și avansați), au fost extinse pe amândouă semestrele, limba română bucurându-se acum, la această universitate, de un tratament similar cu celelalte limbi străine predate aici.

Atenția, mereu în creștere, acordată, la Rochester, studiului limbii și civilizației românești, s-a reflectat, de altfel, și în sporirea numărului studenților care au frecventat unul sau amândouă

cursurile programate: de la circa 10, în perioada de început a lectoratului, la 25 în 1978/ 1979 și,

Virgiliu Florea

respectiv, 47 în 1979/1980, ceea ce reprezintă o realizare însemnată, mai ales dacă avem în vedere că această relativ mică universitate particulară are un profil mai mult tehnic decât umanistic.

De un mare folos s-a dovedit a fi, în răspândirea cunoștințelor de limbă și civilizație românească printre studenții de la Rochester, bogata bază materială a lectoratului. Pe lângă numărul mare de cărți, reviste, ziare, discuri și alte materiale, trimise de Biblioteca Centrală Universitară din București, lectoratul dispune, urmare a șederii prof. Carlton în România, și de numeroase obiecte etnografice și de artă populară, care au sporit interesul studenților, ca și al profesorilor de la Universitatea din Rochester, mulți dintre ei vizitând adesea cabinetul cu inscripția „Romanian Studies”, adevărat colț românesc. Din când în când, aceste obiecte au luat drumul Bibliotecii Centrale a Universității, fiind aranjate în vitrine speciale, spre a putea fi admirate, în voie, de un public mai larg.

Activitatea științifică și de popularizare a valorilor spirituale românești desfășurată la Rochester s-a manifestat, desigur, și în alte direcții. Prezent, la catedră, timp de 10-12 ore zilnic, ne-am străduit a fi de folos prof. Carlton în realizarea manualului său de limbă română pentru studenți străini, americani în special. Asistență de specialitate am oferit de altfel și altor profesori americani, ca de exemplu prof. Demetrius Moutsous, reputat romanist, prof. Adam Lazzare de la Universitatea din Brockport, care pregătea să pună în scenă o piesă a scriitorului D. R. Popescu, ca și prof. Anamaria Toscano, fost lector american la Constanța; din dorința de a face cultura și realitatea românească mai bine cunoscute la Rochester, au fost prezentate, în clasă și în afara clasei, mai multe filme despre țara noastră (primite de la Biblioteca Română din New York), precum și sute de diapozitive despre România; serile, mai degrabă după amiezile românești, au fost foarte bogate în discuții despre România, purtate în acordurile unor cunoscute melodii din muzica populară și cultă românească.

Prezența noastră, de obicei cu comunicări, s-a făcut simțită și la o serie de întâlniri și manifestări științifice de prestigiu, cu participarea bogată a profesorilor și cercetătorilor americani și români, închinată unor personalități sau momente importante ale istoriei poporului român. Am amintiri, în special, de la sesiunile de comunicări organizate la Universitatea din Kent – Ohio, cu ocazia aniversării a 60 de ani de la Unirea Transilvaniei cu România (nov. 1978), respectiv la 120 de ani de la Unirea Principatelor Române

(martie 1979); colocviul româno-american vizând unele cercetări în domeniul științelor sociale, care a avut loc la Amherst-Mass, (ian. 1979); simpozionul de romanistică, organizat la vechea și faimoasa Yale University, cu specială privire la catalană, dar și la alte limbi romanice (apr. 1980); conferințele românești organizate la Northeastern University din Boston (mai 1980) etc.

De altfel, însăși Universitatea din Rochester a fost, de mai multe ori, gazda unor atari manifestări științifice, cum s-a întâmplat, între altele, la cea de a cincea ediție (aprilie-iulie 1979), a de acum tradiționalului Romanian Symposium, care a constatat dintr-o expoziție de fotografii, precedată de conferința, pe bază de filme și diapozitive, a unui bursier american în România, precum și dintr-o expoziție de carte și artă populară românească, amenajată în vitrinele Bibliotecii Universitare.

Parte din comunicările prezentate la Rochester au constituit materialul revistei bianuale de studii românești „Miorița”, editată de prof. C. M. Carlton și Norman Simms (Noua Zeelandă), desigur cu asistența pe care a acordat-o lectorul român, mai ales că în ultima vreme o parte din materiale sunt publicare în engleză, celelalte în românește.

Activități similare au fost desfășurate, în anii universitari 1980/1982, și la universitățile din Londra și Cambridge. Întrucât la Londra există o secție de limbă și literatură română, care funcționează în cadrul cunoscutei School of Slavonic and East European Studies (SSEES), numărul orelor predate aici a fost destul de ridicat, fiind susținute, în totalitate, de dr. Dennis Deletant, lectorul titular, și de lectorul român, între care a existat o bună colaborare. La dorința studenților care, fiind deja în anul al patrulea, posedau bune cunoștințe de limba și literatura română, nu însă de folclor literar, lectorului român i-a revenit sarcina de a preda, în anul universitar 1980-1981, un curs de folcloristică românească, probabil primul, de acest fel, la SSEES. Pe lângă acest curs, de 4 ore săptămânal, am ținut și un curs practic de limba română (2 ore pe săptămână).

Anul universitar 1981-1982 a adus o oarecare modificare a programei analitice. Dat fiind faptul că toți studenții de la Londra care s-au decis să urmeze limba română se aflau, la începutul trimestrului I, la primul lor contact cu limba română, activitatea didactică din acel an școlar a constatat, în principal, din cursuri practice de limba română, menite a-i familiariza cu specificul acestei limbi complet necunoscută lor și a-i înarma cu cunoștințe de bază în vederea acumulărilor din următorii ani de studii, când vor

audia cursuri de istoria României, de istoria limbii și literaturii române, eventual de folclor literar românesc etc., în funcție de programa analitică, ca și de dorința și interesul studenților. Cum însă predarea de noi cunoștințe s-a făcut, obișnuit, pe baza unor texte ușoare privind istoria poporului român, ca și a unor texte adaptate din scriitori români reprezentativi, clasici și contemporani, lecțiile de limba română au avut darul de a transmite studenților și cele dintâi noțiuni de istoria României și a literaturii române.

Aceasta a fost, în esență, și specificul cursului predat la Universitatea din Cambridge, cu deosebirea că aici limba română figurează numai ca limbă secundară sau facultativă, fiind urmată de studenți, doctoranzi și chiar cadre didactice care au, ca specialitate principală, alte limbi romanice.

Pe lângă activitatea didactică desfășurată la Londra și Cambridge, prezența noastră în Marea Britanie ne-a oferit posibilitatea de a desfășura

și literaturii române, a dedicat acestora numeroase lucrări, publicate în țară și străinătate, aducând astfel însemnate servicii țării sale de baștină, pe care a iubit-o, cu un rar devotament, până la moarte, întâmplată în 1939, în timp ce, deși bătrân și bolnav, se ducea să țină o conferință despre folclorul românesc la Universitatea din Reading. Oglindă fidelă a prestigioasei sale activități de profesor, de prolific și apreciat autor, ca și de neîntrecut animator al vieții culturale românești în capitala britanică pentru care a fost distins cu importante ordine și medalii românești, arhiva Gaster conține un număr de circa 200000 de scrisori și alte felurite documente, trimise marelui învățat de personalități științifice și literare din țară și străinătate. Până la apariția lor în volum, alături de prețioasele amintiri despre Eminescu, Creangă, Caragiale, Maiorescu, Ispirescu etc., prietenii din tinerețe ai lui M. Gaster, am întreprins o valorificare parțială a acestor valoroase materiale inedite, prin pregătirea, pentru tipar, a mai multor studii și articole, unele deja apărute.

Prin specificul ei, SSEES organizează, în fiecare an, câte o manifestare științifică și culturală mai amplă, dedicată, de obicei, unui eveniment sau unei personalități din fiecare din țările a căror istorie, limbă și literatură sunt predate aici. Personalitatea românească comemorată a fost, în acest an, aceea a lui Nicolae Titulescu, căruia i-au fost dedicate, în Marea Britanie, un ciclu de manifestări științifice, cea mai amplă desfășurându-se chiar la SSEES: Având forma unui colocviu, la care au participat istorici români și englezi, manifestarea a avut loc în zilele de 26-28 aprilie 1982 și a constituit, potrivit opiniei generale a celor prezenți, atât un pios omagiu adus marelui diplomat și om de stat român, cât și o nouă și remarcabilă pagină în istoria relațiilor de colaborare româno-britanice.

Între acțiunile organizate la Universitatea din Cambridge se cuvin a fi menționate cele două întâlniri avute cu studenți, cadre didactice și alte persoane interesate, ocazii în care a fost discutată posibilitatea lărgirii, în viitor, a studiilor românești de la această universitate și au fost prezentate, în final, mai multe filme turistice despre România.

Sunt numai câteva rezultate mai notabile, din anii 1978-1982, ale lectoratelor de limba și literatura română de la Universitățile din Rochester și Londra, care îndreptățesc speranța unui bilanț viitor și mai bogat în realizări.

Domul Bibliotecii Universitare „Rush Rhees”, unul din simbolurile Universității Rochester, SUA

șura o bogată activitate de cercetare, constând, în principal, din explorarea unui uriaș fond documentar românesc, păstrat în biblioteca de la University College. În puține cuvinte, este vorba de arhiva rămasă de la marele învățat M. Gaster (1856-1939), originar din România, fost, pe vremuri (1881-1885), profesor la Universitatea din București, iar apoi, după stabilirea la Londra (1885), profesor la Universitatea din Oxford, președinte al celebrei Folklore Society, vicepreședinte sau membru în consiliul de conducere al de asemenea celebrei Royal Asiatic Society și Gypsy Lore Society etc., fiind considerat unul dintre cei mai distinși cărturari ai timpului său. Mare specialist în domeniul folclorului, al limbii

Bursier Fulbright și dascăl de România la U.C.L.A

Prof. univ. dr. Ion ȘEULEANU

Facultatea de Litere, U.B.B.

Am sosit în S.U.A. și apoi la University of California din Los Angeles (U.C.L.A.) în martie 1984, adică înaintea ultimului „quarter” al anului universitar. Am fost primit, atât la Washington D.C., cât și la Los Angeles cu deferență și cordialitate, astfel încât perioada de adaptare s-a scurs fără probleme deosebite.

Sosind târziu și pentru că postul era aco-perit nu am avut, pentru început, obligații didactice. M-am putut consacra, de aceea, muncii de cercetare științifică. În primăvara și vara anului 1984 am redactat capitolul final al unei lucrări de folcloristică ce urma să apară la Editura Minerva. În plus, am profitat de răgazul avut pentru a pregăti materialul necesar desfășurării cursurilor pe care urma să le predau pe parcursul anilor universitari 1984/1985 și parțial 1985/1986.

În perioada martie-iunie 1984 am dat o mână de ajutor lectorului de dinaintea mea și am colaborat cu profesorul Mihai Pop (aflat și el la U.C.L.A., pe trei luni, ca profesor invitat) în organizarea unor acțiuni cu caracter cultural românesc. Amintesc, printre ele, expoziția de carte, seara închinată satului românesc, o expoziție cu caracter etnografic etc.

Activitatea didactică

Așa cum prevede programul la U.C.L.A., am predat, în anul universitar 1985/1986 un număr de trei cursuri: *Elementary Romanian* (trei trimestre), *Introduction to Romanian Culture and Civilization* (în trimestrul de iarnă) și *Survey of Romanian literature*, în cel de primăvară. Din dorința de a avea un număr mai mare de studenți și cu aprobarea șefului de departament, în cadrul ultimului curs am făcut și o trecere în revistă a principalelor genuri și specii ale folclorului nostru. În felul acesta, cursul a fost, practic, unul de literatură și folclor.

Cele trei cursuri s-au bucurat de o bună audiență în rândul studenților. Ele au fost apreciate cu înalte calificative la evaluările trimestriale făcute de studenți. Cursul de limbă, de exemplu a fost notat cu „excellent”, calificativ

obținut, de regulă de un număr redus de cadre didactice de la universitățile americane.

Cifra celor înscriși a fost mare, peste ceea ce aștepta departamentul. Cifrele devin semnificative, dacă vom arăta că departamentul pe lângă care ne-am desfășurat activitatea nu avea în totalitate mai mult de 30-40 de studenți. Numărul oarecum mai scăzut (normal însă, în condițiile lectoratelor) al celor care frecventează cursul de limba română se explică și prin structurarea programului de studiu la U.C.L.A. Prevăzându-se numai un curs pentru începători, cei cu adevărat dornici să cunoască limba ezitau să se înscrie deoarece ei nu o pot aprofunda doar într-un an de zile. Un curs pentru avansați ar fi rezolvat problema aceasta. O renunțare, pe de altă parte, fie la cursul de Civilizație, fie la cel de Literatură, în favoarea celui de limbă avansați, n-ar fi fost nici ea indicată.

Cursurile nu se adresau unei categorii anume, nu sunt, așadar, de „specialitate”, ci tuturor studenților universității; ele au fost frecventate de tineri provenind de la cele mai diverse departamente, cum ar fi Engleza, Științele economice, Fizica, Psihologia, Ingineria, Matematica ș.a.

Judecând în ansamblu, trebuie să mă declar mulțumit de interesul acordat de studenți disciplinelor predate de mine. Dovadă sunt lucrările realizate de ei la sfârșitul trimestrului pe teme dintre cele mai importante legate de cultura și civilizația românească, progresele celor de la cursul de limbă și calificativele obținute.

Așa cum a reieșit din discuțiile de la cursuri, ca și din lucrările întocmite, studenții și-au putut forma o imagine coerentă și corectă, zicem noi, sub raport științific asupra culturii și literaturii noastre, a evoluției și tendințelor înregistrate în contemporaneitate, a elementelor de originalitate și specific, a locului pe care ele îl ocupă în context european și mondial. Studenții au avut revelația unor valori inconfundabile existente în cultura noastră, unele cu caracter de unicat, și a unor mari creatori (Eminescu, Blaga, Brâncuși, Enescu, Eliade etc.) pe care pământul românesc i-a dat patrimoniului universal.

Lecțiile s-au desfășurat, de obicei, sub formă de prelegeri, dar au primit, nu o dată, caracter de dialog, atunci când studenții simțeau nevoia unor clarificări. Studenții au manifestat nu doar interes, ci și o reală simpatie față de țara noastră, de realizările, în varii domenii, ale poporului român.

S-a utilizat un bogat material ilustrativ (texte xerografiate, poze ale scriitorilor români, albume de artă, diapozitive, ediții etc.). S-a simțit, totuși, lipsa mai multor diapozitive cu tematică diversificată, a unor filme documentare și chiar de lung metraj cu care să ilustrăm și mai convingător cele spuse la cursuri. Folosirea mijloacelor audio-vizuale reprezintă o manieră de a preda în universitățile americane și familiarizați cu ea, studenții așteptau ca și lectorul român s-o utilizeze cât mai frecvent. Existența unor asemenea materiale ar fi înlesnit realizarea unor manifestări culturale atrăgătoare, adresate unui public mai larg, căruia i s-ar fi oferit prilejul de a cunoaște mai în profunzime și mai nuanțat realitățile românești.

Sub aspectul dotării materiale trebuie remarcată colaborarea excelentă cu serviciul specializat din cadrul B.C.U. București. Am primit cu regularitate publicațiile abonate și, de asemenea, toate cărțile de valoare apărute în țară. Mai mult, am avut ocazia de a discuta direct cu directorul B.C.U. București, aflat într-o scurtă vizită la U.C.L.A., despre modalitățile de îmbunătățire, în continuare, a dotării lectoratului cu publicații și cărți.

Activitatea culturală

În cursul anului universitar am inițiat o serie de acțiuni cu caracter cultural. Am ținut câteva conferințe, am organizat câteva audiții

muzicale etc. Dintre ele, menționez expoziția de carte Liviu Rebreanu - Mateiu Caragiale, conferințele despre *Miorița*, Mateiu Caragiale, *Meșterul Manole*, obiceiurile de Crăciun și de Anul Nou, trăsăturile literaturii române actuale. La lecțiile de cultură și civilizație profesorul Harry A. Senn și Ann Briegleb-Schursma, doi specialiști preocupați de folclorul românesc, au vorbit studenților despre colindele și credințele populare românești, evocând, totodată, și cercetările efectuate de Domniile lor în România, în anii anteriori.

Toamna viitoare îmi propuneam să organizez un simpozion sau o sesiune științifică dedicată unor aspecte fundamentale ale culturii populare românești, urmând ca alte acțiuni să fie gândite mai îndeaproape (centenarul Rebreanu etc.), la începutul anului universitar.

Aș dori, în finalul acestor observații, să amintesc solitudinea manifestată de Șeful departamentului, de ceilalți profesori și de personalul administrativ, sprijinul acordat în desfășurarea normală a activității mele la U.C.L.A., în rezolvarea promptă a tuturor problemelor legate de lectorat. Același lucru se poate spune și despre Dna Anne Bodenheimer, responsabilă programului Fulbright pentru Sudul Californiei, inclusiv pentru U.C.L.A.

În concluzie, îmi permit să afirm că activitatea lectoratului de la University of California Los Angeles (U.C.L.A.) a corespuns exigențelor impuse de M.E.I. În realizarea obiectivelor propuse ne-a fost de mare ajutor experiența acumulată în anii: 1976-1978, când am funcționat pe un post similar la University of Washington din Seattle.

U.C.L.A.

Lectoratul de limba română de la Université de Bordeaux III (Franța)

Prof. univ. dr. Constantin MILAȘ

Subsemnatul, Constantin Milaș, am fost propus și detașat prin ordin al M.E.I., în calitate de rector de limba română pentru perioada 01.10.1976-30.06.1979. Detașarea mea, ca toate celelalte de același tip, a fost efectuată în conformitate cu înțelegerile dintre guvernele român și francez cu privire la schimbările culturale reciproce. Am fost repartizat la Universitatea din orașul Bordeaux. Aici am semnat un contract de muncă cu Rectoratul de la Université de Bordeaux III. Comunitatea urbană Bordeaux este alcătuită din șapte comunități care gravitau cândva în jurul orașului, fiecare cu primăria proprie, dar care cu timpul s-au contopit cu orașul propriu-zis. Denumirile localităților odinioară autonome și primăriile își continuă existența și în prezent, alcătuind Comunitatea urbană Bordeaux, iar primăriile actuale sunt dependente administrativ de Primăria generală a orașului Bordeaux. Comunitatea urbană Bordeaux fiind și un oraș de câmpie ocupă o arie întinsă de teren, cu o populație de cca. 350.000 de locuitori.

Înainte de sosirea mea la Bordeaux, lectoratul de limba română funcționa nesistematic, activitatea lui depinzând de faptul dacă vreun rezident de origine română din Franța își asuma responsabilitatea de a conduce lectoratul și de a semna în acest scop un contract cu Universitatea Bordeaux III. Cum remunerația nu era extraordinară, postul nu reprezenta o ofertă prea atrăgătoare, așa că ocuparea postului de lector de limba română nu era totdeauna sigură. Când am sosit la Universitatea Bordeaux III, în noiembrie 1976, mi s-a comunicat că s-ar putea să nu am candidați pentru semestrul I, pentru că Universitatea nedisponând în timp util de o propunere fermă de cadru didactic pentru lectoratul de română, cursul de limba română nu a fost publicat ca o specializare eligibilă în programa de studii aferentă Facultății de litere și arte unde era cuprins postul de lector. Programa analitică a cursului urma să fie publicată pentru uzul studenților amatori în fascicula prevăzută pentru disciplinele planificate pentru semestrul al II-lea al anului și, evident, pentru anii următori. Pentru moment mi s-a repartizat un curs de Istoria limbii române (2 ore) și seminarul aferent (în marginea cursului de limbi romanice).

Pentru Cursul de limba română aferent lectoratului erau prevăzute 5 ore de predare și 2 ore de exerciții în laboratorul de limbi.

Lectoratul de limba română nu dispunea de bază materială. În scopul de a asigura condițiile normale pentru desfășurarea activității didactice, lectoratul de limba română a fost subordonat administrativ Catedrei de limbă portugheză, condusă de prof. E. Audubert.

Această catedră dispunea de o sală încăpătoare destinată activităților colective ale catedrelor didactice. Tot aici se desfășurau consultațiile acordate studenților sau solicitate de către aceștia. În sală existau câteva mese lungi dispuse pe lângă pereți și prevăzute cu scaune rabatabile. Una din aceste mese a revenit lectoratului de română. Aici expuneam ziare și reviste de cultură și de specialitate expediate de B.C.U. București. Revistele și un stoc de manuale au fost comandate prin intermediul atașatului cultural de la Ambasada Română, Constantin Oancea. În timpul vacanței de vară (1977) am reînnoit unele abonamente și am mai comandat 20 de manuale. De asemenea, am comandat 10 cărți beletristice și cinci titluri destinate cunoașterii și exersării limbajelor specializate. Relațiile cu B.C.U. București au fost excelente. B.C.U. din capitală a răspuns cu promptitudine și amabilitate la toate cererile mele.

Cursanții aveau acces liber la materialele expuse sau depozitate în sertare. În amfiteatrul destinat activităților didactice a fost instalat un dulap spațios destinat materialelor didactice ce nu puteau fi depozitate în sala de ședințe a Catedrei (manuale, cărți, reviste, reproduceri, diapozitive, discuri muzicale, casete cu bandă magnetică etc.)

Lectoratul dispunea de un fond de cheltuieli în valoare de 300 de franci pe semestru. Ordonator de credit fiind decanul Facultății de litere și arte, prof. Claude Dubois.

În primul an de activitate am organizat cu aprobarea Rectoratului (Robert Escarpit) în sala de festivități a Universității o manifestare dedicată aniversării a 100 de ani de la războiul de independență (1877/78). Manifestarea a fost sprijinită de atașatul cultural al României care mi-a trimis o colecție impresionantă de stampe, evident, repro-

duceri după opere plastice ale pictorilor români cu imagini minunate din timpul războiului.

Cu acest prilej, câteva cadre didactice, printre care și rectorul Robert Escarpit au luat cuvântul și au evocat laudativ unele aspecte cunoscute din istoria modernă a României. Dar tot cu acest prilej am primit o lecție de etichetă socială care s-a desfășurat într-o atitudine foarte manierată, chiar prietenoasă, dar care ne-a umilit pe mine și soția mea, dar am reținut-o pentru a evita repararea unei situații de acest fel. Decanul facultății, Claude Dubois ne-a întrebat înainte de a se fi încheiat intervențiile invitaților dacă avem cu ce să stimulăm schimburile de impresii interpersonale ale invitaților prezenți. Văzând perplexitatea mea și a soției, căci habar n-aveam despre un asemenea protocol, fără să comentez, domnia sa ne-a furnizat cu deosebită discreție câteva casete de șampanie din fondul facultății, care au prelungit discuțiile până după miezul nopții.

Unii dintre invitați ne-au provocat și pe noi să le oferim detalii despre realități din țară și să ne exprime aprecieri încântătoare despre expoziția de reproducere. N-aș putea preciza dacă acest interes era simulat din politețe pentru noi, pentru șampanie sau real. Cert este că am plecat ultimii din sală după ce am predat ultima casetă de șampanie, dar bine dispuși, în ciuda incidentului.

În anul școlar 1976/77 lectoratul de limba română a funcționat cu o singură grupă de cursanți cuprinzând zece doritori să achiziționeze posibilitatea de a conversa în limba română.

Programa analitică a cursului în limba română cuprindea activități destinate însușirii aproximative a limbii române pe o durată de 2 ani. Acești doi ani acopereau ciclul 1 de specializare universitară.

Cursanții urmau să dobândească cunoștințe foarte generale de cultură și civilizație românească, să dobândească și să-și formeze abilități și competențe de comunicare uzuală relativ coerentă; să posede o orientare generală privind localizarea geografică a României; însușirea unor elemente de istorie a formării și a evoluției poporului român. Anul întâi de însușire a limbii române urma să constituie o bază de informații care să faciliteze creșterea gradului de cunoaștere și de practicare a limbii române. La sfârșitul anului al II-lea de studii studenții cursanți trebuiau să răspundă la examen unor exigențe de corespondență interpersonală simplă colegială sau amicală. Mărturisesc că am ajuns la acest standard cu o serie de cursanți, dar cu foarte puțini; cca. zece din cei aproape 40 câți au fost înscriși în cei trei ani de funcționare la lectorat, iar din cei zece doi erau germani (și e suficient) iar doi voiau și încercau să corespundă cu cunoștințe din România. Aceștia sunt singurii cărora le-am eliberat certificate de absolvire a cursului și

le-am recunoscut unitatea de valoare ca obținută pe merit.

Uneori, cu acordul cursanților (4 sau 5, rar, 6) organizam seara după terminarea programului, în campus întâlniri de grup, pentru a audia discuri cu înregistrări de muzică populară. Cu asemenea ocazii făceam exerciții de conversație pentru explicarea unor cuvinte și eventual a unor construcții gramaticale uzuale dar care li se păreau curioase.

Încă din primăvara lui 1977 am stabilit relații de colaborare cu asociația culturală Franța – România al cărei președinte era un institutor, fiind și, simultan, director al unei școli generale din cartierul (comunitatea) Talence, unde era localizat și campusul universitar. Institutul Paul Raymond și familia sa ne-au ajutat substanțial în următorii doi ani. Dl. P. Raymond era un bun organizator și propunea din când în când câte un pique-nique colectiv prin împrejurimile orașului, invitând și cursanți dintre care mulți erau localnici. Avea experiență didactică și tact și reușea să-i antreneze la mici schimburi de propoziții sau fraze în românește. Fusese de vreo 2-3 ori în România unde avea niște cunoștințe și reușea să se facă înțeles, cu eforturi dar reușea. În orice caz era o persoană care incita la discuții. A făcut o popularizare intensă lectoratului de română prin buletinul informativ al asociației. Astfel, în anul al doilea și al treilea lectoratul a funcționat cu două grupe de cursanți, una de începători și alta de avansați. La începători erau înscriși pe bază de cerere scrisă 25 de cursanți, iar la avansați 15. Grupa de începători era alcătuită, în majoritate, din persoane în etate, cu familie, copii și erau angajați la diverse firme. Din această cauză, frecvența la ore era foarte iregulară. De altfel, interesul mărturisit pentru limba română era, evident, turistic.

În 1978 (toamna, cu ajutorul asociației „Franța – România” și cu ajutorul unei familii din comunitatea Lormont, familia Jean-Jacques Lapeletrie, în colaborare cu primăria din Lormont, în localul primăriei, am inaugurat o expoziție de artizanat popular românesc.

Expoziția a durat două săptămâni și s-a bucurat de succes și de popularizare de la vizitator la vizitator care s-a dovedit mai eficace decât cea făcută de postul local de radio și prin buletinul asociației. La aceasta a contribuit mai ales soția mea prin talentul organizatoric, gustul estetic și mai ales printr-o intuiție care a avut ca efect la primul week-end dublarea volumului expoziției. S-a adresat unor vizitatoare propunându-le să aducă, dacă au, sau cunosc persoane care posedă fotografii, suveniruri de orice fel procurate cu ocazia excursiilor făcute prin România, să le aducă pentru a fi expuse pe durata expoziției, cu nominalizarea proprietarului. Evident, piesele au fost returnate donatorilor la închiderea expoziției.

NOTE DE LECTURĂ

Pentágono/Pentagonul¹

Romeo NIRAM

Héctor Martínez Sanz oferă cititorului spaniol, cu această carte-eseu, o surprinzătoare călătorie în universul a cinci giganți ai spiritului universal. Niciunul dintre cei cinci membri ai Pentagonului nu sunt necunoscuți publicului spaniol: Brâncuși – părintele sculpturii moderne, Emil Cioran, nihilistul secolului al XX-lea, Eugen Ionescu – maestrul teatrului absurd, Tristan Tzara – fondatorul dadaismului, Mircea Eliade – supranumit Istoricul Religiiilor.

Citind-o, am avut impresia vizionării unui film documentar captivant care trădează un regizor bine documentat și pregătit să-și introducă spectatorii într-o fascinantă aventură a descoperirii condiției de creație; anume ceea ce îl ridică pe om la condiția de creator, în ultimă instanță la aceea de zeu, cum sună chiar titlul ales de autor cărții sale anterioare de filosofie *Comentarii despre Unamuno și despre acei care au vrut să fie ca zeii*, publicată în 2006, la Editura Antígona, Madrid.

Există, prin urmare, o subtilă corelație cu această nouă carte ce își propune să descopere urmele nemuritoare lăsate în pământul roșu al mortalității de cinci mari personalități creatoare. Pe lângă misiunea de a ne împărtăși atât experiența și înțelegerea personală cât și cea de a ne oferi un ajutor real în a înțelege, dacă nu esența operei, cel puțin mecanismele misterioase ce i-au determinat, pe fiecare în parte, să o apuce pe drumurile sinuoase ale sculpturii, poeziei, filosofiei, teatrului, istoriei religiei, Héctor Martínez Sanz pare a fi un om cu obsesia îndumnezeirii. Deși se îndreaptă mai mult către eseu și dezbateri despre operele mai multor creatori, Martínez este el însuși un creator, fiind mânat de

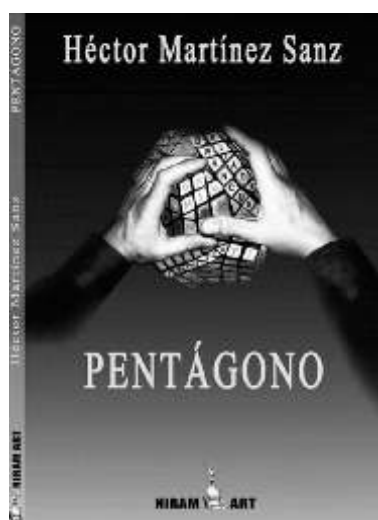
aceeași străveche dorință care a înfierbântat inima vechilor patriarhi biblici. A te „certa” cu Dumnezeu este, poate, cea mai veche tradiție iudaică și apanajul omului inteligent. De la Avram la Moise și până în zilele noastre Dumnezeu este interogat, negat, tras la răspundere, certat și provocat la competiție de mințile omenesti cele mai strălucite.

De obicei, ne spune tradiția evreiască, cel care câștigă este Omul. Astfel, Héctor Martínez

nu se limitează la a ne expune faptele minunate ale câtorva oameni de cultură celebri. Delicat, cu suflet de poet, fără a trânti interogarea negru pe alb, Héctor Martínez Sanz insinuează și ne determină astfel să ne punem noi înșine întrebarea: este oare acesta drumul către îndumnezeire? Arta? Creația? Aceasta este întrebarea lui Héctor Martínez Sanz în toate scrierile sale, fie că o dezvoltă sub formă de eseu, de poezie sau de roman.

„Timpul este relativ” ne spune Einstein iar Héctor Martínez adaugă zâmbind: „în fiecare noapte mă lupt cu îngerul lui Dumnezeu”. Acea cumplită noapte de luptă și înverșunare din deșertul evreiesc se repetă în fiecare om creator, de mii de ani, atunci când se așează în fața mesei de scris sau a pânzei goale. Noaptea în care, în singurătatea pământului roșu, Israel s-a războit cu îngerul (poate era vorba de inspirație?) este momentul nașterii omenirii creatoare și conștiente. Este noaptea lui Héctor Martínez Sanz iar la lumina zorilor nașterea este desăvârșită și scriitorul-războinic primește un nou nume-titlu: Pentagonul.

A scrie despre autorul acestei cărți, cunoscându-l personal, este o misiune, dacă nu incomodă, cel puțin dificilă datorită persona-

¹ *Pentágono (Pentagonul)* este prima carte apărută la Editura Niram Art din Madrid.

lității sale complexe. Héctor Martínez Sanz este filosof, poet, scriitor, critic de artă, posesor al unei inteligențe lucide capabilă să ne puncteze „scările” prin care membrii pentagonului au atins apoteoza zeilor dar și a unui spirit romantic și a unui talent înăscut de povestitor. Martínez este un scriitor de contraste, unul dintre puținii care reușesc să scrie un eseu într-un ritm care să suscite interesul, punctat cu flori de sensibilitate poetică, exemple de gândire lucidă și armonii epice.

În *Pentagonul*, Martínez ne dezvăluie un suflet de romancier, ne spune o poveste, o parabolă dacă vreți, cu cinci personaje. „A fost odată ca niciodată” ar putea fi cel mai nimerit început. „A fost odată ca niciodată un sculptor, un filosof, un poet, un dramaturg și un istoric”. Povestea curge lin, frazele sunt suple, ritmul agil este punctat cu impresii personale care încălzesc tonul narațiunii. Este vorba de o poveste cu eroi, cu zei, cu oameni ca tine și ca mine. Aș putea chiar spune că este o carte de aventuri. Rând pe rând aflăm despre păsări care sunt imortalizate în zbor, despre un erou care a urcat pe culmile disperării, despre o cântăreață cheală și despre un tânăr care se joacă decupând și rearanjând

cuvinte sau despre un mag care studiază toți dumnezeii oamenilor. Cartea *Pentagonul*, de parte de a fi un exercițiu de stil eseist, este un ghid pentru un călător pe tărâmul omului – creator, omului-zeu, către muntele Sion al creației umane. Urcând Sionul lui Martínez descoperim pe înălțimile sale amănunțite cel mai simplu obiect: o oglindă. Dar trebuie să urcăm cărarea cea mai abruptă până la capăt pentru a o putea găsi.

Héctor Martínez Sanz ne invită la o incursiune în gândirea acestor creatori, la o descoperire subtilă a reperelor acestor monștrii sacri ai artei și culturii universale. Dacă Socrate ne îndeamnă să ne cunoaștem pe noi înșine, Martínez, în baza unei armonioase structuri personale filosofice, ne îndeamnă să îi cunoaștem pe cei care au reușit să urce către piscul geniului uman. După parcurgerea unei radiografii a gândirii acestor cinci mari personalități, ne descoperim, cu uimire, propria esență: „rămânând Iacov singur s-a luptat Cineva cu dânsul până la revărsatul zorilor” (Geneza 32:24).

(Prefață de Romeo Niram la cartea *Pentagonul* de Hector Martinez Sanz, Editura Niram Art, Madrid, 2010)

Limba și literatura română în atenția lingviștilor germani

Drd. Cătălina ENE

Universitatea Humboldt din Berlin

Ambasada României la Berlin a găzduit lansarea cărții *Introducere în istoria limbii și literaturii române* (*Einführung in die rumänische Sprach- und Literaturgeschichte*) a autorilor germani, Klaus Bochmann și Heinrich Stiehler. O interesantă invitație la lectură pentru orice român preocupat de istoria sa și o veritabilă provocare pentru un filolog cu studii și experiență în domeniu.

Cei doi autori și-au propus să discute și să analizeze evoluția limbii și literaturii române din perspectivă sociolingvistică, respectiv literar sociologică, punând accent pe aspecte concrete și actuale ale celor două capitole majore, limba și literatura.

Dr. h.c. Klaus Bochmann este profesor de lingvistică a limbilor romanice la Universitatea din Leipzig și director al Institutului Moldova,

Leipzig. Interesul și pasiunea sa pentru limba română sunt demonstrate prin vaste publicații și direcții de cercetare tratând teme precum gramatica, aspectele sociolingvistice sau lexicologia politică a limbii române. Printre lucrările de cercetare actuale se numără „Româna vorbită în Moldova istorică” sau „Limba română ca limbă a minorităților din Ucraina.”

Prof. Dr. Heinrich Stiehler predă literatura română și franceză la Institutul de Romanistică de la Universitatea din Viena. Este autorul a numeroase lucrări despre literatura română, printre care *Noutăți din România: Literatura româno-germană*, *Paul Celan*, *Oscar Walter Cisek și literatura contemporană de limbă germană din România* sau *Panait Istrati: Din difcultatea de a povesti viața*. De asemenea, este editorul primei ediții în limba germană a po-

vestirilor româno-franceze ale lui Panait Istrati. Direcțiile actuale de cercetare pe care le are în vedere sunt legate de avangarda istorică, bilingvismul/ multilingvismul în literatură sau de literatura română și literaturile României. Colaborează ca profesor și în Frankfurt, Klagenfurt sau Iași, fiind cunoscut și în rândul germaniștilor ori romaniștilor din România.

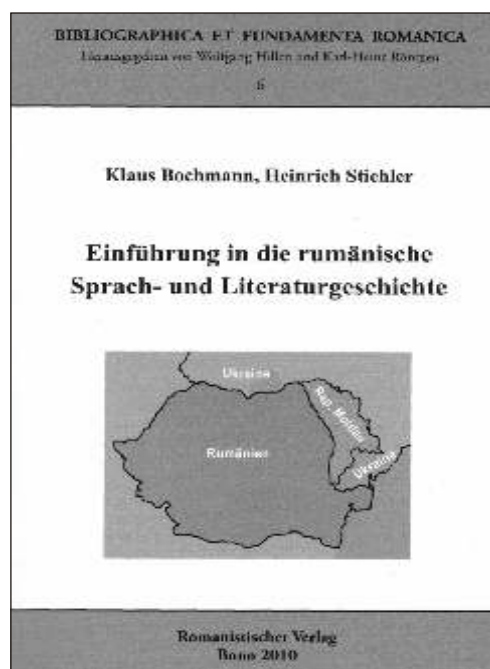
Cartea *Introducere în istoria limbii și literaturii române* a apărut din dorința celor doi autori de a oferi studenților cu specializarea „Română” din spațiul vorbitor de limbă germană un compendiu actual de lingvistică și teorie literară, ultima carte de acest gen fiind scrisă în 1967 de Klaus-Henning Schroeders cu titlul *Introducere în studiul românei, lingvistică și istorie literară*.

La baza capitolelor despre teoria și istoria literară, scrise de Heinrich Stiehler, stau *Dicționarul Scriitorilor Români*, lucrare în patru volume coordonată de Mircea Zăciu, Marian Papagi și Aurel Sasu, București 1995-2002, precum și rezultatele cercetărilor personale ale autorului, în special în Biblioteca Universității Alexandru Ioan Cuza din Iași. Stiehler propune o descriere a istoriei literare dintr-un alt punct de vedere decât cel obișnuit în școala tradițională românească. Autorul ridică întrebarea epocilor literare: în ce măsură se regăsesc marile curente ale literaturii europene și în literatura română? Putem vorbi despre epoca iluminismului în literatura română? De la problema oralității și a caracterului de „literatură mică” și până la exilul literar începând cu 1945, analizând aspecte variate, precum limba scrisă și literatura „implicită”, impactul neoromantic și urmările sale, literatura de la 1848 și Junimea, simbolismul, avangarda, semănătorismul și gândirismul, cartea prezintă teorii noi, oferă unele răspunsuri neașteptate dar lasă loc și la interpretare personală sau teme pentru reflecție.

Partea despre istoria limbii române se bazează pe ideea că structurile actuale ale unei limbi pot fi explicate prin prisma istoriei acesteia, din care rezultă totodată și un tablou general despre lingvistica, gramatica, fonetica/fonologia și ortografia contemporană a limbii respective. Klaus Bochmann își structurează rezultatele cercetărilor în două părți principale, lansând în deschiderea cărții întrebarea „Ce fel de limbă este limba română?” și oferind apoi o prezentare

socioculturală a istoriei limbii, trecând prin „puncte-cheie”, precum dilema despre latinitatea limbii române, întrebări legate de periodizarea limbii sau controversele limbii literare și trecerea la modernitate, și încheind cu aspecte de limbă contemporană.

Atât specialistul pe probleme de limbă, Klaus Bochmann, cât și specialistul în literatură, Heinrich Stiehler, sunt de părere că și istoria limbii și istoria literaturii au de a face cu același obiect de cercetare, respectiv limba. Numeroase apariții istorice au o importanță deosebită deopotrivă pentru relațiile lingvistice și pentru cele literare. Așa se explică tratarea în paralel - din punct de vedere lingvistic și literar - a unor subiecte ca limbajul scris de caracter religios slav, primele texte românești publicate, Școala

Ardeleană sau occidentalizarea culturii române.

Prin toate aceste aspecte, cartea de față ne oferă o imagine actuală a limbii și literaturii române, așa cum este ea prezentată și percepută în spațiul vorbitor de limbă germană. Chiar dacă unele teorii sau puncte de vedere diferă de cele analizate și promovate în țară la ora actuală, studiul *Introducere în istoria limbii și literaturii române* (*Einführung in die rumänische Sprach- und Literaturgeschichte*) merită în orice caz citit și analizat, căci nu degeaba se spune că uneori ajungem să ne cunoaștem pe noi înșine mai bine, atunci când ne privim prin ochii altora...

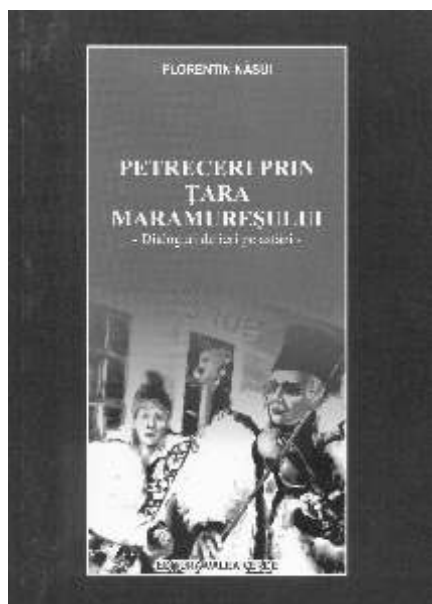
Florentin Năsui le dăruie efemeridelor un nou destin

Anca GOJA

Cartea recent apărută a colegului nostru, colaborator al „Familiei române”, Florentin Năsui, intitulată *Petreckeri prin Țara Maramureșului* (Editura Valea Verde), cuprinde interviuri cu nume sonore ale culturii române publicate după revoluție în cotidianul local „Graiul Maramureșului”. Cu toate acestea, unele au fost publicate înainte de 1989, acoperind o perioadă de circa 30 de ani.

Parcurgând dialogurile, Sighetu Marmăției, unde Florentin Năsui locuiește și muncește, se conturează ca un centru cultural deloc de neglijat care a născut și trimis în lume, dar deopotrivă a atras scriitori, muzicieni, oameni de artă sau știință care au avut ceva de spus și au făcut lucrurile să meargă înainte în România dinainte și de după 1989. La porțile orașului maramureșean au bătut, căzând în „plasa” întinsă de vorba iscoditoare a lui Florentin Năsui, nume precum Ana Blandiana, Ștefan Câlția, Mircea Daneliuc, Claude Karnoouh, Ada Milea, Ovidiu Pecican, Adrian Popescu, Dan Puican, Romulus Rusan, pentru a-i aminti doar pe câțiva.

La aceștia se adaugă intelectuali a căror existență este legată mai strâns de aceste locuri, precum Ion Zubașcu, Echim Vancea, Vasile Muste, Mihai Dăncuș, Gheorghe Mihai Bârlea sau Ducu Bertzi. Dialogul cu aceștia decurge firesc, întrebările sunt inteligente și uneori curajoase, dar plăcerea conversației răzbate dincolo de bariera paginii tipărite, antrenându-ne și pe noi, cititorii.

Încet, descoperim, ca într-un puzzle, fragmente de istorie a Maramureșului în general și a Sighetului în special, cu oamenii, instituțiile și evenimentele care l-au clădit așa cum ni se descoperă el azi: un oraș în care parfumul trecutului se simte pregnant, dar în care prezentul trepidează sub semnul secolului XXI.

Cuprinzând între două coperte prilejurile de taifas cu cele 30 de personalități selectate de ziarist dintre, probabil, sutele de interviuri publicate în zeci de ani de trudă, Florentin Năsui salvează de la uitare câteva dialoguri savuroase, sortite, altfel, pieirii metaforice. Căci, ca orice text jurnalistic, interviul are o viață scurtă, traiul său, precum al efemeridelor, nedurând mai mult de 24 de ore, până la apariția următorului număr al publicației care l-a găzduit.

Anca dialogului

Gheorghe PÂRJA

Se spune că trăim într-un haos al modernității. Se înțelege că e nevoie să vină cineva să pună un pic de ordine, să rotunjească cumva colțurile acestei lumi. Tăcerea, însingurarea trebuie alungate din preajmă. Cum? O variantă este comunicarea dintre oameni. Care uneori trebuie provocată. De la Platon încoace s-a văzut că oamenii au nevoie de a se cunoaște prin statul de vorbă. Singura formă de investigare a omului e chiar omul. De aceea prețuiesc, în mod special, ca gen publicistic, interviul. Care se mai poate numi dialog. Aș dori să ocolesc o apreciere didactică asupra acestui gen publicistic, deoarece mă aflu în fața unei cărți care, prin lectura ei, demonstrează ce înseamnă arta dialogului sub numele adevărat de Anca Goja. Publicate pe perioada a șase ani în cotidianul „Graiul Maramureșului”, dialogurile de față conturează un spirit iscoditor, provoacă memoria imediată, care ne ajută să trăim în prezent. Anca Goja a reușit să contureze semnificativul din întâlnirea cu interlocutorii. Teritoriul din care și-a ales partenerii este preponderent cel al culturii. De la nume de rezonanță, cum ar fi scriitorii Nicolae Balotă, Dan Cristea, Nicolae Prelipceanu ori Adam Puslojic, care pot intimidă reporterul, la slujitori de marcă ai teatrului românesc, Anca are inteligența de a le pune întrebări incisive pentru a le oferi starea de confort a mărturisirii. Anca nu are complexe. Stârnește curiozitatea prin întrebări care provoacă biografii, idei, demersuri creatoare. Interlocutorii recapitulează timpul, vorbesc despre prezent ori lansează intuiții pentru ziua de mâine. Le oferă tensiunea îndrăzelii. Gustul libertății prin confesiune. Cartea de față este o energie a reperelor culturale din țară, dar și din Maramureș. Titlurile incitante dovedesc cum Anca Goja este mereu în căutarea esenței. Se vede că de fiecare dată își ia ca aliat cultura. Arma la îndemână ei este rigoarea profesională. Curiozitatea intelectuală face din Anca Goja un reporter cultural de referință pentru aceste vremuri. Cum mi-a fost dat să

citesc pentru prima dată multe din dialogurile de față, mărturisesc că, în sinea mea, am avut cuvenita reverență pentru reușita lor. Dacă în tumultul cotidian al vieții de redacție nu prea fac aprecieri cu argumente, acum am ocazia să spun că Anca Goja stăpânește arta dialogului cu identitate proprie. Neapărat glazurată cu muzică. De aceea, îmi permit să o numesc Anca dialogului. Deși se spune că articolele de ziar au soarta efemerului, dialogurile de față, adunate în carte, contrazic această părere. Ele stau între coperti cu orgoliul pietrelor din zidurile unei catedrale.

Un poet profetic

Ionel NECULA

Nu mai citisem de multă vreme o poezie de-a lui Adrian Botez. Rămăsesem blocat în azima „Crezurilor creștine”, și mă feream de alte adăstări în universul său liric, așa cum evităm să mai consumăm ciorbă de cartofi după ce ne-am terminat friptura din farfurie. Aș fi vrut să-mi mențin degustarea încercată cu cinci ani în urmă, când am fost fascinat de lirismul său cald, pios și plin de cucernicie.

Ce eroare! Adrian Botez nu scrie mai multe feluri de poezii și ștacheta, odată ridicată la o înălțime harică, rămâne necorborată pentru tot restul zbatărilor sale genuine. L-am regăsit și în volumul său de poezii *Cartea profețiilor* (Editura Rafet, Rm. Sărat, 2010), tot înfășurat, vorba poetului, în aceeași mantie de irizări ecumenice, de smerenie și de nestrămutată credință. Autorul chiar este fixat în rigorile bătrânei noastre credințe și nu este – știu asta și din numeroasele sale eseuri – clare, ferme și vaticinare - niciodată dispus la concesii și la negocieri, când e vorba de relația noastră cu Cerul. Adrian Botez este un fel de Justin Pârvu laic, care apără învățătura Hristosului celui viu de pe poziții profane, dar la fel de necruțător, de smerit și de încrezător în destinul acestui popor.

După deceniile comuniste de ateism agresiv și gonflat, mulți poeți s-au reîntors la tradiția creștină, la valorile bisericii ortodoxe, dar la fel de mulți o fac artificial, formal, teatral, neconvincător. Impostura se observă repede, pentru că nu e susținută de convingere și de trăire subiectivă. Cu Adrian Botez este altceva. La el credința și trăirea religioasă este chiar esența modului său de viață. „Nu pot fi supărat pe Tine, Doamne/ cât Tu ești ritmul vieții mele:/ indiscutabil mă vei duce-n toamne/ dar primăvara m-a spălat de rele...// și vin spre Tine-n dănțuiri ciudate/ tot risipind petalele pe trepte:/ cei din oglinzi râzând pe săturate/ mă încunună-n zodii

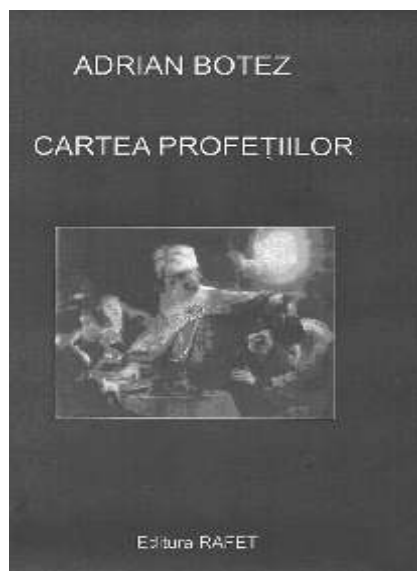
prea deștepte!// ...de-atâta blând roire de lumină/ s-a șters din frunte-mi scrisul cel de vină!” (*Artificii*)

A făcut din ideea sofianică, cea care ajută omului în trecerea vâmlor, măreție de arhitravă și, dacă Nae Ionescu vorbea despre funcția epistemologică a iubirii, Adrian Botez se interesează de funcția izbăvitoare a epifaniei și-a căutat la tot pasul arătările divinului. A cunoscut toată gama dezamăgirilor și s-a înfiorat de cursul ubuiesc, luat de mecanica devenirii - și nu o dată și-a reprimat însuși darul profeției: „Nu mai vreau să

profețesc nimic/ nu vezi – vine noaptea și-mi cade/ nasul în strachina cu/ somn/ce-mi tot zici de/ războaiele tale/ - de parcă n-ai vedea că/ nu mai prididesc cu atâtea/ hărțuieli – bușituri personale – unele/ monumentale// acuș e vară – și-i așa de frig/ de parcă Miezul Lumii a-nghețat”. (*Greva profetului*).

De unde vechile profeții anunțau venirea Celui mult așteptat, noile încercări profetice au rămas fără sacru și se resorb din vraștile acestei lumi. Cine avea de venit – a/ venit...

Structurată în patru cicluri: „Cartea profețiilor”, „Cartea glasurilor, gesturilor și tăcerii”, „Cartea descântecelor” și „Cartea apocalipsei”, volumul de versuri semnat de Adrian Botez dă seama de om, de neam, de raporturile noastre cu transcendența și de destinul nostru de ființe rostitoare, dar și impregnate de multe metehne și beteșuguri. A făcut din iubirea de neam un crez, o constantă, o obsesie - de care nu s-a despovărat niciodată. Suferă pentru toate lufturile trecerii noastre prin lume și se consternează de toată nepriceperea guvernanților noștri, insensibili la întronarea demnității românești. Are și soluția: „Neamul nostru vânvia/ Când Lumina va vedea:/ Pe Hristos când vom iubi/ Neamul ni-l vom mântui” (*Catren de copil*). Poate și de asta îl iubesc pe autor, îi urmăresc evoluția și-i aștept fiecare nouă carte, ca pe un balsam pentru ceasurile de restriște.

Verticalitate și adevăr

Dr. Dan BRUDAȘCU

O carte mai veche a cunoscutului ziarist Viorel Cacoveanu, intitulată *Istoria risipită*¹, peste care am dat cu totul întâmplător, a constituit pentru mine nu numai surpriza de a descoperi pasiunea autorului pentru abordarea unor subiecte istorice, de cele mai multe ori delicate și controversate, ci și de a ne găsi în fața unui intelectual patriot, care nu poate rămâne indiferent față de evenimente, situații sau întâmplări care aduc atingere demnității naționale și, nu în ultimul rând, identității noastre ca popor.

Viorel Cacoveanu nu numai că este deplin stăpân pe instrumentele scrisului, ci vădește și o benefică deschidere spre tot ceea ce privește țara și poporul său. De o manieră aproape ludică, cartea lui începe cu un capitol intitulat *Facerea după Biblie*, al cărui prim subcapitol poartă un titlu șocant: *La început a fost păcatul!* Acesta continuă apoi cu o serie de considerații legate de plaiurile strămoșești, abordând, din această perspectivă, chiar dacă nu întotdeauna cu citarea propriu-zisă a surselor comentate, diverse teorii legate de acest spațiu. Apoi, chiar dacă-i lipsesc uneori specializările istoricului de profesie, Viorel Cacoveanu ne vorbește despre daci și romani, apoi despre caracterul popoarelor, precizând că „popoarele slabe și credibile, lașe și lingușitoare, au fost doar decoruri în istorie, chiar dacă, uneori, au avut vulcanice răbufniri de orgoliu, încercând să se opună, să arate că există și că înseamnă ceva”. (p. 21)

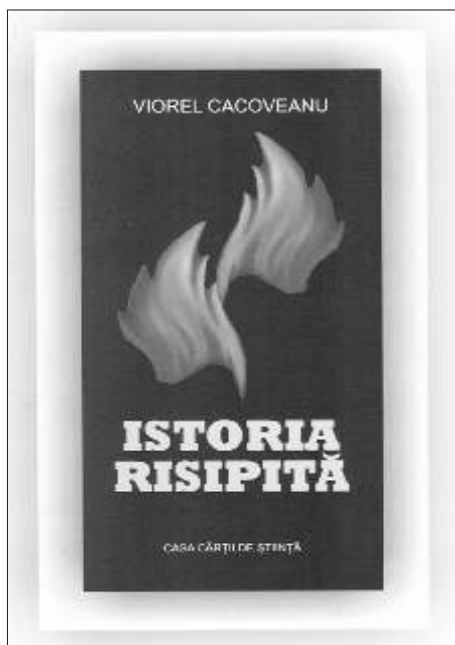
Pentru Viorel Cacoveanu, perioada cuprinsă între secolele XIII-XVIII din istoria poporului român echivalează cu începutul unui somn de moarte, încercând să explice absența românilor din cronicile și documentele istorice ale vremii. Odată cu cel de-al doilea capitol,

intitulat *Înaintași și întemeietori*, Cacoveanu intră efectiv în substanța propriu-zisă a istoriei naționale, recurgând, nu numai la date și tratate de istorie, ci și la valorificarea, cu inteligența intelectualului rafinat, a literaturii populare, tradițiilor și obiceiurilor acestui popor, grăitoare prin ele însele despre vechimea și complexitatea fenomenului românesc. Din acest incitant capitol, am reținut în mod deosebit textul cu titlul:

Trădarea e o tradiție?, care pornește din cele mai vechi timpuri și până la răsunătoarea trădare a generalului Pacepa. Despre acesta din urmă, Viorel Cacoveanu, cu riscul de a-și atrage din nou criticile mincinoase ale cavalerilor neadevărului, afirmă: „Pacepa nu l-a trădat pe Ceaușescu ca om, ci ca șef al statului și al armatei”. (p. 37)

În opinia lui Viorel Cacoveanu, odată cu secolul luminilor a început renașterea poporului român, problematică abordată în capitolul cu același titlu al cărții. În texte succinte, bine scrise, Cacoveanu face trimiteri la anul revoluției de la 1848, vorbește cu convingere despre spiritul european a lui Avram Iancu, îl numește pe Al. I. Cuza drept ctitorul României, scoate în evidență legătura dintre trădare și jug cu trimitere la cele întâmplate după trădarea dictatorului și venirea la conducerea României a unui șomer etc. Apoi, acordă un spațiu mai amplu Unirii celei Mari, care reprezintă, în opinia autorului, momentul de afirmare al României în spațiul european.

Cel de-al patrulea capitol este consacrat *Istoriei... nesincere*, care-i prilejuiește lui Cacoveanu apropierea în timp de evenimentele petrecute pe meleagurile românești după cel de-al doilea război mondial. El încearcă să descifreze și să înțeleagă contradicțiile fundamentale ale României, deși, în opinia noastră, nu credem că

1 CACOVEANU, Viorel, *Istoria risipită*, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2008.

autorul e mulțumit și convins că a pătruns până în cel mai tainic ungher al acestei spinoase teme. Cu argumente irefutabile, el își continuă excursul abordând ocupația teroristă a URSS, apoi dezvăluie, în subcapitolul *Vulpea din Carpați*, numeroasele crime săvârșite de o serie de lideri cocoțați în fruntea noului regim după 1945. Lista acestor secături este lungă și, așa adăuga eu, poate fi continuată cu numele unora dintre urmașii lor aflați în continuare în funcții din instituțiile statului post-decembriste.

Viorel Cacoveanu face o încercare de a prezenta, dintr-o perspectivă mai obiectivă și mai realistă activitatea și rolul jucat de Gheorghe Gheorghiu Dej în prima parte a existenței regimului comunist în țara noastră. Influențele pe care le oferă, în acest scop, nu reușesc să-l exonereze pe Dej de multe din abuzurile și atrocitățile în timpul domniei sale. Tot un fel de încercare de a-l prezenta dintr-o altă perspectivă pe liderul din Scornicești întreprinde Cacoveanu în subcapitolul cu același titlu. Apoi, el subliniază rolul nefast al Elenei, cu referire directă la activitatea dezastruoasă pe plan politic și național pe care a avut-o acest odios personaj pentru că, așa cum spune autorul: „Nici unul din marile servicii secrete ale lumii – CIA, KGB, Mosad – nu-i puteau face atâta rău, nu-l puteau compromite¹ și distruge, așa cum a făcut-o Elena”. (p. 79)

În continuare, Viorel Cacoveanu adastă asupra perioadei 1968-1989 și vorbește despre o comedie vitriolantă cu trimitere la personaje și evenimente pe care le-a cunoscut din perioada de dinainte de 1989. Lista este lungă, dar alcătuită riguros, cu acțiuni și fapte de mare gravitate și responsabilitate prin implicațiile nefaste pe care le-au avut asupra destinului acestui popor.

Capitolul cinci al cărții sale este unul extrem de amar pentru autor, care-și revarsă aici multe și justificatele lui nemulțumiri față de cele întâmplate în România după 1989. După ce vorbește despre suferința ca destin, Cacoveanu consideră anul 1989 o mare și ultimă rată pentru destinul poporului român. Apoi, el subliniază implicarea directă a URSS și SUA în ceea ce unii mai numesc astăzi Revoluția României,

pentru ca apoi să evidențieze primele roade ale acestei lovituri de stat. Autorul afirmă, cu numeroase argumente credibile, că UDMR este o forță politică ostilă României. Același curaj îl dovedește și atunci când numește CDR drept cacealma democrației din România. Cacoveanu ne oferă apoi câteva mostre dintr-o democrație din import și ne atrage atenția asupra erorilor politice extrem de grave la început de mileniu. Rând pe rând, el vorbește despre furt și escrocherie, sancționarea milogilor din viața politică românească, se revoltă împotriva prizonierilor dosarelor și pune sub lupa sa critică corupția puterii judecătorești din această țară. În opinia sa, de situația dramatică în care se află astăzi România se face vinovat însuși electoratul, întrucât în oglinda directă a acestuia sunt aleșii acestuia de la diverse nivele. La fel de interesante și incitante sunt și textele despre lupta de clasă, urmașii lui Molotov ș.a.

Ultimul capitol al cărții este după părerea noastră și cel mai acid și chiar vitriolant întrucât el este consacrat culturii... inculturii. Viorel Cacoveanu nu rămâne indiferent față de disprețuirea valorilor naționale, se preocupă de felul cum scriu marii gazetari, afirmă că nu există o literatură de sertar, pretinsă a fi fost scrisă de așa-zisa intelectualitate de elită post-decembristă. Apoi vorbește de opera literară ca afacere și scrie un text dur la adresa culturii... inculturii, luând atitudine și față de cele întâmplate la Uniunea Scriitorilor. Chiar dacă nu o spune răspicat, autorul se revoltă împotriva atitudinii instituțiilor teatrale față de piesa românească și dramaturgii autohtoni². Apoi, cu înțelegere, vorbește despre destinul potrivit a lui Petru Dumitriu și pune la stâlpul infamiei găștile literaturii (cu susținerea criticii) post-decembriste. Nu în ultimul rând, se revoltă față de practicile rușinoase ale unor așa-ziși critici literari și atitudinile acestora de cultivare și promovare a non-valorii³.

Și restul textelor cărții pe care o prezentăm sunt scrise în aceeași cheie critică, autorul dovedindu-se neîmpăcat față de cele ce se petrec, ilogic și nefiresc, în viața și cu viața românilor.

1 Se referă la soțul ei, Nicolae Ceaușescu.

2 Reamintesc aici că, scoși abuziv de pe afișele teatrelor din întreaga țară, o serie de dramaturgi importanți ca Marin Sorescu, D.R. Popescu, Ecaterina Oproiu, Tudor Popescu etc., sub pretextul penibil, de-a dreptul proletcultist și demagogic, că fuseseră jucați în perioada comunistă, dar, în realitate, pentru a face loc unor impostori, unor dramaturgi de duzină, din țară sau de peste hotare sau unor autori străini de mână a doua, au fost nevoiți să se constituie în Asociația Dragon (Dramaturgi goniți), la Sfântu Gheorghe (Covasna).

3 În România post decembristă au apărut și așa zișii critici simbriași. Contra unor sume de bani și altor beneficii, unii dintre aceștia (inclusiv din Cluj-Napoca) scriu prefețe sau recenzii superlaudative pentru autori și cărți mediocre, ajungând să ridice niște nuliități infatuate și găunoase la nivel de autori de referință pentru anumite generații.

Un acerb atac lansează Cacoveanu, în textul intitulat *Intellectualii și politica*, fiind necruțător față de toți acei intelectuali români, care, de-a lungul anilor, indiferent de regimul politic, au cochetat și profitat de pe urma relațiilor cu și susținerii din partea celor aflați la putere.

Capitolul final al cărții, intitulat *Epilog* evidențiază o parte dintre sentimentele și trăirile unui autor vertical¹, deci incomod, și pune la stâlpul infamiei atitudinii și practici care subliniază abuzuri, ilegalități și infinite mizerii legate

de numele unor lideri politici actuali. Cartea se încheie cu o mărturisire cu numeroase accente pesimiste și de neîncredere, impuse de degringolada care, în cazul istoriei române, este de parte de a se fi încheiat.

Istoria risipită a lui Viorel Cacoveanu este o carte document, care probează convingător că n-au dispărut complet intelectualii verticali și demni din această țară, intelectuali a căror singură și nobilă preocupare rămâne rostirea adevărului despre trecutul și prezentul acestei țări.

Schiță pentru un portret: Laurențiu Orășanu

Antoaneta TURDA

Dacă în numărul 3 (38)/2010 al revistei „Familia Română” m-am oprit asupra volumului antologic *Zâmbete de peste Ocean*, de data aceasta atenția mi se îndreaptă către volumul de proză *Autorul*, al scriitorului Laurențiu Orășanu, volum care face și el parte, din aceeași donație amintită în acel număr al publicației băimărene.

Cunoscut de câțiva ani în mediul literar românesc de pretutindeni, atât prin intermediul revistei lunare de cultură *Conexiuni* (New York) cât și grație volumelor: *Canadiana*, *Cronica lui Ipse și alte Valentine: umor*, *Dedicații new-yorkeze: umor*, *Dicționar cu umor geto-dacic*, *Picături de ploaie în deșert: poezii*, scriitorul român naturalizat în SUA, după un „stagiu” de câțiva ani petrecut în Canada, nu pare a ne propune nimic spectaculos, la prima vedere, pentru că această carte adună între copertile sale, de fapt, o experiență existențială aparent banală, aspect care însă, ascunde sub o pojghiță subțire, acele rare trăiri interioare ce ajung la cotele maxime doar la acei indivizi care, cu o sensibilitate ieșită din comun, reușesc să perceapă miezul realității înconjurătoare.

Pendulând între real și fantastic cu un echilibru emoțional bine dozat, capabil să exerseze ochiul în a fotografia viața, așa cum e ea, cu lumini și umbre, *AUTORUL* se prezintă oarecum singur, chiar din prima schiță *Alitalia AZ074* printr-o mărturisire: „Încerc să-mi agăț privirea de orice mișcă în jurul meu”, destăinuire făcută pe fundalul unei călătorii cu avionul în care fiecare pasager, prin individualitatea pe care o simbolizează în amalgamul uman, atrage atenția într-un fel sau altul, ducând, inevitabil la concluzia care, de altfel, pe Laurențiu Orășanu l-a însoțit pe întreg parcursul creației: „Fiecare dintre vecinii mei, ...merită o proză scurtă...”. Ghidat de un crez atât de profund și folosind ca simbol al inițierii călătoria, iar

ca simboluri umane partenerii de călătorie dintr-un avion cu destinația Italia, *AUTORUL*, deși terorizat de ideea că avionul se poate prăbuși oricând, se încapățânează să rămână prompt pe baricadele vieții surprinzătoare în totalitatea ei, cuprins de frenezia dată de bucuria de a trăi, într-o lume nu tocmai senină, dar în care răsul este întotdeauna salvator, chiar și atunci când

1 Nu ne-ar mira deloc ca autorului să i se aplice de unii critici și exegeți și epitetul de naționalist, deoarece, în viziunea acestora, este un păcat de neiertat să îți iubești țara și să-i aperi valorile. O vor face, cu siguranță și spre a nu risca să-și compromită șansele de a mai beneficia de vreo bursă Soros sau alte stipendii și avantaje oferite de cei care au interesul punerii la zid a acestei țări și acestui popor prin intermediul cozilor de topor apărute chiar din sânul lui.

biciuiește așa cum se întâmplă în schițele *Băscu ajunge sus de tot*, unde comicul de situație este debordant, sau în schița cu valențele unei piese de teatru *Judecată la rece - scenariu din cartierul de sud-vest* - în care folosirea tuturor resurselor comice (de limbaj și situație) precum și senzațiile olfactive sunt adevărate delicii de lectură.

Balcanic în structura sa scriitoricească și în crearea atmosferei narative, chiar dacă vine din sfera precisă a informaticii ca meserie, Laurențiu Orășanu se lasă în vraja când ludică, când tragică, a vieții, îmbătat de valurile care îl poartă în lume, căutându-și ca mulți alți români, „norocul” departe de țara natală, tentativă care însă se soldează cu experiențe traumatizante, asemeni celor prin care trece eroul omonim din Război cu mici, care, ajuns, la un moment dat la localul Casa Transilvană de pe îndepărtatul pământ american, se simte profund solidar cu nostalgicul monolog hamletian al Domnului Mătăluță: „Mici și grătare fără muzică, ăsta e un fel de n-ar mai fi! Clienții au început deja să se plângă: ciorba e fadă, ardeii nu pișcă, salata de icre are gust de salată de vinete, aia de vinete are gust de salată de icre, și câte și mai câte. Ei nu și-au dat seama, dar eu știu care-i cauza: le lipsise muzica, antrenul, programul. Ce mai, ăsta-i începutul sfârșitului!” Periplul prin lume este așadar, racordat mereu la România care stă cuibărită, undeva, în ungherele creierului, fie prin acele senzații olfactive ce duc cu gândul la creația lui Proust, fie prin tot felul de imagini înregistrate în memorie și care, periodic apar, asemeni unor instantanee fotografice ce se derulează continuu în fața ochilor și care sunt receptate, din afara țării, cu mult mai multă nonșalanță decât din interiorul ei, înlocuind astfel posibile revolte cu situații hilare cum sunt cele din din schița *Voi fi pe veci a ta!* în care poantele izvorâte din situații comice se îmbină perfect cu savuroase comentarii politice mondiale, mulate perfect la absurdul cotidian românesc și general, aceste reflecții istorice trasând repere cronologice exacte într-o carte ce pare atemporală: „Rușii boicotaseră și ei Olimpiada americanilor de la Los Angeles. Românii, imparțiali, luaseră medaliile americanilor la Moscova, ale rușilor și nemților democrați la Los Angeles. Benzina se mai scumpise doar o dată, dar crescuseră cozile la benzinării.”

Captivat de aventura existențială, Laurențiu Orășanu trece nestingherit prin timp și spațiu, singura sa preocupare părând a fi observarea foarte atentă a oamenilor ce compun acest univers prin care Autorul circulă, străbătând și cele

mai ascunse drumuri care însă sunt capabile să releve locuri în care întotdeauna se poate petrece ceva interesant, așa cum se întâmplă în halta Munteni din schița *Visul* în care realitatea alunecă spre vis și invers. Drumurile sale inițiatice, ducându-l oriunde, naratorul-martor al istoriei asistă, deseori, la scene sau dialoguri pe care le consemnează asemeni unui ziarist conștiincios în *Integrarea europeană-Reportaj din Piața Obor* și *Ce înseamnă pentru dvs. Legea lustrăției? - sondaj realizat la fața locului, locul fiind diferit* -, schițe în care omul simplu, prin reacțiile sale, nu dezvăluie altceva decât neputința sa în fața jocurilor politice de tot felul, neputință care, tratată totuși cu umor, pare neînsemnată, așa cum o demonstrează dialogul dintre Reporter și Domnul cu crenguța din *Integrarea europeană - Reportaj din Piața Obor*:

„Reporterul: Acum, că suntem ca și integrați în Uniunea Europeană, nici nu vă mai întreb dacă e bine sau rău, vă întreb cât e de bine pentru dumneavoastră? Ia să vedem, domnul cu crenguța...vreau să spun cu bradul ...

Domnul cu crenguța: Eu, unul, intru în Europa cu gândul la Crenguța mea. Vedeți, domnu' reporter, mie mi-e mai ușor să mă integrez cu Europa, decât cu Crenguța...

Reporterul (nerăbdător): Ce are, domnule, Europa, cu Crenguța dumatăle?

Domnul cu crenguța: Are, domn' reporter, are, cum să n-aibă? Dacă, în UE, România- cum aș fi eu, ca să înțelegi- România-cum aș fi eu, ca să înțelegeți - România e tratată cu refuz de Olanda, cum sunt tratat eu de Crenguța? Dacă ne pune să scuturăm săptămânal sau zilnic? Dacă ne impune la toți să avem de Crăciun bradul întreg, ei? Vezi că are? Vezi că integrarea rămâne doar pe hârtie sau doar în lift? ... Păi, dacă Olanda, care e așa de mică, ne refuză ajutorul, la ce să ne așteptăm când ne-om oferi ajutorul Angliei sau Franței sau Germaniei?”

Absorbind, asemeni unui burete, tot ce e în jurul său, AUTORUL pornește așadar într-ale scrisului cu hotărârea de a relatea, fără a se folosi de „elevatele” trucuri narative postmoderniste, tot ce se poate relatea din fascinanta realitate românească. Odată hotărârea luată, Laurențiu Orășanu pornește pe drumul sinuos al scrisului, debarasându-se de orice clișeu ce ar putea umbri naturalețea scriiturii ce transformă realitatea care nu întotdeauna e frumoasă, într-un univers epic fascinant în care prezența scriitorului se face mereu simțită ca martor ocular printr-un dialog constant cu cititorul pe care îl provoacă prin mărturisiri ce scot la iveală toate frământările și capcanele creației și ale receptării ei de către

public: „S-ar putea ca ideea acestei cărți să nu fie o idee bună. S-ar putea ca, la sfârșit, cititorul să nu exclame admirativ: «Halal idee! Mie nu mi-ar fi trecut prin cap așa ceva!» Dar, ca să ajungă acolo, la exclamație, un cititor ar trebui să citească tot. Tot-tot. Până la ultima pagină. Iar dacă ar citi toată cartea, înseamnă că ar putea cădea în capcana întinsă de autor. Altfel, nu. Pentru că se știe că un autor este de fapt un vânător care se bazează pe curiozitatea cititorului. Curiozitatea îl împinge pe cititor, în majoritatea cazurilor, la majoritatea cărților, să citească până la sfârșit. Faptul că el, cititorul, constată, până la urmă, că nu a fost nicio idee sau că o fost o idee bună, sau una proastă, este absolut irelevant. Scopul autorului a fost atins. A nimerit drept la țintă: cartea sa a fost citită. Și acesta e singurul lucru care contează pentru un autor.” Plasată chiar la începutul microromanului ce dă titlu volumului apărut în București, la Editura Criterion Publishing în 2010, această confesiune de la pagina 61 marchează cu adevărat prezența Autorului în amalgamul tipologic al tuturor personajelor, din paginile precedente și următoare. Această voce care, ca existență individuală nu pare a avea nimic distinct, ea părând a purta doar pecetea unei vieți monotone, scurse sub regimul dictatorial din România, este cea a copilului, adolescentului și maturului Autor care s-a format pornind de la o convingere fermă: aceea că „un autor adevărat trebuie să aibă doar școala vieții” pentru că numai astfel cărțile pot colcăi de viață, surprinzând vibrațiile umane ce dau sens existenței. Asumându-și cu toată răspunderea rolul de martor al vremurilor în care trăiește, menirea Autorului este, asemeni datoriei ostășești, o misiune care trebuie împlinită, indiferent care e prețul impus condiției artistului, detaliat dezbătută în schița *Maestrul, Muzele și gogonelele*. Dezbaterea pe marginea ideii de artă și a rolului artistului în societate, este una obsedantă, ea revenind fragmentar, pe tot parcursul volumului, sub diverse ipostaze: fie sub cea directă a Autorului însuși, fie a celor din imediata lui apropiere cum ar fi bibliograful, obligat să cerceteze fără a interacționa însă cu personajele și evenimentele pe care le cercetează, sau dactilografa a cărei libertate de mișcare poate deveni de-a dreptul manipulatorie. Asocierea creației cu ideea de libertate este pentru Autorul Liță Zidaru o ocazie unică de a percepe libertatea creației în maniera tipică marilor scriitori care scriu în așa fel încât fiecare pagină a cărților să aibă „o picătură de otravă abil pregătită de autor, dozată astfel încât să i creeze lui, cititorului, dependența”, gest nu fără

posibile urmări din diverse direcții asupra autorului care, arogându-și anumite libertăți își asumă, totodată responsabilități majore în relația sa cu o anume categorie de cititori și vrând-nevrând, cu exponenții criticii literare (eventualitatea existenței binomului creator-critic îi prilejuiește, la un moment dat, autorului, un adevărat exercițiu al ironiei și parodiei, trăsături pe care cititorul cunoscător al lui Laurențiu Orășanu, le știe foarte bine din volumele precedente). Surprinderea, în aceleași „clișee fotografice”, ca și proza scurtă, a realității (cu mențiunea că în microromanul *Autorul* realitatea imediată este limitată doar la spațiul românesc) este făcută parcă cu mai multă grijă pentru detaliile menite a nu lăsa pradă uitării momentele tipice societății românești aflate sub comunism: cozile la alimente, spectacole festive la care mulțimea participa entuziastă fiind stimulată de nechezol, cantinele muncitorești în care se mânca în Postul Paștelui carne iar în rest „zeamă lungă de cartofi” etc. Crâmpiele de viață surprinse de „scriitorlâcul” pe care Bedros Horesangian, în „Cuvântul înapoi” îl elogiaza tocmai pentru spiritul său ascuțit de observație, ies de sub pana scriitorului cu aceeași dezinvoltură pe care o au personajele în viața de zi cu zi, naturale miraculos redată în dialoguri savuroase cum e cel dintre Autor și milițianul Dună, ei fiind, de fapt, cei doi poli între care pendulează tot ce e relatat în această carte: Ficțiunea, al cărei deziderat este Libertatea și Realitatea care stă sub semnul Constrângerii: „–Măi scriitorule, tu chiar nu înțelegi? O lume fără principii e ca orașul ăsta fără noi, Miliția. Și-ar face toți de cap. Păi, tu nu te piși, măi, contra vântului, nu stai în fața șefului și nici la coada calului. Nu găsea alte teme, din realitățile noastre de care nu ne mai vedem capul, decât să cânte ca cum ar fi vorba de Șefu?” Subtilul și permanentul joc dintre Ficțiune și Realitate, care nu este, până la urmă decât o farsă inventată de convențiile umane, trece prin fața ochilor cititorilor încântându-l chiar dacă, deseori, tot ce e relatat e dureros de trist pentru că totul se desfășoară pe fundalul politic în care mica Românie, pe lângă spiritul ei balcanic nepăsător, mai are și ghinionul de a fi la răspântia unor drumuri care mereu au provocat, într-un fel sau altul, jocul Marilor Puteri.

Derulată în limitele acestei vieți în peisajul geo-politic mai sus amintit, desigur că existența ARTISTULUI este pusă sub semnul întrebării, el devenind o pradă ușoară dacă nu are abilitatea de a trece peste capcanele ce i se întind la tot pasul, ele putându-i fi fatale, așa cum se întâm-

plă cu Liță Zidaru, mort dintr-o eroare, la Revoluția din decembrie 1989.

Scrisă cu multă dragoste pentru România, așa cum e ea, cu bune și rele, Laurențiu Orășanu propune prin această carte, foarte bine construită compozițional (demnă de remarcat în acest sens este rigoarea și dezinvolvura scriiturii precum și puterea de a concentra esențialul fiecărei proze și a fiecărui capitol al microromanului) pe de-o

parte, o dezbatere pe marginea situației unei țări care, din cauza marasmului social, este părăsită de mulți dintre români, iar pe de altă parte, o altă dezbatere privind chestiunea dezrădăcinării de pământul natal, ținut a cărui amintire fermecătoare, mai ales din depărtare, nu mai păstrează decât lucrurile, dacă nu frumoase, măcar nostime, determinându-ne, poate după multe răătăciri, să-l iubim până la urmă.

Sfântul Sinod al BOR a aprobat canonizarea mitropolitului Andrei Șaguna

În ziua de 21 iulie 2011, în Sala Sinodală din Reședința Patriarhală, sub președinția Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, a avut loc ședința de lucru a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

În deschiderea lucrărilor, după oficierea slujbei de Te Deum în Catedrala Patriarhală, ierarhii au participat la slujba de pomenire a părintelui arhimandrit Arsenie Papacioc, trecut la Domnul în ziua de 19 iulie 2011.

Dintre hotărârile luate menționăm:

Sfântul Sinod a aprobat canonizarea mitropoliților Transilvaniei Andrei Șaguna (cu zi de pomenire la 30 noiembrie) și Simion Ștefan (cu zi de pomenire la 24 aprilie), ca urmare a propunerilor sinoadelor mitropolitane ale Mitropoliei Ardealului și Mitropoliei Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului.

„Șaguna a devenit mângâierea, speranța tuturor românilor și pentru cei din strana dreaptă, și pentru cei din strana stângă, și pentru cei greco-orientali, și pentru cei fără rădăcini confesionale. Pentru ca să întăresc spusele pe care le-am exprimat aici, că toți românii îl iubeau și venerau pe Șaguna, în încheiere, amintim aprecierile unor bărbați care vorbesc despre Andrei Șaguna cu admirație și venerație. Între aceștia sunt: nemuritorul patriot Vasile Lucaciu, cleric greco-catolic, care pentru sentimentele lui patriotice a fost amenințat cu caterisirea, de episcopul Ioan de la Gherla, iar al doilea a fost poetul, filosoful și dramaturgul Lucian Blaga. Dumnezeu să-i rânduiască un loc în rândul sfinților ierarhi ai lui Hristos!”, a scris IPS Justinian, arhiepiscopul Maramureșului și Sătmăruului în „Ziarul Lumina”.

Biserica Ortodoxă Română a stabilit ritualurile și slujba de cinstire a Sfântului Mare Ierarh Andrei Șaguna, icoana, acatistul și rugăciunea sfântului. În slujba de pomenire, acesta este numit „Andrei cel Mare și Sfânt, păstorul cel bun și înțelept”, iar rugăciunea îl invocă pe sfânt ca „neînfricat apărător al ortodoxiei, înțelept teolog al adevărului mântuitor, cunoscător și tâlcuitor al Sfințelor Scripturi, luminează aprinsă din lumina lui Hristos”. Președintele Comisiei Sinodale pentru canonizarea Sfinților Români, IPS Mitropolit Dr. Laurențiu al Ardealului consideră că Andrei cel Mare și Sfânt este un „sfânt al Ortodoxiei ecumenice”, iar acatistul ne îndeamnă „să-i aducem laude ca unui nou apostol al lui Hristos” pentru toate faptele sale care au întărit Biserica Ortodoxă Română. Un model de abnegație și uitare de sine, de sacrificiu și devotament față de Biserică și binele comun al neamului și umanității, Șaguna, monahul și arhiereul, a salvat și apărut Ortodoxia transilvană, nu polemic, ci constructiv. A fost sufletul reconstrucției unei biserici, în același timp, tradiționale și moderne, apostolul și îngerul învierii unui neam și al unei biserici.

Demersurile pentru canonizarea mitropolitului au fost inițiate de Universitatea Andrei Șaguna Constanța încă din anul 1993. Iar pentru rolul important pe care l-a avut în dezvoltarea educației, vieții spirituale și culturii, UNESCO a declarat anul 2008, în care s-au împlinit 200 de ani de la nașterea Marelui Ierarh, „Anul Șaguna”.

BIROUL DE PRESĂ AL BOR

FILE DE ISTORIE

Câteva aspecte din perioada ființării Regimentului II românesc de graniță de la Năsăud (1762-1851)

Muzeograf Dan PRAHASE

Muzeul Grăniceresc Năsăudean

Clădirea care adăpostește astăzi colecțiile muzeului din Năsăud este fosta cazarmă a Regimentului II românesc de graniță. După cum afirmă Valeriu Șotropa, acest regiment (înființat în anul 1762 de către împărăteasa Maria Tereza) a devenit, din punct de vedere geografic, ultimul regiment de graniță (al 17-lea) și se situa la extremitatea de nord-est a șirului de regimente. Acest șir era extins pe toată frontiera meridională și pe o parte din frontiera de răsărit a Imperiului Habsburgic. Motivele militarizării erau atât de natură militară, cât și de natură economică, politică, fiscală, demografică, sanitară etc.¹. Valeriu Șotropa analizează pe larg motivațiile monarhiei habsburgice. Nu vom aminti aici decât o parte dintre ele: intenția Curții vieneze de a avea în locuitorii români militarizați (și scăpați astfel de iobăgie sau de alte abuzuri exercitate împotriva lor de magistratul bistrițean) ostași viteji și loiali, tendința Habsburgilor de întărire a Bisericii unite prin obținerea de noi credincioși, stăvilirea contrabandelor și oprirea pătrunderii epidemiilor în Imperiul Habsburgic, împiedicarea emigrărilor masive, obținerea de noi mijloace de asigurare a ordinii publice etc. Însă un motiv de primă importanță – chiar dacă nu era afirmat în mod deschis – era intenția Casei de Habsburg de a obține o forță importantă (din locuitorii militarizați), fidelă Curții de la Viena, prin intermediul căreia să contribuie la slăbirea poziției nobilimii din Transilvania. Și asta deoarece, în special la

început, nobilimea dorea revenirea la o Transilvanie autonomă. Care au fost însă efectele – directe și indirecte – ale militarizării pentru po-

Muzeul Grăniceresc Năsăudean - fosta cazarmă (Șvarda) a Regimentului II Românesc de graniță cu sediul la Năsăud (1762-1851)

pulația românească? Ele au fost importante și numeroase. Amintim: creșterea numărului de români liberi, sporirea numărului de români care erau capabili să joace un rol în armată, cler, administrație și învățământ, îmbunătățirea nivelului cultural și a situației economice a populației române din teritoriile militarizate, impulsivitatea luptei de emancipare socială și națională a românilor transilvăneni².

Militarizarea s-a efectuat în trei etape: în 1762-1763, în 1764 și în 1783 (ultima etapă, care s-a încheiat cu militarizarea localităților de pe Valea Bârgăului)³.

1 Valeriu Șotropa, *Districul grăniceresc năsăudean*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1975, p. 60-61.

2 *Ibidem*, p. 61-64, 11-12.

3 *Ibidem*, p. 74-77.

Adrian Onofreiu și Ioan Bolovan scot la lumină, în cartea „Contribuții documentare privind istoria regimentului grăniceresc năsăudean”, un manuscris al căpitanului Karl Klein, intitulat „Istoria de arme a Regimentului cezaro-crăiesc grăniceresc de infanterie nr. 17 național român transilvănean”¹. Această istorie este deosebit de importantă pentru studierea din punct de vedere militar în primul rând (dar nu numai) a campaniilor și bătăliilor duse de Regimentul II românesc de graniță.

Ca structură, regimentul năsăudean era alcătuit din douăsprezece companii repartizate pe patruzeci și patru de localități, după cum urmează, conform ultimei reorganizări (cea din 1816):

- Compania I: Monor, Rușii Munți, Gledin, Morăreni;
- Compania a II-a: Budacul-Român, Nușfalău, Șieuș, Ragla, Sântioana;
- Compania a III-a: Tiha Bârgăului, Prundu Bârgăului, Mureșenii Bârgăului, Bistrița Bârgăului;
- Compania a IV-a: Josenii Bârgăului, Susenii Bârgăului, Rusu Bârgăului, Mijlocenii Bârgăului;
- Compania a V-a: Rodna, Maieru, Ilva Mare, Șanț;
- Compania a VI-a: Sângeorz-Băi, Sânosif (Poiana Ilvei), Măgura Ilvei;
- Compania a VII-a: Feldru, Ilva Mică, Leșu;
- Compania a VIII-a: Rebrîșoara, Rebra, Nepos, Parva;
- Compania a IX-a: Năsăud, Salva;
- Compania a X-a: Telciu, Coșbuc (Hordou), Bichigiu, Romuli;
- Compania a XI-a: Zagra, Poienile Zăgrii, Aluniș (Găureni), Suplai;
- Compania a XII-a: Mocod, Runcu Salvei (Runc), Mititei².

Din cele patruzeci și patru de comune foste militarizate, patruzeci și două se găsesc pe teritoriul actualului județ Bistrița-Năsăud, iar două (Morăreni și Rușii Munți) pe teritoriul actualului județ Mureș.

Karl Klein menționează și localitatea Coșna (actualmente pe teritoriul județului Suceava) ca făcând parte din compania a V-a, dar

precizează că locuitorii acestei localități erau neînarmați și că plăteau impozitele principatului prevăzute în cazul locuitorilor liberi³.

În ceea ce privește campaniile militare duse de Regimentul II românesc de graniță, sunt de amintit bătălii purtate împotriva prusacilor, a turcilor și îndeosebi împotriva francezilor.

Bătălia de la Arcole (15-17 noiembrie 1796)

În anul 1796 Europa începe să pronunțe cu uimire un nume: cel al generalului francez Bonaparte. După cum ne spune E. V. Tarle, Bonaparte, remarcat în timpul Revoluției din Franța, vine cu propunerea ca, spre a încerca să mute războiul din apropierea granițelor franceze, să deschidă un nou front de luptă în Italia. Cu alte cuvinte, viitorul împărat Napoleon I (care la 1796 era un general de 27 de ani, specializat în artilerie) susține în fața Directoratului (pe atunci organul politic conducător în Franța) declanșarea unei campanii a trupelor franceze împotriva posesiunilor Imperiului Habsburgic din Italia. Având acceptul Directoratului, Bonaparte își alcătuiește și își echipează – în măsura posibilităților – o armată și pornește la luptă. Este ceea ce este cunoscut sub numele de „Campania din Italia”. Rând pe rând, trupele habsburgice sunt înfrânte. Generalul imperial Wurmser, și el învins, este nevoit să se închidă în localitatea Mantua. În ajutorul lui Wurmser vine o armată habsburgică condusă de generalul baron Alvinczy⁴. Conform relatărilor lui Karl Klein, Alvinczy aduce cu el și batalioane combinate, formate din soldați ai regimentelor românești de graniță de la Orlat (Regimentul I) și Năsăud (Regimentul II). Cele două armate (habsburgică și franceză) sunt față în față pe podul de la Arcole, situat peste râul Alpone. Alături de batalioanele românești combinate, în zona Arcole și în împrejurimi erau și trupe austriece și croate. Bătălia începe în ziua de 15 noiembrie 1796.

Generalul Bonaparte nu era acolo la momentul debutului luptei. Trupele franceze atacă podul, dar sunt respinse, iar generalii Verdier, Bon, Lannes și Verne sunt răniți. Atunci atacă podul generalul Augereau, în fruntea a două batalioane de grenadier. Ei reușesc să înfigă drapelul francez la mijlocul podului. Se aud însă strigătele ofițerilor români: „Pușcați, pușcați Vitejilor”. Imediat, grenadierii sunt nimiciți de o ploaie de gloanțe și acoperă podul cu trupurile lor⁵.

1 Adrian Onofreiu, Ioan Bolovan, *Contribuții documentare privind istoria regimentului grăniceresc năsăudean*, Editura Enciclopedică, București, 2006.

2 *Ibidem*, p. 59-60; vezi și Valeriu Șotropa, *op. cit.*, p. 104.

3 Adrian Onofreiu, Ioan Bolovan, *op. cit.*, p. 59-60.

4 E. V. Tarle, *Napoleon*, Editura Pentru Literatură Universală, 1964, p. 35-43.

5 Adrian Onofreiu, Ioan Bolovan, *op. cit.*, p. 134-137.

Tot Karl Klein menționează că în acel moment ajunge acolo generalul Bonaparte; acesta descalecă și se aruncă el însuși cu drapelul în mână, în fruntea grenadierilor, spre pod. Însă, cu toate acestea, trupele imperiale nu se retrag, ținesc fără încetare, iar Bonaparte este luat pe sus în momentul retragerii grenadierilor și cade în mlaștină. Sesizând dificultatea majoră a trupelor franceze, colonelul conte Brigido ordonă batalionului român să atace podul spre a urmări inamicul. Contraatacul românilor este oprit însă de trupele franceze care strigă: „Salvați-l pe general!”¹. Este foarte probabil că acest atac francez înverșunat și disperat l-a salvat pe Bonaparte de a fi ucis de glonțul provenit de la vreun trăgător de elită năsăudean. Și atunci ar trebui să ne întrebăm cum s-ar fi scris mai departe istoria dacă viitorul împărat Napoleon I ar fi murit în acea zi de 15 noiembrie 1796 de mâna năsăudenilor!

La miezul nopții – reluând mai departe prezentarea lui Karl Klein – Bonaparte a ordonat evacuarea localității Arcole și retragerea. În ziua următoare au fost atacuri de ambele părți, trupele imperiale zădărniciind mai multe tentative ofensive ale generalilor Augereau și Bonaparte. Augereau a încercat să-i gonească pe grăniceri din pozițiile lor cu grenade, însă fără succes. În noaptea de 16 spre 17 noiembrie posturile austriece n-au observat că francezii construiesc un pod pe afluentul râului Alpone. Când și-au dat seama, se luminase deja de ziua iar francezii apucaseră să treacă acest pod. O companie din cel de-al treilea batalion român atacă aceste trupe franceze, dar este respinsă. Lupta continuă cu înrâncenare, iar Arcole este din nou atacat de trupele franceze în jurul orei trei după amiază și în cele din urmă cucerit. Trupele imperiale sunt nevoite să se retragă spre San Bonifacio.

În raportul său către Directorat, generalul Bonaparte evidențiază forța de care a dat dovadă al doilea batalion grăniceresc românesc. El remarcă faptul că doar vitejia ieșită din comun arătată de acest batalion l-a făcut să nu poată încercui și zdrobi în totalitate armata austriacă². După cum remarcă Carol Göllner, deoarece generalul Bonaparte nu cunoștea componența et-

Expoziția de istorie: 1. Ladă de valori aparținând Regimentului II de graniță de la Năsăud (începutul sec. XIX); 2. Pistoale cu cremene și capsă (sec. XVIII-XIX); 3. Sabie de ofițer din regimentul de la Năsăud (prima jumătate a sec. XIX); 4. Grăniceri din regimentul de la Năsăud la 1762 (reproducere după Gustav Amon von Treuenfest)

nică a acestui batalion „îndrăcit”, i-a considerat pe apărătorii podului de la Arcole „nemți”. După afirmațiile cronicarilor, Napoleon ar fi spus că, dacă ar avea un astfel de batalion, ar ajunge în trei zile la Viena³.

În urma bătăliei de la Arcole au murit trei sute nouăzeci și cinci de grăniceri români din ambele batalioane dar – după cum afirmă Karl Klein – armata imperială a putut fi astfel salvată de la încercuire⁴.

Florian Mureșianu relatează povestea unui strămoș al său care, povestind despre bătălia de la Arcole, menționează că degeaba au încercat grănicerii năsăudeni să-l împuște pe Napoleon pe pod. Nu l-au nimerit deoarece pe Napoleon nu-l putea prinde plumbul⁵.

O altă relatare a aceluiași Florian Mureșianu vorbește despre o patrulă de grăniceri din care făcea parte și acel strămoș al său. Această patrulă s-a rătăcit într-o pădure și, după câteva zile în care răbdaseră de foame, au împușcat ciori pe le-au fript și le-au sărat. În acest mod și-au astâmpărat foamea. În cele din urmă, fiind prinși de trupe franceze și duși înaintea lui Napoleon Bonaparte, grănicerii au spus că acesta a vorbit cu ei românește⁶.

1 *Ibidem*, p. 137-138.

2 *Ibidem*, p. 138-141.

3 Carol Göllner, *Regimentele grănicerești din Transilvania 1764-1851*, Editura Militară, 1973, p. 133.

4 Adrian Onofreiu, Ioan Bolovan, *op. cit.*, p. 140.

5 Florian Mureșianu, *Amintiri*, în „Arhiva Someșană”, nr. 27, Năsăud, 1940, p. 234.

6 *Ibidem*, p. 234-235.

În loc de concluzie, ar trebui să remarcăm un aspect, poate prea ușor trecut cu vederea. După părerea noastră, în bătălia de la Arcole nășăudenii din batalioanele românești au avut parte de - probabil - cel mai puternic adversar pe care l-a întâlnit vreodată în luptă o oaste românească. Evident, este vorba despre generalul Bonaparte, viitorul împărat francez Napoleon I. Bravura și forța cu care au luptat batalioanele românești la Arcole a fost evidențiată

atât de Bonaparte în persoană, cât și de comandanții trupelor imperiale habsburgice. Nu știm cu exactitate în ce măsură este și va fi menționată bătălia de la Arcole în actualele manuale de istorie românești, dar poate că ar trebui scoasă în evidență participarea la acea luptă a batalioanelor formate din români, care au fost la un pas (mic) de a schimba cursul istoriei dacă Napoleon I ar fi murit de mâna lor în anul 1796!

Mitropolitul Andrei, Baron de Șaguna - vajnic apărător al românismului

Prof. univ. dr. Aurel PAPARI

*Motto: „Aduceți-vă aminte de mai marii voștri
cari v-au grăit vouă cuvântul lui Dumnezeu,
la a căror săvârșire a vieții privind, să le urmați credința.”
(Apostolul Pavel, Epistola către Evrei, 13.7)*

După 200 de ani de la nașterea lui Andrei Șaguna, personalitatea monumentală a Marelui Ctitor care „a fost de pe scaunul său de arhiereu, ca de pe un tron de rege, un cârmuitor de oameni și un îndreptător al vremurilor” (Nicolae Iorga), „pregătitor al unității naționale” (Ioan Lupaș) și „desrobitor de neam” (Ioan Mateiu), încă domină majestuos spiritualitatea românească.

Corifeu și Apostol al neamului său, Mitropolitul Andrei Șaguna (1808-1873), prin tot ce a cutezat întru propovăduirea românismului, apărarea credinței strămoșești ortodoxe și ridicarea culturală a românilor, a fost, în egală măsură, expresia timpului său și pentru că, prin întreaga sa operă religioasă, politică și cărturărească, a anticipat unirea și propășirea prin cultură și credință a poporului român, a rămas contemporanul nostru.

Actualitatea ideilor sale este frapantă; vorbind despre istorie, filozofie națională, religie sau societate constatăm lesne că, deși societatea românească s-a transformat o dată cu prefacerile lumii europene, Spiritul Șagunist a rămas veșnic printre noi.

„Tribun, lider politic și cap spiritual, și în toate exponent al poporului său” - cum îl caracterizează unul dintre marii săi urmași în ale păstoririi turmei ortodoxe din Transilvania, Mi-

ropolitul dr. Antonie Plămădeală, Andrei Șaguna și-a fixat drept idealuri ale luptei sale și întregii vieți: libertatea națională și libertatea credinței ortodoxe, ambele înăbușite atât în vremea sa, cât și în multe alte momente de restriște de atunci și până în zilele noastre. El era conștient că un popor nu poate fi liber și nu poate evolua decât prin credință și cultură. Expresia unei asemenea concepții este elocvent relevată în discursul său din 18/30 aprilie 1848 (Duminica Tomii), atunci când în catedrala de la Karlowitz era hirotonit episcop titular al Episcopiei Sibiului, de care aparțineau toți românii ortodocși din Transilvania. Mărturisind, cu acel prilej, crezul vieții sale și al activității viitoare,

Șaguna spunea că dorește ca: „pe Românii ardeleni din adâncul lor somn să-i deștept și cu voie către tot ce este adevărat, plăcut și bun să-i trag”. Prin aceasta marele tribun se exprima, fără discuție, în ideea eforturilor ce avea să le facă pentru scoaterea poporului român transilvănean din greaua robie politică, socială și spirituală la care era supus ca nație „inferioară”, fără nici un drept politic, economic sau cultural, în propria țară. Pe bună dreptate, Ioan Slavici, un alt mare cărturar intrat pentru vecie în panteonul neamului, afirma: „Șaguna le-a venit ardelenilor ca un trimis de la Dumnezeu și ardelenii au cunoscut că s-a ivit un Mesia în mijlocul lor”, pentru că o dată cu venirea sa în țară și alegerea în fruntea creștinătății ortodoxe române din Ardeal, Andrei Șaguna a preluat de fapt cărma națiunii sale din Imperiul Habsburgic și a făcut totul pentru ea ca părinte spiritual și conducător politic.

Credincios idealului „că numai luminându-ne profund, putem să fim liberi”, mărețul spirit Șaguna a izbutit, printr-o tenacitate de neegalat și o impresionantă diplomatie, să trezească și să susțină credința ortodoxă în lupta pentru recunoașterea ei și pentru drepturile ei egale cu religia unită greco-catolică, dar și cu tendințele hegemoniste ale ortodoxiei sârbești, înființând multe școli confesionale, ca Seminarul din Sibiu, reînviind Mitropolia Transilvaniei și obținând autonomia ei (în fapt autocefalia), elaborând apoi Statutul acesteia (Statutul lui Șaguna) și înființând o tipografie eparhială la Sibiu (cea mai veche din țară, existentă și azi). S-a angajat, în paralel la o impresionantă muncă de renaștere culturală. A înființat primele gimnazii românești la Brașov și Brad și școli primare românești în cele mai îndepărtate unghere ale Transilvaniei, la care se adăugă înființarea unor biblioteci de carte românească, contribuind prin toate acestea, printr-o muncă epuizantă de zi cu zi, la emanciparea nației sale de sub tirania Imperiului austro-ungar. A fost fondatorul și primul președinte al „Asociațiunii Transilvane pentru literatura română și cultura poporului român”(ASTRA), cea mai veche organizație neguvernamentală din țară, activă din Epoca șaguniană și până în prezent.

Cel care a dat numele său epocii în care a trăit, fiind perceput de contemporani ca un Apostol al românismului și ortodoxiei, s-a născut în ajunul Crăciunului anului 1808, în bogata și influenta colonie aromânească din Miskolcz (Ungaria), rădăcinile familiei sale fiind în zona vestitei localități aromânești Moscopole (Alba-

nia). La botez a primit numele Anastasie și mai târziu, la trecerea în cinul monahal, numele Apostolului Creștinismului Românesc – Andrei. Era al treilea copil al negustorului Naum, din familia Șaguna, strămutată în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea din înfloritoarea așezare Grabova, de lângă vestitul oraș Moscopole, din cauza masacrelor la care Macedonia fusese supusă de către bandele musulmane ale satrapului Ali Pașa din Ianina.

Mama sa, Anastasia Muciu, era fiica negustorului macedoromân Mihail Muciu din Pesta, înrudit cu alte mari familii de oameni cu stare și cărturari, care au fost nevoite să-și părăsească ținuturile natale și să desfășoare o activitate economică, dar și culturală, înfloritoare, în Imperiul Habsburgic și chiar dincolo de Ocean, precum familiile Mocioni, Grabovsky, Dumba, Sina, Murnu ș.a.; unchiul său, familia Anastasie și Evreta Șaguna erau ctitorii bisericii române din Miskolcz, zidită în 1806.

Cel despre care se credea că a fost „trimis de providență” (Gh. Barițiu) a inițiat și realizat un eficient program socio-cultural care viza starea materială și morală a națiunii române, plăsând în centrul acestei ample și istorice acțiuni, Biserica.

Din hotărârea lui (24 aprilie 1852) fiecare obște bisericească și-a făcut școală iar fiecare preot era și învățător sau profesor, astfel că până în anul 1865 „numărul școalelor populare ortodoxe române din Ardeal s-a sporit cu 339”, iar în Sinodul din 1850, condus de el, s-a cerut înființarea primei universități românești din Transilvania.

Andrei Șaguna este fondatorul și primul conducător al ziarului *Telegraful român*, publicația cu cea mai veche apariție neîntreruptă de pe teritoriul României, și cel care a înființat în 1850, cu bani proprii, o tipografie în care s-au publicat mii de cărți (abecedare românești, manuale și lucrări bisericești).

A prefăcut, revizuit și retipărit numeroase cărți rituale și manuale teologice, a elaborat prețioase lucrări, precum: *Manualul de studiu pastoral*, *Istoria bisericească*, *Compendiul de drept canonic*, *Manualul de teologie morală creștinească*.

Biobibliografia Andrei Șaguna întocmită de Biblioteca Județeană ASTRA Sibiu ne indică un număr de 184 de lucrări scrise/editate de Andrei Șaguna și 1.751 (până în anul 2008) de cărți, studii și articole dedicate vieții și activității acestui „mare și rar bărbat al națiunii române” (Antonie Plămădeală).

Dar, poate că mai presus de multe altele,

Mitropolitul Andrei Șaguna a realizat o reformă democratică sinodală, concepând și punând în aplicare Statutul Organic, pe drept cuvânt numit „șagunian” și *Magna Charta a Constituției bisericești și naționale a Românilor greco-ortodocși din Transilvania și Ungaria*, care asigura prezența reprezentanților mireni, într-un procent de 2/3, în Congresul Național Bisericesc, un mic parlament al românilor, organizat pe principii democratice și liberale.

Cu ajutorul și sub îndrumarea Mitropolitului Andrei Șaguna s-au ridicat biserici ortodoxe în numeroase localități din Transilvania.

Mausoleul „Andrei Șaguna” de la Rășinari

Consecvent ideii că unitatea românilor de pretutindeni presupune nu doar comunitatea lingvistică, ci și comunitatea de credință și de cultură, realizabilă prin extinderea educației românești creștin ortodoxe, Andrei Șaguna a ctitorit Institutul Teologic - Pedagogic și a tipărit

„cea dintâi biblie a poporului românesc întreg” – *Biblia lui Șaguna*.

Membru de onoare al Academiei Române, Andrei Șaguna, ca un „Mesia al ardelenilor”, „a lovit în stâncă și a deschis pe seama poporului său izvorul culturii intelectuale” (Iacob Ronnicher – conducătorul sașilor).

Astăzi, la 137 de ani de când Marele Andrei s-a retras pentru odihna veșnică la Mausoleul de la Rășinari, în mijlocul oierilor din Mărginime de care era atât de atașat, constatăm cât adevăr stă în spusele lui Gh. Barițiu: „Șaguna a tras în viața sa un plan atât de larg și măreț, încât succesorii săi au să lucreze cel puțin 100 de ani ca să-l vadă realizat întreg”.

Închinându-și întreaga activitate și viață apărării ortodoxiei și drepturilor naționale ale românilor transilvăneni, Andrei Șaguna, președintele Adunării Naționale de pe Câmpia Libertății de la Blaj a influențat în mod hotărâtor, prin faptele sale de mare răsunet politic, cultural și bisericesc, istoria Transilvaniei, întruchipând „cea mai desăvârșită personificare a ideii de unitate națională” (Ioan Lupaș).

Mitropolitul dr. Laurențiu Streza, vrednicul urmaș al Marelui Andrei pe tronul Mitropoliei Ardealului, ne dezvăluie, fără putință de îndoială, că „toată activitatea Mitropolitului Șaguna oglindește conștiința sa vie că Dumnezeu l-a ales să fie colaborator al Său. Strădaniile lui au fost ca totdeauna să se mențină la înălțimea acestei dumnezeiești chemări”.

Bunul Dumnezeu a voit să pună în mâinile Înaltpreasfințitului Mitropolit prof. univ. dr. Laurențiu Streza toate speranțele noastre ca nobila și sfânta lucrare ce o face pentru canonizarea Marelui Andrei să fie cât mai degrabă desăvârșită.

Deoarece, cu deplin temei afirma Ioan Lupaș: „S-a milostivit bunul Dumnezeu și a trimis românilor ardeleni pe cel mai vrednic și mai însemnat din toți arhieriei Bisericii noastre ortodoxe, pe Andrei Șaguna”, căruia poporul român și Biserica Ortodoxă îi datorează pioasă recunoștință, ca unui Sfânt al Neamului.

Ne este furată istoria

Teodor FILIP

„România este vatra a ceea ce numim Vechea Europă, o entitate culturală cuprinsă între 6500-3500 î.Hr. axată pe o societate matriarhală, teocratică, pașnică, iubitoare și creatoare de artă (...). Uluitoarele descoperiri făcute în România și alte țări învecinate după al doilea război mondial, asociate datărilor cu radio-carbon, au făcut posibilă înțelegerea importanței începuturilor culturii «vechii Europe», o cultură a unei societăți de agricultori. A devenit, de asemenea, evident că această străveche civilizație europeană precede cu câteva milenii pe cea sumeriană.” (Marija Gimbutas, „Civilizație și cultură”)

Descoperiri care îi reduc la tăcere pe occidentali

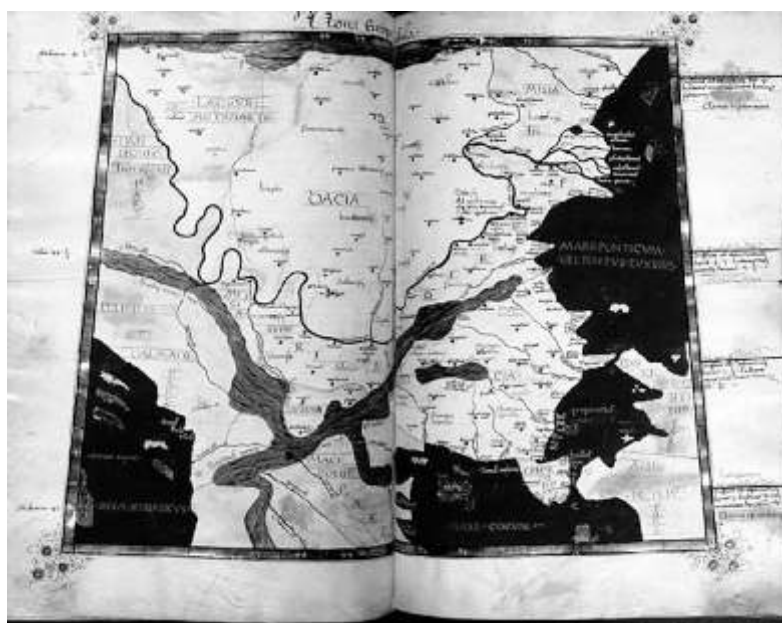
Și astăzi se discută în contradictoriu despre originea și civilizația daco-românilor. Chiar de către istoricii și cercetătorii români. Originea pură a strămoșilor noștri este contestată. Însă, descoperirile arheologice vin în ajutorul nostru. Paleontologii au stabilit că omul de Neanderthal a trăit în urmă cu 100.000 de ani, iar cel de la Creu-Magnon cu circa 35.000. Fratele nostru oltean de la Buciulești, comuna Tetoiu, județul Vâlcea, pe Valea lui Grăuceanu are o vechime de 1.900.000-2.000.000 ani!!! Descoperirea îi aparține savantului Dardu-Nicolăescu-Plopșor. Cum e posibil?!

Așa cum marile popoare ale lumii s-au format în bazinele hidrografice ale marilor fluvii și poporul nostru s-a format în bazinul hidrografic al Dunării. „Este uimitoare coincidența aproape perfectă între teritoriul fostului regat al Daciei, atestat documentar, de pe vremea lui Burebista și conturul bazinului hidrografic al Dunării, de la Viena și până la vărsarea în Marea Neagră. Această coincidență confirmă faptul că bazinul hidrografic al Dunării a fost leagănul de formare și supraviețuire mult milenară a poporului pelasgo-tracogeto-daco-valaho-român”.¹

Săpăturile arheologice făcute sub auspiciile Academiei Române în zona defileului Dunării, cu ocazia deschiderii în 1964 a șantierului „Porțile de Fier”, au scos la iveală vestigii de o importanță covârșitoare, care atestă existența vieții în această zonă din

cele mai vechi timpuri. Cercetătorul arheolog Vasile Boroneant (n.1930), membru al Academiei Oamenilor de Știință din România, laureat al Academiei Române, a lucrat pe acest șantier împreună cu cercetătorul arheolog Mihai Davidescu (n.1930), sub îndrumarea Profesorului Constantin Nicolaiescu Plopșor (1901-1968), membru corespondent al Academiei Române, director al Centrului Academiei Române de la Craiova.

Lucrările arheologice au acoperit o întindere de peste 180 de km din aval de Moldova Veche și până la Ostrovul Mare. Cele mai vechi urme de viață din zonă au fost datate cu 35.000 ani î.e.n, descoperite în peșterile Chindiei și Livadita de la Coronini, localitate situată la 7 km în aval de Moldova Nouă. Urmează vestigiile descoperite la Cuina Turcului, de la Dubova, în Cazanele Mari la 17 km în amonte de Orșova, pe

¹ <http://www.noidacii.ro/>

malul românesc al Dunării, datate cu 11.000 ani î.e.n. La Schela Cladovei s-au descoperit și una dintre cele mai vechi așezări dacice de pe Dunăre din sec. IV î.e.n., cu vestigii ceramice specifice: ceașca dacică.

Mi-ar trebui mult spațiu tipografic pentru a prezenta toate descoperirile arheologice din această zonă, descoperiri care au făcut obiectul unor numeroase comunicări științifice. Între 30 martie și 2 aprilie 2000 în Scoția, Universitatea din Edinburgh a organizat Conferința Internațională „The Iron Gates in prehistory” (Preistoria Porților de Fier) ca semn de prețuire acordat importanțelor vestigii scoase la lumină în defileul Dunării între Carpați și Balcani.

„Nu sunt de neluat în seamă nici informațiile pe care ni le transmite V. Flaccus (m.90 e.n.) care, referindu-se la drumul argonauților (din sec. XIII î.e.n.), spune că aceștia au văzut pe porțile templului Soarelui din cetatea lui Arietes: «reprezentarea înfrângerii egiptenilor, conduși de Sesostriș, de către geți». Dar Diodor din Sicilia (c.80-c.21 î.e.n.), în istoria lumii antice de la origini și până la războiul lui Cezar în Galia din 58-51 î.e.n. intitulată «Biblioteca istorică», prezintă campania egipteană din Tracia condusă de Sesostriș, se pare din timpul domniei faraonului Ramses al II-lea (1290-1224 î.e.n.)”¹.

Dacă la toate acestea se mai adaugă și informațiile recente, ale studiilor mineralogice de laborator, care au confirmat că aurul din sarcofagele egiptene provine din Transilvania, înseamnă că istoria țării noastre are rădăcini adânci prin vestigiile și documentele atestate din antichitate și până în prezent, iar legenda se poate transforma în istorie veridică. În acest sens, o privire mai atentă asupra descrierii faptelor argonauților din secolul XIII î.e.n. îmbarcați pe nava „Argo” și plecați în căutarea lânii de aur spre țara denumită Colhida pare să ducă la concluzia că aceștia au trecut pe la „Porțile de Fier”. Scrierile din vechime ale lui Pindar (462 î.e.n.) și ale lui Apollonios din Rhodos (295-230 î.e.n.) oferă un număr impresionant de mare de coincidențe între denumirile mitice ale unor personaje și locuri din antichitate și denumirile de azi ale unor localități situate pe teritoriul țării noastre. Pe traseul de la vărsarea Dunării în Marea Neagră la punctul de confluență al Tisei cu Dunărea și apoi al punctului de confluență al Someșului cu Tisa, mergând spre amonte, se ajunge în zona Medieșului Aurit din nordul Munților Apuseni, pe cursul mijlociu al Someșului. Pe acest traseu se găsesc o seamă de localități ale căror denumiri de azi coincid în mod bizar cu titulaturile mitice care ne-au fost trans-

mise din antichitate. Această observație l-a făcut pe cercetătorul științific geolog Mircea Ticleanu să adopte ipoteza și să finalizeze un studiu în care a demonstrat că drumul pe ape al argonauților a urmat traseul pe Dunăre. Apollonios, la vremea lui, a plasat destinația finală a expediției în Caucaz. Dar informațiile de atunci se pare că situau Caucazul la vestul Mării Negre după cum ne-o confirmă atât scrierile lui Ammianus Marcellinus (cca. 330-400), general roman și istoric, care amintește în secolul IV e.n. de un ținut „Caucaland” situat pe malul stâng al Dunării la marginea bazinului Panonic, a cărei descriere corespunde cu Munții Apuseni de la vestul Mării Negre.

Cu toate acestea, pentru occidentali, România este țara romilor, a hoților, cerșetorilor. Aceștia să fie cel mai vechi popor din Europa? Nu se pupă cu orgoliul britanicilor, francezilor, germanilor etc. România este la mâna unor „dizidenți de catifea”, care, după decembrie 1989 nu au scris nimic. Dar se produc zilnic pe sticla televizoarelor, lucrând după „rețete” stabilite în altă parte. Privitul spre Vest a devenit sport național.

În ziua de azi se duce o politică perfidă pentru distrugerea acestui popor. Ce putem face? Noi, cei care mai cunoaștem câte ceva, să le popularizăm. Voi? Să nu uitați! Și să cultivați aceste lucruri copiilor și nepoților voștri. Și nu mai căutați mistere în afara țării. Pentru că există nenumărate dovezi ale civilizației care ne-a precedat, dovezi care atestă că pe aceste meleaguri au trăit oamenii primordialii, care s-au răspândit în toată Europa și pe toate continentele, dând naștere civilizațiilor care acum ne ignoră. Acestea sunt adevăratele mistere uitate.

„La Congresul Mondial de Istorie, care a avut loc la Montreal, în Canada, în septembrie 1995, la care istoricii români nu au fost admiși, s-au emis o serie de teze, cel puțin bizare, după care statul și națiunea etnică ar fi niște aberații sângeroase, care au provocat în ultimele secole cele mai îngrozitoare tragedii, încât ele trebuie să dispară, cedând locul «națiunii culturale». Prin «națiuni culturale» autorii tezelor respective înțeleg religiile occidentale. Ca atare, frontierele trebuie modificate, pentru că ele numai corespund «criteriilor culturale», după care ar urma «spiritualizarea» lor, cum le place unora să spună. Primele victime se cunosc: Jugoslavia și Cehoslovacia”(2).

Din păcate, aceste jalnice teze sunt promovate în paginile așa-ziselor manuale de istorie alternativă. De fapt o „Românie suverană și independentă,, cum suna și generosul crez poli-

1 <http://www.dacia.org/>

tic al seniorului Coposu, nu cred că mai este posibilă. Am devenit un fatalist deoarece totul concură la recroirea geografiei politice europene. Subjugarea României a devenit totală. Acum se intenționează ca din guvernul Boc să facă parte un ministru din C.E.

Dacă chinezii ori japonezii ar avea o cetate ca Sarmizegetusa Regia, ar transforma-o în loc de pelerinaj.

Din negura timpului

România este leagănul tuturor civilizațiilor. Pământul Ardealului este „Grădina Maicii Domnului” și locul de unde au plecat cele 12 triburi în lume. Dar noi, românii, rămânem aceeași ignoranți, cărora nu le pasă de istoria neamului. În loc să fim mândri că suntem poporul primordial. De ce ne este frică de ceea ce am fost?

Descoperirile din perioada 1960-2000 în arhive și biblioteci din țară și din străinătate a sute de cuvinte românești, provenite din fondul autohton geto-dac în vocabularul popoarelor italian, francez, spaniol, englez, irlandez, grec etc. reprezintă adevărate piese de aur pentru cunoașterea istoriografiei românești. La neamurile celtice din regiunea Wallace (Marea Britanie) a fost identificată rugăciunea Tatăl Nostru, așa cum îl rosteau românii din Muntenia, Moldova și Transilvania. Filologii români și străini au mai descoperit:

- în cea mai veche cronică turcească, intitulată *Ogusnam*, adusă în actualitate de istoricul român de naționalitate turcă Ali Ekrem, tipărită în germană, franceză și rusă, se menționează existența, în anul 839, a unei Țări a Românilor la nord de Dunăre, până spre Nipru. Se mai menționează că „Țara Românilor” s-a confruntat cu cumanii, deci țara avea o armată și o administrație bine pusă la punct. Despre această cronică istoricii și specialiștii noștri nu au aflat că există!;

- în *Atlasul* german din 1826, pe o hartă care ilustrează popoarele Europei din răsărit în anul 900, se specifică „Wahalen oder Rumumy”, pe teritoriul ce se întindea din Panonia până la Nipru. Totodată se menționează și existența a cinci voievodate românești, adică a unor țărișoare locale;

- „descoperirea scrisorii unui conducător chazar, referitoare la secolul al VII-lea e.n. din care rezultă existența în Transilvania a «Țării Ardil», adică a țării Ardealului, termen curat românesc, apărut cu două secole înainte de invazia triburilor migratoare războinice ungare în Bazinul mijlociu al Dunării, ceea ce dovedește că ungurii au fost aceia care au îmbru-

mutat termenul de Ardeal din limba română, după topica limbii maghiare, Erdely”¹;

- descoperirea în Biblioteca națională din Budapesta a lucrării lui Lukacs Karoly, preot romano-catolic și arheolog, care a păstorit peste zece ani în regiunea Balatonului, unde a făcut cercetări arheologice, identificând urme materiale ale unor castele, biserici și cetăți voievodale românești în sec. al X-lea, chiar de pe timpul invaziei triburilor migratoare ungare. Lucrarea a apărut în anul 1937 la Tipografia Episcopatului romano-catolic din Oradea, de unde preotul a fost mutat. Cartea respectivă nu a fost găsită în nici o bibliotecă din România!

- a fost descoperită cronică împăratului german Friederic al II-lea Barbarossa. Pentru anul 1189 în ea se stipulează existența unei țări românești numită Walahia între Dunăre și Munții Carpați, condusă de un principe. Sunt descrise cu lux de amănunte granițele, iar principele țării, într-un dialog cu împăratul, și-a afirmat suveranitatea;

- au fost descoperite sursele documentare ale lucrării „Cosmographie”, scrisă în limba română cu alfabet geto-dac, de către Aeticus Dunăreanu, ilustru cărturar și explorator român din sec. al IV-lea.

Ne este furată istoria

La polul opus se situează evenimente pe care autorul le trece la capitolul „conspirații”: de-a lungul timpului, numeroase documente istorice cu privire la strămoșii noștri s-au pierdut într-un mod cu totul straniu. Astfel:

- *Dacica*, jurnalul împăratului Caius Ulpius Traianus, s-a pierdut;

- *Getica*, o lucrare scrisă de Criton, medicul personal al lui Traian, a avut aceeași soartă;

- *Istoria geților*, scrisă de prelatul-filozof Dion Chrysostomos, s-a pierdut într-un mod cu totul illogic pentru un filozof de asemenea talie;

- *Getica*, o lucrare de sinteză a lui Dio Cassius Cocceianus, nepotul filozofului menționat mai sus, a avut aceeași soartă;

- Appianus din Alexandria, istoric grec, a scris o impresionantă lucrare în 24 de volume, numită *Istoria Romanilor*. Un lucru foarte curios: s-a pierdut doar volumul al XXIII-lea, în care se relatează amănunțit chiar cuceririle romane în Dacia;

- Caninius a scris în versuri istoria expediției lui Traian. S-a pierdut!

- Plutarh a scris o biografie a lui Traian pierdută fără urmă;

- Ammianus Marcellinus a scris 31 de

1 <http://descopera.ro>

cărți în care tratează istoria romană de la împăratul Nerva până la Valens. Și din acestea au dispărut doar primele 13, cele care tratau istoria cuprinsă între anii 96 până la 350. Tocmai cele care vorbeau despre Dacia;

■ Apollodor din Damasc, celebrul arhitect, a descris detaliat construcția podului peste Dunăre într-o carte. A dispărut. Opera marelui Ovidiu, exilat la Tomis, a rămas aproape intactă, cu excepția poeziilor scrise în limba geților. Care au dispărut!

Să mai spună cineva că toate acestea nu fac parte dintr-o „conspirație” împotriva contemporanilor autohtoni. Pentru a nu cunoaște istoria strămoșilor noștri! Lista nu se oprește aici. Martin Opitz, reprezentant al literaturii germane, numit de către Mihai Ibașcu „cel mai de seamă poet al veacului său”, a sosit în Transilvania la invitația principelui Gabriel Bethlen. Timp de 12 ani a adunat material pentru lucrarea *Dacia antiqua*, inclusiv colindând ținuturile transilvane. În anul 1639 moare răpus de ciumă la Danzig, iar manuscrisul său a dispărut în condiții suspecte! Iată câteva nemuritoare versuri scrise de acest poet, necunoscute publicului din țara noastră:

*Călcând în goană goții
Din depărtate Asii
Cu alții-n șir grăbit grăbit
Venind pe cai gonaci
Al Daciei și-al Romei
Pe greci să îi răpună
Pământ de mult râvnit
Pe Misii și pe Traci,
Nu șterg a voastre nume
Cu biciul nici Atilla
Cum nu v-au nici învins
Cu hoardele de sciți
De v-ați păstrat lumina
Nu pot frânge neamul
Așa cum e înscris
Nepieritoarei ginți.
Într-un năvalnic tropot
năvala lor zorește.
Iar slavii vă-nconjoară
Ca marea într-un clește.*

Despre limba strămoșilor noștri, cu excepția *Codex Rahonczy* (îl voi prezenta în alt articol) și a unor inscripții, nu ne-au parvenit date concrete. După ce Bogdan Petriceicu Hasdeu a dovedit existența unui substrat dacic al limbii române, s-a încercat discreditarea sa morală și științifică. Chiar de către latiniștii români. Pentru ca lucrarea sa *Mitologia dacilor*, să dispară.

Nici siturile nu au fost cruțate. Munții Orăștiei au fost sistematic prădați și jefuiți de tezaurele lor istorice, mărturii ale unei civilizații și culturi geto-dacice de neprețuit. Începutul l-au făcut romanii. „În Evul Mediu, Regii Ungariei și Austriei, Matei Corvin și Carol al VI-lea, au organizat pe Mureș, și pe Dunăre, interminabile convoaie de transport cu relicve arheologice destinate pierzării spre Budapesta și Viena. În luna septembrie a anului 1832 arheologul J. Ackner a descoperit la Sarmizegetusa o foarte frumoasă, interesantă, dar și extrem de reprezentativă piesă arheologică: «Victoria dacică» înconjurată de genii, un mozaic care, printre altele, avea ornamente vegetale încrustate cu misterioase simboluri, care înconjurau un înscris tainic, rămas nedescifrat. Această relicvă, atât de prețioasă pentru neamul nostru, a dispărut fără urmă. Întrebat în epocă, arheologul maghiar E. Ballum a declarat că știe unde se află acest mozaic, dar „nu poate divulga adevărul din motive politice”¹.

În anul 1882, la un congres ținut în Sibiu, Gheorghe Barițiu a izbucnit în lacrimi mărturisind public cele două vise pe care nu le-a putut îndeplini: salvarea Sarmizegetusei și deschiderea unei universități românești în Ardeal.

Nu multe persoane cunosc că pe Insula Șerpilor, în secolul al XIX-lea, se găseau ruinele unui imens templu antic închinat lui Apollo. Practic, au fost demolate complet și transportate la Moscova, unde au dispărut.

„Și geografiile care descriau teritoriile dacice au dispărut. Marele Strabon a scris o carte despre Tracia și Dacia, care a dispărut. Marele geograf Marin din Tyr descriesese în amănunțime teritoriile locuite de geți și daci, dar lucrarea sa nu a ajuns până la noi, decât într-o palidă măsură, prin intermediul unei prezentări făcute de Ptolemeu”².

Din hărțile antice nu s-a păstrat nici una care să înfățișeze Dacia veche. În schimb, lucru foarte curios, s-au păstrat cele care reprezintă Dacia de după cucerire.

Chiar în mediile academice se vorbește foarte puțin despre strămoșii noștri. De ce? Pentru că sunt „barbari”. Dacă vrem în Europa trebuie să susținem că „de la Râm ne tragem”, trebuie să ne uităm trecutul și tradițiile. Toți guvernanții de după decembrie 1989 au lăsat în paragină vestigii inestimabile ale trecutului!

În aceste articole caut să dovedesc originea nobilă a poporului nostru, să prezint personalități ale strămoșilor noștri care au făcut Istorie și pentru alte nații. Și am tras o concluzie amară: CINEVA ne-a furat și ne fură Istoria.

¹ <http://www.yogaesoteric.net/>

² <http://ro.altermedia.info/>

CUNUNA DE AUR

RESTITUIRI

Grigore Vieru: „Letonii, dar și ceilalți baltici, lucrează în cultură aidoma naturii”

Interviu realizat de Leons BRIEDIS

Riga, mai 1983

În vara lui 2010, am avut prilejul – de multă vreme așteptat, dorit, visat – de a vizita Țările Baltice din nou, după 21 de ani (aproape ca și la Alexandre Dumas...).

Emoțiile revederii unor locuri dragi și a unor oameni scumpi sufletului au fost numeroase și, deocamdată, greu de redat în cuvinte. Cu totul deosebite au fost întâlnirile cu poetul și traducătorul Leons Briedis – în „câteva re-prize”, la cafenele vechi, tihnite, sau la berării moderne, zgomotoase, din inima Rigăi, prea frumoasa capitală a Letoniei. Repet – pur și simplu nu se poate altfel! – că Leons Briedis (n. 1949) este autorul a circa 30 de volume de poezie, eseuri, cărți pentru copii, tot el fiind și traducătorul a circa 50 de volume, traduse din mai multe limbi romanice

(spaniolă, portugheză, italiană...), cele mai multe fiind totuși cărțile traduse din română: ediții aparte cu poeme de Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Ion Barbu, N. Stănescu, Grigore Vieru, Ana Blandiana, Mircea Dinescu ș.a.; proze de Mircea Eliade, Zaharia Stancu, Marin Preda, Nicolae Breban, dar și o culegere cu epitafuri „culese” de pe crucile de la Săpânța... - o traducere, foarte posibil, unică în lume!

Om al surprizelor plăcute, Leons, la ultima noastră discuție din acest iulie torid, mi-a întins o mapă cu materiale din arhiva personală, materiale ce fac o dovadă în plus a rarismului său atașament față de literatura română, a strânselor sale relații cu personalități marcante ale spiritualității noastre. Am transcris din „mapa de la Riga”, în primul rând, un interviu pe care i l-a luat Leons Briedis lui Grigore Vieru, în luna mai 1983, când poetul nostru s-a aflat acolo, în Letonia, la un festival literar-artistic. M-au impresionat mesajul și tonalitatea acestui dialog, reflecțiile despre poezia letonă versus cea română din Basarabia, însă, în mod deosebit, m-a înduioșat – a câta oară - dragostea scriitorului de la Chișinău pentru limba maternă și neliniștea pentru destinul ei în acei ani, când popoarele înglobate în URSS erau supuse unei rusificări atroce. Se referea, desigur, la limba letonă, căci se adresa vorbitorilor ei, or, din aceste declarații transpare clar neliniștea și afecțiunea lui Grigore Vieru pentru limba română, fapt confirmat și de manuscrisul caligrafiat cu litere latine (reamintim: în 1983).

Interviul a apărut, la timpul său, în săptămânalul Uniunii Scriitorilor letoni, *Literatura un Maksla* („Literatură și artă”), fiind însoțit de poza pe care o alăturăm și

Mai, 1983. Grigore Vieru și Leons Briedis la o întâlnire cu cititorii letoni în orașul port Liepāja

noi, precum și de poezia „Fiii noștri” – desigur, în letonă, dar tălmăcită tot atunci în română – pentru Grigore Vieru – de către Maria Briede-Macovei, soția lui Leons, cea supranumită de amici „scriitoare româno-letonă”, fiindcă e basarabeancă stabilită de vreo trei decenii în patria soțului. Cum poezia lui L. Briedis are, la prima vedere, o legătură șubredă cu interviul reconstituit de noi, se impun niște amănunte. Tocmai atunci, în primăvara lui 1983, în familia lui Leons și a Mariei Briedis s-a născut cel de-al doilea fiu, Adrian (cel mai mare, Cornel, era deja bun de școală). Grigore Vieru i-a consacrat nou-născutului o poezie, cu titlu de *Implicare la botezul puiului de cerb* (Briedis traducându-se în română „cerb”). Tot atunci Leons i-a răspuns, recunoscător, prin poemul *Fiii noștri*, cu precizarea: „Lui Grig Vieru”. Dedicăția lirică a lui Gr. Vieru fost publicată, în acele zile de primăvară a lui 1983, în letonă, în *Gazeta scriitorilor*, apoi, în alt ziar din Riga - și în traducere rusă. Originalul însă, cu regret, s-a răstăcit pe undeva, în frumoasa țărișoară de pe malul Mării Baltice...

Profitând de ocazie, țin să-mi exprim, și pe această cale, toată gratitudinea bunului nostru prieten Leons Briedis – pentru sincera lui dragoste față de noi, românii, pentru amabilitatea de a-mi fi și încredințat spre publicare niște materiale inedite, inclusiv acest interviu, prin care Grigore Vieru revine din Letonia în Basarabia, iar mai larg – se reîntoarce, de pe alte tărâmurii, la cititorii, la admiratorii săi.

Vlad POHILĂ

Leons Briedis: *Am dori să știm ce mai faceți, la ce lucrați acum?*

Grigore Vieru: Am muncit anul trecut împreună cu minunatul scriitor al copiilor Spiridon Vangheli la un abecedar experimental pentru copiii care merg la școală de la șase ani. Am vorbit pe silabe aproape un an de zile, pentru că am înțeles că așa-zisa poezie filozofică a mea și a colegilor mei nu va avea nici un rost, dacă nu vom pregăti cititorul, din fragedă copilărie pentru ea.

Paralel am scris împreună cu tinerii noștri compozitori un ciclu întreg de cântece de estradă. Pentru că am înțeles, ca și Jānis Peters, că a scrie versuri pentru un cântec este o treabă serioasă. Un cântec poate fi ascultat cu sapa sau mistria în mână; o carte de poezie nu poate fi citită astfel. Omul azi este foarte ocupat și obosit. El nu prea are nici vreme, nici putere să citească volume de poezie. Omul (masele) azi ascultă poezia mai mult prin cântec. De aceea, una din sarcinile poezilor de azi, așa spune – una din obligațiile lor, e să scrie poezii pentru cântece. (Poezii, nu texte). Ei nu trebuie să lase acest sector important în grija (care grijă?!) meseriașilor.

L.B.: *Ce vă leagă de pământul, de poporul Letoniei?*

Gr. V.: De pământul leton mă leagă minunații ei poeți Imants Ziedonis și Ojārs Vācietis, Māris Čaklais și Jānis Peters, Knuts Skujenieks și Imans Auziņš, Doina Avotina, Lija Brīdaka, Olga Lisovska și, desigur, Leons Briedis, care ne-a onorat învățându-ne și îndrăgindu-ne limba și literatura. Cunosced acești poeți personal și cunosc bine și poezia lor.

Dumneavoastră, ca și celelalte țări baltice, lucrați în cultură aidoma naturii. Natura, când

zămislește un stejar sau un fluture, bunăoară, nu spune: „La stejarul acest, pentru că va trăi 500 de ani, am să lucrez serios, iar fluturașul acest, pentru că va trăi câteva ore, am să-l fac așa cumva..., am să-l «halturesc»” [fac de mântuială – n.n., Vl. P.]. Natura creează la fel de serios și perfect și stejarul, și fluturele. Vācietis, Ziedonis, Čaklais, bunăoară, lucrează cu aceeași seriozitate și la un poem filozofic și la o poezie sau o poveste pentru cei mici.

Am fost de câteva ori în Letonia. Vin cu o deosebită bucurie la D-voastră, pentru că aici mă înțeleg mai bine pe mine însumi.

Zilele astea am avut norocul să particip la sărbătoarea lui Imants Ziedonis. M-a bucurat mult dragostea și prețuirea D-voastră pentru el. Ziedonis este într-adevăr o personalitate. În toate El este unul din cuiele de aur într-o potcoavă de aur la un cal de aur care se numește limba letonă, cal care a trecut poporul leton prin toate furtunile vremurilor. Acum să vedem ce înseamnă un cui, amintindu-ne de un cântec popular englez:

Din lipsa unui cui
S-a pierdut o potcoavă,
Din lipsa unei potcoave
S-a pierdut un cal,
Din lipsa unui cal
S-a pierdut un ostaș,
Din lipsa unui ostaș
S-a pierdut o bătălie,
Din lipsa unei bătălii
S-a pierdut un regat,
Și toate din lipsa unui cui.

L.B.: *Există între poezia letonă și cea din Moldova anumite similitudini? Dar deosebiri? Care ar fi ele?*

Gr. V.: Și poezia letonă și cea moldovenească (cea bună, desigur) nu povestesc viața, ci o recrează. Și poezia noastră, și poezia Dumneavoastră nu se „lățesc”, ci merg în adânc. Cred că asta ne apropie în primul rând. Ce ne deosebește? Nu știu, nu m-am gândit la asta. Probabil că numai limba în care scriem.

L.B.: Care este în opinia Dvs., rolul poeziei în societatea contemporană?

Gr. V.: Rolul poeziei azi este același care a fost și cu o sută de ani în urmă. Să-i facă omului clipa mai ușoară și mai frumoasă, să-l facă pe om mai bun, mai încrezut în forțele sale. Să-l facă să-i fie dragă viața, natura din sânul căreia este uneori smuls. Să încurajeze, cum spune poetul, soarele să răsară și femeia să nască. Să împingă la viață. Cam astea ar fi sarcinile distinsei Doamne pe nume Poezia, plus câteva mai noi. Una din ele aș vrea s-o ilustrez cu ajutorul unei întâmplări.

Mă întorceam cu avionul de la o casă de creație. Alături de mine era o femeie sub 50 de ani. Bluziță verde, basma viu colorată pe cap, degete noduroase, muncite – o țărancă. Zbura pentru prima oară cu avionul, nu-și dezlipise până atunci tălpile de pământ, și cât am zburat n-a mai slobozit din mâini speteaza din față a scaunului de care se încheștase, și-i pierise și graiul. Abia la Chișinău, când roțile aeronavei atinseseră pământul, hurducându-ne strașnic, femeia, simțind pământul sub ea, a scos două vorbe curat de-ale noastre, care mustrau aspru avionul, dar și cu blândețe în glas, așa cum certă un dobitoc folositor: „Ho, nebunule!”

Mă gândesc că una din sarcinile mai noi ale poeziei ar fi cam asta: să strige din când în când vremii, mai ales când vremea ne scutură, așa cum a strigat femeia aceea la avion...

L.B.: Ce ați dori colegilor de breaslă de la Riga, tuturor letonilor?

Gr. V.: Doresc poporului leton cât mai mulți poeți buni. Cineva spunea că nu-i e milă de țara fără cititori, milă i-i de țara fără poeți. Cât mai mulți poeți, prozatori, dramaturgi, critici literari, învățători buni de limbă și literatură, iar prin ei – o continuă înflorire a limbii letone, pentru că limba este dreptatea cea mai mare pe care și-a făcut-o poporul sieși.

Limba este comoara cea mai de preț a poporului, spunea un mare clasic al literaturii noastre. De aceea a vorbi corect și frumos este un act patriotic.

Mă bucură că poeții letoni tineri (Uldis Berzins, bunăoară) își dobândesc poezia din frumusețea limbii materne, iar nu din experimentele poeziei franceze, de pildă, care sunt bune, dar nu sunt letone. Mă bucură că poeții tineri letoni (Leons Briedis, bunăoară), devin tot mai clari în expresie și gândire (fără să neglijeze adâncimea), tot mai fierbinți, dacă putem spune așa, adică devin tot mai aproape de cei pentru care scriem.

Bustul lui Grigore Vieru
de pe Alea Clasicilor din Chișinău

Fiii noștri

Lui Grig Vieru

*Cât de limpezi și curați
cresc fiii noștri
Privind la ei
întotdeauna vezi
cerul.*

*Căci absolut totul
de ce se ating ei
se transformă
în semn de aur
și de argint
oricât ar fi noaptea de noapte*

*Ei sunt primăvara
ce ne-aduce sărbătoarea
în sufletele noastre
oricât ar fi ele de încărcate
de nelibertate*

*Cuvântul nostru
îi sfințește
lacrima maicii
îngenunchind
îi ocrotește
Ah feciorii noștri –
veșnici*

(Leons BRIEDIS, 1983)

De vorbă cu Grigore Vieru...

Nicolae NICOARĂ

*Tu mă întrebi ce e mai nou pe-acasă,
Tu mă întrebi ce e mai vechi pe-aici,
Același Dor pe tample ne apasă
Și pe spinarea noastră-același bici...*

*Fratele meu, puțini și-aduc aminte
De-Abecedarul tău și tot mai rar,
Uitarea crește oarbă din morminte,
Tot mai puțină-i vremea-n Calendar...*

*Tu mă întrebi, dar știi atât de bine
Ce fac ai tăi de dincolo de Prut,*

*Ce fac ai mei, rămași între suspine,
Fratele meu-frate, cum ai vrut*

*Din ochii noștri să-ntregești lumina,
Dar lasă-mă să te întreb și eu,
Precum atunci pe Muntele Găina-
E supărat din ceruri Dumnezeu?*

*În tot ce scriu aici tu mă citești
Și sufletul de tine mi-e flămând,
Așteaptă-mă, acolo unde ești
O să vin și eu, cât de curând...*

Personalități marcante ale neamului românesc din sudul Basarabiei (regiunea Odesa, Ucraina)

(A-B)

Vadim BACINSCHI,
jurnalist, Odesa

ALISTAR ELENA (1873, s. Vaisal, jud. Ismail, azi Vasilevka, raionul Bolgrad). Participantă la mișcarea națională din Basarabia în 1917-1918. Singura femeie-deputat din Sfatul Țării, pedagog și publicist.

Născută în familia preotului Vasile Bălan, patriot român basarabean, își face studiile la Chișinău și la Universitatea din Iași. Stabilită cu traiul la Chișinău, participă la mișcarea de renaștere națională din 1917-1918, fiind aleasă deputat în Sfatul Țării, din partea fracției „Blocul Moldovenesc”. Votează Unirea necondiționată a Basarabiei cu Patria Mamă și reforma agrară în Basarabia. Îi găsim imaginea în fotografia de grup a foștilor deputați ai Sfatului Țării, făcută după clișeul-proprietate „Asociației Culturale ASTRA Basarabiei”.

În anii '30, E. Alistar este directoare a Liceului Eparhial de fete din Chișinău. Se manifestă ca o conferențiară distinsă și ca o publicistă talentată. Publică mai multe articole cu tematică național-patriotică în ziarele *Ardea-*

lul și România Nouă, editate la Chișinău de marele cărturar ardelean Onisifor Ghibu (*Către Moldovenii din Basarabia, Acum ori niciodată....!*, *O scrisoare a femeilor basarabene* ș.a.)

În 1930 editează broșura *Mișcarea Națională în Basarabia*.

„Trebuie ca orice ființă omenească să-și aducă obolul lui de muncă, de inimă, de suflet, de ființa lui, și chiar viața pentru ca să contribuie cât de puțin la realizarea aspirațiilor neamului lui.

Sunt popoare care tind a stăpâni pe cele mai mici și mai slabe decât ele, le urăsc, le doresc lor soarta ce o merită și care întotdeauna, mai târziu sau mai devreme, și-o capătă. Istoria ne-o dovedește aceasta.

Nu-i neam mai nenorocit ca al nostru, nu-i neam care ar fi așa de pângărit, asuprit, neglijat, ca al nostru. Oricine știe cât de puțin istoria neamului nostru, o știe, o simte aceasta.”

(Elena Alistar, 13 octombrie 1918, Din articolul *O scrisoare a femeilor basarabene*, în volumul: Onisifor Ghibu, *De la Basarabia ru-*

sească la *Basarabia românească*, Editura Semne, București, 1997, pag. 400).

ALICI ALEXANDRU (11 martie 1973, Cartal, azi Orlovca, raionul Reni. Jurnalist, lexicograf, traducător, autor de dicționare.)

Absolvă Școala de 7 ani din Cartal (1951), Școala Pedagogică din Cetatea Albă (1955), Institutul Pedagogic din Chișinău - Facultatea Filologie și Limbă Franceză (1961). În 1955-1956 predă limba română în școala din Valea Strâmturii (azi Glybokii patyk) din regiunea Transcarpatică, Ucraina.

În 1961-1966 lucrează redactor la ziarul *Tinerimea Moldovei* și *Cultura Moldovei*, din Chișinău, traduce din limba rusă textele unor melodii de succes din anii războiului al doilea mondial.

Din 1967 e funcționar la Ministerul Culturii al R.S.S. Moldovenești, la Comitetul pentru presă, la studioul „Telefilm-Chișinău”. Participă la elaborarea *Enciclopediei R.S.S.M.* Traduce în românește proză din limba rusă.

A. Alici este autor al *Dicționarului militar rus-român* (Chișinău, Editura „Știința”, 1993) și a trei dicționare poliglote: latin-român-rus; român-latin-rus; rus-latin-român - *Fito floristic, Microfloristic, Arifauna ihtiofauna, ierburile de leac și plante medicinale din spațiul carpato-danubian-pontic*.

Îi mai aparține o serie de dicționare (de transport de apă, de transport auto, de aviație, agricol și alimentară) ruso-române, româno-ruse, apărute după 1990 la Chișinău.

Distins cu medalia „Meritul Civic” pentru meritele deosebite în domeniul lexicografiei (1995).

ARANOV ȘICO (23 aprilie 1905, Tatarbunar - 1969, Chișinău). Dirijor de orchestră și compozitor, artist al poporului din R.S.S. Moldovenească.

În 1940-1945 este organizator și conducător artistic al Orchestrei de Estradă a R.S.S.M. În 1947-1956 conduce Ansamblul de Dansuri Populare „Joc”, iar în perioadele 1956-1963 și 1964-1966 este conducător artistic al Orchestrei de Jazz „Bucuria” și al Orchestrei de Estradă a Radiodifuziunii Moldovenești.

Autor al melodiilor de popularitate *Dacă mă iubești, Nopti Moldovenești, Aurica*, al muzicii la filmele *Leana, Melodii Moldovenești*. Îi aparțin 12 fantezii, 8 suite pentru orchestră, peste 200 de cântece și prelucrări ale melodiilor folclorice.

VERESCU ALEXANDRU (5 martie 1859, s. Babele, jud. Ismail, azi Oziornoe, ra-

ionul Ismail - 3 octombrie 1938, București). Comandant de armată și om politic, prim-ministru al României.

Născut în familia directorului școlii primare din Babele, își face studiile începătoare acasă, apoi la Ismail.

Alexandru Averescu

La vârsta de 18 ani, participă la războiul ruso-româno-turc din 1877, după care urmează studii militare în Italia și Germania. A deținut toate gradele militare, ajungând în anii războiului de reîntregire, general de corp de armată.

În 1907, ca general de brigadă, ocupă funcția de ministru de război. În 1911 devine șef al Marelui Stat Major al Armatei Române, fiind considerat drept cel mai strălucit tactician și strateg. În 1913 este comandant de armată în războiul din 1916-1918, este comandant al Armatei a 2-a.

În februarie 1918 Al. Averescu deține, timp de ceva mai bine de o lună, postul de prim-ministru al Guvernului României. În această postură, la Iași, primește o delegație de la Chișinău, compusă din I. Inculeț (Sfatul Țării), D. Ciugureanu și Em. Catelli (Guvernul Republicii Moldovenești). Pe 26 martie 1918, la Chișinău, pentru participare la ședința Sfatului Țării, care va vota actul Unirii, vine nu Al. Averescu, ci Al. Manghiloman, acesta înlocuindu-l la cârma Guvernului.

Din aprilie 1920, Al. Averescu este președinte al Partidului Poporului (fosta Liga Poporului) - o forță politică neomogenă, cu orientări contradictorii, din care au făcut parte personalități ca O. Goga, T. Vianu, V. Babeș, D. Zamfirescu ș.a.

La 13 martie 1920, Al. Averescu formează un nou Guvern pe care îl conduce până la 17 decembrie 1921.

Cea de-a treia oară el deține funcția de prim-ministru din 30 martie 1926 până la 4 iunie 1927. În 1926 vine în ospețe în satul său de

baștină - Babele. În perioada antebelică localitatea i-a purtat numele - comuna General Al. Averescu.

În 1930, ca semn de recunoștință al meritelor personale în fața națiunii române i se conferă gradul de Mareșal în rezervă al Armatei Române.

La începutul anilor '90 ai secolului trecut, la intrarea în localul școlii medii generale cu predarea în limba română din Babele a fost inaugurată o placă comemorativă consacrată lui Al. Averescu.

„El nu era un pregătitor de istorie, ci însăși garanția ei. Nimeni nu mai avea nevoie să se întrebe: cu ce; misterul acela care-i strălucea în ochi și care dădea o greutate neobișnuită fiecărui cuvânt al lui, cuprindea în el toate posibilitățile. Și prin el a făcut acele minuni în suflul ostașilor care singure, peste orice pregătire tehnică, asigură izbânda.”

(Nicolae Iorga - *La plecarea mareșalului Averescu*, 4 octombrie 1938).

BABANSCHI VALERIU (6 noiembrie 1945, s. Babele, azi Oziornoe, raionul Ismail - octombrie 2009). Prozator, poet, publicist.

A absolvit Universitatea de Stat din Chișinău, Facultatea de Filologie (1972). Activează în domeniul ziaristicii din 1969: redacțiile *Zorile Moldovei*, din Cimișlia (șef de secție, redactor-șef), *Basarabia* (secretar responsabil, redactor-șef), *Quo vadis?* (redactor-șef), *Patria tânără*, *Columna* (redactor-șef), *Dialog* și *Jurnalul de Chișinău* (redactor-șef adjunct). Din 2001 - secretar responsabil la revista *Info Pro Business* a Camerei de Comerț și Industrie a Republicii Moldova.

A mai deținut funcțiile de consilier la Uniunea Scriitorilor din Moldova și de redactor-șef adjunct la Editura *Literatura și Artă*.

Ca și prozator, debutează cu nuvela *Zodia singurătății*, în culegerea colectivă *Dintre sute de catarge* (1980). Editează volumele de nuvele *Cântecul păsării măiestre* (1983), *Duhul apelor* (1988), *Mielul de Paști* (1991), romanele: *Portretul pictorului cu demonii săi* (1999), premiul Uniunii Scriitorilor din Moldova, *Suntem visele tale Doamne* (2001), *Când a venit Cel pe care îl mai așteptăm* (2006).

BALAN CONSTANTIN (20 mai 1942, s. Dumitrești, azi Dimitrovca, raionul Chilia). Pictor și regizor de cinema

Absolvă în 1969 Institutul Unional de Stat de Cinematografie din Moldova (V. Gh. I. K.) stabilindu-se ulterior la Chișinău.

C. Balan a introdus la Studioul „Moldova-film” procedeul de animație cu păpuși plate și l-a adus în scenă pe Guguță - eroul povestirilor scriitorului Spiridon Vangheli (filme de animație *Guguță*, 1970; *Banca lui Guguță*, 1975; *Guguță-poștaș*, 1976 ș.a.).

Ca pictor-scenograf, C. Balan participă la realizarea filmelor artistice de lung metraj *Singur în fața dragostei* (1969), *Povestea lui Făt-Frumos* (1977), *La porțile Satanei* (1980).

BARACCI PETRU (25 iulie 1929, or. Bolgrad). Actor de teatru și cinema.

După absolvirea Institutului de Artă Teatrală „A. Ostrovskii” din Leningrad, lucrează la Chișinău, în Teatrul „A. Pușkin” (Teatrul Național „M. Eminescu”).

Petru Baracci

P. Baracci a contribuit la promovarea dramaturgiei naționale, creând chipuri centrale în spectacolele *Dunărea zbuciumată*, *Păsările tinereții noastre*, *Cântec de leagăn pentru bunici* ș.a.

În cinematografie, a jucat în peliculele *Melodii moldovenești*, *Așteptați-ne în zori*, *Această prietenie bărbătească* ș.a.

Artist al poporului din R.S.S. Moldovenească, docent la Institutul de Arte „G. Mușicescu” din Chișinău.

BĂLĂU MIRCEA (26 octombrie 1931 s. Șaba Colonie, jud. Cetatea-Albă, azi Șabo, raionul Belgorod-Dnestrovski). Grafician, pictor.

Își face studiile de specialitate la Institutul de Arte Plastice „Ion Andreescu” din Cluj (1951-1957), de asemenea la Academia di Belli Arti, Roma (1963-1964); Ecole des Beaux Arts și Academie des Arts Decoratifs, Paris (1972).

Din 1957 și până la pensionare (1991) a profesat în cadrul secției de grafică a Institutului Clujean de Artă, ocupând funcțiile de decan și de rector.

Președinte al Filialei Cluj a Uniunii Artiștilor Plastici din România (1970-1973). Din 1958 participă la expoziții regionale și județene. În anii '60-'70 e prezent la București, în expoziții cu caracter republican. Expune numai grafică și șevalet. Opera-i mai cuprinde grafică de carte, grafică publicitară, acuarele, pasteluri, mai târziu prioritare pentru el devin preocupările picturale.

Participă cu lucrări în expoziții de artă românească peste hotare: la Cairo, Atena (1960), Moscova, Viena (1961), Damasc (1962), Belgrad, Berlin (1964) ș.a.

Are peste 500 de lucrări achiziționate în colecții de stat, muzeale și particulare din România, țările europene, S.U.A., Canada, Japonia, Israel.

În 1993 a făcut o donație Muzeului Național de Artă din Chișinău.

A fost distins cu ordinul „Meritul Cultural” în 1968 și 1974.

„Preocupat de a aduce un pios omagiu Memoriei pământului românesc, desăvârșește (în anii '70) un sugestiv ciclu de litografii în care mărturii ale unei multisecolare istorii și civilizații (obiecte, situații și chipuri) s-au convertit în simbolice efigii. Suple compuneri ale civilizației populare, materializate în prețiosul fond ceramic, devin pretexte pentru animarea imaginii cu forme sinuoase, robuste, senin al abundenței și fertilității.”

(Negoiță Zăktoiu, 1992)

BELEAVCENCO VLADIMIR (8 august 1912, s. Căușenii Noi, - 30 aprilie 1995, s. Frumușica Veche, azi Staroselie, raionul Sărata). Învățător.

A absolvit cu mențiune Școala Pedagogică din Tighina (Bender). La 7 septembrie 1929 își începe activitatea pedagogică în școala din s. Simionești, raionul Căușeni. Mai lucrează în școlile din Căușenii Vechi, Popavca și Căușenii Noi.

Pe 13 iunie 1941, împreună cu soția sa, Teodora Ciorbă, este deportat. Nimerește în regiunea Severodvinsk (Dvina de Nord), lagărul pentru deportați „Ivdellag”, unde, la 3 octombrie 1942, este condamnat la 10 ani de privațiune de libertate. Eliberat la 7 martie 1951 și reabilitat prin hotărârea Sovietului Suprem al U.R.S.S., din 20 martie 1956. Soția sa decedează în al doilea an al deportării, în regiunea Aktiubinsk.

Din 1956 până în 1988, când se pensionează, V. Beleavenco a lucrat învățător la școala din Frumușica Veche (Staroselie), raionul Să-

rata. Distins cu diplome și medalii pentru activitatea rodnică pe tărâm pedagogic.

BEREZOVSCI MIHAIL (1868, s. Bairamcea, azi Nikolaevka Novorosiiskaia, raionul Sărata - 1940). Compozitor, pictor, dirijor și pedagog.

Studiază la Școala de Muzică din Chișinău, apoi la Petersburg. Din 1906 conduce corul Catedralei Mitropoliei din Chișinău, compune muzică religioasă, concerte corale. Predă la Școala de Muzică a Filialei din Chișinău a Societății Muzicale Ruse, la Conservatorul Municipal și la școlile secundare. Contribuie la pregătirea unor interprete profesionale, ca E. Berezovskaia, Z. Odobescu, M. Cebotari.

Ca pictor, a redat în tablourile sale peisaje ale Chișinăului.

BOTIN TUDOR (16 februarie 1955, s. Cartal, azi Orlovca, raionul Rem. Membru al Uniunii Artiștilor Plastici din R. Moldova.

Studiază la Școala Republicană de Arte Plastice (azi Colegiul A. Plămădeală) din Chișinău (1970-1975) și la Facultatea de Pictură și Grafică A Institutului „K. Usinski” din Odesa (1978-1983).

În 1980 se stabilește la Chișinău. În același an debutează în expoziția republicană „Autumnala - 80”. În 1990 devine membru al Uniunii Artiștilor Plastici din R. Moldova.

Din 1995 până în 2005 are 13 expoziții personale. Participă la numeroase expoziții în grup în Republica Moldova, România, Rusia, Canada, Germania. Are lucrări în colecții publice și particulare din mai multe țări europene, S.U.A și Canada.

În 2004-2006 ocupă locurile 1 și 2 în Concursurile Republicane „Apa - izvorul vieții” cu ansambluri monumentale instalate la Soldănești, Cimișlia și Țăplești (R. Moldova).

În 2007 realizează lucrarea monumentală în lemn - terasa „La popas” (mănăstirea Căpriana) și monumentul în metal „Recunoștință veșnică eroilor” (Cimișlia).

Distins cu Diplome pentru merite în artă (1996, 2000).

BOȚU PAVEL (14 iulie 1933, s. Ceașășir, azi Prioziornae, raionul Chilia - 1987, Chișinău). Scriitor și om politic, maestru emerit al artei din R.S.S. Moldovenească (1983).

Absolvă Școala Pedagogică din Belgorod - Dnestrovski (Cetatea-Albă), apoi Institutul Pedagogic „I. Creangă” din Chișinău (1956). Debutează cu volumul *Baștina* (1959). Îi aparțin

volumele de versuri *Credință* (1963), *Continente* (1966), *Versuri* (1967), *Panoplie* (1968), *Zodiace* (1971), *Casă în Bugeac* (1973), *Ruguri* (1975), *Ornic* (1978), *Legământ* (1987), *Senin ceresc* (2002, postumă).

Pavel Boțu

Semnează volumele de proză *Ciugur-Mugur* (1961), *Răboj* (1965), *Rubiconul* (1984). Traduce versuri și proză aparținând scriitorilor din fosta U.R.S.S.: Gh. Emin, V. Solouhin, Ia. Smeliakov, Iu. Bondarev, N. Dumbadze ș.a. Este tradus în alte limbi ale popoarelor din U.R.S.S.

Secretar al Comitetului de Conducere a Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S. (din 1967) și președinte al Comitetului de Conducere al Uniunii Scriitorilor din R.S.S. Moldovenească (din 1971).

Membru al Comitetului Central al Partidului Comunist al Moldovei și președinte al Sovietului Suprem al R.S.S. Moldovenești (1980-1985). Deputat în Sovietul Suprem al Uniunii R.S.S.M. câteva legislaturi la rând.

Distins cu ordinele „Drapelul Roșu de Muncă”, „Prietenia popoarelor”, „Insigna de Onoare”.

În 1996, la baștina poetului P. Boțu este lansat Festivalul de Poezie sud-basarabeană, ce îi poartă numele, organizat de săptămânalul *Concordia* (Cernăuți), ziar al minorității românești din Ucraina, cu participarea unor distinși oameni de cultură din Chișinău, a apropiaților poetului și a unui numeros public din raioanele Chilia, Reni, Tartarbanar, Sărata.

„În persoana lui Pavel Boțu cinstim un poet cu voce aspră, pe potrivă secetelor și „vân-

toaicelor” Bugeacului, cu cântător de motive și teme lirice care să-i permită exteriorizarea unor idei și atitudini, ca lupta împotriva intemperiilor vieții și necesitatea de a ține piept încercărilor timpului.” (Ion Ciocanu, critic literar)

BOZ VASILE (2 februarie 1919, Glavani, raionul Arciz – 8 mai 1978, Chișinău). Flautist.

În 1931-1936 studiază la Conservatorul din București. Evoluează în componența diferitor orchestre, în perioada 1944-1945 în Orchestra Simfonică a Filarmonicii de Stat din Moldova.

Artist emerit al R. S. S. Moldovenești.
Decorat cu ordinul „Insigna de Onoare”.

BUCOV EMILIAN (8 august 1909, Chilia Nouă - 17 octombrie 1984, Chișinău). Scriitor și activist pe tărâm obștesc. Erou al Muncii Socialiste (1979), scriitor al poporului din R.S.S. Moldovenească.

A absolvit liceul „B. P. Hasdeu” din Chișinău (1930), apoi Universitatea din București (1936). Se încadrează în mișcarea revoluționară din anii ‘30 ai secolului trecut, când începe și activitatea literară. Colaborează cu revistele *Buze albastre*, *Cuvânt liber*, *Șantier* ș.a.

Lucrează redactor-șef al revistelor *Scântea leninistă* (1946-1947) și *Nistru* (1966-1971).

În perioada postbelică lansează lucrări de amploare: poemul pentru copii *Andrieș* (1946), poemul *Țara mea* (1947), romanul *Cresc etajele* (1952), piesa *Dunărea zbuciumată* (1959), cartea-poem *Timpuri și oameni* (1961) ș.a.

În 60 de ani de activitate literară, Em. Bucov a publicat peste 100 de cărți, cuprinzând lucrări originale în diferite genuri literare (versuri și proză), inclusiv pentru copii. Unele dintre ele au fost traduse în limbi străine (bulgară, japoneză, chineză ș.a.). A tradus din operele lui A. Pușkin, T. Sevcenko, V. Maiakovski, M. Gorki.

Deputat în Sovietul Suprem al Uniunii R.S.S. și în Sovietul Suprem al R.S.S. Moldovenești, membru al C.C. al P.C.M. (1956-1958). Laureat al Premiului de Stat al R.S.S.M. (1966). Distins cu ordinele „Drapelul Roșu de Muncă” și „Lenin”.

Singurul român din Rada Supremă a Ucrainei

Interviu cu Dr. Ion Vasile Popescu,
deputat în Rada Supremă a Ucrainei, președintele Comunității Românilor din Ucraina
și vicepreședinte al Consiliului Europei de la Strasbourg

Florentin NĂSUI

— *Sunteți deputat în Rada Supremă, de mai mulți ani. Din partea cărui partid?*

— Prima dată am câștigat independent, în sistem majoritar, în zona Cernăuți, din partea a două raioane, în fața a 11 concurenți susținuți de putere sau alte partide puternice. A doua oară, am câștigat în sistem mixt, când exista și listă de partid și scrutin majoritar, într-o circumscripție cu 200 de mii de alegători. Între 2002-2006, deși am câștigat, voturile au fost falsificate și am rămas pe dinafară. Apoi, am revenit în Parlament prin sistemul proporțional, pe liste de partid, când am negociat cu Partidul Regiunilor, cu care eram parteneri din 1998 și am obținut un loc eligibil, în calitate de candidat independent. La alegerile anticipate, când fostul președinte al Ucrainei a dizolvat parlamentul prin metode neconstituționale, partidul a hotărât că pe liste vor figura numai membri de partid. Atunci am luat consimțământul Comunității Românilor din Ucraina, al cărei președinte eram și sunt, ca să devin membru al partidului respectiv, altminteri nu aveam nici o șansă. A patra oară am ajuns deputat ca membru de partid și răspund și de problemele comunității românești din Ucraina. Voturile pentru mine și partid, le-am obținut în regiunea Cernăuți. Eu sunt născut în Bucovina de Nord, pe Siret, nu departe de Putna.

— *De ce există, în Cernăuți, probleme între români și ucraineni?*

— Probleme nu există între noi, ci există câteodată probleme între putere, reprezentanții acesteia și reprezentanții cetățenilor. Sunt probleme de ordin social, probleme de ordin național. Minoritățile etnice au probleme doar atunci când, în regiunea respectivă, la putere ajung naționaliștii. Chestiunile legate de funcționarea școlilor, caselor de cultură sau căminelor culturale, depind de consiliile regionale sau raionale. În zona Herța, unde noi, românii suntem 97 la sută, nu avem probleme cu școlile, grădinițele sau cu primarii, pentru că toți suntem români.

Am avut probleme doar atunci când guvernatorii (șefii administrațiilor) au fost numiți din rândul celor care nici măcar nu ne cunoșteau limba, pe vremea lui Iușcenko și Timoșenko. Acum, de când la putere se află Partidul Regiunilor, în zonele unde suntem majoritari avem șefi de administrație români, iar în zonele unde suntem minoritari, dar avem un procent mare de

Dr. Ion Vasile Popescu

locuitori români, adjuncții șefilor de administrație sunt români propuși de noi.

— *În urmă cu vreo 2 ani, era mare vâlvă în comunitățile românești din Ucraina, în legătură cu învățământul în limba maternă.*

— Așa a fost. Ministrul Învățământului a dat o lege prin 2008, prin care absolvenții școlilor naționale nu puteau susține admitere în limba maternă. Acum, noul ministru din partea Partidului Regiunilor, cu care Comunitatea noastră are un acord, a anulat această prevedere. De anul trecut, copiii noștri au dreptul să susțină examenele de admitere și în limba maternă.

— *Eu vin frecvent în Transcarpatia, mai exact în raioanele Rahău și Teceu, unde trăiesc peste 30 de mii de români, maramureșeni de ai mei și nu prea s-au plâns directorii școlilor românești că ar avea probleme ieșite din co-*

mun. În schimb, românii din Cernăuți erau mereu nemulțumiți.

— Aici, în regiunea Transcarpatia, la putere s-au aflat întotdeauna persoane care s-au născut aici, chiar maramureșeni români, ucraineni sau maghiari. Aici este un alt climat, multicultural și multietnic. La Cernăuți, cei care dețin sau dețineau puterea, sunt sau erau influențați de galițienii din Ternopol sau Ivano Frankivsc, unde la putere sunt naționaliștii, care au o concepție că statul ucrainean trebuie să fie un stat monoetnic, unitar etc. Or, în Constituție e scris că Statul ucrainean este format din poporul ucrainean multinațional, din cetățenii tuturor naționalităților, iar dreptul la autodeterminare îl are întreg poporul ucrainean, multietnic. În zona Cernăuți, acolo unde avem școală și biserică românească, e bine. Unde avem numai biserică și nu avem școală, sunt nemulțumiri, iar acolo unde nu avem nici școală nici biserică, a început procesul de asimilare, ceea ce este foarte grav.

— *Putem spune că în Maramureșul din dreapta Tisei e o altă lume?*

— Zona aceasta este extraordinar de frumoasă. Oamenii știu ce vor. Aici, românii sunt mai bogați, mai independenți de puterea executivă, astfel că, atunci când organizează diverse manifestări culturale, ei nu umblă cu mâna întinsă după bani de la administrația locală, raională sau regională. În zonele mai sărace din Ucraina, bani pentru asemenea manifestări primesc doar cei care se gudură pe lângă putere. Cum noi suntem mândri și nu vrem să ne închinăm, de obicei, avem de suferit. Acum, după colaborarea cu partidul dlui Ianukovici, cu care am semnat un contract, sunt lucruri care se rezolvă. Totuși, anumite probleme nu se pot rezolva din lipsa resurselor financiare, dar mai grav, din cauza unor funcționari incapabili, rămași de pe vremea puterii portocalii, prin simpla schimbare a apartenenței politice, dar care continuă să promoveze aberațiile portocalii!

— *Adică, și în Ucraina, ciolanul e la fel de gustos ca în România!*

— De acea, misiunea noastră, a organizațiilor naționale, este să semnalăm unde se încearcă închiderea unei școli, eliminarea din funcții a unor români capabili din punct de vedere profesional. Dacă noi reacționăm și suntem uniți, câștigăm.

— *Pe drumurile din Transcarpatia am umblat din groapă în groapă. Ca parlamentar, dvs. puteți face ceva pentru zona aceasta?*

— Drumurile sunt așa în aproape toată țara. În Ucraina, banii sunt concentrați la nivel central, iar guvernatorii nu sunt aleși precum președinții de consilii județene, în România. Ei sunt numiți de la Kiev. Până nu va avea loc reforma administrativă, majoritatea fondurilor nu vor fi la nivel local, pentru a rezolva problema drumurilor comunale. Pentru a primi bani pentru drumuri, trebuie să existe o conlucrare între primăria locală, autoritățile de la raion și cele de la regiune, care pot solicita fondurile necesare de la Kiev.

— *Dvs., în Parlamentul Ucrainei, faceți ceva deosebit pentru români?*

— Nu fac nimic deosebit pentru români. Fac doar ceea ce-mi dă Dumnezeu putere să fac, pentru toată lumea. La redactarea și adoptarea Constituției din 1996, am precizat clar că minoritățile etnice au drept la învățământ în limba maternă. Tot ca parlamentar, am introdus în Constituție, la unul din articole, un punct prin care administrațiile de stat sunt obligate să finanțeze locurile de pregătire compactă a minorităților și programul de dezvoltare național-culturală ale acestora. Totodată, am încercat să fiu mereu aproape de români. În fiecare joi, la Cernăuți, la biroul meu parlamentar țin audiențe. Când eu lipsesc, îmi țin locul colaboratorii mei apropiați, Aurica Bojescu și Petru Posteuca. Acordăm acolo inclusiv consultații juridice, gratuit.

Slatina (Solotvino), 2011

ROMÂNI ÎN LUME

Biblioteca „Ion Minulescu” din Nürnberg face cinste culturii și limbii române

Liliana MOLDOVAN

Director onorific al Bibliotecii
„Ion Minulescu” din Nürnberg

Succesul incontestabil al evenimentului cultural organizat, în 28 aprilie 2011, la MehrGenerationenHaus (Casa Tuturor Generațiilor) din Nürnberg - Germania, se datorează atât talentului înăscut de bun și eficient organizator al Ioneliei van Rees-Zota, soțului acesteia Berthold Staicu, cât și interesului comunității românești din localitate pentru limba și cultura română.

Momentul aniversar legat de împlinirea unui an de zile de la deschiderea Bibliotecii Românești „Ion Minulescu” a fost pus în lumina reflectoarelor în contextul unei agende culturale variate care a inclus: un discurs introductiv susținut de Ionela van Rees-Zota, vicepreședinta Platformei Culturale „Așii Români”, descrierea proiectului „Nu lăsați limba română să moară” și două prezentări de carte.

De asemenea, subiectul botezării Centrului Cultural-Român German și transformarea lui în Centrul Cultural „Dacia”- prin preluarea Asociației „Dacia” de către Ionela van Rees-Zota, în calitate de președinte, a fost tratat cu deosebit interes și expus cu real entuziasm.

Dubla prezentare de carte a fost prefigurată de citirea mesajului primit din partea d-nei Brândușa Predescu, Consul general de la Consulatul General de la München care și-a exprimat admirația față de realizările obținute de membrii și colaboratorii Platformei Culturale „Așii Români”: „Doresc să felicit Asociația «Așii Români» pentru activitatea de promovare a culturii române în Germania, precum și pentru proiectele desfășurate în domenii diferite, me-

nite a spori coeziunea comunității românești din regiunea Nürnberg, precum și vizibilitatea acesteia în zonă. Evenimentul care are loc în această

Liliana Moldovan și Ionela van Rees-Zota

seară dovedește încă o dată diversitatea preocupărilor asociației și angajamentul în promovarea limbii și literaturii românești peste hotare. Românii din străinătate doresc să păstreze legătura cu țara, iar proiectele asociației dumneavoastră le oferă o bună posibilitate de a face acest lucru. doresc Asociației «Așii Români» mult succes în continuare în organizarea de evenimente culturale, precum și în «câștigarea» unor personalități importante ale culturii române care să participe la aceste evenimente. De asemenea, doresc Centrului Cultural Româno-German „Dacia” să stimuleze interesul cât mai multor persoane pentru România și cultura română. Bibliotecii îi doresc un număr cât mai mare de cititori.”

A urmat lansarea cărții *Introducere în managementul serviciilor de bibliotecă* scrisă de Liliana Moldovan, lucrare de biblioteconomie apărută în acest an la Editura Dacia, din Cluj-Napoca.

În continuare, invitații au urmărit cu real interes prezentarea proiectului „Nu lăsați limba română să moară”, care a avut ca obiectiv central constituirea Bibliotecii românești „Ion Minulescu” din Nürnberg. Prezentarea a fost realizată de subsemnata sub forma unui dicurs textual și ilustrat, pe parcursul căruia s-a derulat povestea constituirii și dezvoltării bibliotecii din Germania.

Inaugurată în 7 aprilie 2010, Biblioteca „Ion Minulescu” trebuie receptată ca un mic templu al culturii și limbii române. Ea este proiectată ca un spațiu cultural autohton românesc și pune la dispoziția cetățenilor români din Nürnberg și din împrejurimi un fond de carte variat care cuprinde peste 7000 de cărți în limba română și 1000 de cărți în limba germană.

Pe parcursul unui an de activitate, Biblioteca „Ion Minulescu” și-a îndreptat interesul spre următoarele activități:

- organizarea bibliotecii ca centru info-documentar performant,
- transformarea organizației în centru de socializare și comunicare interculturală,
- oferirea unui cadru util de instruire și educație,
- înființarea unei ludoteci,
- constituirea unui punct de informare turistică și comunitară

De asemenea, dintre obiectivele realizate până în prezent sunt de menționat:

1. Constituirea fondului de documente de bibliotecă format din cărți editate în cea mai mare parte în limba română și germană (cuprinzând peste 7000 de cărți, CD-uri, publicații seriale etc).

2. Organizarea expoziției permanente „Ion Minulescu”

3. Alcătuirea fondului de carte „Ion Minulescu”

În Biblioteca „Ion Minulescu” din Nürnberg

4. Formarea unei colecții de cărți „Eminescu”, destinată cercetării operei eminesciene.

Revenind la seara zilei de 28 aprilie de la Casa Tuturor Generațiilor, remarcabilă s-a dovedit intervenția doamnei Elena Toma, realizator la „Radio R România”- fondat și condus de Berthold Staicu (post de radio care face parte din structura Platformei Culturale „Așii Români” și se află în incinta bibliotecii). Distinsa doamnă a avut amabilitatea de a face o succintă prezentare a *Antologiei scriitorilor români contemporani din întreaga lume*, volum editat în acest an de scriitoarea Lygia Diaconescu. De asemenea, invitata din România (Elena Toma) a citit scrisoarea trimisă de autoarea antologiei, care scria: „Cu părere de rău că nu pot ajunge la lansarea propriei lucrări și cu încredere că mă veți suplini cu succes, tu, Elena Toma și Liliana Moldovan, cu atât mai mult cu cât, numele Ionela van Rees-Zota și Liliana Moldovan se regăsesc în «Antologie», grație talentului în-născut de scriitori români, recunoscuți în întreaga lume și deosebit de apreciați, alături de alte nume marcante din USA, Australia, Anglia, România, Canada etc. Sper ca anul viitor să lansăm o nouă Antologie, de asta data în limbile română și franceză (prezenta fiind editată în limbile română și engleză). Dorim în acest mod să creăm o legătură mai puternică între scriitorii din întreaga lume, schimburi culturale, simpozioane, talentul fiind cel mai puternic liant”.

În manieră inedită și emoționantă, Elena Toma i-a purtat pe românii prezenți la Casa Tuturor Generațiilor din Nürnberg prin universul poeziei recitând câteva versuri din volumul domniei sale Maimuța de mătase, apoi a împărtășit publicului câteva din experiențele de viață uluitoare prin care a trecut, a evocat episoade existențiale zdrobitoare, care mărturisesc despre evoluția relației pe care o are Elena Toma cu divinitatea.

Vraja a fost întreruptă în mod delicat de Ionela van Rees-Zota, care a atras atenția participanților cu vestea preluării Asociației „Dacia”- de la Alexandru Schäfer-Gîrleanu și Nicolaus Gundel - și a transformării centrului cultural româno-german, în Centrul Cultural „Dacia”.

Spre finalul serii, întâlnirea a adoptat o ținută festivă și s-a încheiat cu urări de viață lungă și multe realizări pentru biblioteca românilor din Nürnberg și pentru Centrul Cultural „Dacia” din această localitate, în acompaniamentul aplauzelor și urărilor de „La mulți ani”, oferite cu generozitate de participanții la eveniment.

Corneliu Florea - peregrinări în timp și spațiu

Ioana DRAGOTĂ

Corneliu Florea este o prezență activă în publicațiile diasporei, autor a numeroase articole prin care își face cunoscute opiniile cu un ton tranșant, lipsit de menajamente, „solitar și critic”, cum bine se autocaracterizează. Scrie „articole politice, pamflete, polemici, apoi eseuri, note de călătorii, observații sociale, memorialistică”, editează o revistă singulară din multe puncte de vedere, numită „Jurnal liber”. Face acest lucru din „nemulțumirea și revolta” pe care i le provoacă alcătuirea și funcționarea societății, contrastând dramatic cu frumusețea absolută a lumii ce așteaptă să fie descoperită și admirată.

L-am cunoscut pe Corneliu Florea (nume real Dumitru Pădeanu) prin scrisul său. În primul rând din *Jurnal pe frunze de arțar* (2 volume) – jurnalul perioadei canadiene, care a sosit primul în biblioteca noastră. Apoi, în mediul on-line, citindu-i articolele, multe din ele publicate sub îngrijirea lui George Roca. Îmi aduc aminte cu plăcere momentele de bucurie pe care le-am avut când am primit răspuns la e-mailurile pe care i le-am trimis atunci când *Familia română* făcea primii pași la Baia Mare, sau exemplele din *Jurnal liber*. Și iată că în această vară a avut loc un eveniment ce mi se părea puțin probabil, dar nu imposibil, date fiind legăturile pe care le are cu Maramureșul: l-am avut oaspete la Baia Mare, împreună cu Virgil Rațiu, veniți pentru o generoasă lansare de carte. Din păcate, mediatizarea evenimentului nu a fost la înălțime, ceea ce s-a dovedit a fi un avantaj pentru participanți, pentru că am avut privilegiul să ne bucurăm din plin de prezența oaspeților noștri, dialogul înfripându-se firesc, bogat în idei și impresii.

Au fost lansate cu acest prilej: *Jurnalul unui medic*, volumul al doilea, acoperind perioada 1963-1980, *Risipirea - cronică bucovineană*, o foarte interesantă și documentată istorie a bucovinenilor întrețesută cu povestea emigranților în Canada la începutul secolului XX și *Peregrinări*, o culegere de impresii de călătorie, toate scrise de Corneliu Florea și apărute la Editura Altheia din Bistrița precum și

Cărțile cu Alfonz de Virgil Rațiu, Editura Paralela 45.

Există în proza lui Corneliu Florea două constante ce transgresează genurile literare: nevoia de libertate și nevoia de adevăr. Libertatea trebuie cucerită și asumată, iar adevărul trebuie rostit cu orice preț, inclusiv doza inerentă de singurătate: „Nu scriu din inspirație sau vreun interes personal, scriu din nemulțumire și revoltă. Nu scriu prea bine, dar scriu liber. Sunt absolut autonom, neînregimentat în partide, so-

Ioana Dragotă și Corneliu Florea la Baia Mare

cietăți sau asociații și toate cărțile le-am publicat în regim samizdat să nu depind de nimeni!” Această neînregimentare îl poate face incomod pentru toate taberele, ceea ce nu îl deranjează pentru că are un public țintă bine definit: „scrierile mele se adresează doar unui segment dintre conaționalii mei, celor ce au sentimente de dragoste și respect față de România.”

Formal am putea face o împărțire a operei în memorialistică, impresii de călătorie, eseuri socio-politice... Dar genurile se întrepătrund. Peregrinările geografice se amalgamează cu incursiunile în trecut, devenind și ele prețioase amintiri, memoriile devin prilej de observații și comentarii social-politice. Fără menajamente și ocolișuri, cu multă sinceritate, firesc și naturale, Corneliu Florea ne face părtași la gândurile, sentimentele, amintirile și călătoriile lui. Scriitura devine o experiență edificatoare, modul autorului de a se raporta la lume și, în ultimă

instanță, o scriere de sine în care dă dovadă de o deosebită consecvență și repere morale clare.

Al doilea volum al *Jurnalului unui medic* cuprinde amintirile legate de cei 17 ani în care a profesat ca medic în România 1963-1980. În perioada 1963-1967 a lucrat în Leordina, județul Maramureș, iar în 1967-1970 în Apa, județul Satu Mare – paginile referitoare la această perioadă se constituie pentru istoria noastră locală în documente de atmosferă și mentalități. Lectura în sine este tulburătoare pentru cei care au trăit acele vremuri, sunt lucruri pe care realizăm cu surprindere că le-am uitat deja. Tocmai de aceea reînvierea cotidianului comunist, spre edificare, este mai mult decât necesară.

Risipirea - cronică bucovineană are fluiditatea unui roman, cu elocvente flash-back-uri istorice, relevând întreaga tragedie a Bucovinei, începând cu anul 1775. Pentru fiecare pagină scrisă, autorul mărturisește că a citit cel puțin altele zece. Personajele sunt reale, iar imboldul de a scrie i l-au dat descendenții bucovinenilor care „au ridicat gospodării și biserici bucovinene în preeria canadiană și au păstrat cu sfințenie entitatea moștenită”, ceea ce conferă lucrării și un caracter memorialistic.

Dacă jurnalul este o călătorie în timp, călătoria propriu-zisă este un prilej de introspecție și asociații, o cale a învățării și rememorării. *Peregrinări* este al doilea volum de călătorii. Volum de călătorii și, în același timp, o superbă poveste de dragoste, spusă cu discreție, în șoaptă, dar cu atât mai vibrantă. În toate scrierile lui Corneliu Florea se simte prezența iubitei sale soții, Ica, trăinicia sentimentelor, legătura mai presus de cuvinte. Chiar dacă numele nu îi este menționat explicit în toate cărțile, ea este mereu prezentă, implicată în geneza lucrării, așa cum este cazul Cronicii bucovinene, lector și părtaş.

De data aceasta, *Peregrinările* dedicate soției se metamorfozează într-un dureros rămas bun.

Volumul se încheie cu impresiile din Insula Paștelui, episod care marchează o nouă etapă în epopeea călătoriilor. Despre această experiență deosebită ne-a vorbit autorul, cu prilejul lansării, expunerea fiind însoțită de imagini inedite și am putut constata din plin cât farmec poate avea o relatare de la fața locului.

Dialogul cu Corneliu Florea și Virgil Rațiu s-a prelungit, dincolo de spațiul cărților. Astfel încât, de la posibile noi interpretări ale *Mioriței*, până la soarta românilor de a alege mereu dintre două rele, răul cel mai mic și până la spectrul ștergerii Maramureșului de pe harta administrativă a țării, discuția s-a derulat cu naturalețe și în deplină libertate. Naveta anuală între cele două continente, iarna înfruntând zăpezile preeriei canadiene, la temperaturi de -40°C, iar de primăvara până toamna în România, la Bistrița, îl ajută pe Corneliu Florea să cunoască bine realitatea românească dar și să aibă o binefăcătoare și obiectivă detașare față de evenimente. În diaspora canadiană se simt uneori diferențe de generație: generația celor plecați înainte de 1989, mulți dintre ei asumându-și riscuri în căutarea libertății și generația celor plecați după 1989, cu motivații mai materialiste. Dar nu se poate trage o linie clară de demarcație. Sunt oameni și oameni...

În ceea ce privește planurile de viitor, își dorește să scrie în continuare, dar nu memorialistică. Are în plan un roman: *Oameni fără aripi*. În pofida faptului că scrie într-un ritm susținut, cea mai mare parte a timpului îi este ocupată cu cititul, cu documentarea pentru lucrările lui în care fiecare cuvânt este bine cum-pănit. Își dorește să lanseze în fiecare an o carte. Ceea ce ne dă speranțe că ne vom reîntâlni.

Jurnalul unui medic

[fragment]

Corneliu FLOREA

1963

Am ales, la repartizarea pe țară, Regiunea Baia Mare, adică Maramureșul.

Târziu, toamna, după Sfântul Dumitru, mi-am făcut bagajul să plec medic la Maramureș.

De fapt mi l-a făcut Mama. A fost dorința ei. „Lasă-mă să ți-l mai fac o dată!”. Cerule, ce Mamă minunată am avut! Și ce Tată! Oltean, oltean dar nu m-a bătut ca Mama toată ziua,

bună ziua din te miri ce. Replica Tatei era „unde dă mama, crește”. Probabil că-i așa, crescusem peste un metru și optzeci! Tata, doar de două ori mi-a tras câte o palmă. Prima, de am zburat în șanțul plin cu apă după ploaie, pentru că mă urcasem pe niște ziduri înalte de biserică de pe care, dacă aș fi căzut nu mai ajungeam eu să zbor în șanțul cu apă. Iar a doua, eram student medicinist, și i-am spus că nu mă duc să votez

comuniști. A fost năpraznică palma; mi-a sunat lichidul cefhalorahidian o săptămână în cap, iar noaptea visam ca defilez ducând portrete și strigând lozinci comuniste din toți lobii pulmonari, ziși și bojoci. În timp ce, de pe margini, Tata mă urmarea posomorât și îmbrăcat într-o ponosită uniformă militară de război. Acum, la despărțire, m-a îmbrățișat și mi-a dat un leu „e ultimul leu pe care ți-l mai dăm, să ai grijă de el”. I-am pupat mâna, nu mai avea forța de odinioară, doar căldura părintească. Ce despărțire!

La Baia Mare, când s-a oprit trenul nu-mi venea să cred că am ajuns, că sunt în gară. Era așa de mică și amărâtă cât magazia de mărfuri de la noi, din gara Fratelia. Am întrebat pe cei ce se buluceau la coborâre dacă asta-i gara și grăbiți au confirmat din cap. Cobor și eu, cu gemăntănoiu meu încărcat cu cărți (tratate de medicină, ceva mai greu nu poate fi) și întrebând din om în om, rupt de picioare și umeri, ajung la Sfatul Popular al Regiunii Baia Mare. După alte întrebări, nimeresc sala în care noi, proaspeții absolvenți, ne-am ales circumscripțiile sanitare, adică „viitoarele noastre locuri de muncă pentru care partidul călăuzitor ne-a făcut medici”. După cum a precizat și aici, ca peste tot, un tovarăș de la regiune, plin de sine. De altceva nici nu putea să fie plin. Și a mai adăugat ce „așteaptă partidul și clasa muncitoare împreună cu țărănimea colectivistă de la noi”. Le mai auziserăm, ascultam gândind la ale noastre.

„Avem tren direct între noi punct hura și la gară punct”

Mă gândeam cum să fiu cât mai aproape de Ica, iubita mea soție, încă studentă. După ce am ales la repartizarea pe țară Regiunea Baia Mare, adică Maramureșul, împreună, am hotărât să se mute la facultate la Cluj, unde vom fi mai aproape unul de altul și ne vom vedea mai des. Și așa am ajuns în Leordina de pe Valea Vișeuului, deoarece aveam tren direct până la Cluj.

După ce am semnat „niște hârtii” și am primit repartiția în mână, am lăsat bagajele la secretariat și am dat o fugă până la poștă de unde i-am dat o telegramă Icăi „avem tren direct între noi punct hura și la gară punct”. Astfel își alegeau doctorii, la vremea aceea, locurile de muncă, întâi cele din apropierea orașelor și orașelele, apoi circumscripțiile cu gară, sau haltă cel puțin, și la urmă rămâneau cele ce ofereau doar transport rutier mereu în întârziere, înghesuit și sufocant, prin praf și hârtoape. De asemenea, ne interesa mult dacă există curent electric, fiindcă aveam contract de trei ani obligatoriu de circumscripție rurală, eram legați de pământ ca iobagii. Eram iobagii dictaturii comuniste și mulți își manifestau o falsă satisfacție, mulțu-

mire și laudă partidului când li se dădea cu vântul în acest sens. Erau mândri că mâncau rahat, văzuseră ei că și alte animale practică scatofagia și pe urma se ling pe buze.

Bărbații erau robuști și încruntați, iar femeile aveau fețe frumoase ce exprimau curiozitate, priveau direct și insistent dând impresie de mândrie

A doua zi am avut parte, din plin, de transportul rutier. Întâi, am găsit autogara și am văzut călătorii ei. O lume rurală cum nu mai văzusem, majoritatea în îmbrăcăminte tradițională, țărănească se mișcau în voie și vorbeau aspru, tare, dar nu prea îi înțelegeam ce zic. Aveau tonuri și accente ciudate, un vocabular arhaic, necunoscut mie. Bărbații erau robuști, încruntați și nu prea rași sau spălați, iar femeile mi se păreau deosebite de ceea ce vedeam la Timișoara. Aveau fețe frumoase ce exprimau curiozitate și interes, priveau direct și insistent dând impresie de mândrie și temeritate în același timp. Îmbrăcate în costume țărănești sobre, purtau obiele și opinci. Opinci, opinci din cauciuc, mie îmi plac opincile și femeile din Maramureș mergeau frumos în opinci. Cursa mergea de la Baia Mare la Sighet. Asfaltul s-a terminat de mult și cursa ne hurduca neîntrerupt urcând încet, încet un munte, îi zăceau Gutâi. Era praf și gaze de șașament, motorul era ambalat la maximum prin curbe tot mai dese și strânse, dar pasagerii își vedeau nestingheriți de ale lor, vorbeau tare, făceau glume, râdeau între ei.

„Da' dumneata, domnișorul, de unde vii, că nu ești de pe la noi, dacă nici atâta lucru nu știi?”

Apoi, apărură o sticlă verde din care pe rând, unii după alții, luau câte o gură, cinstind și închinând, mulțumind. Sticla ajunsese și pe rândul meu la vecinul meu, maramureșeanul, o ade-vărată cioplitură din piatră de o sută de generații, după ce bău o gură mare, plescăi tare a mare satisfacție și apoi mi-a întins-o și mie: „Ia, domnișor, și dumneata o gură, că-i din bucate, de anu'aesta”. Mirosea puternic a alcool, dar ceea ce mă reținea nu era că sticla se plimbăse de la o gură la alta, nici că unii aveau probleme cu dantura, ci faptul că nu știam ce trebuia să înțeleg prin „bucate”. Am întrebat, nevinovat, ce sunt bucatele. Toate privirile din apropiere, cu mirare, s-au întors către mine. „Da' dumneata, domnișorul, de unde vii, că nu ești de pe la noi, dacă nici atâta lucru nu știi?” Am răspuns doar la întrebare: de la Timișoara. Cioplitura din piatră își puse un zâmbet mare și omenos pe față și zise: „No, că-i bine, Timișoara-i tăt la noi în țară, dar îi drept că nu are horincă ca noastră, încearcă o gură, îi friptă de două ori”.

Mulți din cursă se opriră din povești și mă priveau, așteptând să pun mâna pe sticlă și să beau. Am luat sticla, am zis "sănătate" și am băut o gură. Așa, am primit io botezul Maramureșului, trecând Gutinul și intrând pe Mara, o vale ce se tot lărgeste spre Sighet, cu oameni ciopliți din piatră de o sută de generații așezați pe o salbă de sate cu case de lemn cu cerdac și niște porți masive de stejar, sculptate și acoperite cu șindrilă. Erau impresionante. Satele se întindeau de-a lungul văii și aveau denumiri tare interesante, cu înțelesuri pentru toată lumea care cobora din Gutâi, pe Mara, spre Sighet. Primul sat e Crăcești (Mara), care începe să se crăcească ușor, ușor cu case rare până ce ajungi la mijloc unde-i des! Urmează, dintr-odată, Desești, după care începe Hărniciești, ce durează și durează, și-i cu multe cotituri în „tăte” formele și la urmă: Ferești!! Oare cum de le-a trecut prin minte ordinea asta, firească până la urmă, a lucrurilor naturale. Bravo lor, treaba lor, au tot avut timp într-o sută de generații, iar cele naturale și firești au rămas neschimbate de la începutul începutului.

De la Sighet am luat o altă cursă spre Vișeu de Sus, centru de raion unde trebuia să mă prezint la secția sanitară. Era și această cursă plină ochi de desagi și maramureșeni ce se comportau la fel ca și cei de pe Mara. Cursa era o rablă și jumătate, pusă la grea încercare să treacă un alt munte spre o altă vale: Valea Vișeuului. Cred că eram singurul care mă îngrijora starea învechitei mașini și-a drumului. Ei, maramureșenii își vedeau de poveștile lor, fără să se sinchisească că vechitura asta ce trosnea și pocnea la fiecare hârtop, doar când se oprea, și se oprea tot timpul, fie stație sau nu, încetau vorbirile și priveau curioși, cine urcă sau coboară, și în ultimul moment aveau ceva să-și strige unii altora, ori din cursă ori de jos. Eram uimit, aveam impresia că am nimerit în altă lume pe care nu o prea înțelegeam, dar parcă nu-mi era străină și simțeam chiar o mare curiozitate, atracție față de ea și în același timp o oarecare neliniște, grijă.

„Șeful cel mare, între timp, a fost chemat la partid, așa că am să mă ocup eu de tine”

La secretariatul secției sănătății raionale, era o doamnă obișnuită dar binevoitoare și o tânără foarte, foarte obișnuită. M-am prezentat, cu titlu cu tot, păi ce, nu muncisem eu ani de zile pentru titlul acesta ce era scris și pe țădulele primite de la regiune. Odată terminată autentificarea mea, doamna m-a invitat să iau loc și a anunțat medicul șef de raion de sosirea „medicului repartizat la Leordina”. Devenisem un

repartizat la dispoziția medicului șef de raion, care, prin secretară, mi-a transmis să aștept. Și am așteptat hipoglicemic, nu mai mâncasem de ieri seara, până a sosit medicul șef adjunct să mă ia în primire. „Șeful cel mare, între timp, a fost chemat la partid, așa că am să mă ocup eu de tine”. Era tânăr ca mine, jovial și puțin, bine, obez și mi-a făcut imediat planul. Azi, rămâi la Vișeu să-ți arăt spitalul și să faci cunoștință cu personalul, mâine mergem la Leordina să-ți vezi circa și oamenii tăi, iar poimâine revii aici, la secție, unde avem ședința lunară de analiza muncii și vei primi prima de instalare. Devenisem un om al muncii programat. A fost necesar pentru începutul meu profesional aici, în necunoscutul Maramureș și departe de Timișoara mea natală în care trăisem până la absolvirea facultății.

Leordina era considerată o cicumscripție sanitară grea

Totul, tot era nou și uimitor pentru mine. Leordina, leordenii, personalul. Vișaiile erau trei comune înșirate pe ața văii: de sus, de mijloc și de jos. Colegii erau tineri simpatici, majoritatea absolvenți de Cluj și de Târgu Mureș. Cei de la Mureș făcuseră facultatea în ungurește. Vorbeau foarte rău limba română și erau foarte dezinteresați de limba vorbită de oamenii acestor plaiuri. Medicul șef era pediatru și se lupta cu mortalitatea infantilă, foarte mare la vremea aceea în Maramureș, iar medicul șef adjunct era clujean și după ce termina stagiul obligatoriu, vroia să plece cu primul tren spre Cluj, să fie cât mai aproape posibil de casă. La ședința medicilor a fost și un tovarăș de la partid, care a criticat aspru activitatea cadrelor sanitare, spunându-ne în față că tovarășul prim este nemulțumit, tovarășii, și va lua măsurile de rigoare ceea ce pe noi, medicii, noi și vechi, ne-a revoltat și mâhnit peste măsură, mai, mai să ne crape obrazul de rușine. Pe mine nemulțumirea tovarășului prim m-a afectat atât de mult, încât, îndată ce am luat prima de instalare, m-am urcat în tren și m-am dus la Cluj, la Ica să mă mângâie, sa-mi treacă această adâncă mâhnire depresivă. Atunci, în tren, privind pe geam minunatul peisaj maramureșean, mi-am dat seama că noi facem parte din acea generație, în care nimeni nu va putea spune după noi potopul, fiindcă potopul comunist era deja venit, era pe noi, ne sufoca încet. Mă gândeam, dacă vom scăpa, vreodată, de potopul acesta. Gândeam degeaba, dar așa de încurajare mi-am zis că poate. Poate! Unii. Leordina era considerată o cicumscripție sanitară grea, avea vreo zece kilometri pe șoseaua națională, modernizată ultima dată când au trecut tătarii năvălitori pe ea, la 1717, iar

casele comunei erau răsfirate pe toate dealurile din împrejur, până în depărtări. La circă, cu aproape trei mii de suflete leordine vii, era încadrată o soră tânără și harnică, o moașă energică care moșea înainte de-a mă naște eu, un dezinfector uriaș care nu știa carte, o femeie de serviciu tare slabă, amărâtă, dar de treabă.

Peste râul Vișeu, ce curgea de-a lungul Leordinei, era o comună de ruteni, îi spunea Ruscova, unde medic de circumscripție era un medic minion, slab, cu un început de chelie ce părea hotărâtă să-i cuprindă cât de curând toată calota craniană, având însă un șarm care compensa toate micile dezavantaje ale înfățișării. Toată lumea-mi spune Mayer, unii și doctor, tu nu. De la început a fost deschis, colegial cu mine, inițiindu-mă în activitatea de circă, în relația cu intelectualitatea satului și, în mod special, cu organele de stat și de partid, care, pentru el, erau doar niște puțe uscate fără coaie! Vorbea bine românește cu accent ardelenesc, profund țărănesc, melodios și intens colorat, cu obsce-nități și, din când în când, înjura năpraznic ungurește. Venise la circumscripție cu soția, farmacistă, care, zicea Mayer, între timp, plecase cu un violonist țigan din Sighet că avea arcuș mai mare. Asta-i viața la țară, e mai mult timp de futut pentru unii!

Vin și Filipești și Mayer. Tu, ce bei?

Tot la Ruscova era un spital rural și o casă de naștere condusă de un medic mușcelan, Doctorul Ștefan, ce terminase facultatea cu doi ani înaintea mea, la Cluj. A venit să facem cunoștință, să-mi spună să-l sun la telefon ori de câte ori am o problemă și sâmbătă după masă sunt invitatul lor la cină. Vin și Filipeștii și Mayer. Tu, ce bei? Am mulțumit de invitație, de băutură nu am zis nimic. Acasă, la Timișoara, numai Tata bea, duminica, la masă. De unde bani și de băutură? După ce m-am căsătorit am început să primim de la socrii pălincă foarte tare și vin bun, dar nu mă atrăgeau. Filipeștii erau doi. Ea, Eva făcută să fie admirată și iubită, și el, Mitică, bine clădit, e drept cam de mult, șeful marelui depozit de lemne, fără nici un fel de ifose de șef. Era agreabil și versat. A fost o după masă și seară foarte plăcută, toți ne-am făcut servus de la al treilea pahar de creangă, așa-i ziceau la o palincă bună și trăsnet de tare, afară de Eva. Mă rog, știe și câinele moașei, unele distanțe îs doar de aparență. Olga, soția lui Ștefan, farmacistă m-a impresionat ca amfitrioană iar fiul lor Radu era, sincer, alintatul tuturor. Mayer fuma, vorbea și bea continuu.

„Mi-a spus că mă roagă să o ascult și să-i împlinesc rugămintea, că nu mai are decât câțiva ani până la pensie”.

Odată cu trecerea zilelor am început să văd și să cunosc tot mai mult în jurul meu. Nici nu știu cum puteam absorbi atâtea noțiuni și lucruri noi, atâtea evenimente locale. Eram surprins cum mă descurcam în cabinet sau pe teren. Aveam două zile de teren, când umblam pe toate dealurile și văile unde aveam mame cu sugari. Puericultura era prima datorie profesională pentru a scădea cât mai mult mortalitatea infantilă atât de ridicată în Maramureș, așa gândea partidul cel mare că sfaturile medicale pot compensa și condițiile materiale și sanitare ale maramureșenilor. Mergeam cu moașa, avea energie, era isteată și veselă, tot timpul vorbea câte în lună și stele ce erau deasupra Leordinei. La început de tot, a găsit un moment să fim singuri, și mi-a spus că mă roagă să o ascult să-i împlinesc rugămintea, că nu mai are decât câțiva ani până la pensie. Era emoționată, tulburată, ceea ce m-a făcut să o îndemn să spună tot ce dorește, deschis. „Domnu’ doctor, vă rog, nu vă supărați, când mergem împreună pe teren, pe dealuri, dați-mi voie să merg în opinci, că în pantofi mă dor picioarele” și s-a întrerupt speriată de parcă ar fi spus ceva nepermis, parcă ar fi greșit grav, parcă ar fi păcătuit la ceruri. Tăcută privea în jos. De data asta eram eu emoționat, tare emoționat și, să nu prelungesc starea asta, am aprobat: „Bineînțeles, moașă dragă, pe teren mergem cum îți e mai bine, în opinci”! Mi-a mulțumit cu lacrimi în ochi și a ieșit repede din cabinet.

„Maramureșencele, de pe la al doilea cocon, una două îl țâpă afară, nu au vreme de născut ca doamnele. Și au mitră tare!”

Emoția mea dăinuia, pentru că moașa Maria Leordean, așa în opinci, a moșit tot satul ăsta, ba, ar fi putut să mă moșească și pe mine de când tot moșea. Acum, se naște la casa de nașteri, tocmai la Ruscova, care apucă, că maramureșencele, de pe la al doilea cocon, una două îl țâpă afară, nu au vreme de născut ca doamnele. Și au mitră tare! Care nu apucă până acolo, o cheamă repede pe moașa Leordean, care dă o fugă, în opinci, și odată îi taie buricul și îl leagă, ca are tot timpul o trusă sterilă în caz de nevoie. După naștere, doar șterge ușor pruncul, nu-l spală: Doamne ferește, domnu’ doctor, d’apoi din mă-sa vine curat ca un înger. Argument irefutabil, ca să nu mai adaug că nou născutul este acoperit cu strat de sebum cu proprietăți antiseptice. Natura gândește cu mult înaintea omului și gândește mult mai bine.

Sub crucea sudului (1)

Australia - Țara norocoasă

George ROCA
Sydney, Australia

„The lucky country”, așa îi spun localnicii Australiei... adică „țara norocoasă”! După aproape 30 de ani de ședere pe aceste meleaguri îndepărtate, deseori mi-am dat seama că au dreptate. Majoritatea emigranților sosiți aici doar cu o bocceluță s-au bucurat de oportunitățile oferite de noua patrie, unde prin muncă și integrare au ajuns să aibă o viață prosperă, desigur cu mult mai bună decât cea pe care au avut-o pe meleagurile de unde veneau. Mulți dintre cei care au călcat pe acest pământ „nou”, realizând la ce distanță este situat acesta de ținuturile natale, cuprinși de sentimentalism și-au spus în gând că după o perioadă de ședere și de „făcut bani” se vor reîntoarce acolo de unde au venit... Totuși, marea majoritate au rămas aici până la moarte, iar dacă unii mai tenace, cuprinși de nostalgie și dragoste de țărâmurile strămoșești, au încercat să se reîntoarcă „definitiv” la vechea vatră, nu au putut să se reacomodeze și după o scurtă perioadă de zbucium... au făcut eforturi să revină în Țara Norocoasă! De fapt această boală am putea-o numi „emigritis”. Fenomenul este foarte complex și uneori greu de înțeles. Desigur, acesta nu este lipsit de suferință, durere sufletească, ambiguitate și chiar diminuarea identității naționale. Totuși vibrațiile pozitive pe care le ofe-

ră continentul de la Antipodi sunt ca acel sunet suav de theremin pe care odată ascultat nu-l poți uita, asemuindu-l cu „capcana” întinsă de cântecului sirenelor.

Australia are suflet, trăiește din plin, își iubeste naționalii, îi răsfăță și le oferă oportunitățile unei vieți decente. Departate de „lumea dezlănțuită”, fără să fi avut războaie locale sau animozități teritoriale și etnice, oamenii gândesc mai curat, poate chiar mai naiv decât mulți din alte locuri declarate „fierbinți”! Nu vorbesc niciodată urât de o altă nație... Desigur că mai fac glume inocente folosind demonime prin care îi numesc pe americani „yankies”, pe francezi „froggies” (broscuțe!), pe englezi „pommies” (abrevierea „pome” derivând pare-se de la „Prisoner of Mother England”), pe neo-zeelandezi „kiwies” (după faimoasa pasăre kiwi)... Engleza australianului de rând conține o mulțime de elemente argotice, majoritatea aduse de strămoșii exilați aici de pe malul Tamisei sau din East End-ul londonez, elemente și accente în vorbire care au asociații lingvistice cu limbajul cockney. Astfel, ajungând într-o localitate de provincie poți fi întâmpinat cu o frază de salut pe care nu o pot înțelege nici cei buni vorbitori ai englezei literare care nu aparțin acestor locuri: „G'day mate, howsit hangin'? Bewdy Bonza love. Goin down the pier in me thongs to perv at the Sheilas!”. (Hello my good fellow. How are you feeling today? Everything is going exceedingly well my dear friend. I am going to the boardwalk wearing my sandals to look/ogle at the beautiful ladies of leisure!) adică într-o traducere mai colorată pe românește ar fi „Salutare dragă amice! Cum o mai duci cu sănătatea? La mine toate merg la superlativ. Mă duc pe faleză, la o plimbare lejeră în șlapi, pentru a admira reprezentantele sexului frumos”. Pentru „la revedere” se folosește „hooroo”, adică „goodbye” mai pe înțelesul anglofililor...

Un australian get-beget se declară „fair-dinkum” (original) sau „true-blue” (adevărat), dar la general se alintă cu dragălașenie cu diminutivul „aussie”, sau „ozzie”! Tasmanienii sunt numiți „tassies” chiar și la știri sau la emisiunile sportive de la televizor! Inclusiv politicienii, pentru a părea mai populari, folosesc un limbaj apropiat de cel al australianului „de provincie” chiar dacă majorita-

tea și-au făcut studiile la cele mai de seamă universități din lume. Australia și Noua Zeelandă, în jargonul „aussie” sunt numite „Down Under”, adică „țara de la... dedesubtul cel mai de jos” făcându-se referire la așezarea geografică a acestor țări pe harta globului pământesc. Australianul folosește foarte multe diminutive în vorbirea de zi cu zi! Astfel motocicliștii sunt porecliți „bikies”, biscuiții „bikkies”, micul dejun „brekkie”, șoferii de taxi „cabbies”, poștașii „posties”, ecologiștii „greenies”, bomboanele „lollies”, țânțarii „mozzies”... Persiflant, unele grupuri sociale sunt categorisite ilar precum „bogans” - cu referire la cei care stau toată ziua în cârciumă și beau bere, „bludgers” - leneși sau cei care nu vor să muncească, „yobbos” - așa-zisa clasă muncitoare neevoluată, „yuppies” - tinerii snobi ai clasei de mijloc sau „baietii de bani-gata”, „wuppies” - pensionarii încă activi... Mai întâlnim pe aici și „mobies” sau „dobies” (Mum/Dad Older, Baby Younger), adică cei care au devenit părinți la bătrânețe, „limers” (Less Income More Excitement) – mai puțin venit, dar mai multă distracție, „hanks” (Health an Nature Keepers) – naturiști.

Australianul tradițional îl recunoști de la o poștă. Salută când trece pe lângă tine! Indiferent de vârstă se îmbracă specific, cu ciorapi trei sferuri și pantaloni scurți. Deseori este încălțat cu bocanci, iar pe cap poartă faimoasa pălărie numită akubra! În orașe îl întâlnești frecvent prin aeroporturi, gări sau locuri publice pe unde lucrează. Cel din provincie este și mai simpatic! Foarte vorbăreț, adoptând un limbaj colorat, folosind o voce de cap, este oricând pus pe glume, sau pe „mișto”, fără să aibă intenția să te jignească... Poartă o akubra decolorată de soare de borul căreia atârnă bile înșirate pe sforicele... având menirea să alunge, prin mișcări bruște ale capului, săcăitoarele muște care se găsesc vara din abundență peste tot datorită multitudinii de animale domestice!!! De fapt chiar „salutul tradițional australian” este luat în derâdere fiind reprezentat sub forma datului din mâini pentru a alunga muștele de pe față! Aici nimeni nu se supără sau simte jignit dacă faci o glumă de genul acesta! Inclusiv celebrul comentator american Bryant Gumbell de la CNN, a hiperbolizat „salutul australian” într-una din transmisiunile pe care le-a făcut la Olimpiada din 2000 de la Sydney.

Aborigenii sunt cei mai vechi locuitori ai acestor teritorii. Se estimează că sunt aici de mai bine de 30.000 de ani. Guvernul duce o muncă asiduă pentru emanciparea lor și pentru integrarea în societatea australiană. Destul de taciturni, își deschid foarte greu sufletul în fața omului alb care le-a pricinuit foarte multe necazuri și răutăți pe parcursul timpului. Populația indigenă este estimată după ultimele recensăminte la aproape o

jumătate de milion, adică 2.7% din întreaga populație australiană. La venirea europenilor aceștia vorbeau peste 250 de limbi și peste 500 de dialecte, în prezent acestea fiind reduse la doar 15 limbi. Majoritatea vorbesc limba engleză presărată cu cuvinte din limbile indigene, dezvoltând astfel o limbă denumită engleza aborigenă australiană. Cultura acestora este foarte interesantă. În artele plastice excelează printr-un gen de pictură format din linii și puncte foarte apreciat de iubitorii de frumos. Necunoscând scrierea alfabetică au transmis literatură (în special legende) prin tradiție orală sau prin pictograme. Muzica este de asemenea un mod de manifestare artistică a aborigenilor. Folosesc cu precădere un instrument de suflat denumit didgeridoo, elemente de per-

cuție combinate cu sunete cântate vocal. Desigur că mai sunt și în prezent fricțiuni și neînțelegeri între această grupare dezavantajată și restul popoului australian, dar printr-o politică reconciliantă se ajunge deseori la un numitor comun atât de necesar pentru crearea unui echilibru și o integrare cât mai „lină” a acestora în structurile națiunii australiene moderne.

Nu pot să închei fără a evidenția aportul românilor la societatea multiculturală australiană. Statisticile recente estimează că în această țară trăiesc peste 20 de mii etnici de origine română. Primii emigranți au sosit pe la începutul secolului XX, apoi o grupare mai omogenă a fost remarcată în anii care au urmat celui de al doilea război mondial. După căderea comunismului foarte mulți intelectuali și profesioniști au fost admiși să se stabilească aici pe criterii de cerințe și selecție profesională. Dar despre aceștia vom vorbi mai detaliat într-un articol viitor. Să ne citim de bine! Hooroo!

Aniversări/Comemorări 2011

(septembrie - decembrie)

Ana GRIGOR

OCTOMBRIE

- 2 oct. – 100 ani de la nașterea lui **Miron Radu Paraschivescu**, poet, publicist și traducător (02.10.1911 – 1971);
- 3 oct. – 210 ani de la moartea lui **Matei Milu**, poet (1756 – 03.10.1801);
- 4 oct. – 130 ani de la nașterea lui **George [Gogu] Constantinescu**, om de știință, unul dintre cei mai prolifici inventatori români (04.10.1881 – 1965);
- 6 oct. – 130 ani de la nașterea lui **Vasile Bogrea**, lingvist, poet și traducător (06.10.1881 – 1926);
- 7 oct. – 125 ani de la nașterea lui **Romulus Cândea**, istoric (07.10.1886 – 1973);
- 9 oct. – 80 ani de la moartea lui **Atanasie Mironescu**, mitropolit ortodox (1856 – 09.10.1931);
- 10 oct. – 90 ani de la nașterea lui **Dan Cernovodeanu**, istoric, heraldist și sigilograf (10.10.1921 – 1999);
- 11 oct. – 100 ani de la nașterea lui **Ion Dacian**, artist liric, tenor (11.10.1911 – 1981);
- 13 oct. – 20 ani de la moartea lui **Liviu C. Rusu**, compozitor, muzicolog (1908 – 13.10.1991);
- 13 oct. – 25 ani de la moartea lui **George Apostu**, sculptor (1934 – 13.10.1986);
- 15 oct. – 30 ani de la moartea lui **Tașcu Gheorghiu**, scriitor, traducător și grafician (1910 – 15.10.1981);
- 16 oct. – 20 ani de la moartea lui **Leon Levițchi**, lingvist și traducător (1918 – 16.10.1991);
- 16 oct. – 125 ani de la moartea lui **Gheorghe Polizu**, medic, membru fondator al Societății Medicale Științifice din București (1819 – 16.10.1886);
- 19 oct. – 50 ani de la moartea lui **Mihail Sadoveanu**, scriitor (1880 – 19.10.1961);
- 20 oct. – 50 ani de la moartea **Constanței Erbiceanu**, pianistă (1874 – 20.10.1961);
- 20 oct. – 190 ani de la nașterea **Eufrosinei Popescu**, actriță (20.10.1821 – 1900);
- 21 oct. – 120 ani de la nașterea lui **Perpessicius** [Dimitru S. Panaitescu], istoric și critic literar, folclorist, poet, editor al operei eminesciene (21.10.1891 – 1971);
- 21 oct. – 100 ani de la nașterea lui **George Demetru Pan**, poet, prozator și traducător (21.10.1911 – 1972);
- 22 oct. – 100 ani de la apariția revistei „Flacăra”, sub conducerea lui C. Banu (22.10.1911);
- 23 oct. – 130 ani de la nașterea lui **Aurel Paul Bănuț**, prozator (23.10.1881 – 1970);
- 24 oct. – 90 ani de la nașterea **Veronicăi Porumbacu**, poetă, prozatoare și traducătoare (24.10.1921 – 1977);
- 24 oct. – 40 ani de la moartea lui **Anton Balotă**, istoric literar și lingvist (1901 – 24.10.1971);
- 26 oct. – 110 ani de la nașterea lui **Constantin C. Giurescu**, istoric (26.10.1901 – 1977);
- 27 oct. – 100 ani de la apariția, la București, a Revistei de Teatru, Muzică, Literatură și Artă „Rampa”, din inițiativa lui Al. Davila și N.D. Cocea (27.10.1911);
- 28 oct. – 80 ani de la nașterea lui **Iarion Ciobanu**, actor (28.10.1931 – 2008);
- 30 oct. – 110 ani de la nașterea lui **Mihail Straje**, scriitor, istoric literar, publicist și traducător (30.10.1901 – 1978);
- 30 oct. – 40 ani de la moartea lui Valeriu Lucian Bologa, medic chirurg, istoric al medicinei (1892 – 30.10.1971);
- 31 oct. – 130 ani de la nașterea lui **Eugen Lovinescu**, scriitor și critic literar (31.10.1881 – 1943);

NOIEMBRIE

- 1 nov. – 175 ani de la nașterea lui **Ion G. Sbiera**, folclorist, istoric literar, membru fondator al Societății Academice Române (01.11.1836 – 1916);

- 3 nov. – 75 ani de la moartea lui **Filip Lazăr**, compozitor, pianist (1894 – 03.11.1936);
- 3 nov. – 110 ani de la nașterea lui **Gherase Dendrinu**, compozitor (03.11.1901 – 1973);
- 4 nov. – 150 ani de la înființarea, la Sibiu, a Asociației Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român – ASTRA (04.11.1861);
- 5 nov. – 60 ani de la moartea lui **Ion C. Vissarion**, scriitor (1883 – 05.11.1951);
- 5 nov. – 100 ani de la nașterea **Elenei Vianu**, istoric literar, traducătoare, pictoriță (05.11.1911 – 1965);
- 5 nov. – 90 ani de la moartea lui **Ioan Băjenaru**, tenor (1863 – 05.11.1921);
- 6 nov. – 75 ani de la nașterea lui **Emil Loteanu**, actor, regizor, scenarist, poet (06.11.1936 – 2003);
- 7 nov. – 130 ani de la nașterea lui **Peter Neagoe**, scriitor, publicist (07.11.1881 – 1960);
- 7 nov. – 100 ani de la nașterea **Mariei Lătărețu**, cântăreață de muzică populară (07.11.1911 – 1972);
- 7 nov. – 150 ani de la nașterea lui **Demetriu Radu**, episcop unit, copreședinte al Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia din 1918 (07.11.1861 -1920);
- 8 nov. – 10 ani de la moartea lui **George Munteanu**, istoric literar, eminescolog (1924 – 08.11.2001);
- 9 nov. – 110 ani de la nașterea lui **Liviu Rusu**, estetician, istoric literar și psiholog (09.11.1901 – 11985);
- 9 nov. – 100 ani de la nașterea lui **Victor Buescu**, lingvist și traducător (09.11.1911 – 1971);
- 9 nov. – 30 ani de la moartea lui **Paul Constant**, scriitor (1895 – 09.11.1981);
- 9 nov. – 30 ani de la moartea lui **Sergiu Al-George**, medic, orientalist (1922 – 09.11.1981);
- 10 nov. – 60 ani de la nașterea lui **Leonard Tuchilatu**, poet, prozator (10.11.1951 – 1975);
- 11 nov. – 125 ani de la nașterea **Cezar Papacostea**, scriitor și traducător (11.11.1886 – 1936);
- 12 nov. – 150 ani de la apariția, la București, a ziarului „Țăranul român”, publicație economică, politică și comercială condusă de Ion Ionescu de la Brad (12.11.1861);
- 14 nov. – 140 ani de la nașterea lui **Ilarie Chendi**, critic literar (14.11.1871 – 1913);
- 14 nov. – 20 ani de la moartea lui **Constantin Chiriță**, prozator (1925 – 14.11.1991);
- 15 nov. – 110 ani de la nașterea lui **Dumitru Ciurezu**, poet (15.11.1901 – 1978);
- 15 nov. – 100 ani de la nașterea lui **Alexandru Ciorănescu**, filolog, critic și istoric literar, scriitor (15.11.1911 – 1999);
- 15 nov. – 90 ani de la nașterea lui **Vasile Levițchi**, poet, prozator, publicist, eseist, traducător (15.11.1921 – 1997);
- 16 nov. – 110 ani de la nașterea lui **Gheorghe Damian**, sculptor (16.11.1901 – 1974);
- 18 nov. – 220 ani de la nașterea lui **Alexandru Sturdza**, diplomat, scriitor, publicist (18.11.1791 – 1984);
- 20 nov. – 110 ani de la nașterea lui **Alexandru Șahighian**, scriitor (20.11.1901 – 1965);
- 20 nov. – 90 ani de la nașterea lui **Dinu Pillat**, scriitor și critic literar (20.11.1921 – 1975);
- 21 nov. – 10 ani de la moartea lui **Ion Cristinoiu**, cantautor, compozitor, dirijor (1942 – 21.11.2001);
- 22 nov. – 110 ani de la moartea lui **Vasile Urechea-Alexandrescu**, istoric, scriitor, om politic, membru fondator al Academiei Române (1834 – 22.11.1901);
- 23 nov. – 90 ani de la nașterea lui **Emilian Birdaș**, episcop ortodox (23.11.1921 – 1996);
- 26 nov. – 110 ani de la nașterea lui **Mihail Drumeș**, prozator și dramaturg (26.11.1901 – 1982);
- 27 nov. – 175 ani de la fondarea, de către Gheorghe Asachi, Vasile Alecsandri și Ștefan Catargiu, a Conservatorului Filarmonic Dramatic din Iași, prima instituție românească de învățământ muzical și dramatic (27.11.1836);
- 27 nov. – 130 ani de la nașterea lui **George Oprescu**, istoric, critic și colecționar de artă (27.11.1881 – 1969);
- 28 nov. – 70 ani de la moartea lui **Vladimir Bodescu**, om politic, membru al Sfatului Țării din Basarabia (1868 – 28.11.1941);
- 28 nov. – 20 ani de la moartea lui **Ion Gheorghită**, poet, eseist, publicist, traducător (1939 – 28.11.1991);
- 28 nov. – 40 ani de la moartea lui **Eugen Boureanu**, scriitor (1885 - 28.11.1971);
- 28 nov. – 40 ani de la moartea lui **Dimitrie Stelaru**, poet (1917 – 28.11.1971);
- 29 nov. – 175 ani de la nașterea lui **Eugeniu Carada**, scriitor și om politic, unul din fondatorii României moderne (29.11.1836 – 1910);
- 30 nov. – 200 ani de la nașterea lui **Alexandru Hâjdeu**, scriitor, unul dintre membrii fondatori ai Academiei Române (30.11.1811 – 1872);

DECEMBRIE

- 1 dec. – 75 ani de la inaugurarea Arcului de Triumf, în prezența regelui Carol al II-lea și a reginei Maria, arhitect Petre Antonescu (01.12.1936);
- 2 dec. – 140 ani de la nașterea lui **Ion Th. Florescu**, scriitor și om politic (02.12.1871 – 1950);
- 3 dec. – 120 ani de la nașterea lui **Oscar Han**, sculptor (03.12.1891 – 1976);
- 3 dec. – 20 ani de la moartea lui **Petre Țuțea**, filosof (1902 – 03.12.1991);
- 4 dec. – 320 ani de la emiterea Diplomei Leopoldine prin care se instaura dominația habsburgică în Transilvania (04.12.1691);
- 5 dec. – 110 ani de la moartea lui **Vasile Alexandrescu Urechia**, istoric, scriitor, om politic, membru fondator al Academiei Române (1834 – 05.12.1901);
- 6 dec. – 20 ani de la moartea lui **Vladimir Colin**, scriitor (1921 – 06.12.1991);
- 8 dec. – 90 ani de la inaugurarea Operei Române din București, cu piesa „Lohengrin” de Richard Wagner, sub bagheta lui George Enescu (08.12.1921);
- 9 dec. – 40 ani de la moartea lui **Tit Simedrea**, mitropolit al Bucovinei (1886 – 09.12.1971);
- 10 dec. – 120 ani de la nașterea lui **Mihail Manoilescu**, publicist, economist și om politic (10.12.1891 – 1950);
- 11 dec. – 60 ani de la moartea lui **Anton Durcovici**, episcop romano-catolic, martir al bisericii (1888 – 11.12.1951);
- 11 dec. – 10 ani de la moartea lui **Ion Alin Gheorghiu**, pictor (1929 – 11.12.2001);
- 13 dec. – 125 ani de la nașterea lui **Nicolae Leonard**, tenor, supranumit „Prințul operetei” (13.12.1886 – 1928);
- 15 dec. – 120 ani de la apariția, la București, a revistei literare *Sămănătorul*, sub conducerea lui G. Coșbuc și Al. Vlahuță (15.12.1901);
- 15 dec. – 90 ani de la nașterea lui **Nicolae Barbu**, critic și istoric teatral, eseist (15.12.1921 – 1985);
- 16 dec. – 130 ani de la nașterea lui **Ion Alex. Vasilescu-Valjan**, dramaturg și maestru al baroului (16.12.1881 – 1960);
- 17 dec. – 160 ani de la înființarea Conservatorului de Muzică din București, din inițiativa lui Andrei Wachmann și Ludovic Wiest (17.12.1851);
- 17 dec. – 40 ani de la moartea lui **Ioan H. Sârghie**, sculptor (1893 – 17.12.1971);
- 18 dec. – 320 ani de la moartea lui **Miron Costin**, cronicar, unul dintre primii scriitori și istoriografi din literatura română (1633 – 18.12.1691);
- 19 dec. – 130 ani de la întemeierea Societății Politehnice din România; primul președinte: Dimitrie Frunză (19.12.1881);
- 21 dec. – 150 ani de la nașterea lui **Constantin Mille**, publicist (21.12.1861 – 1927);
- 22 dec. – 30 ani de la moartea lui **Dragoș Vicol**, poet, prozator (1920 – 22.12.1981);
- 24 dec. – 100 ani de la moartea lui **Ioan Pușcariu**, istoric, luptător pentru drepturile românilor din Transilvania (1824 – 24.12.1911);
- 25 dec. – 170 ani de la nașterea lui **Vladimir Repta**, mitropolit al Bucovinei (25.12.1841 – 1926);
- 25 dec. – 70 ani de la nașterea lui **Ioan Alexandru**, poet (25.12.1941 – 2000);
- 27 dec. – 20 ani de la deschiderea, pentru public, a Muzeului Național Cotroceni (27.12.1991);
- 30 dec. – 25 ani de la moartea lui **Ion Bănuță**, poet, editor (1914 – 30.12.1986);
- 31 dec. – 120 ani de la moartea lui **Ion Ionescu de la Brad**, agronom, economist, om politic, participant la Revoluția de la 1848 din Muntenia (1818 – 31.12.1891);
- 31 dec. – 80 ani de la moartea lui **Iacov [Ioan] Antonovici**, episcop ortodox (1856 – 31.12.1931).

Revista presei : mass-media despre români

iulie-august 2011

Selecție de Laviniu ARDELEAN

**Ana Maria Marinovici,
avocat în Italia: „Cheia succesului:
să nu renunți la valori și principii“**

Romanian Global News, 1 iulie 2011,
www.rgnpress.ro

Născută la Galați în urmă cu 32 de ani, Ana Maria Marinovici a reușit să-și construiască, cu propriile forțe, o carieră de avocat, mai întâi în țară, apoi la Roma. „Am sosit în Italia în anul 2002, din motive personale. Aici locuiau unicul meu frate și logodnicul cu care îmi împart viața și în prezent. De asemenea, în sinea mea îmi doream foarte mult să continui studiile într-una din universitățile italiene, atât pentru o îmbogățire profesională cât și pentru a face o experiență diferită”. La început, Ana s-a confruntat cu numeroase greutăți, aceleași pe care mulți străini le-au trăit odată ajunși în Italia: „chiar dacă eu aveam persoane apropiate ce trăiau de ceva timp în Italia, ușor nu mi-a fost nici mie - își amintește Ana Marinovici. Ajungi într-o țară străină unde nu știi cum să te miști începând de la cele mai simple lucruri – farmacie, limbaj, transporturi, și ajungând la sistemul de învățământ și la acela al muncii. Am învățat pas cu pas care sunt lucrurile pe care trebuie să le faci, în ce mod și cu care atitudine să întâmpini situații de orice fel, atât la nivel personal cât și la nivel practic”.

Foaia românească la o nouă apariție

Romanian Global News, 4 iulie 2011,
www.rgnpress.ro

Eva Iova, redactorul șef al revistei *Foaia Românească*, periodicul românilor din Ungaria, ne anunță că a fost publicată ediția din 1 iulie, cu numărul 26, transmite Romanian Global News. Din cuprinsul acestui număr, pe care îl puteți citi și accesând www.foaia.hu, spicuim: 60 și 40 – două aniversări rotunde în viața „Foi românești” (E. Iova), Relații literare și culturale româno-maghiare (G. Enea Elekes), S-a finalizat reconstruirea drumurilor din Chitighaz (R.P.), Orașul Julia își face publicitate în România (R.P.), „În lumea jocului și poveștilor”, la Budapesta, „Pro Cultura Minoritatum Hungariae” 2011, Excursie imaginară prin istoria și cultura românilor, Știri... pe scurt, Din cuprinsul emisiunii „Ecranul Nostru”, ORTODOXIA: Hramul Parohiei Ortodoxe Românești din Budapesta; Oaspeți din Satu Mare în Catedrala din Julia, ISUS

SALVATORUL: Campania națională de citire a Bibliei; Medicii creștini s-au adunat pentru a discuta despre vindecarea divină; Biblia – o carte unică, Cel care vrea să fie om liber, trebuie să îl cunoască pe Hristos – Interviu cu părintele Alexandru Șereș, paroh la Aletea și Crâstor (A. Butar).

**Sărbătoarea Sfântului Ștefan cel Mare
la Biserica Sfânta Parascheva din
Bruxelles**

Agenția de știri Basilica, 4 iulie 2011,
www.basilica.ro

Biserica Sfânta Parascheva din Bruxelles a organizat duminică, 3 iulie 2011, după săvârșirea Sfintei Liturghii, un eveniment cultural dedicat Sfântului Ștefan cel Mare, după cum ne-a relatat părintele Bogdan Popescu. Rugăciunea, mărturia istorică, poezia și muzica au readus în inimile românilor din Bruxelles chipul glorios și sfânt al Marelui Ștefan. În încheierea evenimentului participanții au cântat „Jurământ la Putna” pe versurile poetului Adrian Păunescu.

**Slujbe în limba română pentru
credincioșii din comuna Bor, Serbia**

Agenția de știri Basilica, 5 iulie 2011,
www.basilica.ro

Credincioșii ortodocși români din comuna Bor, Serbia, au, începând de duminică, preot, potrivit ziarului *Lumina*. În data de 3 iulie, la Biserica „Sfinții Arhangheli și Cuvioasa Maică Parascheva”

din Malainița, a avut loc hirotonia într-un preot a diaconului Antonie Isac. Este pentru prima dată după o perioadă de aproximativ 200 de ani de când credincioșii ortodocși români din zona Borului nu au mai avut posibilitatea să audă slujbă în limba lor maternă. Începând de acum, părintele Antonie Isac, noul hirotonit preot, începe să calce pe urmele preotului Ion Guran (preot la Zlot între 1837 și 1839, care a slujit în limba română). Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie a fost săvârșită de către Preasfințitul Daniil, Episcopul Daciei Felix, împreună cu un sobor de preoți, dintre care părintele Boian Aleksandrovici, vicarul administrativ al Timocului, părintele Rusalin Isac, profesor al Seminarului Teologic din Caransebeș, părintele Iel Buobu Lui, paroh de Horreum Margi și Isacova, părintele Ioan Liviu Micu, secretar al Protopopiatului Daciei Ripensis, și noul hirotonit preot Antonie Isac, paroh al Borului.

Unsprezece candidați la examenul de masterat al Catedrei de română

Romanian Global News, 8 iulie 2011,
www.rgnpress.ro

Joia trecută, în ziua de 30 iunie, la Catedra de Limba și Literatura Română a Facultății Pedagogice „Juhász Gyula” de la Universitatea din Seghedin a avut loc examenul de masterat pentru specializarea de profesor de limba și literatura română. La examen s-au prezentat 11 candidați. Examinarea a fost făcută de lector dr. Petru Weber și de șefa catedrei, conf. dr. Mihaela Bucin. Doamna Bucin ne-a informat detaliat despre examenul de masterat și despre cursurile de masterat la care vor participa din septembrie viitorii studenți. Inițial, în luna februarie, s-au înscris la masterat 17 candidați, pentru cursurile la zi și la fără frecvență, dar la examen s-au prezentat numai 11. Majoritatea sunt absolvenți ai cursurilor de patru ani ale catedrei, deci au primit diplomă de profesor, în general cu dublă specializare, înainte de introducerea sistemului de la Bologna. Dar s-au prezentat și absolvenți ai nivelului licență, de trei ani. Pentru cei care vor fi admiși și care au deja diplomă de profesor, cursurile vor dura un an, iar pentru cei care au urmat numai trei ani, deci nu au făcut și studii de pedagogie și metodică, masteratul va avea o durată de doi ani.

Despre români, în presa canadiană - Regele caviarului: dr. Cornel Ceapă

Romanian Global News, 13 iulie 2011,
www.rgnpress.ro

Globe and Mail publică un articol despre Cornel Ceapă, un român plecat din Galați și stabilit în New Brunswick. După ce a lucrat la Universitatea din New Brunswick, Dr. Ceapă și-a deschis propria afacere: o crescătorie de sturioni, pești apreciați pentru icrele lor negre, transmite *Pagini Românești* din Canada citată de *Romanian Global News*. Un kilogram de caviar costă între 1.700 și 6.000\$. Pro-

blema cu sturionii este că trebuie așteptat patru ani pentru a vedea dacă peștele este femelă sau mascul. Apoi se așteaptă încă cinci ani, pentru ca femela să producă icrele. Dar, după aceea, o femelă poate produce 50 de kg de icre pe an. Până să ajungă să-și valorifice peștii din propria crescătorie, Dr. Cornel Ceapă are un permis care-i dă voie să prindă, anual, 300 de pești din Atlantic, pe care îi comercializează. Compania estimează o cifră de afaceri de 600.000\$, în acest an.

Prim-balerină de origine română la Londra, lăudată de „The New York Times” / Ana-Maria Onisei

Adevărul, 14 iulie 2011, www.adevarul.it

Solista Companiei Regale de Balet din Londra, prim-balerină de origine română, în vârstă de 30 de ani, este lăudată de *The New York Times*. În cronică renumitului cotidian american, Alina Cojocaru, care a dansat recent pe scena Metropolitan Opera din New York, este descrisă drept „o stea”. Invitată a Metropolitan Opera din New York, alături de balerinii Natalia Osipova și Ivan Vasiliev de la Teatrul Balșoi din Moscova, pentru a încheia sezonul de primăvară al American Ballet Theatre (17 mai-10 iulie), Alina Cojocaru s-a dovedit a fi „născută pentru rolul Giselle”, scrie criticul Alastair Macaulay pe blogul său de la *The New York Times* la 10 iulie. Criticul afirmă că succesul sezonului de primăvară de la opera newyorkeză se datorează Alinei Cojocaru, care a strălucit în rolurile Giselle din baletul *Giselle* de Adolph Adam, Aurora din *Frumoasa din pădurea adormită* de Piotr Ceaikovski, și Amor din *Don Quijote* de Ludwig Minkus.

Prima biserică românească din Bugeac

Agenția de știri Basilica, 14 iulie 2011,
www.basilica.ro

În satul românesc Hagi-Curda, în prezent aflat în componența Ucrainei, va fi sfințită sâmbătă,

16 iulie 2011, pentru prima dată după 60 de ani, singura biserică românească din Bugeac. La slujba de sfințire va participa Înalt Preasfințitul Petru, Mitropolitul Basarabiei, alături de un sobor de preoți și diaconi. De asemenea, și-a anunțat participarea președintele Comisiei pentru românii de pretutindeni din Senatul României, senatorul Viorel Badea, informează Romanian Global News. Biserica a fost construită cu sprijinul lui Nicolae Popa, secretarul general al Consiliului Mondial Român din SUA, care a donat peste 50.000 de dolari, și al Departamentului pentru românii de pretutindeni. La eveniment vor participa mai mulți studenți din România și Republica Moldova.

Șomeră în România, femeie de afaceri de succes în Spania / Roxana Bălan

Click, 14 iulie 2011, www.click.ro

Și-a dorit să fie profesoară în România, dar până la urmă cariera sa a luat sfârșit, după ce a intrat în șomaj după numai un an. A decis să plece din țară în Spania. În scurt timp, a devenit aici o femeie de afaceri de succes, scrie Agenția de presă a românilor de pretutindeni *Romanian Global News*. După ce a terminat Facultatea de Litere din Universitatea București, specialitatea Română-Spaniolă, Ana Mărginean a fost profesoară la un liceu din Galați. În scurt timp însă, postul i-a fost blocat. După un an de șomaj, și-a dat seama că meseria de profesor nu i se potrivește. La propunerea unui prieten, a acceptat să lucreze pentru el într-o firmă de informatică din Barcelona. A luat totul de la zero, iar într-un an profitul firmei s-a dublat, condițiile de lucru ale angajaților s-au îmbunătățit substanțial.

Picnic românesc în cinstea Sfinților Petru și Pavel la Toronto

Romanian Global News, 20 iulie 2011, www.rgnpress.ro

Parohia Ortodoxă Sf. Dumitru a organizat recent o agapă în cinstea Sfinților Apostoli Petru și Pavel. Evenimentul a avut loc la proprietatea Parohiei din 526 Carrville Rd. Richmond Hill, Ontario, anunță *Faptu'Divers* citat de *Romanian Global News*. Din colectivul de organizare au făcut parte și doamnele: Georgescu Felicia (Comitetul Doamnelor - președintă) și Elena Nița Șaguna (vicepreședintă). Sponsori au fost câțiva enoriași cu ziua de naștere în luna Iulie dintre care amintim: Liana Coruțiu, Paul Ienceanu, Felicia Georgescu, Elena Nița Șaguna, Mihai Szornay, Dan Oteleanu, Mihaela Orzea. Muzica a fost asigurată de dl. Cătălin Arabu.

Ea e prima gheishă româncă din Japonia / George Ciubotaru

Click, 24 iulie 2011, www.click.ro

Are fața plină de pudră albă, buzele colorate într-un roșu aprins, părul prins în coc și poartă un kimono tradițional. Așa arată, acum, Isabella Onou,

după ce a ajuns prima româncă gheishă în Japonia. Și-a schimbat modul de a gândi, de a vorbi și de a se purta, iar, acum, o dată devenită gheishă, poartă numele de Fukutaro. Româncă Isabella Onou este singura străină care a fost acceptată în prezent în „lumea florilor și a sălciilor” din Japonia. Isabella și-a făcut debutul pe scena unui festival, la sfârșitul lunii iunie, iar de atunci este printre cele mai căutate gheise din țara samurailor. Ca să ajungă aici, româncă a trecut prin 15 luni de ucenicie, timp în care o altă gheishă, Kumi Miyamoto, a inițiat-o în tainele „actoriei”. „La început, am fost complexată și mi-a fost teamă că oamenii nu mă vor accepta vreodată ca gheishă. M-am înșelat amarnic. Sunt așa de drăguți, chiar și atunci când fac greșeli. Am fost șocată când am auzit că un grup de 30 de oameni au călătorit trei ore doar ca să mă vadă”, a declarat Isabella pentru *The Japan Times*.

Proiect pentru construirea unei mănăstiri românești în München

Agenția de știri Basilica, 27 iulie 2011, www.basilica.ro

În urma aderării țării noastre la Uniunea Europeană, numărul românilor care trăiesc în Bavaria a crescut semnificativ, astfel că doar în orașul München trăiesc actualmente în jur de 20.000 de români ortodocși. În dorința de a răspunde nevoilor liturgice, duhovnicești, culturale și sociale ale acestor oameni, Consiliul de conducere al Mitropoliei Germaniei, Europei Centrale și de Nord a hotărât, la 10 septembrie 2004, ca sediul Episcopului-vicar al Mitropoliei să fie stabilit în orașul München. La luarea acestei hotărâri s-a ținut seama și de dorința multora din credincioșii din München de a-l avea în mijlocul lor pe Episcopul-vicar al Mitropoliei, care să le unească eforturile în scopul procurării unui lăcaș de cult propriu, precum și în acela al organizării în acest oraș a unui așezământ mănăstiresc, în scopul promovării valorilor liturgice, ascetice și duhovnicești ale tradiției ortodoxe în rândul credincioșilor ortodocși, dar și în dialogul cu celelalte confesiuni creștine sau cu oamenii care și-au pierdut credința. S-au făcut astfel demersurile pentru cumpărarea unui teren pe care să fie construită o mănăstire re-

ședință episcopală. Întregul proiect este conceput să ofere un „acasă” tuturor românilor din München și împrejurimi și să ajute la promovarea valorilor culturii și tradițiilor românești ortodoxe în München, precum și în întreaga Bavarie, în vederea depășirii falselor prejudecăți la adresa României și a românilor.

La muncă în pădurile daneze. 2.000 de euro pentru Andrei / Ionuț Fantaziu

Evenimentul zilei, 28 iulie 2011,
www.evz.ro

Românii dau Spania pentru țările nordice, unde se câștigă peste 1.200 de euro pe lună. Un tânăr din Iași povestește cum e în Danemarca, din ce trăiește, ce se mănâncă și cât sunt chiriile. În România, Andrei Cazacu, un tânăr ieșean de 24 de ani, a lucrat ca agent de vânzări. A schimbat câteva firme și avea ceva experiență. Pentru că făcea ca baxurile de ulei de măsline și roțile de cașcaval să zboare de la depozite către magazine precum stolurile de rândunele, patronul nu s-ar fi lepădat de el. „Câștigam foarte puțin, 1.000 - 1.200 de lei”, pune degetul pe rană Andrei. A dat câteva click-uri pe net, s-a sfătuit cu niște amici, și-a încheiat socotelile cu firma de distribuție și după câteva săptămâni s-a urcat în avionul spre Danemarca pentru un post de muncitor în silvicultură.

Presa americană, despre povestea unui român care a fugit de comunism

Realitatea, 3 august 2011,
www.realitatea.net

Site-ul de știri locale din Manhattan, New York, a publicat povestea românului George Burciu, care a fugit de comunism. În urmă cu peste 30 de ani, George Burciu a părăsit România pentru Libia, de unde a putut să ajungă în Austria, unde a trăit într-o tabără de refugiați, și a ajuns, în cele din urmă, în New York. „Iubesc acest oraș, pentru că aici, fără să știu engleza, mi-am construit viața”, a declarat Burciu, în vârstă de 63 de ani, pentru DNAinfo.com. Burciu povestește că atât de rele erau condițiile în România în 1980, încât Libia i s-a părut atrăgătoare. Acolo, el a trăit peste un an în Tripoli, într-o casă aglomerată, împreună cu alți români. După cele 12 luni din Africa de Nord, a decis să încerce să fugă. Când a venit timpul să se întoarcă în România, un prieten i-a dat echivalentul a 130 de dolari și l-a condus la aeroport. Autoritățile române i-au reținut pașaportul, procedura standard la acel timp, pentru a preveni fuga muncitorilor. După ce i-au dat pașaportul înapoi, Burciu a fugit, însă, spre surprinderea lui, nimeni nu l-a urmărit. S-a ascuns în Tripoli și a încercat să meargă la ambasada Austriei, unde i-a fost acordată viza. La Viena, și-a încercat norocul pentru viza de SUA, care i-a fost și ea acordată, Burciu ajungând la New York.

„SuperManu”, românul cu care ne mândrim la Londra / Roxana Bălan

Adevărul, 12 august 2011,
www.adevarul.it

Românul Adrian Manu a salvat o femeie nevoită să sară de la etaj, dintr-o clădire incendiată de huligani, la Londra. Nu se consideră erou. Imaginea, care a devenit un simbol al violențelor din Anglia, are propria poveste. *Adevărul* a stat de vorbă cu fotografia care a surprins momentul. Adrian Manu (38 de ani) a reușit să treacă de cordonul de poliție, chiar înainte ca o tânără de origine poloneză să sară dintr-o clădire în flăcări. Multe ziare britanice au publicat poza șocantă și povestea polonezei. Salvatorul ei spune că nu așteaptă mulțumiri de la nimeni. „Nu sunt un erou. Eram pur și simplu acolo”, a povestit românul pentru *Adevărul*. „Când am observat că blocul din vecini este în flăcări, m-am dus împreună cu un prieten, tot român, să dăm o mână de ajutor. Nu doar noi. Tot cartierul se strânse. Și o găleată de apă dacă aruncam fiecare, tot era bine”, spune bărbatul.

Violonista din România cu orchestră privată în Germania / Florina Pop, Mihaela Carmen

Adevărul, 13 august 2011,
www.adevarul.it

Clujeanca Mihaela Carmen Bacalu (51 de ani), care a plecat în Germania acum 30 de ani, a susținut primul concert în România, în orașul său natal, alături de propria ei orchestră. Violonistă în Orchestra Filarmonicii din Frankfurt (Oder), din landul german Brandenburg, artista se bucură acum de o binemeritată vacanță de trei săptămâni acasă. Ea a plecat din țară în 1980, legal, pe vremea lui Ceaușescu. A semnat un contract care avea să-i schimbe soarta și să-i deschidă porțile spre elita muzicii europene. Nici nu bănuia atunci că, într-o bună zi, mica sa vioară o va purta prin toată lumea, că acordurile ei vor fi ascultate de Papă și că va avea șansa de a-i acompania pe tenorii Jose Carreras și Placido Domingo.

Duminica migranților români

Agentia de știri Basilica, 21 august 2011,
www.basilica.ro

Creștinii ortodocși români se află astăzi, 21 august, în Duminica a X-a după Rusalii, prima duminică după praznicul Adormirii Maicii Domnului. În această zi, la nivelul întregii Patriarhii Române este Duminica migranților români. Potrivit hotărârii Sfântului Sinod din 25-26 februarie 2009, în toate parohiile și mănăstirile, în timpul Sfintei Liturghii vor fi înălțate rugăciuni de mulțumire, de cerere și de ajutor pentru înmulțirea dragostei între membrii familiei plecați din România și cei rămași acasă, precum și rugăciuni pentru călătorie și bună înțelegere cu cetățenii țărilor în care lucrează sau studiază românii plecați în străinătate.

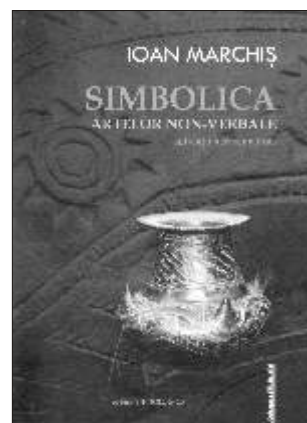
Am primit la redacție

Simona DUMUȚA

Boju – 800 de ani (1214-2014) : eseu geografic, social-istoric și etnofolcloric, Editura „Tradiții Clujene”, Cluj Napoca, 2011, autor **Augustin Mocanu** (etnolog). Tipărită în condiții grafice deosebite, lucrarea este o reeditare a celei tipărită în anul 2005 sub titlul *Boju – 790 de ani* și în care autorul a cuprins și fixat atât în cuvinte cât și în imagini, trecutul și prezentul acestui sat, reușind să adune la un loc date și dovezi despre locuri și evenimente istorice, obiceiuri, credințe, grai, valori materiale și spirituale ale oamenilor acestei străvechi vetre românești din inima Transilvaniei. Conținutul lucrării de peste 400 de pagini a fost structurat în șase părți: Mediul geografic, Mediul social-istoric, Aspecte ale vieții tradiționale, Aspecte ale vieții spirituale, Supliment și Anexe de unde nu lipsesc un Glosar de termeni și Albumul foto.

Simbolica artelor non-verbale : aplicații hermeneutice, Editura Ethnologica, Baia Mare, 2011, autor sculptorul maramureșean **Ioan Marchiș**. Lucrarea „aduce o contribuție notabilă nu doar în domeniul hermeneuticii și artelor, ci și în domeniul mai larg al formelor de comunicare.(...) Autorul parcurge o complicată și densă istorie a conceptelor de sens, semn, simbol, din perspective diverse: semiologică, pragmatică, hermeneutică, filosofică, estetică (...)”. - Din prefața semnată de conf. univ. dr. Vasile Timiș.

Volumul IV al publicației *Ambele Vișae*, Editura Eurotip, Baia Mare, 2011, în care sunt cuprinse Comunicările celui de-al VI-lea Simpozion: Țara Maramureșului – istorie, turism. Autorii prezenți cu comunicări la această ediție a simpozionului de la Vișeu au fost: Ovidiu Pecican (prof. univ. U.B.B. Cluj Napoca), Ioan Drăgan (dir. Arhivele Naționale Cluj Napoca), Livia Ardelean (drd. arhivist Arhivele Naționale Cluj Napoca), Ilie Gherheș (lect. univ. „V. Goldiș” Baia Mare), Vasile Comand (dir. S.C. RG Holz Company), Vasile Ciolpan (primar Vișeu de Sus), Adrian T. Mandric (bibliotecar Vișeu de Sus și organizatorul simpozionului), Marian N. Tomi (prof. Vișeu de Sus), Mihai Chira (preot), Vasile Mleşniță (prof.), Ștefan Andreica (polițist).

Ion Pop – șapte decenii de melancolie și literatură, Editura Eikon, Cluj Napoca, 2011, volum coordonat de **Ștefan Borbély** în care semnează printre alții: Ana Blandiana, Irina Petraș, Constantin Cubleşan, Dan C. Mihăilescu, Mircea Petean, Al. Cistelean, Mircea A. Diaconu ș.a. Poetul și criticul Ion Pop s-a născut în Mireșul Mare, Maramureș, a absolvit Facultatea de Filologie a Univ. „Babeș-Bolyai” Cluj, a obținut un doctorat în Științe filologice, a fost asistent asociat la Universitatea Paris III – Sorbonne Nouvelle, red.-șef și director la revista *Echinox*, director al Centrului Cultural român din Paris, decan al Facultății de litere a UBB Cluj, director al revistei *Studii literare*, etc. A publicat numeroase volume de versuri și eseuri, critică literară și traduceri, studii și articole în reviste de specialitate din țară și străinătate.

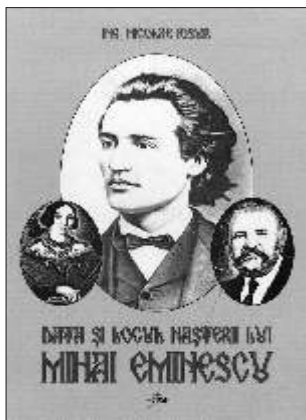

Privirea de promoroacă, Editura Dacia XXI, Cluj Napoca, 2011, autor poetul maramureșean **Dragomir Ignat**. Volumul face parte din Colecția Scriitorii la ei acasă și este structurat în trei părți: Prelegeri în amfiteatrul ploii, Cinci ipostaze ale copilului și Altă mitologie. Autorul „și-a configurat un teritoriu liric în care poezia de notație este predominantă”. (Ion Vădan)

Transfigurare, Editura Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuș, 2011, autor **Virgil Bulat**. Volum de versuri apărut postmortem prin grija soției poetului, d-na Sorina Bulat. Aflăm din Nota explicativă de la finalul cărții că după dispariția poetului „poeziile care apar

acum s-au găsit într-o mapă de care nu se despărțise defel în ultimele luni. Bătute la mașină, corectate și așezate în ordinea din volumul de față, părea a fi o carte de poeme într-o formă pe care autorul o considera aproape finală (...)”.

Data și locul nașterii lui Mihai Eminescu, Editura Axa, Botoșani, 2011, autor ing. **Nicolae Iosub**. În cuprins: Data și locul nașterii lui M. Eminescu, Documente privitoare la familia lui Gh. Eminescu în perioada 1849-1850, Lămuriri privind „Registrul de nașteri și botez pe 1850”, Casa în care s-a născut Mihai Eminescu. „Autorul face o adevărată demonstrație privind data și locul nașterii lui Mihai Eminescu, bazându-se pe documente autentice existente la Arhivele Statului din Botoșani și Iași, folosește informații din alte domenii de activitate (istoria poștei moldovenești), de fapte petrecute în acea perioadă, documente și fapte pe care le corelează și în final, trage concluzii pertinente.” (Nicolae Danciu Petniceanu).

Papa Ioan Paul al II-lea vorbește Bisericii Române Unite, Editura Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuș, 2011, volum îngrijit și tradus de **Cristian Crișan**, cu o prefață de Claudiu-Lucian Pop. Din prefață aflăm că lucrarea „este o nouă publicație din Colecția Pio Romeno, pe care Colegiul din inima Romei vrea să o ofere ca modestă slujire adusă Bisericii, credincioșilor și tuturor celor însetați de Dumnezeu.” Astfel, prin grija editorilor a fost realizată o antologie cu discursurile Sfântului Părinte Papa Ioan Paul al II-lea, rostite cu diverse ocazii: hirotonirea episcopală a Î.P. Traian Crișan, audiența Arhiepiscopului Alexandru Todea, aniversarea a 60 de ani de la întemeierea Colegiului Pontifical Pio Romeno din Roma, vizita Apostolică în România, comemorarea ecumenică a mărturisitorilor credinței, jubileul de 300 de ani de la Unirea cu Biserica Romei ș.a.

Românii în dezbaterile Congresului secuiesc din 1902. Premise, deziderate și reverberații, Editura Magic Print, Onești, 2011, autor **Centrul European de Studii Covasna-Harghita și Asociația Romano-Catolicilor din Moldova „Dumitru Mărtinaș”**, ediție îngrijită de Vilică Muntean și Ioan Lăcătușu. Din prefață aflăm că „volumul își propune să introducă în spațiul public românesc informații, majoritatea inedite, despre un eveniment important pentru istoria sud-estului Transilvaniei: Congresul secuiesc de la Tușnad din anul 1902, precum și despre premisele, dezideratele și reverberațiile sale actuale (...). Cuprinde, în principal, comunicările prezentate în cadrul colocviului cu tema „Relațiile cu românii în dezbaterile congreselor secuiești. O paralelă istorică: 1902-2010”.

Lumina, revistă de literatură, artă și cultură tranșfrontalieră, anul LXIV, serie nouă, nr.1-2/2011, fondată în ianuarie 1947 la Vârșeș, primul redactor fiind Vasile/Vasko Popa. Revista apare sub egida Casei de Presă și Editură „Libertatea”, redactor-șef **Ioan Baba**. Structurată în secțiunile: *Istorie literară, eseu, Meridiane, paralele tranșfrontaliere, Prezentări, semnale, lecturi, Cercetări*, cuprinde materiale semnate: Ion Pachia Tatomirescu, Slavco Almăjan, Marin Sorescu, Tudor Nedelcea, Adam Puslojic, Ileana Rusu, Tudor Arghezi, Ioan Baba, George Anca ș.a.

Plai străbun : magazin pentru românii din lumea întreagă, nr. 24/2011, redactor-șef **Ortansa Sturza**. Din cuprins: *Chemarea scenei a fost mai puternică decât viața mea - de vorbă cu balerina și soprana Mihaela Siegler* (Maria Călărașu), *Parisul mai este Paris?* (Maria Siminel), *Un explorator din trecut al arhipelagului indo-malaiez* – dr. *Hilarie Mitrea* (Mircea-Dragomir Andrei), *Tosca – un spectacol nemuritor* (Ortansa Sturza), *Opereta în zodia musicalului* (Daniela Semenescu).

Căta. Din cuprins: *Întâlnirea publiciștilor presei rurale la Giarmata Vii* (Ioan Traia), *Naționalizarea morii lui Trifu și Pală Măda* (Traian Trifu Căta), *Petrovicenii din Canada*, *Maestrul Iovan Ardelean și reverberația polifonică a spiritului său artistic* (Alexandru Pascu), *Din istoricul băncii „Steaua” din Roman-Petre (Petrovoselo) azi Vladimirovaș între anii 1897- 1917* (Vasile Dobrescu).

publicație a românilor de pretutindeni

FAMILIA ROMÂNĂ

Cuprins

ASTRA - 150

A scrie despre ASTRA e oricând o sărbătoare / Dr. Teodor ARDELEAN	3
Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român - Astra / Acad. Alexandru SURDU	4
ASTRA – vocația perenității românilor / Prof. univ. dr. Victor V. GRECU	7
Spiritul Astrei: limbă și cultură prin biblioteci / Dr. Teodor ARDELEAN	22
Visarion Roman și prima bibliotecă a Asociațiunii / Valentina ROTARU	33
Jubileul ASTRA 150 de ani / Prof. Silvia POP	34
O istorie a sufletului năsaudean - ASTRA / Menuț MAXIMINIAN	35
Despărțământul Năsăud al Astrei în anii interbelici / Cornel COTUȚIU	37
Mitropolitul Ardealului Andrei Șaguna - primul președinte al ASTREI / Drd. Stelian GOMBOȘ	40
ASTRA și Liga Culturală. O încercare de unificare / Prof. univ. dr. Petre ȚURLEA	42
Complexul Național Muzeal ASTRA Sibiu	45
Spiritul Astrei în Maramureșul istoric / Prof. Ioana PETREUȘ	47
Astra maramureșeană / Marian Nicolae TOMI	49
Astriști maramureșeni participanți la cea de-a 100-a Adunare Generală a ASTREI / Prof. univ. dr. Gheorghe POP	52
Adunarea generală a Despărțământului ASTRA Covasna-Harghita / Dr. Ioan LĂCĂTUȘU	54
Caleidoscop internautic - ASTRA / Casilda CIOLTEA	56

LECTORATE ROMÂNEȘTI

Poveste sentimentală despre experiența pragheză / Elena PLATON	61
Lectorele de limba și literatura română de la universitățile din Rochester și Londra / Virgiliu FLOREA	64
Bursier Fulbright și dascăl de România la U.C.L.A / Prof. univ. dr. Ion ȘEULEANU	67
Lectoratul de limba română de la Université de Bordeaux III (Franța) / Constantin MILAȘ	69

NOTE DE LECTURĂ

Pentágono/Pentagonul / Romeo NIRAM	71
Limba și literatura română în atenția lingviștilor germani / Drd. Cătălina ENE	72
Florentin Năsui le dăruie efemeridelor un nou destin / Anca GOJA	74
Anca dialogului / Gheorghe PÂRJA	75
Un poet profetic / Ionel NECULA	76
Verticalitate și adevăr / Dr. Dan BRUDAȘCU	77
Schiță pentru un portret: Laurențiu Orășanu / Antoaneta TURDA	79
Sfântul Sinod al BOR a aprobat canonizarea mitropolitului Andrei Șaguna	82

FILE DE ISTORIE

Câteva aspecte din perioada ființării Regimentului II românesc de graniță de la Năsăud (1762-1851) / Muzeograf Dan PRAHASE	83
Mitropolitul Andrei, Baron de Șaguna – vajnic apărător al românismului / Prof. univ. dr. Aurel PAPARI	86
Ne este furată istoria / Teodor FILIP	89

CUNUNA DE AUR

Grigore Vieru: „Letonii, dar și ceilalți baltici, lucrează în cultură aidoma naturii” / Interviu realizat de Leons BRIEDIS	93
De vorbă cu Grigore Vieru... / Nicolae NICOARĂ	96
Personalități marcante ale neamului românesc din sudul Basarabiei / Vadim BACINSCHI,	96
Singurul român din Rada Supremă a Ucrainei / Florentin NĂSUI	101

ROMÂNI ÎN LUME

Biblioteca „Ion Minulescu” din Nürnberg face cinste culturii și limbii române / Liliana MOLDOVAN	103
Corneliu Florea - peregrinări în timp și spațiu / Ioana DRAGOTĂ	105
Jurnalul unui medic (fragment) / Corneliu FLOREA	106
Australia - Țara norocoasă / George ROCA	110
Aniversări/Comemorări 2011 / Ana GRIGOR	112
Revista presei : mass-media despre români / Selecție Laviniu ARDELEAN	115
Am primit la redacție / Simona DUMUȚA	119

Serbările Astrei: Blaj (1911) și Orăștie (1913)

Imnul Astrei

de Andrei Bârseanu

Pe cerul nostru înnorat
Stea mândră s-a ivit
Și, iată, s'a înviorat
Apus și răsărit.
L'a ei lucire, frați Români,
Din somn vă deșteptați;
Voi inimile vă-ncălziți
Și mintea luminați!

Deschideți larg ferești și uși,
Să între raza ei;
Primiți cu drag cerescul sol
Și-n colțuri de bordeiu!
Ajungă veacuri de dureri,
De când voi suferiți
Și'n întuneric cufundați
Triști soarta v'o jeliți!

De mândra stea călăuziți
Drum noi voi apucați
Și'n gând și'n doruri strâns uniți
Ursita v-o schimbați!
Menire 'naltă v-a urzit
În lume Domnul sfânt;
Datori sunteți să vă'mpliniți
Menirea pe pământ!

Iar Tu, ce'n ceasul de dureri
Solie ne-ai trimis
Ș'al Tău izvor de mângăeri
Din nou ni l-ai deschis,
Cu dreapta-Ți să ne ocrotești,
Puternic Dumnezeu;
A noastră stea pe bolți cerești
Lucească'n veci mereu!